

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓๐ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๓๑

"ข้าราชการที่สามารถต้องมีความรู้ครบสามส่วน คือความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติการ และความรู้คิดอ่านตามเหตุผลความเป็นจริง ต้องมีความจริงใจและความบริสุทธิ์ใจในงาน ในผู้ร่วมงาน ในการรักษาระเบียบแบบแผน ความดีงาม ความถูกต้องทุกอย่างในแผ่นดิน ต้องมีความสงบและหนักแน่นทั้งในกาย ในใจ ในคำพูด ต้องสำรวจดูความบกพร่องของตนเองอยู่สม่ำเสมอ แล้วปฏิบัติแก้ไขเสียโดยเร็ว ไม่ปล่อยให้เจริญงอกงามทำความเสียหายให้แก่การกระทำความคิดและการงาน"

พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระตำหนัก ภูพิงคราชนิเวศน์

วันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓๐ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๓๑

หมายเลขสากลประจำวารสาร **ISSN 0125-572X**

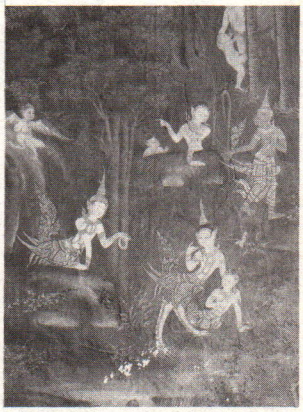

ปก : ภาพกินรี จิตรกรรมฝาผนัง วัดสุทัศน์เทพวราราม

"วารสารไทย" เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูล ความรู้เชิงสารคดีที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ที่ปรึกษา นายเสรียร พันธรังษี

บรรณาธิการ นางสุนีย์ สินธุเดชะ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ นางสาวชมภูกา หงษ์สุวรรณ

กองบรรณาธิการ
นายประพัฒน์ ตรีณรงค์ นายวิจิตร อาวะกุล
นายสุวิทย์ ยอดมณี นายชาคริต จุลกะเสวี
นางคณิตา เลขะกุล นายเย็นใจ เลาหวณิช
นายบำรุง สุขพรรณ์ นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
นายบุญทัน ดอกไธสง นางกรรณิการ์ สัจกุล
นางศิริวัลย์ เหมะจันทร

จัดรูปเล่ม นางสาวชมภูกา หงษ์สุวรรณ

ฝ่ายจัดการ นางสาวสุรีพร พุทธสุวรรณ นางอัตถจินดา หงษ์พงษ์
นางสาวจีรบุณย์ ทัศนบรรจง

สำนักงานวารสารไทย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
อาคาร ๖ ชั้น ตึกสำนักงบประมาณ (เก่า) ชั้น ๓
โทร. ๒๘๑๔๕๑๐, ๒๘๒๗๔๒๒

วารสารไทย เป็นเอกสารเผยแพร่เป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป ทรรศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการ และคณะผู้จัดทำ

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

นายเสรียร พันธรังษี อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายสุธี อาทาศฤกษ์ ประธานอนุกรรมการ
นายวิจิตร อาวะกุล รองประธานอนุกรรมการ

นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายสุวิทย์ ยอดมณี
นางคณิตา เลขะกุล
นายสถิตย์ เล็งไธสง
นายบำรุง สุขพรรณ์
นายบุญทัน ดอกไธสง
นางกรรณิการ์ สัจกุล
นางสาวอนงค์ ณ บางช้าง
นางสาวชมภูกา หงษ์สุวรรณ
นางสาวสุรีพร พุทธสุวรรณ
นางสาวจีรบุณย์ ทัศนบรรจง
นายชาคริต จุลกะเสวี
นางสุนีย์ สินธุเดชะ
นายเย็นใจ เลาหวณิช
นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
นางกรรณิการ์ อัศวดรเดชา
นางศิริวัลย์ เหมะจันทร
นางดวงกมล พิทักษ์ดำรงกิจ
นายยศ สันตสมบัติ
นายธนวัฒน์ ศาสตร์ประเสริฐ
นางอัตถจินดา หงษ์พงษ์

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สามเจริญพานิช
๒๔๘/๔๗ ถนนจรัลสนิทวงศ์ บางอ้อ กรุงเทพฯ โทร. ๔๒๔๑๙๖๕, ๔๒๔๑๙๖๓
นายภควัต เอื้อจงประสิทธิ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ
จาก
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ห้ามจำหน่าย

จากบรรณาธิการ

ได้เสนอต่อผู้อ่าน วารสารไทย ในฉบับที่ ๒๙ ว่า ปี ๒๕๓๑ นี้ รัฐบาลได้กำหนดให้เป็นปีศิลปหัตถกรรมไทย เพื่อความต่อเนื่องและสนองตามนโยบายของรัฐบาล วารสารไทย ฉบับที่ ๓๐ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๓๑ จึงได้นำบทความพระบรมราโชบายส่งเสริมศิลปหัตถกรรมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งท่านอาจารย์ประพัฒน์ ตรีณรงค์ ได้กรุณาเขียนให้แก่วารสารไทย นับว่าเป็นบทความที่มีคุณค่าอย่างยิ่งบทความหนึ่ง และเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและฝากความรู้แก่ท่านผู้อ่าน *"วารสารไทย"* ได้ทราบถึงความคืบหน้าของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของปีศิลปหัตถกรรมไทย ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานหลักที่ดำเนินการ ได้แก่ กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นผู้ดำเนินการและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเชิญอนุกรรมการมาร่วมประชุมเพื่อจัดวางกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดขึ้น ข้อความที่ควรนำมาเผยแพร่ในสาระความรู้ ก็ควรจะได้แก่ วัตถุประสงค์ของการจัดโครงการปีศิลปหัตถกรรมไทย คือ

๑. เพื่อเฉลิมพระเกียรติในสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ในพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่าน ในการส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษ ทั้งยังเป็นการสนองพระราโชบายที่จะส่งเสริมงานอาชีพ และเพิ่มรายได้แก่ชาวชนบท ตลอดจนการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมไทย

๒. เพื่อรณรงค์เร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรม ทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลางให้ขยายตัวและเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ศิลปหัตถกรรมไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๓. เพื่อเป็นการเชิญชวนนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศให้เดินทางเข้ามายังประเทศไทยมากขึ้น และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ต่อเนื่องจากปีท่องเที่ยวไทย ๒๕๓๐ ซึ่งจะสิ้นสุดในเดือนกรกฎาคม ๒๕๓๑

ด้วยวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในข้อ ๑ และ ๓ คณะกรรมการผู้พิจารณานโยบายการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จึงได้กำหนดห้วงระยะเวลาที่จะเปิดปีศิลปหัตถกรรมไทย ๒๕๓๑ ถึง ๓๑ ธันวาคม ๒๕๓๒ ขึ้นในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๑ เพื่อถือเอาเป็นวันมหามงคล วันคล้ายพระราชสมภพในองค์สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นการเฉลิมพระเกียรติคุณพระองค์ท่านดังวัตถุประสงค์ข้อ ๑.

นับเป็นนิมิตหมายอันดี ที่จะทำให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หอการค้าไทย กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น ได้ร่วมกันดำเนินการที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยได้แพร่หลาย เป็นความหวังที่รุ่งโรจน์ของเศรษฐกิจของชาติ เป็นความหวังของการมีงานทำ มีรายได้ที่ดีขึ้นของชาวชนบท

ความรู้ที่จะนำมาฝากท่านผู้อ่าน ซึ่งบางท่านก็อาจจะทราบอยู่แล้วก็ได้ นั้นก็คือ ได้มีการจำแนกผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยว่ามี ๔๐ ประเภท ดังนี้ ผ้าไหม และผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ผ้าฝ้ายและผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้าย ผ้าบาติก เครื่องเงิน เครื่องถม ผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ เครื่องทองลงหิน เครื่องทองเหลือง ผลิตภัณฑ์โลหะหล่อ เพชรพลอย เจียระไน รูปแกะสลักและรูปปั้น เครื่องรูปพรรณ เครื่องประดับ ภาพเขียน ภาพลอกลายฝาผนังโบสถ์ ภาพหนังตะลุง เครื่องหนัง เครื่องเขิน เครื่องไม้แกะสลัก ผลิตภัณฑ์ไม้ เครื่องเรือนไม้ เครื่องเรือนหวาย เครื่องจักสาน เครื่องดนตรีพื้นบ้าน หัวโขน ตุ๊กตารำไทย โมบาย ดอกไม้ประดิษฐ์ ร่มกระดาษและผลิตภัณฑ์จากกระดาษ เครื่องปั้นดินเผา เชือกถัก เขาสัตว์แกะสลัก ผลิตภัณฑ์จากกะลา ผลิตภัณฑ์เปลือกหอย ผลิตภัณฑ์จากงา ผลิตภัณฑ์จากกระดูกสัตว์ พรมทอมือ ผลิตภัณฑ์จากหิน ผลิตภัณฑ์เส้นใยพืชต่าง ๆ ได้แก่ ต้นกก ป่านศรนารายณ์ ใบลาน ปอ เชือกกล้วย ใบมะพร้าว ฟาง หางอวน ใบพ้อ ใบเตย ผักตบชวา และอื่น ๆ

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยบัดนี้ก็นับว่าเป็นที่รู้จักของชาวต่างประเทศอยู่มากพอสมควร เราจะหยุดอยู่กับที่ไม่ได้ ต้องเร่งรัดพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง และหากได้รับการส่งเสริมทั้งร่วมมือกันระหว่างภาครัฐบาลกับภาคเอกชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วยแล้ว ย่อมเป็นความหวังได้ว่าเศรษฐกิจของชาติย่อมมั่นคงอย่างแน่นอน เรายังมีวัตถุดิบอีกมากมาย ทรัพยากรของไทยยังเป็นขุมทองแห่งการลงทุนอีกมหาศาล สมดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำรัสว่า *"สยามประเทศของเรานั้นไม่จนเลย ถ้าเราทุกคนรู้จักนำเอาทรัพยากรมาสร้างให้เกิดประโยชน์"*

"วารสารไทย" ขอเชิญชวนทุกท่านร่วมกันสนับสนุน *"ปีศิลปหัตถกรรมไทย ๒๕๓๑-๒๕๓๒"* และร่วมกันสนับสนุนหัตถกรรมไทย ให้สมกับบทพระราชนิพนธ์ในล้นเกล้า ฯ รัชกาลที่ ๖ ดังนี้

"เราช่วยช่างเหมือนอย่างช่วยบ้านเมือง
ให้ประเทืองประเทศไทยอันไพศาล
สมเป็นเมืองใหญ่โตมโหฬาร
พอไม่อายเพื่อนบ้านจึ่งจะดี"

"ศิลปหัตถกรรม นำไทย ให้พัฒนา"

สุนีย์ สินธุเดชะ

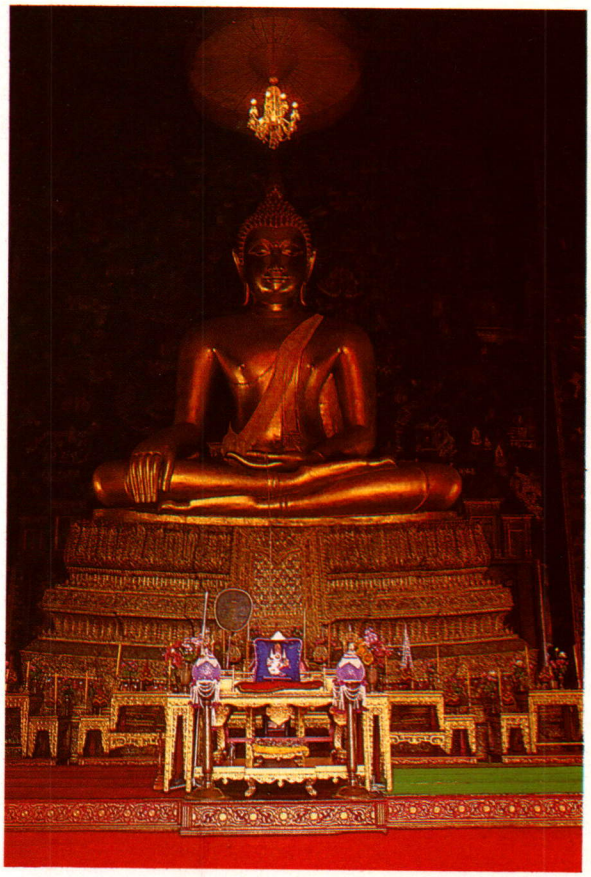

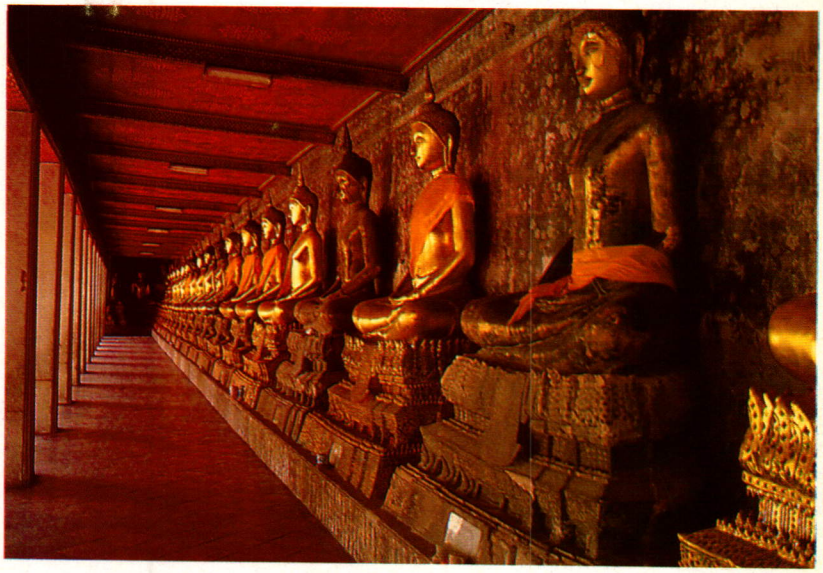

สารบัญ

บารมีบรรเจิดจ้า จรัสพ้นชยุติใด	๕
บึงพระมหากรุณาธิคุณ	๖
มหรสพสมโภช พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก	๑๔
โวหารรักของกวีไทย และกวีฝรั่ง เมื่อ ๒๐๐ ปีมาแล้ว	๒๕
วัดสุทัศน์เทพวราราม	๒๙
พบกับ ผศ.ภิญโญ สุวรรณคีรี ผู้ออกแบบเรือนไทย ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๔๓
เทคโนโลยี กับผลิตภัณฑ์ไทย	๕๕
กุ้งกุลาดำ – สัตว์น้ำที่ต่างประเทศต้องการมาก	๖๕
การซื้อเสียงเลือกตั้ง	๗๗
ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ในชีวิตประจำวัน ของคนไทย และคนเยอรมัน	๘๑
นายใหม่	๘๗
ผลการตรวจพิสูจน์อาหาร	๙๑
กิจกรรมและปฏิทินของสำนักงานเสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชาติ	๙๒
พระบรมราชานุสรณ์ ดอนเจดีย์	๙๕

บารมีบรรเจิดจ้า จรัสพ้นชยุติใด

เมื่ออัฐมะราชไท้ เสด็จสรวง
ทวยนิกรไทยปวง ร่ำไห้
รำพันว่าอ้าดวง รวีดับ
โลกแต่บัดนั้นไทร้ จักเว้นสว่างหน
มืดมนคลุมทั่วทั้ง วังเวียง
สรรพศัพท์จรัสเจรียง หมดสิ้น
ยินก็แต่สำเนียง ทุกข์เทวษ
สุขแต่กะผีกริ้น ห่อนได้พบพาน
รัฐบาลประกาศถ้อย แถลงสาร
สภารัฐร่วมพิจารณ์ ถ่องแล้ว
เชิญอนุชาธิราชท่าน ทรงสืบ
สันตติวงศ์แผ้ว ปกแคว้นแดนสยาม
ทุกนามรับทราบผู้ ทรงฉัตร
คืออนุชร่วมมนัส ร่มเกล้า
ความทุกข์ที่ท่วมอัด คลายผ่อน
นึกว่าขาดสุรีย์เจ้า ก็ได้รัชนี
ปฐพีพอจักได้ ชุติจันทร์
มิช่วงปานสุริยัน แผดกล้า
แต่โลกไม่ฉับพลัน มิดมืด
ขอพระทรงส่องหล้า เพื่อได้เห็นทาง
แรกหวังเพียงเท่านี้ พระทูล กระหม่อมเฮย
ครั้นพระนเรนทร์สูร ปกหล้า
ราชกิจพระเพียบพูน อนันต์เอนก
บารมีเจิดจ้า สว่างพันชยุติ์ใด
ภูวนัยทรงโอบเอื้อ เอาภาร ราษฎร์เฮย
บำบัดทุกข์บำรุงสราญ ค่ำเช้า
แดนใดทุรกันดาร พระเสด็จ
ประสาทสุขทุกเหย้า ทุกหน้าประชาไทย
อภิไธยอธิราชเจ้า ภูมิพล
สมพระนามจอมคน ยิ่งแล้
เป็นพลังแผ่นภูวดล สยามเขต
พระเดชพระคุณเปี่ยมแปล้ ปกพื้นธรณิน
โดยจินต์รักยิ่งพ้น ปิตุรงค์
ขอเทิดเบื้องบาทบงส์ ปกเผ้า
ขอเฉลิมพระเกียรติทรง สถิตที่ "มหาราช"
ดังนิกรนอบเกล้า ถั่งถ้อยเทิดถวาย

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเคชะ

ม.ร.ว.แสงสูรย์ ลดาวัลย์ ประพันธ์ในนาม "วารสารไทย"

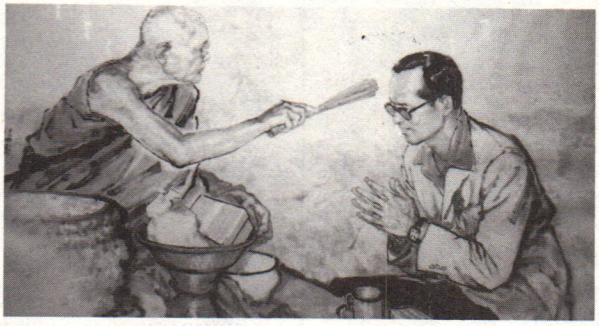

บึงพระมหากรุณาธิคุณ

วิจิตร อาวะกุล

บึงพระมหากรุณาธิคุณที่ผู้เขียนหมายถึง คือ บึงมักกะสัน เป็นบึงที่รกร้าง สกปรก เต็มไปด้วยผักตบชวาน้ำเน่าเหม็นเป็นพิษ สัตว์น้ำอาศัยอยู่ได้ไม่กี่ชนิด

บึงมักกะสัน เป็นบึงที่ตั้งอยู่ในพื้นที่แขวงมักกะสัน เขตพญาไท ซึ่งการรถไฟได้ขุดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ เพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้บึงเป็นแหล่งระบายน้ำและรองรับน้ำเสีย จากโรงงานรถไฟมักกะสัน กว้างประมาณ ๖๐ เมตร ยาวประมาณ ๒๓๘๐ เมตร เพื่อให้ดินถมบริเวณเพื่อสร้างโรงงาน มีพื้นที่ผิวน้ำในปัจจุบันรวมทั้งสิ้นประมาณ ๑,๑๒๕ ไร่ ทิศเหนือจรดคลองสามเสน ทิศใต้จรดทางรถไฟสายตะวันออก ทิศตะวันออกจรดถนนอโศก-ดินแดง และทิศตะวันตกจรดถนนราชปรารภ

โรงงานรถไฟมักกะสัน เป็นโรงงานซ่อมบำรุงรักษาหัวรถจักรและโบกี้รถไฟ ได้ใช้บึงมักกะสันเป็นที่รองรับน้ำเสียและน้ำมันเครื่องจากการซ่อมบำรุงรถไฟมาเป็นเวลานานหลายสิบปี บึงมักกะสันจึงเปลี่ยนสภาพจากที่เคยลึกมากมาเป็นบึงที่ตื้นเขิน เนื่องจากการเกิดตกตะกอนของสิ่งแขวนลอยและมีผักตบชวาเกิดขึ้นอย่างหนาแน่น รอบบึงทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ได้เกิดชุมชนแออัดขึ้นรวม ๓ ชุมชน คือ ชุมชนรัชฎภัณฑ์ ชุมชนสามเสน และชุมชนทับแก้ว รวมทั้งสิ้น ๗๒๙ ครอบครัว ส่วนใหญ่ถ่ายปฏิกูลและเทขยะลงสู่บึงมักกะสัน ทำให้สภาพแวดล้อมไม่เรียบร้อยน่าดู อยู่ท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าของกรุงเทพมหานคร

ณ บริเวณบึงมักกะสันแห่งนี้ ชาวกรุงเทพมหานครคงจะไม่มีวันลืม เพราะเป็น *"บึงพระมหากรุณาธิคุณ"* ทั้งนี้ก็เนื่องมาแต่ พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้เกิดน้ำท่วมทางด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร ทำให้บ้านเรือนราษฎรเสียหายอย่างมาก อาณาประชาราษฎร์ได้รับความเดือดร้อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานความคิดที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้โดยด่วน ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงตรวจดูแหล่งต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าฯ แก่เราชาวกรุงเทพมหานครโดยทั่วกัน อีกทั้งจะยังประโยชน์แก่สถานที่อื่น ๆ หากพบปัญหาเช่นนี้ *"วารสารไทย"* จึงได้นำเรื่องนี้มาเสนอดังรายละเอียดต่อไปนี้

โครงการบึงมักกะสันอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ในปีพ.ศ. ๒๕๒๓ ได้เกิดน้ำท่วมทางด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร ทำให้บ้านเรือน ทรัพย์สินได้รับความเสียหายอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีรับสั่งให้ผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องเข้าเฝ้า เมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๒๓ และวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๓ เพื่อร่วมพิจารณากำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาให้ได้ผลยิ่งขึ้น ซึ่งผู้เกี่ยวข้องได้น้อมเกล้าฯ รับแนวทางพระราชดำริมาดำเนินการ รวม ๕ ประการ คือ

๑) เร่งระบายน้ำออกสู่ทะเล โดยผ่านแนวคลองทางฝั่งตะวันออกของชุมชนกรุงเทพ

๒) กำหนดมาตรการป้องกันน้ำท่วมโดยมีพื้นที่สีเขียว เพื่อป้องกันการขยายตัวของเมือง และเพื่อให้สามารถแปรสภาพเป็นทางระบายน้ำได้ด้วย

๓) สร้างระบบป้องกันน้ำท่วมในเขตชุมชนของกรุงเทพมหานคร

๔) สร้างสถานที่เก็บกักน้ำตามจุดต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร เพื่อช่วยในโครงการป้องกันน้ำท่วม

๕) ขยายทางน้ำหรือเปิดทางน้ำในจุดที่ผ่านทางหลวง

สภาพบึงมักกะสันก่อนการพัฒนา เต็มไปด้วยผักตบชวา ขวางทางระบายน้ำ และน้ำเน่าเสียเป็นพิษ

หรือทางรถไฟหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ กรุงเทพมหานคร กรมชลประทาน การรถไฟแห่งประเทศไทย กรมทางหลวง และกรมโยธาธิการ ได้น้อมเกล้าฯ รับแนวทางพระราชดำริไปดำเนินการเรียกว่า *"โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล"* ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่เก็บกักตามจุดต่าง ๆ นั้นได้มีการกำหนดให้ใช้บึงบ้านม้า เขตพระโขนง บึงกุ่ม เขตบางกะปิ และบึงมักกะสัน เขตพญาไท เป็นแหล่งเก็บกักน้ำเพื่อช่วยป้องกันน้ำท่วม

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจโครงการปรับปรุงบึงมักกะสัน เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๒๘ เพื่อดำเนินการปรับปรุงบึงมักกะสัน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๒๘ และวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๒๘ ให้ทำการปรับปรุงบึงมักะสัน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์สำหรับช่วยเหลือในการบรรเทาสภาพน้ำเน่าเสียในคลองสามเสน ทรงเน้นให้ทำการปรับปรุงอย่างประหยัดและไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนที่อาศัยบริเวณริมบึง โดยขั้นแรกให้ทำโครงการอย่างง่าย โดยให้รับหรือสูบน้ำจากคลองสามเสนเข้าบึงทางหนึ่ง และให้สูบออกจากคลองสามเสนอีกทางหนึ่งห่างกัน ๑๐๐-๒๐๐ เมตร หรือฝังท่อระบายน้ำออกทางระบายน้ำอโศก-ดินแดง ให้คงมีผักตบชวาอยู่ในบึงตกแต่งให้ดีไว้บริเวณบึงเพื่อไว้กรองน้ำเสีย แต่ถ้าจำเป็นต้องเก็บผักตบชวาขึ้นบ้างก็ให้นำไปใช้ประโยชน์เช่นทำปุ๋ย หรือเชื้อเพลิง แต่อย่านำไปทำอาหารสัตว์ เพราะมีธาตุโลหะหนัก

คณะกรรมการเฉพาะกิจโครงการปรับปรุงบึงมักกะสัน โดยกรมชลประทานได้เก็บผักตบชวาขึ้นจากบึงมักกะสันโดยการใช้เครื่องจักรกล และได้รับความร่วมมือจากกรมทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน ส่งทหารเข้ามาช่วยเก็บผักตบชวาจากบึงอีกทางหนึ่งด้วยผักตบชวาที่เก็บขนขึ้นจากบึงมักกะสันได้ถูกนำไปทำปุ๋ย ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่าปริมาณโลหะหนักในปุ๋ยค่อนข้างสูง โดยมีธาตุเฉลี่ยของธาตุโครเมี่ยม ตะกั่ว แคดเมี่ยมและปรอทประมาณ ๑๒๐,๑๐๒,๐.๙๙ และ ๐.๐๓ ส่วนต่อล้านส่วนตามลำดับ จึงไม่เหมาะสำหรับใช้กับพืชผักสำหรับบริโภค แต่สามารถนำไปใช้กับพวกไม้ยืนต้นไม้ดอกหรือไม้ประดับได้ซึ่งมีหน่วยราชการต่าง ๆ เช่น กรป. กลางทหารบก กรมทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานพระราชวังสวนอัมพร เป็นต้น ได้นำปุ๋ยหมักไปปรับปรุงพื้นที่ต่าง ๆ รวมปริมาณปุ๋ยหมักทั้งสิ้นประมาณ ๑,๕๐๐ ตัน

ในวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ คณะทำงานฝ่ายปฏิบัติการโครงการปรับปรุงบึงมักกะสัน ได้ร่วมกันปล่อยยี่สกเทศ ปลานิล และปลาสวาย รวม ๑๐,๓๐๐ ตัว ลงในบึงมักกะสัน และมีการทดลองเลี้ยงปลาต่าง ๆ ในคอกและในกระชัง พบว่าปลาบางชนิด เช่น ปลาสวาย ปลาบึก และปลานิล สามารถอาศัยอยู่ในช่วงฤดูแล้งเพราะไม่มีน้ำเสียจากคลองไหลเข้าบึงมักกะสันมากเหมือนในฤดูฝน ทำให้คุณภาพน้ำในบึงมีการเปลี่ยนแปลงมาก สำหรับปลาที่ทดลองเลี้ยง แม้ว่าจะมีอัตราการรอดตายต่ำมากเนื่องจากถูกจับโดยประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบบึงก็ตาม แต่ก็พบว่ามีอัตราการเจริญเติบโตได้ดีเพราะมีอาหารธรรมชาติอยู่มากเพียงพอ การวิเคราะห์

ศาลาวิชาการเพื่อการศึกษาและเผยแพร่ข้อมูล และเรื่องราวเกี่ยวกับบึงมักกะสัน

ปริมาณสารพิษที่ตกค้างในปลาบางชนิด เช่น ปลาช่อน ปลาสลิด ปลากระดี่และปลาไหล พบว่ามีปริมาณที่ไม่สูงเกินกว่าปริมาณสารพิษที่ตกค้างที่เคยพบในปลาน้ำจืดจากแหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ เช่น แม้น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น

การปรับปรุงบึงมักกะสันในระยะแรกได้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี นอกจากการเก็บผักตบชวาและวัชพืชจากผิวน้ำของบึงแล้ว ได้มีการปรับปรุงช่องทางน้ำเข้า-ออก การก่อสร้างศาลานิทรรศการ การก่อสร้างระบบกำจัดน้ำมันที่ระบายออกจากโรงงานรถไฟมักกะสัน และการจดทะเบียนผู้อยู่อาศัยในบริเวณชุมชนแออัดต่าง ๆ เพื่อควบคุมมิให้มีการขยายตัวของชุมชนเพิ่มมากขึ้น การทำการปรับปรุงชุมชนชั้นต้นโดยการเข้าจัดตั้งคณะกรรมการดูแลชุมชน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่อาศัย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำรายงานสรุปโครงการบึงมักกะสันในเดือนมกราคม ๒๕๓๐ และได้ส่งมอบงานดูแลรักษาบึงมักกะสันให้แก่กรุงเทพมหานครและการรถไฟแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๓๐ ซึ่งพลตรีจำลอง ศรีเมือง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้รับบึงมักกะสันไว้ดูแลรักษาต่อไป โดยได้ทำการกำจัดผักตบชวาและวัชพืชน้ำที่เจริญเติบโตมากกว่าปริมาณที่กำหนดไว้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพรัตนสุดาฯ ได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชมความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการปรับปรุงบึงมักกะสัน เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๐ ณ ที่นี้มีผู้แทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร อธิบดีกรมชลประทาน ผู้ว่าการรถไฟแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร) ผู้ว่าการเคหะแห่งชาติ ได้รอรับเสด็จเพื่อถวายรายงาน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับฟังการถวายรายงานความคืบหน้าอย่างสนพระทัย และทรงพระราชทานคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการเป็นอย่างยิ่ง ทรงเสด็จพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่งพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทอดพระเนตรบริเวณบึงมักกะสัน ซึ่งต่อมา ทรงพระราชทานเอกสารที่ทรงเรียกว่า *"แถลงการณ์"* แก่สำนักงานเลขานุการ กปร. โดยในเอกสารระบุถึงหลักการสำคัญของโครงการปรับปรุงบึงมักกะสันที่ทรงมีพระราชดำริให้เป็นแหล่งกำจัดน้ำเสียด้วยวิธีทางธรรมชาติ ทรงเปรียบเทียบเป็น *"ไต"* ธรรมชาติของกรุงเทพมหานคร และเป็นแหล่งเก็บกักและระบายน้ำให้แก่กรุงเทพมหานครด้วย ตลอดจนมีผลพลอยได้หลาย ๆ อย่าง เช่น ปุ๋ยหมัก เชื้อเพลิงเยื่อสานจากผักตบ และการปลูกผักน้ำต่าง ๆ เช่น ผักบุ้ง เป็นต้น รวมทั้งการเลี้ยงปลาด้วย โดยมิได้มีพระราชประสงค์ให้ทำเป็นสวนสาธารณะ ทรงเน้นให้ปรับปรุงบึงมักกะสันให้เป็น *"โครงการแซยิด"*

สรุปพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับบึงมักกะสัน

พ.ศ. ๒๕๒๓ ให้ใช้บึงมักกะสันสำหรับกักเก็บน้ำเพื่อช่วยในการบรรเทาสภาพน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานคร

๑๕ เมษายน ๒๕๒๘ ให้ทำการปรับปรุงบึงมักกะสันเพื่อนำไปใช้ประโยชน์สำหรับช่วยในการบรรเทาสภาพน้ำเน่าเสียในคลองสามเสน ทรงเน้นให้ทำการปรับปรุงอย่างประหยัดและไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนที่อาศัยริมบึง

๒๐-๒๑ เมษายน ๒๕๒๘ ในชั้นแรกให้ทำโครงการอย่างง่าย โดยให้รับน้ำหรือสูบน้ำจากคลองสามเสนเข้าบึงทางหนึ่งและให้สูบออกจากคลองสามเสนอีกทางหนึ่งให้ห่างกัน ๑๐๐-๒๐๐ เมตร หรือให้ฝังท่อระบายน้ำออกทางท่อระบายน้ำถนนอโศก-ดินแดง

ให้คงมีผักตบชวาอยู่ในบึงตบแต่งให้ดีไว้บริเวณกลางบึงเพื่อไว้กรองน้ำเสีย แต่ถ้าจำเป็นต้องเก็บผักตบชวาขึ้นบ้างก็ให้นำไปใช้ประโยชน์ เช่น ทำปุ๋ย หรือเชื้อเพลิง แต่อย่านำไปทำอาหารสัตว์ เพราะมีโลหะหนัก

๑๔-๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ ทรงดำรัสให้จ้างคนงานในบริเวณบึงมักกะสันเข้ามาทำงานในโครงการเพื่อเป็นการช่วยเหลือรายได้และเพื่อไม่ให้คนเหล่านั้นอพยพไปอยู่ที่อื่น แต่ก็ได้ดำริให้กำจัดส่วนของสลัมในบริเวณนั้นด้วย

ทรงดำริเกี่ยวกับผักตบชวาว่าเมื่อนำขึ้นมาแล้วต้องให้ฝ่ายวิชาการทำการทดลอง

๑.-๒. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานกระแสพระราชดำริ และทรงซักถามปัญหากับหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

๓.-๔. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่งทอดพระเนตรบึงมักกะสัน และพระราชทานกระแสพระราชดำริแก่หัวหน้าส่วนราชการ เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๐

๑. สภาพบึงหลังจากได้นำผักตบชวาออกไปทำปุ๋ย

๒. ผักตบชวา ถูกจัดเข้าระเบียบเป็นแปลงสวยงาม เพื่อเป็นการช่วยขจัดของเสียในน้ำ และเป็นร่มเงาของสัตว์น้ำ

๓. ทัศนียภาพของบึงมักกะสันสวยงามขึ้น ภาพถ่ายจากทางทิศเหนือของบึง

๔. ทัศนียภาพบึงมักกะสันยามค่ำคืน สะท้อนแสงตึกงามของกรุงเทพมหานคร มีความงามถึงขนาดเป็นภาพ ส.ค.ส. ในปีใหม่ ๒๕๓๑ นี้

ว่าได้ผลเพียงใด ถ้าเกิดเป็นสารพิษให้นำไปทำเป็นเชื้อเพลิง

เกี่ยวกับเรื่องผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณบึงมักกะสัน ได้ทรงดำริไม่ให้ย้ายผู้คนออกจากพื้นที่และอาศัยแรงงานจากคนเหล่านั้นนอกจากนี้ทรงได้ปฏิรูปสลัมเสียใหม่

ทรงดำริให้หารายได้จากการทำปุ๋ยหมักด้วย

๘ มิถุนายน ๒๕๓๐ **ภารกิจหลัก** หน้าแล้ง กำจัดน้ำโสโครกด้วยผักตบชวาหน้าน้ำ เก็บกักและระบายน้ำ

ภารกิจรอง ทำปุ๋ยหมัก ทำเชื้อเพลิง เยื่อสานจากผักตบ ปลูกผักน้ำอื่น ๆ เช่น ผักบุ้ง เป็นต้น เลี้ยงปลา (สวนสาธารณะไม่เกี่ยว)

ยกคันรอบบึง ๘๐ ซม. คลองสามเสน ๕๐ ซม. การกำจัดน้ำโสโครกด้วยผักตบชวา ทรงมีพระราชดำริให้ศึกษาคุณลักษณะของผักตบชวาในเรื่องการเติบโตและการดูดซึม กำหนดปริมาณที่ต้องการใช้ตลอดจนช่วงเวลาการปลูกเพื่อให้สามารถจัดเก็บและปลูกทดแทนใหม่หมุนเวียนได้ตลอดเวลา สำหรับการรับน้ำเสียให้รับจากบริเวณโดยรอบผ่านคลองสามเสนและจัดวิธีการให้น้ำผ่านผักตบชวาแล้วระบายออกคลองสามเสนและคลองแสนแสบส่วนการระบายน้ำทรงแนะนำให้ปรับปรุงการระบายน้ำเข้าจากคลองสามเสนและระบายออกสู่คลองแสนแสบ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากผักตบชวานั้น ทรงมีพระราชดำริให้เก็บผักตบชวาที่มีอายุเกินกำหนดไปผสมสารเพื่อทำปุ๋ยหมัก หรือนำไปผสมน้ำมันที่ปล่อยจากโรงงานมักกะสันเพื่อจัดทำเชื้อเพลิงต่อไป นอกจากนี้ทรงแนะนำให้นำผักตบที่มีสภาพเหมาะสมมาลอกเยื่อสำหรับทำเครื่องจักสานต่อไป

การดำเนินการปรับปรุงบึงมักกะสันอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

หลังจากที่หน่วยราชการต่าง ๆ ได้รับเอกสารพระราชทานเกี่ยวกับโครงการปรับปรุงบึงมักกะสันแล้ว จึงได้มีการประชุมหารือเพื่อกำหนดแผนงานปรับปรุงบึงมักกะสันอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้น ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๐ ณ.ห้องประชุมผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งที่ประชุมได้กำหนดแผนงานโครงการปรับปรุงบึงมักกะสันอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวม ๔ แผนงาน คือ

๑ งานโครงสร้างพื้นฐาน

๒ งานวิชาการและสิ่งแวดล้อม

๓ งานใช้ประโยชน์จากผักตบชวาและพืชน้ำอื่น ๆ

๔ งานรักษาสภาพแวดล้อม

ความก้าวหน้าของโครงการ

จากการดำเนินการของหน่วยงานต่าง ๆ ตามแผนงานทั้ง ๔ แผนที่ได้กำหนดไว้นั้น หน่วยงานต่าง ๆ ได้ดำเนินการสรุปได้พอสังเขปดังนี้

งานโครงสร้างพื้นฐาน

กรุงเทพมหานครได้ปรับปรุงขุดลอกร่องน้ำและลำกระโดง ส่วนที่เชื่อมระหว่างบึงมักกะสันกับคลองสามเสน โดยให้น้ำจากคลองสามเสนระบายเข้า มักกะสันทางช่องระบายที่ ๑ เป็นส่วนใหญ่ ส่วนช่องระบายน้ำออกจากบึงมักกะสันสู่คลองแสนแสบ ได้มีการปรับปรุงขยายความกว้างจากเดิมประมาณ ๔.๐๐ เมตร เป็นขนาดกว้าง ๗.๐๐ เมตร โดยใช้แรงงานและเครื่องจักรกลจากกองบำรุงรักษาคูคลอง สำนักการระบายน้ำ

ทรงมีพระราชดำริให้ยกขอบคันบึงมักกะสันขึ้น ๘๐ ซม. เพื่อให้บึงมักกะสันสามารถกักเก็บน้ำในฤดูฝน ซึ่งกรุงเทพมหานครได้ดำเนินการยกคันดินบึงมักกะสันทางฝั่งทิศใต้ยาวประมาณ ๒.๔ กม. สำหรับคันดินทางฝั่งทิศเหนือยาวประมาณ ๒.๔ กม.กรมราชทัณฑ์ได้นำนักโทษจากเรือนจำพระนครศรีอยุธยา เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ เรือนจำกลางคลองเปรม ทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน เรือนจำสมุทรปราการ เรือนจำนครปฐม เรือนจำพิเศษมีนบุรี ทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี และเรือนจำธัญญบุรี รวมประมาณ ๒๒๐ นาย เข้าเริ่มดำเนินการปรับปรุง เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๓๐ บึงมักกะสันส่วนที่มีระดับตื้นเขินได้แก่บริเวณนับจากบ่อน้ำไปทางทิศตะวันตกจรดถนนราชปรารถสำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการขุดลอกให้ลึกขึ้นเพื่อนำตะกอนของเสียออกจากก้นบึง และให้บึงมักกะสันมีความลึกมากพอสำหรับเก็บกักน้ำในฤดูฝน ในส่วนที่จะใช้ผักตบชวาบำบัดน้ำเสียนั้น นักวิชาการของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้สรุปว่าผักตบชวาสามารถดูดสารพิษ สารเคมี โลหะหนัก และอินทรีย์สารวัตถุในน้ำทำให้น้ำมีคุณ

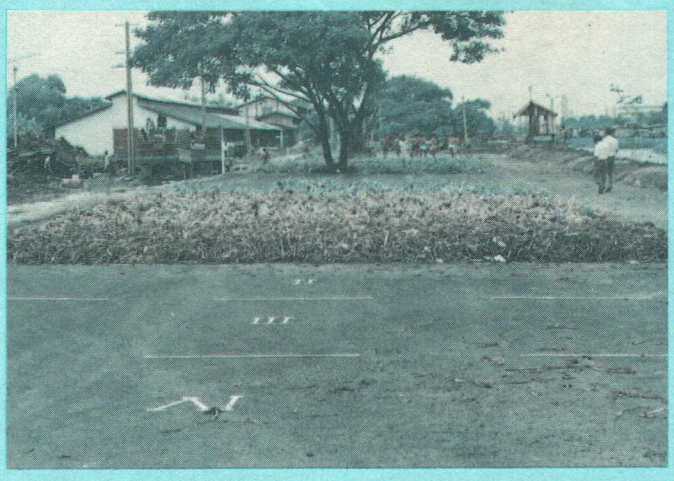

การผลิตปุ๋ยหมักจากผักตบชวา ที่นำขึ้นมาจากบึงมักกะสัน

ภาพดีขึ้น การเจริญเติบโตของผักตบชวาจะสูงในอัตรา ๓-๕ เท่า ในเวลาหนึ่งเดือนถึงเดือนครึ่ง จากผลของการศึกษาเห็นสมควรให้มีผักตบชวาประมาณ ๑๐% ของพื้นที่ผิวน้ำ สำนักการระบายน้ำจึงได้ปลูกผักตบชวารวมทั้งสิ้น ๑๒๐ แปลง ขนาดแปลงละ ๕๐-๑๐๐ ตารางเมตร รวมทั้งพื้นที่ผักตบชวาทั้งสิ้นประมาณ ๑๐,๕๐๐ ตารางเมตร เนื่องจากทรงมีพระราชดำริให้นำผักตบชวาไปทำปุ๋ยหมัก กรุงเทพมหานคร จึงได้สร้างลานและโรงเรือนผลิตปุ๋ยหมักที่บริเวณทิศใต้ของบึงติดกับทางรถไฟสายตะวันออก รวมพื้นที่โรงหมักและลานตากผักตบชวาประมาณ ๗ ไร่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานคำแนะนำให้รวบรวมผลการศึกษาไว้เพื่อแสดงนิทรรศการให้ประชาชนผู้สนใจ รวมทั้งชาวต่างชาติหรือนักท่องเที่ยวได้มาดูความฉลาดของคนไทย กรุงเทพมหานครจึงสร้างศาลาวิชาการขึ้นที่บริเวณที่ว่างด้านตะวันออกของริมบึงบึงมักกะสันเพื่อไว้เป็นที่แสดงนิทรรศการความเป็นมาของโครงการปรับปรุงบึงมักกะสัน และผลการศึกษาของนักวิชาการแขนงต่าง ๆ

งานวิชาการและศึกษาวิจัย

ได้ดำเนินการเก็บตัวอย่างน้ำ ตะกอน พืชและสัตว์ไปวิเคราะห์วิจัยรวม ๔ ครั้ง ผลของการวิจัยบางส่วนได้นำไปจัดสัมนาทางวิชาการในวันที่ ๑๒ พ.ย. ๒๕๓๐ ณ.ห้องประชุมคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และนำผลสรุปไปแสดงนิทรรศการทางวิชาการในวันที่ ๓-๑๐ ธันวาคม ๒๕๓๐ ณ.ศาลาวิชาการ การศึกษาวัจัยถึงศักยภาพของบึงมักกะสันในการบำบัดน้ำเสียก็จะได้ดำเนินต่อไปเพื่อสรุปผลการศึกษาขั้นสุดท้ายต่อไป

งานใช้ประโยชน์จากผักตบชวาและพืชผักน้ำอื่น ๆ

ได้เตรียมการทำปุ๋ยหมักและเชื้อเพลิงโดย กปร. และกรมพัฒนาที่ดิน จะดำเนินการทำปุ๋ยหมักเดือนละ ๔๐ ตัน และนำเครื่องทำแท่งเชื้อเพลิงจากพระราชวังสวนจิตรลดามาติดตั้ง ณ.โรงเรือนผลิตปุ๋ยหมัก และได้ดำเนินการฝึกอบรมชาวบ้านให้มีความรู้ในการจักสานผลิตภัณฑ์จากเยื่อผักตบชวา

งานรักษาสภาพแวดล้อม

ในส่วนที่เกี่ยวกับงานรักษาสภาพแวดล้อมนั้น เขตพญาไท การรถไฟแห่งประเทศไทย และกรมวิชาการเกษตร ได้ร่วมกันจัดระเบียบชุมชน จัดระเบียบการปลูกพืชน้ำการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยได้จัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำให้รู้จักการใช้ส้วมอย่างถูกสุขลักษณะการกำจัดขยะบริเวณใต้บ้านเรือนและการรักษาความสะอาดบริเวณรอบบึงมักกะสันในด้านการพัฒนารอบบึงมักกะสัน กองบำรุงรักษาดูคลอง สำนักการระบายน้ำ ร่วมกับเขตพญาไทและกองพลที่ ๑ รักษาพระองค์ ซึ่งได้นำทหารจำนวน ๑,๒๐๐ นายร่วมปลูกต้นไม้ต่าง ๆ บริเวณที่ว่างด้านตะวันออก และรอบบึงเป็นต้นประดู่ประมาณ ๖๐ ต้น และต้นไม้อื่น ๆ อีกหลายชนิด นอกจากนี้สำนักการระบายน้ำยังได้จัดแต่งบริเวณรอบ ๆ ศาลาวิชาการด้วยไม้ประดับให้เกิดความสวยงามอีกด้วย

โครงการปรับปรุงบึงมักกะสันตามพระราชดำรินี้เป็นโครงการหนึ่งในหลาย ๆ โครงการที่แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ การที่พระองค์ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและการบำบัดน้ำเสียโดยใช้บึงมักกะสันนี้ นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น จึงได้มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาร่วมมือกันปรับปรุงและศึกษาวิจัยในโครงการนี้ รวมหลายหน่วยงาน ซึ่งนอกจากจะเป็นความร่วมมือให้โครงการนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีแล้ว ยังเป็นการแสดงถึงความจงรักภักดีที่มีต่อพระองค์ เพื่อให้โครงการนี้เป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบอีกด้วย

สรุปเหตุการณ์ต่าง ๆ ของโครงการปรับปรุงบึงมักกะสัน

๑๕ เมษายน ๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้ทำการปรับปรุงบึงมักกะสัน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์สำหรับช่วยในการบรรเทาสภาพน้ำเน่า

เสียในคลองสามเสน ทรงเน้นให้ทำการปรับปรุงอย่างประหยัดและไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนที่อาศัยบริเวณริมบึง

๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีคำสั่งที่ ๒๓๔/๒๕๒๘ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจโครงการปรับปรุงบึงมักกะสัน ๔ เมตร เป็นขนาดกว้างประมาณ ๗ เมตร

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๒๘ คณะกรรมการเฉพาะกิจฯ มีคำสั่งที่ ๑/๒๕๒๘ และคำสั่งที่ ๒/๒๕๒๘ แต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายปฏิบัติการเฉพาะกิจโครงการปรับปรุงบึงมักกะสัน กรุงเทพมหานคร

๖ สิงหาคม ๒๕๒๘ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีคำสั่งที่ ๓๒๐/๒๕๒๘ แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงบึงมักกะสัน

๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๘ ธันวาคม ๒๕๒๙ คณะกรรมการปรับปรุงบึงมักกะสัน มีคำสั่งที่ ๑/๒๕๒๘ แต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายปฏิบัติการโครงการบึงมักกะสัน กรุงเทพมหานครฯ คณะทำงานฯ ได้ปรับปรุงบึงมักกะสัน ประกอบด้วย

เก็บผักตบชวาและวัชพืชขึ้นจากผิวหน้าของบึง

ปรับปรุงทางน้ำเข้าและอาคารควบคุมปริมาณน้ำ

ผลิตปุ๋ยหมักจากผักตบชวา

- ก่อสร้างศาลานิทรรศการ
- จดทะเบียนผู้อยู่อาศัยในบริเวณบึงมักกะสัน
- สร้างระบบกำจัดน้ำมันที่ระบายออกจากโรงงานรถไฟ

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ ปล่อยปลาลงในบึงมักกะสัน รวม ๑๐,๓๐๐ ตัว

๑๙ มกราคม ๒๕๓๐ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รายงานสรุปโครงการบึงมักกะสัน

๒๕ มีนาคม ๒๕๓๐ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ส่งมอบงานดูแลบำรุงรักษาบึงมักกะสันให้แก่กรุงเทพมหานครและการรถไฟแห่งประเทศไทย

๕-๗ มิถุนายน ๒๕๓๐ กรุงเทพมหานคร โดยสำนักการระบายน้ำปรับปรุงเก็บผักตบชวาและวัชพืชจากผิวหน้าของบึง

๘ มิถุนายน ๒๕๓๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินบึงมักกะสัน และพระราชทานคำแนะนำในการปรับปรุงบึงมักกะสัน เพื่อกำจัดน้ำโสโครกในหน้าแล้ง และเพื่อเก็บกักและระบายน้ำในหน้าน้ำ

๑๗ มิถุนายน ๒๕๓๐ กรุงเทพมหานครขยายช่องทางระบายน้ำออกจากเดิมขนาดกว้าง ๔ เมตร เป็นขนาดกว้างประมาณ ๗ เมตร

๑๐ กรกฎาคม ๒๕๓๐ กองบำรุงรักษาคูคลอง สำนักการระบายน้ำ ร่วมกับเขตพญาไทพัฒนาปลูกต้นประดู่จำนวน ๖๐ ต้น รอบลานทิศตะวันออก

๒๙ กรกฎาคม ๒๕๓๐ รัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและพลังงาน (นายบัญญัติ บรรทัดฐาน และ ดร.พิจิตต รัตตกุล) เยี่ยมชมบึงมักกะสัน

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๓๐ ผว.กทม.ประชุมหน่วยงานที่ร่วมปรับปรุงบึงมักกะสันและรับมอบเครื่องเก็บผักตบชวา

๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๐ กองพลที่ ๑ รักษาพระองค์ นำทหาร ๑,๒๐๐ นาย ปลูกต้นไม้และกำจัดขยะรอบบึง

๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๐ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย มอบน้ำมันดีเซลสำหรับใช้ในโครงการฯ จำนวน ๒๕,๐๐๐ ลิตร บริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด เริ่มโครงการกำจัดกากน้ำมันพื้นที่รวมประมาณ ๓,๕๐๐ ตารางเมตร เสร็จสิ้นภาระกิจเมื่อ วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๐

๑๓ กันยายน ๒๕๓๐ กรมราชทัณฑ์นำนักโทษจากเรือนจำพระนครศรีอยุธยา เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ เรือนจำกลางคลองเปรม ทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน เรือนจำสมุทรปราการ เรือนจำนครปฐม เรือนจำพิเศษมีนบุรี ทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี และ เรือนจำธัญญบุรี รวม ๒๒๐ นาย ดำเนินการสร้างคันดินด้านทิศเหนือ มีปริมาณยาวรวม ๒,๐๐๐ เมตร

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๐ ผบ.ทบ.นำทหารจากกองทัพบกพัฒนารอบบึงมักกะสัน

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๐ สมาคมศิษย์เก่าอุเทนถวายรับตกแต่งไม้ประดับบริเวณศาลาวิชาการ

๓ ธันวาคม ๒๕๓๐ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเปิดนิทรรศการโครงการบึงมักกะสันอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

หากทุกหน่วยงานร่วมมือกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และมีการทำโครงการที่จะปฏิบัติงานให้แน่ชัด ดัง "โครงการพระราชดำริที่ทรงพระราชทาน" เช่นนี้ เป็นที่เชื่อแน่ได้ว่า บ้านเมืองของเราจะเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว และมั่นคง

มหรสพสมโภชพระราชพิธี รัชมังคลาภิเษก

ปัญญา นิตยสุวรรณ

วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๑ นี้ รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะจัดพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก คือ พระราชพิธีเฉลิมฉลองเนื่องในศุภมหามงคลสมัย ที่พระมหากษัตริยาธิราชทรงครองราชสมบัติยาวนานยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในอดีตกาล ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีพระราชพิธีดังกล่าวนี้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ ร.ศ. ๑๒๖ และ ๑๒๗ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๕๐-๒๔๕๑

ในพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก เมื่อ ร.ศ. ๑๒๖ นั้น ได้มีมหรสพสมโภชหลายชนิด ดังจดหมายเหตุพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ร.ศ. ๑๒๖, ๑๒๗ กล่าวไว้ว่า

"ครั้นเวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเป็นกระบวนเรือกลไฟ แต่พลับพลาเกาะลอย ไปประทับฉนวนน้ำท่าวาสุกรี ขึ้นทรงพระราชยานเสด็จพระราชดำเนินเป็นกระบวนราบเข้าในพระราชวังหลวง ขึ้นสู่พระที่นั่งสรรเพ็ชญ์ปราสาท ทรงประเคนผ้าไตรกับพัดทองแก่พระสงฆ์พอสมควรแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการฝ่ายหน้า ฝ่ายในถวายไตรและพัด ต่อไปจนตลอด ๔๓๗ รูป พระสงฆ์ออกไปครองผ้า ในเวลานี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับบนพระที่นั่งรัตนสิงหาสน์ พนักงานประโคมแตรสังข์ ทหารทำเพลงแตรสรรเสริญพระบารมีอย่างเมื่อวานนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับหอดพระเนตรการมหรสพ คือ ระเบง โมงครุ่ม กุลาตีไม้ ไม้ลอย ญวนหก นอนหอก นอนดาบ ไต่ลวด กระอั้วแทงควาย แทงวิไส และมีการมหรสพ คือ โขนสองโรง หุ่นสองโรง มอญรำสามโรง ละครสองโรง"

มหรสพที่แสดงถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรในครั้งนั้น นอกจากโขน หุ่น มอญรำ และละคร ที่ยังมีแบบแผนและวิธีแสดงสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ ระเบง

โมงครุ่ม กุลาตีไม้ แทงวิไส กระอั้วแทงควาย เป็นการเล่นของหลวงในพระราชพิธีที่ปัจจุบันหาดูได้ยาก นอกจากจะจัดแสดงในงานสำคัญ ๆ หรือแสดงเพื่อการสาธิตเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ จึงขอนำมหรสพที่แสดงถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตรในพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก เมื่อ ร.ศ. ๑๒๖ มาบรรยายให้ทราบดังต่อไปนี้

ระเบง

ระเบง *(บางท่านเขียนระเบ็ง)* เป็นการเล่นของหลวงที่เล่นในเวลากลางวัน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่ามีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เช่น ในหนังสือบุณโณวาทคำฉันท์ของพระมหานาควัดท่าทราย ซึ่งนักปราชญ์ทั่วไปสันนิษฐานว่าคงจะแต่งขึ้นในราว พ.ศ. ๒๒๙๔ ถึง พ.ศ. ๒๓๐๑ คือ ในระยะเวลา ๗ ปี ตอนปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ หนังสือบุณโณวาทคำฉันท์กล่าวถึงมหรสพที่แสดงสมโภชพระพุทธบาทในตอนกลางวันว่ามีระเบงรวมอยู่ด้วย ดังนี้

"บัดเบื้องระเบงแต่ง กลกายประดุจมง-
ครุ่มเทริดบสมทรง กรกุมธนูเมียง
ย่องยิงมยุรมรณ์ ก็สอ้อนสเอวเอียง
ลูกคู่ก็แตกเสียง โอรพ่อตระหลบเวียน"

การเล่นระเบงในสมัยโบราณจนถึงปัจจุบันใช้ผู้ชายเป็นผู้เล่น แต่มีอยู่ครั้งหนึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปีวอก พ.ศ. ๒๔๑๕ โปรดเกล้า ฯ ให้พวกผู้หญิงข้างในที่เรียกว่านางเถ้าแก่ เล่นระเบงแทนผู้ชาย ในงานโสกันต์พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ *(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส)* พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าสวัสดิประวัติ *(กรมพระสมมติอมรพันธุ์)* พระเจ้าน้องนางเธอพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ *(สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์พระบรมราชเทวี)* พระองค์เจ้าจันทรทัดจุฑาธาร *(กรมหมื่นวิวิธวรรณปรีชา)* และพระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าหญิงนงคราญอุดมดี รวม ๕ พระองค์ด้วยกัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์โคลงดั้นเรื่องโสกันต์ บรรยายเรื่องราวและเหตุการณ์ในงานนี้ ทรงพรรณนาถึงนางเถ้าแก่ที่เล่นระเบงว่า

"เถ้าแก่กายแต่งแม้น หมู่เรบง
สนับเพลานุ่งลายสม รูปถ้วน
เสื้อแขนมัสหรู่เหมง เหมาะคาด ลายนา
เครื่องคี่รักป้นนล้วน ปิดทอง
สวมเทรอดโมงครุ่มแพร้ว ทองพราย พรางนา
ทายเทิดศรประลอง หน่วงน้าว
คนม้องเมาะม้องราย โหมงโหม่ง โม่งแฮ
กาลเทอดขรรค์ข้องห้าว นกยูง
สยงร้องโอละพ่อข้อง ส่งสยง
แยกห่ายกเท้านุง ขัดค้าง
โอละพ่อสลบรยง นอนแผ่
กาลแกว่งขรรค์คว้างคว้าง หว่างแปลง"

การเล่นระเบงที่ใช้ผู้หญิงเล่น มีหลักฐานปรากฏเท่าที่พบเพียงครั้งนี้ครั้งเดียว กาลต่อมาเมื่อครั้งพระราชพิธีโสกันต์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร พ.ศ. ๒๔๓๓ ก็มีการเล่นระเบงสมโภช โดยใช้ผู้ชายเล่น ดังภาพถ่ายการเล่นระเบงในครั้งนั้น ซึ่งกรมศิลปากรนำมาตีพิมพ์ในหนังสือพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณสยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ จำนวน ๒ ภาพ

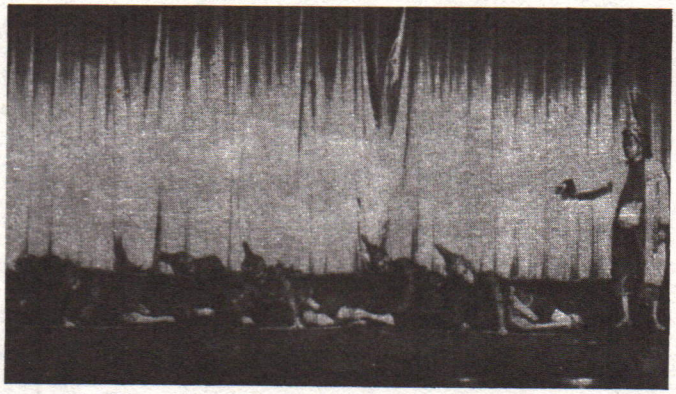

(ภาพบน) ระเบง "โอละพ่อแผลงศรทั้งปวง"
(ภาพล่าง) ระเบง "โอละพ่อสลบทั้งปวง"

การเล่นระเบง ดำเนินเรื่องราวว่า บรรดากษัตริย์น้อยใหญ่ *(บางท่านเรียกกษัตริย์ร้อยเอ็ดเจ็ดพระนคร)* พากันออกเดินทางจากเมืองจะไปเขาไกรลาส ในบทร้องก็มิได้ระบุว่าจะไปทำอะไร สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงพระนิพนธ์ไว้ในสาส์นสมเด็จว่า

"แต่พวกตากษัตริย์ร้อยเอ็ดเจ็ดพระนครแกจะไปไกรลาสทำไม ในคำร้องมีว่า "รักแก้วข้านี่เอย จะไปไกรลาส" เป็นความว่าจะไปตามหาผู้หญิง นิทานเรื่องนี้ยังไม่เคยพบเคยเห็นที่ไหน"

เรื่องกษัตริย์น้อยใหญ่เหล่านี้จะไปไกรลาสทำไมนั้น ต่อมาในภายหลังท่านผู้รู้ก็เล่าว่าจะไปช่วยงานโสกันต์ และสันนิษฐานว่าเป็นงานโสกันต์พระขันธกุมารโอรสของพระอิศวร แต่ผู้เขียนขอสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นงานโสกันต์ของพระคเณศมากกว่า จะผิดถูกอย่างไรย่อมอยู่ในความวินิจฉัยของท่านผู้มีความรู้จะพิจารณา ที่กล่าวว่าน่าจะเป็นพิธีโสกันต์พระคเณศ เพราะพิธีโสกันต์ครั้งนั้นเป็นงานใหญ่ และปรากฏว่าที่วิมานเขาไกรลาสมีพิธีโสกันต์ครั้งนั้นเพียงครั้งเดียว พิธีโสกันต์พระคเณศ พระอิศวรมีรับสั่งให้เทพเจ้าทั้งหลายเสด็จไปร่วมงาน แม้แต่พระนารายณ์ยังถูกปลุกบรรทมให้เสด็จไปในงาน จนพระนารายณ์ตรัสอย่างทรงรำคาญว่า *"ลูกหัวหายกวนใจจริง"* เป็นเหตุให้เศียรพระคเณศหายไป ต้องนำศีรษะช้างมาต่อ นี่เป็นเหตุผลที่ผู้เขียนขอนำมาอ้างว่ากษัตริย์เหล่านั้นจะเดินทางไปงานโสกันต์พระคเณศ ซึ่งอาจจะผิดหรือถูกก็ได้ ในระหว่างที่เดินทางไปนั้นก็ร้องชมนกชมไม้ไปตามทาง จนกระทั่งมีผู้มาขวางทางไว้ กษัตริย์เหล่านั้นก็ไสให้หลีกไปให้พ้นทาง เรื่องผู้ที่มาขวางทางนี้ ท่านผู้รู้กล่าวว่าเป็นพระขันธกุมาร สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงพระนิพนธ์ในสาส์นสมเด็จ ความว่า

"ในเรื่องที่ตรัสเล่าถึงไปทอดพระเนตรแห่พระขันธกุมารอีกครั้งหนึ่งนั้น ทำให้นึกไปถึงระเบงงานโสกันต์เขาไกรลาส ตัวที่เราเรียกว่าพระกาลนั้นหาใช่ไม่ ที่แท้เป็นพระขันธกุมารเพราะขี่นกยูง และพระขันธกุมารนั้นมีกำเนิดจากพระศิวะเป็นผู้ทรงศักดิ์เลิศในการรบ มาขัดทัพกษัตริย์ร้อยเอ็ดเจ็ดพระนคร มิให้ขึ้นไปเขาไกรลาส สมด้วยเหตุผลหมดทุกอย่าง"

อีกตอนหนึ่งทรงพระนิพนธ์ว่า

"เช่น เล่นระเบงในพิธีโสกันต์เขาไกรลาส ก็มีเทวดายืนอยู่กับนกยูงกันพวกกษัตริย์ทั้งหลายนั่นก็หมายเป็นพระขันธกุมารลูกและเจ้าแห่การรบของพระอิศวรมาแต่ไกรลาส ที่เราเข้าใจกันว่าเป็นพระกาลนั้นหลง หากเป็นพระกาลแล้ว นกจะต้องเป็นนกแสกไม่ใช่นกยูง"

ในเรื่องผู้ที่มาขวางทางมิให้กษัตริย์เหล่านั้นเดินทางไปไกรลาส มีระบุไว้ในหนังสือโคลงดั้น เรื่องโสกันต์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บาทสุดท้ายของคำโคลงบทหนึ่งว่า

"กาลเทอดขรรค์ข้องห้าว นกยูง"

และบาทสุดท้ายของคำโคลงบทต่อมาว่า

"กาลแกว่งขรรค์คว้างคว้าง หว่างแปลง"

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้สนใจใฝ่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เกี่ยวกับเรื่องระเบงในสมัยปัจจุบันพากันคิดว่าผู้ที่มาขัดขวางกษัตริย์น้อยใหญ่น่าจะเป็นพระกาลมากกว่า เพราะโคลงดั้นบาทสุดท้ายที่ว่า

"กาลเทอดขรรค์ข้องห้าว นกยูง"

ก็แสดงว่าพระกาลท่านขี่นกยูงมาขัดขวาง ส่วนในบทร้องที่สืบค้นได้ในสมัยก่อน มิได้ระบุว่าผู้ใดมาขัดขวาง แต่ในสมัยปัจจุบันนี้มีบทร้องที่สมบูรณ์กล่าวถึงบทของพระกาล ว่า

"โอละพ่อพระกาลมาแล้ว"

จึงเป็นการเพิ่มน้ำหนักให้น่าเชื่อว่า ผู้ที่มาขวางทาง คือ พระกาล นอกจากนี้อาจจะมีเหตุผลว่า พระขันธกุมารจะมาขัดขวางกษัตริย์เหล่านั้นมิให้ไปที่เขาไกรลาสทำไม ทั้ง ๆ ที่เป็นงานโสกันต์ของพระองค์เอง หรือถึงจะเป็นงานโสกันต์ของพระคเณศก็ตามที บางตำรายังกล่าวว่าพระคเณศกับพระขันธกุมารเป็นเทพองค์เดียวกันอีกด้วย ส่วนเรื่องพาหนะที่ขี่นั้น ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยามีการทำตัวนกยูงให้พระกาลขี่ ทั้งนี้คงจะทำให้เป็นสัตว์สวยงามมากกว่าเจตนาเป็นอย่างอื่น ในสมัยหลัง ๆ นี้ คงจะเห็นว่ามีข้อขัดแย้งกันในเหตุผลว่าพระกาลขี่นกแสกไม่ใช่ขี่นกยูง การเล่นระเบงจึงไม่มีนกยูงประกอบสืบมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ หรืออีกเหตุผลหนึ่งคงจะเห็นว่าการทำตัวนกยูงประกอบการเล่น เป็นเรื่องยุ่งยากเกินไป นาน ๆ จึงจะมีการเล่นสักที จึงเลิกทำนกยูงประกอบการเล่น

เมื่อพระกาลมาขวางหน้ากษัตริย์เหล่านั้น ก็เงื้อธนูจะยิง ในสมัยโบราณเข้าใจว่ายิงนกยูง ดังความที่ปรากฏในหนังสือบุณโณวาทคำฉันท์ว่า

"ย่องยิงมยุรมรณ์ ก็สอ้อนสเอวเอียง"

และในโคลงสี่สุภาพ พระนิพนธ์ของกรมหมื่นศรีสุเรนทร์ บาทที่สามว่า

"ระเบ็งยิงมยุรี ผูกร่าง"

การที่กษัตริย์น้อยใหญ่เงื้อธนูขึ้นจะยิงทำให้พระกาลโกรธ จึงสาปให้สลบ แต่แล้วพระกาลก็เกิดความสงสารจึงถอนคำสาปให้ฟื้นขึ้นดังเดิม กษัตริย์เหล่านั้นก็ยกกลับเข้าเมือง

การแต่งกายของผู้เล่นระเบงที่เป็นตัวกษัตริย์น้อยใหญ่ แต่งกายเหมือนกันหมดทุกคน คือ นุ่งสนับเพลา นุ่งผ้าเกี้ยว สวมเสื้อคอตั้งแขนยาวปล่อยชายไว้นอกผ้านุ่ง มีผ้าคาดพุง ศีรษะสวมเทริด *(บางครั้งอาจจะพบภาพถ่ายการเล่นระเบงแบบที่ผู้แสดงเป็นตัวกษัตริย์น้อยใหญ่สวมหัวพญานาค ซึ่งถ้าถือตามตำราที่อ้างมานี้ก็นับว่าการสวมหัวพญานาคยังไม่ถูกต้อง)* มือขวาถือลูกธนู มือซ้ายถือคันธนู ส่วนพระกาลนั้นแต่งกายได้หลายแบบ บางครั้งก็แต่งเหมือนกษัตริย์น้อยใหญ่เหล่านั้น แต่สวมเสื้อครุยแบบเทวดาตลกทับเสื้อ ศีรษะสวมชฎา มือขวาถือพระขรรค์ บางคราวก็แต่งแบบยืนเครื่อง แต่ไม่สวมเสื้อ

การเล่นระเบงในสมัยโบราณ ไม่ทราบว่ามีปี่พาทย์บรรเลงประกอบด้วยหรือไม่ แต่ต้องมีผู้ตีฆ้อง ๓ ใบเถา ที่เรียกว่าฆ้องระเบงแน่นอน เพราะปรากฏในโคลงดั้นเรื่องโสกันต์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕ ว่า

"คนฆ้องเฆาะฆ้องราย โหมงโหม่ง โม่งแฮ"

วิธีเล่นระเบงในปัจจุบันนี้มีปี่พาทย์บรรเลงประกอบด้วย เริ่มเล่นปี่พาทย์จะทำเพลงแทงวิสัย ผู้เล่นระเบงที่สมมติเป็นกษัตริย์น้อยใหญ่เข้าแถวเป็นคู่ ๆ จำนวนมากน้อยสุดแท้แต่กำหนดให้พอดีกับเวที หรือสนามที่เล่น เต้นออกไปตามความยาวของเวที หรือสนามให้เข้ากับจังหวะเพลง เมื่อเต้นออกไปเต็มเวทีแล้ว ผู้เล่นที่อยู่หัวแถวด้านขวามือจะทำสัญญาณให้หยุดเต้น และนั่งคุกเข่าพร้อมกับปี่พาทย์หยุดบรรเลง แล้วผู้เล่นที่เป็นหัวหน้าอยู่ด้านขวาหัวแถวจะร้องขึ้นต้นบทว่า

"โอละพ่อขอถวายบังคม"

ผู้เล่นทั้งหมดก็จะร้องรับขึ้นพร้อม ๆ กันว่า

"โอละพ่อขอถวายบังคม"

ผู้บรรเลงปี่พาทย์ต้องตีฆ้อง 3 ใบเถา ซึ่งเรียกว่าฆ้องระเบงรับท้ายคำร้องทุก ๆ วรรค โดยตีลูกเสียงต่ำขึ้นไปหาเสียงสูง และตีลูกเสียงสูงลงมาหาลูกเสียงต่ำ ซึ่งมีเสียงดังนี้ *โหม่ง-โมง-โม้ง-โม้ง-โมง-โหม่ง* พร้อมกับคำร้องนี้ ผู้เล่นก็ทำท่าถวายบังคมไปด้วย ต่อจากนั้นผู้เล่นก็จะร้องบทต่อไป แล้วลุกขึ้นเต้น ปากก็ร้องเพลงไปเรื่อย ๆ เมื่อผู้เล่นยกขาขวาก็จะทำท่าเอาลูกธนูตีลงไปบนคันธนูพอวางขาขวายกขาซ้าย ก็จะเหยียดมือขวาออกไปข้างตัวจนสุดแขนเป็นท่าง้างธนู จนกระทั่งมาพบกับพระกาล และพระกาลร้องสาปให้สลบ ปี่พาทย์ทำเพลงรัว บรรดากษัตริย์น้อยใหญ่จะล้มลงไปนอนกับพื้น ผู้ที่เล่นเป็นตัวพระกาลโดยมากมักใช้ตัวตลกแสดง จะเดินดูบรรดากษัตริย์เหล่านั้นและพูดจาคนเดียวเป็นทำนองให้คนดูขบขัน ในตอนนี้ปี่พาทย์ทำเพลงพญาเดิน ต่อจากนั้นพระกาลจะร้องขึ้นว่า *"โอละพ่อฟื้นขึ้นทั้งปวง"*

ปี่พาทย์ทำเพลงรัว เมื่อกษัตริย์เหล่านั้นฟื้นขึ้น ก็เจรจากับพระกาลอีกเล็กน้อย มีความว่า อย่าพากันไปไกรลาสเลย ขอให้กลับบ้านกลับเมืองเสียเถิด ซึ่งกษัตริย์เหล่านั้นก็ยินดีทำตาม กษัตริย์น้อยใหญ่ก็ร้องบทที่ว่า

"โอละพ่อยกกลับเข้าเมือง"

ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด พระกาลลาจากไปและบรรดากษัตริย์เหล่านั้นก็เดินทางกลับเมืองของตน

บทระเบง

พระยาเทวาธิราช คัดถวาย
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงชำระ
(จากวารสารศิลปากร ปีที่ ๔ เล่ม ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๓)

โอละพ่อขอถวายบังคม *โอละพ่อเหวัญมาบอก*
โอละพ่อพร้อมกันทั้งปวง *โอละพ่อประนมกรทั้งปวง*
โอละพ่อกลับซ้ายไปขวา *โอละพ่อกลับขวามาซ้าย*
โอละพ่อบัวตูมทั้งปวง *โอละพ่อบัวบานทั้งปวง*
โอละพ่อกลับหน้าเป็นหลัง *โอละพ่อกลับหลังเป็นหน้า*
โอละพ่อจะไปไกรลาส *โอละพ่อขวางหน้าอยู่ไย (มีซ้ำ)*
โอละพ่อยกออกจากเมือง

รักแก้วข้าเอยจะไปไกรลาส รักพี่ข้าเอยจะไปไกรลาส
รักน้องข้าเอยจะไปไกรลาส รักพี่ข้าเอยจะไปชมนก
รักน้องข้าเอยจะไปชมนก รักแก้วข้าเอยจะไปชมนก
รักน้องข้าเอยจะไปชมไม้ รักพี่ข้าเอยจะไปชมไม้

รักแก้วข้าเอยจะไปชมไม้

โอละพ่อขวางหน้าอยู่ไย โอละพ่อหลีกไปให้พ้น
โอละพ่อตั้งตบะทั้งปวง โอละพ่อก่งศรทั้งปวง
โอละพ่อแผลงศรทั้งปวง

บทพระกาล

โอละพ่อสลบทั้งปวง โอละพ่อฟื้นขึ้นทั้งปวง
โอละพ่อยกกลับเข้าเมือง โอละพ่อเรามาถึงเมือง

จบ

บทร้องระเบงที่สืบสวนได้มานั้น ดูไม่เป็นระเบียบ บางบทข้ามไปข้ามมา บางทีอาจจะเป็นเพราะผู้บอกคำร้องจดจำมาอย่างผิดพลาดขาดเกิน หรือผู้เล่นไม่ได้เอาใจใส่เรียงลำดับให้ถูกที่ นายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร เมื่อครั้งที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองการสังคีต จึงได้ลองคัดจัดระเบียบใหม่เป็นดังนี้

รำถวาย

โอละพ่อขอถวายบังคม โอละพ่อประนมกรทั้งปวง
โอละพ่อบัวตูมทั้งปวง โอละพ่อบัวบานทั้งปวง
โอละพ่อกลับซ้ายไปขวา โอละพ่อกลับขวามาซ้าย
โอละพ่อกลับหน้าเป็นหลัง โอละพ่อกลับหลังเป็นหน้า

เดินดง

โอละพ่อเทวัญมาบอก โอละพ่อยกออกจากเมือง
โอละพ่อจะไปไกรลาส รักแก้วข้าเอยจะไปไกรลาส
รักพี่ข้าเอยจะไปไกรลาส รักน้องข้าเอยจะไปไกรลาส
รักแก้วข้าเอยจะไปชมนก รักแก้วข้าเอยจะไปชมไม้
รักพี่ข้าเอยจะไปชมไม้ รักน้องข้าเอยจะไปชมไม้

ปะทะ

โอละพ่อขวางหน้าอยู่ไย โอละพ่อหลีกไปให้พ้น
โอละพ่อพร้อมกันทั้งปวง โอละพ่อตั้งตบะทั้งปวง
โอละพ่อก่งศรทั้งปวง โอละพ่อแผลงศรทั้งปวง

พระขันธกุมารสาป

โอละพ่อสลบทั้งปวง โอละพ่อฟื้นขึ้นทั้งปวง

คืนเมือง

โอละพ่อยกกลับเข้าเมือง โอละพ่อเรามาถึงเมือง

เมื่อได้ศึกษาบทที่จัดใหม่นี้แล้ว ก็จะเกิดความเข้าใจแบบแผนของการเล่นระเบงได้ดี และทราบเรื่องราวชัดเจนขึ้น คือ

1. **รำถวาย** หมายถึง การรำถวายบังคมพระเจ้าแผ่นดิน ที่ในสมัยโบราณจะเสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรทุกครั้งในงานพระราชพิธี ถึงแม้ในปัจจุบันการเล่นระเบงจะมิได้เล่นในพระราชพิธี และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ประทับทอดพระเนตรก็ตาม ผู้เล่นระเบงก็ยังคงร้องและรำบทรำถวายตามเดิม ต่อจากรำถวายแล้วผู้เล่นจะแปรแถวและจัดแถวให้เป็นระเบียบ

2. **เดินดง** ในตอนนี้กล่าวถึงเรื่องเทวดามาบอกให้บรรดากษัตริย์น้อยใหญ่ไปที่เขาไกรลาสระหว่างทางที่บรรดากษัตริย์เหล่านี้เดินทางไปก็พากันชมนกชมไม้ไปตลอดทาง

3. **ปะทะ** ตอนนี้เป็นเหตุการณ์ที่พระกาลออกมาขวางทางกษัตริย์น้อยใหญ่เหล่านั้นไว้ และห้ามมิให้พากันไปที่เขาไกรลาส แต่บรรดากษัตริย์เหล่านั้นก็ไม่เชื่อฟัง กลับโก่งศรจะยิงพระกาล

4. **พระกาลสาป** เมื่อกษัตริย์น้อยใหญ่จะใช้ศรยิงพระกาล ทำให้พระกาลเกิดความโกรธ จึงสาปกษัตริย์เหล่านั้นให้สลบไป แต่แล้วพระกาลก็เกิดความสงสารจึงถอนสาปให้ฟื้นขึ้นทุกคน

5. **คืนเมือง** เมื่อกษัตริย์น้อยใหญ่ฟื้นขึ้นแล้ว พระกาลก็ขอร้องให้กลับเข้าเมือง ซึ่งบรรดากษัตริย์เหล่านั้นก็เชื่อฟังเป็นอันดีพากันยกกลับเข้าเมือง

ในสมัยปัจจุบันนี้มีปี่พาทย์บรรเลงประกอบการเล่นระเบง ซึ่งเข้าใจว่าในสมัยโบราณอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ บทร้องก็ปรับปรุงใหม่เพิ่มบทร้องของพระกาลขึ้น แต่ไม่ทราบว่าบทร้องที่ปรับปรุงใหม่นี้เกิดขึ้นเมื่อใด บทร้องระเบงที่ปรับปรุงใหม่มีดังนี้

— ปี่พาทย์ทำเพลงแทงวิสัย —

กษัตริย์ โอละพ่อขอถวายบังคม โอละพ่อประนมกรทั้งปวง
โอละพ่อบัวตูมทั้งปวง โอละพ่อบัวบานทั้งปวง
โอละพ่อกลับซ้ายไปขวา โอละพ่อกลับขวามาซ้าย
โอละพ่อกลับหน้าเป็นหลัง โอละพ่อกลับหลังเป็นหน้า
โอละพ่อเทวัญมาบอก โอละพ่อยกออกจากเมือง
โอละพ่อจะไปไกรลาส รักแก้วข้าเอยจะไปไกรลาส
รักพี่ข้าเอยจะไปไกรลาส รักน้องข้าเอยจะไปไกรลาส
รักแก้วข้าเอยจะไปชมนก รักแก้วข้าเอยจะไปชมไม้
รักพี่ข้าเอยจะไปชมไม้ รักน้องข้าเอยจะไปชมไม้

พระกาล โอละพ่อพระกาลมาแล้ว

กษัตริย์ โอละพ่อขวางหน้าอยู่ไย โอละพ่อหลีกไปให้พ้น

พระกาล โอละพ่อเราไม่ให้ไป

กษัตริย์ โอละพ่อพร้อมกันทั้งปวง โอละพ่อตั้งตบะทั้งปวง
โอละพ่อก่งศรทั้งปวง โอละพ่อแผลงศรทั้งปวง

พระกาล โอละพ่อสลบทั้งปวง

— ปี่พาทย์ทำเพลงรัว — พญาเดิน —

พระกาล โอละพ่อฟื้นขึ้นทั้งปวง

— ปี่พาทย์ทำเพลงรัว —

กษัตริย์ โอละพ่อยกกลับเข้าเมือง

— ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด —

อาจมีบางท่านสงสัยว่า เหตุใดการเล่นชุดนี้จึงมีชื่อว่า *"ระเบง"* สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงวินิจฉัยไว้ในหนังสือสาส์นสมเด็จว่า ระเบงมาจากระบำต่างกันแต่เพียงว่า ระบำนั้นรำฟ้อนอย่างเดียวไม่เล่นเป็นเรื่อง ส่วนระเบงรำเป็นเรื่อง นายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากรเขียนไว้ในหนังสือเรื่องระเบงกับโมงครุ่ม และเถิดเทิง จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพนายทวี เสริมสมบูรณ์ ณ เมรุวัดพระพิเรนทร์ พระนคร เมื่อวันจันทร์ ที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ ความว่า

"ท่านคงจะเคยพูดหรือเคยได้ยินเขาพูดกันว่า ไปดูละเม็งละคอน ละคอนนั้นท่านต้องเคยได้ดูเป็นแน่ แต่ละเม็งท่านอาจยังไม่เคยได้ดู ถ้าท่านคิดว่าละเม็งกับละคอนเป็นอย่างเดียวกัน ก็เห็นจะเป็นความคิดที่เกือบผิด เพราะมีการเล่นอยู่อย่างหนึ่งเขาเรียกว่า ระเบง ฟังเสียงใกล้กับละเม็ง ระเบงเป็นการเล่นของหลวง ซึ่งเข้าใจว่าน่าจะเป็นละเม็งที่ขอบเรียกกันเพี้ยนไปให้เข้าคู่กับละคอนนั่นเอง"

อีกประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าเสียงที่พวกกษัตริย์น้อยใหญ่ร้อง *"โอละพ่อ"* กันระเบ็งเซ็งแซ่ คนไทยเราชอบเรียกชื่อการเล่นหรือการบรรเลงตามเสียงที่ได้ยิน จึงเรียกว่าระเบง นี่เป็นเพียงข้อสันนิษฐาน อาจจะผิดหรือถูกก็ได้ การเล่นระเบงมีชื่อเรียกกันเป็นที่รู้อีกชื่อหนึ่งว่า *"โอละพ่อ"* ด้วยเหตุที่ผู้เล่นร้องขึ้นต้นบทว่า *"โอละพ่อ"* อยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม มหรสพสมโภชพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกชุดนี้ก็มีชื่อว่า *"ระเบง"* มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี.

โมงครุ่ม

โมงครุ่ม เป็นการเล่นของหลวงในพระราชพิธีที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ดังมีหลักฐานกล่าวไว้ในหนังสือบุณโณวาทคำฉันท์ ของพระมหานาควัดท่าทราย ว่าด้วยมหรสพกลางวันสมโภชพระพุทธบาทว่า มีโมงครุ่มซึ่งใช้ผู้ชายเล่นรวมอยู่ด้วย ดังบทที่ว่า

"โมงครุ่มคณาชาย กลเพศพึงแสยง
ทับทรวงสอิ้งแผง ก็ตระกูตโกคำ
"เหริดใส่บใครยล ก็ละลนละลาวทำ
กุมแส้หวารำ ศัพหร้องดำเนิรวง"

การเล่นโมงครุ่มในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตามบทที่พระมหานาควัดท่าทราย พรรณนาไว้ว่า ผู้เล่นถือแส้ทั้งสองมือนั้น บางท่านสันนิษฐานว่าเป็นการเล่นกุลาตีไม้ เพราะการเล่นกุลาตีไม้ การแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบการเล่นที่ถือก็เป็นลักษณะอย่างเดียวกัน เพียงแต่การเล่นกุลาตีไม้ไม่มีกลองประกอบการเล่นเท่านั้น แต่ถ้าเป็นการเล่นโมงครุ่มจริง ๆ และผู้เล่นถือแส้ ก็คงจะสูญไปในสมัยกรุงศรีอยุธยานั่นเอง บางท่านเข้าใจว่าพระมหานาคผู้นิพนธ์เรื่องนี้ อาจจะแลเห็นไม่ถนัด เห็นไปว่าผู้เล่นโมงครุ่มที่ถือไม้กำพตเป็นถือแส้ก็ได้ การเล่นโมงครุ่มในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ผู้เล่นถือไม้กำพต ไม้กำพต คือ กระบองสั้น รูปร่างคล้ายไม้ตีกลองทัด แต่ทำด้ามสำหรับจับให้ถนัดมือ และเพื่อความสวยงามด้วย การเล่นโมงครุ่มแบบถือไม้กำพตนี้คงจะมีมาตั้งแต่เริ่มรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชแล้ว เพราะปรากฏในโคลงของกรมหมื่นศรีสุเรนทร์ ทรงพรรณนาถึงการเล่นโมงครุ่มในงานสมโภชพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๓๙ ว่า

"โมงครุ่มใส่เหริดคล้ำ ดุจหมี
กำพตตีกลองตี ปุ่มม้อง"

ผู้เล่นโมงครุ่มตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันใช้ผู้ชายเล่น

โมงครุ่ม "บัวตูม"

โมงครุ่ม "บัวบาน"

การแต่งกายแบบเดียวกับผู้เล่นระเบงทั้งสองมือถือไม้กำพด การเล่นโมงครุ่มนั้นนอกจากจะมีผู้เล่นถือไม้กำพดแล้ว ยังจะต้องมีผู้เล่นอีกคนหนึ่งคอยตีโหม่งและบอกท่าทางให้ผู้เล่นทำตาม อุปกรณ์ประกอบการเล่นต้องมีกลองโมงครุ่ม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับกลองทัด แต่กลองโมงครุ่มใหญ่กว่า หน้ากว้างประมาณ ๕๕ ซม. หนังที่ใช้ขึ้นหน้ากลองเขียนลายด้วยสีงดงาม วางอยู่บนที่ตั้ง *(เท้ากลอง)* กลุ่มละ ๑ ใบ ผู้เล่นโมงครุ่มกลุ่มหนึ่ง ๆ จะมี ๔ คน การเล่นจะมีผู้เล่นกี่กลุ่มก็ได้ ตั้งแต่ ๒ กลุ่มขึ้นไป ผู้เล่นแต่ละกลุ่มจะยืนข้างกลอง ด้านหน้ากลองข้างละคน และด้านหลังกลองอีกข้างละคน

วิธีเล่นโมงครุ่ม เริ่มด้วยผู้เล่นถือไม้กำพดเดินมาหยุดอยู่ตามตำแหน่งหน้าและหลังกลอง ผู้ตีโหม่งจะออกมายืนอยู่ข้างหน้า ผู้ตีโหม่งบางคนไปยืนอยู่ข้างหลังก็มี เข้าใจว่าแต่โบราณคงไม่ได้กำหนดที่ยืนของคนตีโหม่งไว้แน่นอน แต่ที่จริงแล้วคนตีโหม่งน่าจะต้องยืนอยู่ด้านหน้า เพื่อให้ผู้เล่นแลเห็นได้ถนัดชัดเจน เพราะผู้ตีโหม่งนี้เปรียบเหมือนผู้กำกับการเล่นโดยตรง ทำหน้าที่ดำเนินการเล่นโดยบอกท่าให้ผู้เล่นปฏิบัติและตีโหม่งให้สัญญาณ เมื่อผู้เล่นเข้าประจำที่เรียบร้อยแล้ว คนตีโหม่งจะร้องบอกว่า *"อิหลัดถัดหา"* และตีโหม่ง ๒ ที แล้วบอกท่าให้ปฏิบัติเช่น บัวตูม บัวบาน ลมพัด มังกรฟาดหาง เป็นต้น ผู้เล่นก็จะทำท่าตามคำบอกแล้วยักเอวซ้ายทีขวาที พร้อมทั้งร้องให้เข้ากับจังหวะโหม่งว่า *"ถัด ถัด ถัด ถัด ท่า ถัด ท่า ถัด ท่า ถัด"* ร้องและยักเอวไปเรื่อย ๆ จนกว่าคนตีโหม่งจะรัวโหม่งเป็นสัญญาณให้ผู้เล่นหยุดและยืนอยู่กับที่ แล้วคนตีโหม่งก็จะร้องบอกว่า *"โมงครุ่ม"* พร้อมกับตีโหม่ง ๒ ที ผู้เล่นก็จะใช้ไม้กำพดตีที่หนังกลองพร้อมกันเสียงดังครุ่ม คนตีโหม่งก็จะตีโหม่งอีก ๒ ที ผู้เล่นก็จะเปลี่ยนมือใช้ไม้กำพดตีหนังกลองอีกทีหนึ่ง วิธีตีคือตีสลับซ้ายทีขวาที ต่อจากนั้นคนตีโหม่งก็จะรัวโหม่งเป็นสัญญาณให้ผู้เล่นหยุดยืนอยู่กับที่ เพื่อบอกท่าใหม่ให้ปฏิบัติต่อไป เหตุที่เรียกการเล่นชุดนี้ว่าโมงครุ่ม คงจะเรียกชื่อตามเสียงโหม่งที่ตีดัง *"โหม่ง"* และเสียงกลองที่ตีดัง *"ครุ่ม"* นั่นเอง การเล่นอย่างนี้มีบางท่านเรียกตามเสียงร้องของผู้เล่นว่า *"อิหลัดถัดหา"* ท่ารำโมงครุ่มในสมัยโบราณ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือสาส์นสมเด็จว่า

โมงครุ่ม "โมงครุ่ม"

"ชื่อท่ารำโมงครุ่มตามที่สอบสวนได้มานี้ เป็นคำที่มีผู้คิดแต่งแล้ว เพื่อให้คล้องจองเพราะพริ้ง คำเดิมคงเป็นคำง่าย ๆ อย่างเดียวกับชื่อท่าละคร ได้ลองเดาไว้ดูเล่นเท่าที่คิดไว้ ถูกหรือไม่ถูกไม่ทราบ"

สืบได้มา	เดาชื่อเดิม
ประทุมทองวิมลมาศ	บัวตูม
จงกลกาบผกากลิ่น	บัวบาน
วายุพินทราร่อน	ลมพัด.....?
จักรวรรดิงามงอนทรงเครื่อง	
มังกรเยื้องย้ายหาง	มังกรฟาดหาง
พระจันทรกุมกรกางกลด	พระจันทร์ทรงกลด
เทพประนตประนมกร	เทพนม

พระยากุญชรประสานงา	ช้างประสานงา
เมขลาเล่นวลาหก	เมขลาล่อแก้ว
รามสูรยกอสุนี	รามสูรขว้างขวาน
ไมยราพณ์อสุรีรำฤทธิ์	ไมยราพณ์แผลงฤทธิ์
พระยาอินทรชิตแปลงกาย	อินทรชิตแปลงกาย
องค์ศรีอนุชาเชิดชู	พระลักษมณ์ชูศร
หน่อนรินทรแผลงผลาญ	
หน่อชมพูพานง้างคิรี	
ราชกระบี่ถวายแหวน	หนุมานถวายแหวน
รำแพนปลายพฤกษา	นกยูงรำแพน
องค์อินทรเจ้าฟ้าเป่าสังข์	พระอินทร์เป่าสังข์
เทพลังพระสุทธ	เทวดารั้งพระสุเมรุ.

กุลาตีไม้

กุลาตีไม้ เป็นการเล่นของหลวงอีกชุดหนึ่ง ซึ่งท่านผู้รู้กล่าวว่าไทยเราคงได้แบบอย่างมาจากชาวอินเดียใต้ที่เรียกกันว่า พวกทมิฬ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือสาส์นสมเด็จว่า

"กุลาตีไม้เป็นของแขกอินเดียแน่ ชื่อกุลาก็บอกอยู่ในตัวแล้ว เกล้ากระหม่อมเคยเห็นรูปตีพิมพ์ของฝรั่ง ซึ่งเขาลอกรูปเขียนในอินเดียมามีรูปเทวดายืนเป็นวง สองมือถือไม้ประกับ ล้อมอยู่รอบกลอง พอเห็นก็เข้าใจได้ทันทีว่า นี่คือรูปเล่นกุลาตีไม้"

การเล่นกุลาตีไม้ที่มีกลองเป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่น รวมไปกับการเล่นโมงครุ่มนี้ จะกล่าวถึงต่อไป สำหรับตอนนี้ขอนำบทพระนิพนธ์ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ จากสาส์นสมเด็จมาอ้างถึงว่ากุลาตีไม้แต่เดิมเป็นของแขกต่อไป

"นานมาแล้ว หม่อมฉันไปเมืองตรังครั้ง ๑ เห็นพวกแขกกลิงค์ที่เป็นกุลีมันกำลังเล่นกันถือไม้มือละอันยืนเป็นวงร้องเพลงตีไม้ที่ถือนั้นกับเพื่อนที่ยืนต่อกันทั้ง ๒ ข้าง เป็นจังหวะ ก็นึกขึ้นได้ในขณะนั้นว่า อ้อ นี่เองเป็นมูลเดิมกุลาตีไม้ แต่มานึกต่อไปคราวนี้ว่าคำร้องของเดิมคงเป็นภาษาทมิฬหรือภาษาอินเดียอื่นที่ใกล้เคียงกัน ไทยเราเอามาแปลให้ร้องเป็นภาษาไทย จึงเห็นเป็นปัญหาคำที่จดประทานมานั้นจะเป็นคำแปลตรงตามคำของชาวอินเดียหรือมาแต่งขึ้นใหม่ หรือมาแก้ไขความบ้าง"

การเล่นกุลาตีไม้มีปรากฏอยู่ในกฎมณเฑียรบาลที่กล่าวถึงพระราชพิธีเบาะพกตอนหนึ่งว่า

"ครั้นเสร็จการเสด็จขึ้นพระที่นั่งเลี้ยงลูกขุน มีโหม่งครุ่มซ้าย ขวากุลาตีไม้ ไต่เชือก แพนพุ่งหอก ยิงธนู"

และในพระราชพิธีเผด็จศก กล่าวว่า

"เลี้ยงลูกขุนฝ่ายใน ฝ่ายนอก มีโหม่งครุ่มซ้าย ขวากุลาตีไม้ เล่นแพน ไต่เชือกหนัง ลอดบ่วง พุ่งหอก ยิงธนู"

จะเห็นได้ว่าโมงครุ่มกับกุลาตีไม้เป็นการเล่นคู่กันเสมอ และการเล่นทั้งสองอย่างก็มีการแต่งตัวเหมือนกัน ถือไม้กำพดเหมือนกัน จึงทำให้ผู้ดูการเล่นหรืออ่านจากหนังสือเพียงผิวเผินไม่ค่อยได้สังเกต จะเห็นว่าเป็นการเล่นอย่างเดียวกัน เช่น พระมหานาควัดท่าทราย ผู้แต่งหนังสือเรื่อง บุณโณวาทคำฉันท์ กล่าวถึงการเล่นโมงครุ่มตามฉันท์บทที่ว่า

"โมงครุ่มคณาชาย	*กลเพศพึงแสยง*
หับทรวงสอึงแผง	*ก็ตระกูตโกคำ*
เหริดใส่บใครยล	*ก็ละลนละลาวทำ*
กุมแส้ทวารำ	*ศัพทร้องดำเนิรวง"*

คำฉันท์บทนี้ถ้าอ่านผ่าน ๆ หรือไม่มีความรู้เพียงพอ ก็จะต้องเข้าใจว่ามีแต่เพียงโมงครุ่มอย่างเดียว แต่อาจารย์มนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยของกรมศิลปากร อธิบายว่า คำฉันท์ที่ยกมากล่าวใน ๒ บทหลังนั้น เป็นการเล่นกุลาตีไม้ เพราะคำที่ว่า *"กุมแส้ทวารำ ศัพทร้องดำเนิรวง"* คือ การเล่นกุลาตีไม้ และท่านสันนิษฐานว่า การเล่นกุลาตีไม้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาคงจะถือแส้

การเล่นกุลาตีไม้ในสมัยโบราณอาจเล่นก่อนหรือต่อจากโมงครุ่มก็ได้ จึงทำให้ผู้ดูและผู้ที่เขียนพรรณนาถึงการเล่นกุลาตีไม้ว่า มีกลองรวมอยู่ด้วยเสมอ เช่น ในสาส์นสมเด็จ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงพระนิพนธ์ว่า

"มีรูปเทวดายืนเป็นวง สองมือถือไม้ประกับล้อมอยู่รอบกลอง พอเห็นก็เข้าใจ ได้ทันทีว่านี่คือรูปเล่นกุลาตีไม้"

ที่จริงคงจะเล่นโมงครุ่ม มีการตีกลอง ต่อจากการเล่นกุลาตีไม้ก็ได้ และในสาส์นสมเด็จอีกเช่นกันทรงนิพนธ์ว่า

"กุลาตีไม้ก็นึกได้ว่า มีตีสามท่า ตีคนเดียวเหมือนตีกรับนั้นอย่างหนึ่ง ตีคู่เหมือนเด็กเล่นตบแปะนั้นอย่างหนึ่ง ตีลงไม้ขวาตีกับคนขวา ไม้ซ้ายตีกับคนซ้ายนั้นอีกอย่างหนึ่ง กลองก็ตั้งกลางวง แต่ไม่เคยเห็นตีเลย ครั้งหนึ่งไปยืนดูได้บ่นขึ้นว่า เมื่อไรจะตีกลอง นายผู้ไปนั่งอยู่กำกับได้ยินเข้าร้องบอกว่า "เฮ้ยตีกลอง" พวกที่เล่นก็ตรู

เข้าไปไม่มีห่ามีหาง ตีกันคนละตูมละตาม ไม่มีจังหวะจะโคน ดูทำเป็นตามบุญตามกรรม เชื่อว่าตามที่เล่นกันมา เห็นจะไม่เคยตีกลองเลย"

ในหนังสือจุฬากันตมงคล ของ ยี.อี. เยอรินี ก็กล่าวรวมเอาการเล่นโมงครุ่ม และกุลาตีไม้เข้าไว้เป็นอย่างเดียวกัน การเล่นโมงครุ่มกับกุลาตีไม้ในสมัยหลัง ได้แยกออกจากกันเป็น ๒ ชนิด จึงทำให้การเล่นเป็นแบบแผน และผู้ดูก็ไม่สับสนต่อไป

การเล่นกุลาตีไม้ไม่ต้องมีดนตรีประกอบ ผู้เล่นกลุ่มละประมาณ ๖ - ๘ คน การเล่นแต่ละครั้ง จะแบ่งกลุ่มเป็นกี่กลุ่มก็ได้ตามความเหมาะสมของสนามหรือของเวที แต่ข้อสำคัญคือผู้เล่นแต่ละกลุ่มจะต้องมีจำนวนเป็นคู่เพราะถ้าเป็นคี่ คนสุดท้ายก็จะไม่มีคู่ตีไม้ด้วย ผู้เล่นนั่งคุกเข่าหันหน้าเข้าหากันล้อมเป็นวงกลม วางไม้กำพดพาดทับไขว้กันไว้ตรงด้านหน้า เริ่มเล่นด้วยการร้องและตบมือ ให้เข้ากับจังหวะเพลงที่ร้องไปด้วย บทร้องกุลาตีไม้เป็นของโบราณ นายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากรเขียนไว้ว่า

"บทร้องกุลาตีไม้ จะเป็นโคลงหรือกาพย์น่าสงสัย หากเป็นอะไรลักษณะที่เขียนก็ต้องต่างกันดังนี้

ถ้าเป็นโคลง

ศักดานุภาพเลิศล้ำ แดนไตร
สิทธิครูมอบให้ จึ่งแจ้ง
ฤทธาเชี่ยวชาญชัย เหตุใด นาพ่อ
พระเดชพระคุณปกเกล้า ไพร่ฟ้าอยู่เย็น

ถ้าเป็นกาพย์

ศักดานุภาพ เลิศล้ำแดนไตร
สิทธิครูมอบให้ จึ่งแจ้งฤทธา
เชี่ยวชาญชัย เหตุใดนาพ่อ
พระเดชพระคุณปกเกล้า ไพร่ฟ้าอยู่เย็น"

การเล่นกุลาตีไม้จะเริ่มด้วยผู้เล่นนั่งคุกเข่าหันหน้าเข้าหากันล้อมเป็นวง ๆ ละประมาณ ๖ - ๘ คน การเล่นครั้งหนึ่ง ๆ จะมีผู้เล่นกี่วงก็ได้ แล้วแต่ความกว้างของสนามหรือเวทีที่เล่น ผู้เล่นจะร้องเพลงตามบทร้องข้างต้นนี้พร้อม ๆ กัน เมื่อร้องจบบทไปก็ร้องซ้ำเหมือนอย่างเดิม และร้องซ้ำอย่างนั้นจนกว่าจะเลิกการเล่น เมื่อเริ่มร้องผู้เล่นจะตบมือให้เข้ากับจังหวะ ต่อจากนั้นจึงจะหยิบไม้กำพดตีเป็นจังหวะ แล้วก็หันไปตีกับคนข้างเคียงทั้งซ้ายและขวา แล้วจึงลุกขึ้นยืนตีกันเป็นคู่ ๆ ท่าทางที่ขยับย่างและใช้ไม้กำพดตีกันดำเนินไปตามจังหวะเพลงที่ร้องมีอยู่ ๕ ท่า คือ

๑. ยืนเป็นวงหันหน้าเข้ากลางวง ต่างคนต่างเอาไม้กำพดตีกันอย่างตึกรับ และขยับเท้าให้เคลื่อนที่ไปทางขวา หมุนไปเป็นวง

๒. เอี้ยวตัวไปทางขวาเป็นกึ่งขวาหัน ย่อเข่าลงเดินขยับหมุนไปเป็นวงกลม มือคงตีไม้กำพดเหมือนท่าที่ ๑

๓. หันหน้ากลับเข้ากลางวง แล้วเหยียดแขนทั้งสองข้างออกไปใช้ไม้กำพดที่ถือตีกับของอีกคนหนึ่งที่อยู่เคียงข้างต่อ ๆ กันไป

๔. ตีโต้กันเป็นคู่ ๆ โดยคนหนึ่งหันไปทางขวา อีกคนหนึ่งหันมาทางซ้ายสลับกัน เมื่อยืนเป็นวงก็เดินหน้าคนหนึ่ง ถอยหลังคนหนึ่ง คู่ที่หันหน้าเข้าหากันใช้ไม้กำพดตีโต้กันเสมอศีรษะ เรียกว่าตีบน โดยการใช้มือซ้ายต่อมือซ้าย และมือขวาต่อมือขวาตีสลับกันพร้อมกับเดินเป็นวงไปด้วย

๕. การเดินอย่างเดียวกับท่าที่ ๔ แต่เพิ่มการตีไม้ทางเบื้องล่างขึ้นอีกเรียกว่าตีล่าง สลับกับตีบน โดยตีบนซ้ายขวา ๒ ที แล้วตีล่างซ้ายขวาอีก ๒ ทีสลับกันไป พร้อมกับเดินเป็นวงเช่นกัน

บทร้องและท่าตีไม้กำพด จะร้องและทำซ้ำ ๆ กัน เรื่อยไปจนกว่าจะยุติการเล่น โดยผู้เล่นตีกันเป็นคู่ ๆ ออกไปจากสนามหรือหายเข้าฉากไป

การเล่นกุลาตีไม้นี้ นายมนตรี ตราโมท สันนิษฐานไว้ในหนังสือสารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๓ หน้า ๑๔๓๘ ว่า น่าจะได้แบบอย่างมาจากการเล่นพื้นเมืองที่ชาวอินเดียนำเข้ามาเป็นแน่ เพราะในอินเดียตอนใต้มีการเล่นของชาวพื้นเมืองอย่างหนึ่ง เรียกว่า *"ทัณฑรส"* คือ ระบำไม้ ลักษณะการเล่นคล้าย-คลึงกับกุลาตีไม้ของไทยมาก มีผู้เล่น ๘ คน ถือไม้สั้น ๆ สองมือเต้นเป็นวงกลม ใช้ไม้ตีกันเป็นคู่ ๆ ด้วยท่าทางต่าง ๆ แต่ว่ามีคนตีฉิ่งที่เรียกว่า *"ตาลัม"* รักษาจังหวะอยู่ในวงนั้นอีกคนหนึ่ง การเล่นที่เรียกว่าทัณฑรส หรือระบำไม้ คงจะเป็นการเล่นสำหรับบูชาเทพเจ้า เพราะปรากฏในแผ่นภาพที่ประดับ ณ เทวาลัยมัลเลศวรเบชวาดา เป็นภาพการเล่นระบำไม้โดยใช้สตรีเป็นผู้เล่น การที่ไทยนำมาเล่นในงานพระราชพิธีโสกันต์ และงานอภิเษกต่าง ๆ จึงเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่ง.

แทงวิสัย

การเล่นแทงวิสัย เป็นการเล่นของหลวงอีกอย่างหนึ่ง ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ดังปรากฏในโคลงที่แต่งในครั้งนั้น กล่าวถึงการเล่นชนิดหนึ่ง ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นการเล่น

แทงวิสัย คือ โคลงดั้น ๒ บาทแรกที่ว่า

"จรีกางห่มหอกเสื่อง แทงเขน
สองประยุทธยืนยัน ย่องย้อง"

คำว่าแทงวิสัย มีผู้เขียนหลายรูปแบบ เช่น แทงวิไส และแทงวิไสย เป็นต้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์ถวายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ในสาส์นสมเด็จถึงเรื่องนี้ว่า

"เรื่องแทงวิสัยนั้น หม่อมฉันยังคิดออกต่อไปอีกว่า คำว่า "วิสัย" ใช้ในที่นี้ไม่ได้ความ ที่ถูกน่าจะเป็น "ปิไส" เห็นจะเป็นภาษามลายู หมายความว่า "โล่" หม่อมฉันเคยได้ยินพระยาเทพประชุน (ปั้น) อ่านบัญชีเครื่องราชบรรณาการประเทศมลายูกราบทูลมี "ปิไสหวาย" ไม่รู้ว่าอะไร ถามเขาบอกว่าโล่ทำด้วยหวายขด นึกว่าท่านคงจะได้เคยทรงฟังเหมือนกัน เพราะฉะนั้นคนแทงปิไส คงถือโล่กับหอกทำนองเดียวกับพวก Gladiator ของโรมัน เดิมก็เห็นจะเล่นถวายทอดพระเนตรอย่างตีกระบี่กระบอง"

ในพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องโสกันต์ ทรงกล่าวถึงการเล่นแทงวิสัยว่า

"แทงวิสัยใส่เสื้อเช่น ข่ายวกาง
สวมเหรอดผอมโยเข หนวดเลื้อย
ถือดาบโล่ห่าหาง ช่องแช่ง
หนึ่งเหอดหวนฟ้อนเฟื้อย ฟาดฟาย
ต่างแทงต่างป้องปัด กนนสอง
อย่างเหย่าเยื้องชุยชาย เหยาะเต้น
พิณพาทย์ถูกทำนอง เตรงเต้ง เตงแฮ
มาดมุ่งเขม้นเข้น แก่กนน"

การเล่นแทงวิสัย แต่เดิมใช้ผู้ชายเล่นและนิยมเล่นในงานโสกันต์เขาไกรลาส และโสกันต์แห่นอก ครั้นในรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีโสกันต์แห่ใน จึงโปรดให้ผู้หญิงถ่ายแบบการเล่นของผู้ชายเข้าไปเล่นในวังทุกอย่าง ดังปรากฏในโคลงดั้นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่า

"จัดการแปลงเปลี่ยนเยื้อง อย่างเคย
แห่แต่กำหนดใน นิเวศน์วุ้ง
กระบวนต้นเทียบแต่เกย ผาสุด ฉนวนนา
ตรงลิ่ว บ เลี้ยวคุ้ง เขตปรางค์
การเล่นทุกสิ่งล้วน ฝ่ายใน สิ้นแฮ
พิณพาทย์รายทางวาง ช่องเว้น
เรบงอั้วอีกแทงวิไสย ญวนหก
ล้วนแต่หญิงแกล้งเหล้น อย่างชาย"

เกี่ยวกับเรื่องผู้หญิงเล่นแทงวิสัยนี้ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงมีบันทึกถึงสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ในสาส์นสมเด็จว่า

"แต่เหตุใดจึงสูญทางผู้ชาย กลายมาเป็นผู้หญิงเล่น และเล่นเฉพาะในงานโสกันต์ ดูประหลาดอยู่ ขอให้ทรงพระวิจารณ์ดู ผู้เล่นแทงวิสัยที่หม่อมฉันรำลึกได้นั้น คือคุณเฒ่าแก่เฟือง (ฤษี) คน ๑ คุณเฒ่าแก่ขำ (เงาะ) คน ๑ เคยเล่นละครในรัชกาลที่ ๒ ทั้ง ๒ คน เต้นเป็นท่าเป็นทางอย่างคนแก่รำละคร ไม่เร่อร่า แต่แต่งตัวใส่หนวดเคราอย่างเขี่ยวกาง ถือง้าว หรือหอกทั้ง ๒ คน"

สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทูลตอบว่า

"ในการที่จัดให้ผู้หญิงเล่น สงสัยว่าจะจัดขึ้นในรัชกาลที่ ๕ เมื่อแรกทรงจัดโสกันต์แห่ในขึ้นนั่นเอง ในโคลงเรื่องโสกันต์แห่ในมีการเล่นซึ่งถอดจากผู้ชายเล่นเข้าไป ๓ อย่าง คือ ระเบงแทงวิไสยกับกระอั้วแทงควาย เครื่องแต่งตัวแทงวิไสยตามที่ฝ่าพระบาทหรงสังเกตได้ก็เป็นเครื่องกระดาษ นั่นแสดงอยู่ในตัวว่าเป็นของทำขึ้นเล่นเพียงชั่วคราว แล้วก็เลยเป็นธรรมเนียมต่อมา ได้ค้นพบบัญชีแจกเงินทางฝ่ายหน้า ครั้งงานโสกันต์กรมขุนสุพรรณภาควดี มีแจก "แทงนิไสย" คนละ ๒ สลึง อยู่ในนั้น ที่จดว่าแทงนิไสยก็เห็นได้ว่าจดด้วยได้ฟังพลัด ๆ พลาด ๆ เป็นพยานว่าที่เรียกแทงวิไสย ก็พลาดมาแล้วเหมือนกัน อย่างไรก็ดีเป็นอันฟังได้ว่ายังมีผู้ชายเล่นแทงปิไสมาจน พ.ศ. ๒๔๖๑ เป็นแน่นอน"

เรื่องเครื่องแต่งกายของผู้เล่นแทงวิสัยนี้ สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ยังทรงเล่าไว้ในสาส์นสมเด็จ ต่อไปอีกว่า

"ฝ่าพระบาทหรงจำได้ถี่ถ้วนหรือไม่ว่าแทงวิสัยนั้นแต่งตัวอย่างไร เกล้ากระหม่อมจำได้ แต่ว่าแต่งรุ่มร่ามคล้ายเขี้ยวกาง เสื้อผ้าติดจะขาวหลัว ไม่มีทองและไม่เป็นสีฉูดฉาด ใส่เครา ใส่เทริด ถือหอกรำย่องแย่งเป็นทีต่อสู้กันเข้าปี่พาทย์เพลง "กลม" จำได้เท่านี้เองตามที่ว่านี้เป็นแทงวิสัยผู้หญิง ส่วนผู้ชายนั้นไม่เคยเห็นเขาเลย เพราะเขาเล่นอยู่ชั้นนอกข้างศาลาลูกขุน" และอีกตอนหนึ่ง ทรงพระนิพนธ์ว่า

"เครื่องแต่งตัวแทงวิสัยนั้น ก่อนที่จะทูลถามมาได้ไปถามหาที่คลังในแล้ว ด้วยเชื่อใจว่าคงเก็บไว้ที่นั่น แล้วก็ได้ความว่าเก็บไว้

จริง ๆ แต่เจ้าพระยาวรพงศ์เรียกเอาออกมา ตามถามหาที่สำนักพระราชวังก็ไม่พบจำได้ก็เลือน จึงทูลถามมาเพื่อสอบความจำเห็นจะถูกแล้ว เป็นเครื่องกระดาษอย่างกงเต๊ก ไม่ใช่ของทำอย่างถาวรเป็นแน่"

การแต่งกายของผู้เล่นแทงวิสัย ทั้งหญิงและชาย เข้าใจว่าคงเป็นอย่างเดียวกัน คือ สวมเสื้อผ้ารุ่มร่ามคล้ายตัวเชี้ยวกางของจีน ผัดหน้าติดหนวดเครายาวรุงรัง ศีรษะสวมเทริด *(ปัจจุบันไม่มีการเล่นแทงวิสัยแล้ว ดังนั้นเครื่องแต่งกายที่แท้จริงของการเล่นแทงวิสัยจึงไม่มีที่จะถ่ายภาพเพื่อพิมพ์ประกอบเรื่อง จะต้องยักย้ายหาทางเปลี่ยนมาใช้เครื่องแต่งกายชุดจีน ซึ่งก็คงจะพออนุโลมได้)* มือถืออาวุธยาวเช่นหอกหรือทวน วิธีเล่นแทงวิสัยนั้นผู้เล่นจะใช้ปลายอาวุธแตะกันข้างบนบ้างข้างล่างบ้าง แล้วก็เต้นเวียนไปเวียนมาซ้ายทีขวาที โดยใช้เวลาเล่นไม่มากนัก เพียงชั่วแห่ขบวนโสกันต์ออกมาพอเสด็จขึ้นก็เลิก ปี่พาทย์ที่บรรเลงประกอบการเล่น เพื่อให้ครึกครื้นและมีท่วงทำนองจังหวะจะโคน สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงบันทึกว่าใช้ทำนอง *"เพลงกลม"* แต่บางท่านว่า *"เพลงแทงวิสัย"* ทั้งนี้คงจะเห็นว่าชื่อเพลงพ้องกับชื่อชุดการเล่นนั่นเอง

กระอั้วแทงควาย

ในหนังสือโคลงดั้นเรื่องโสกันต์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล่าถึงการเล่นกระอั้วแทงควาย ว่า

"นางกะอ้วกันนร่มเว้า เผอเรอ
แป้งเปรอะหม่นแดงนม พลัดกลิ้ง
เคี้ยวหมากผย่ำเผยอ ยาจุก ตุ่ยนา
ทำกตุกกติกตุ้งติ้ง ติดผวว
พบควายร้องหวีดว้าย ตะกุย ตาแฮ
ควายไล่กระชั้นนตวว หอกจ้อง
กระทายหกกระจุกกระจุย ของหมด
ต่างวิ่งวุ่นว้าร้อง ช่วยที
ผลุดผลัดลัดหลีกไหล้ อลเวง
ตาหิ่มตาแหงตี ปัดป้อง
ยายฟัดฟักโตงเตง ฮาล่นน
ควายแหกคนร้องข้อง ข่าเฮ"

การเล่นกระอั้วแทงควาย มีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ดังมีโคลงดั้น ๒ บาท สุดท้ายกล่าวไว้ว่า

"นางกระอั้วเพ่งผัวเอน ควายเสี่ยว
สองประจันมือจ้อง จ่อแทง"

เรื่องกระอั้วแทงควายนี้ มีเรื่องบรรยายหลายแบบ บางท่านว่านางกระอั้วมีสามีชื่อตาโส คืนหนึ่งนางกระอั้วฝันว่าได้กินแกงตับควายอร่อยมาก จึงรบเร้าให้ตาโสออกไปแทงควายเอาตับมาให้กิน ตาโสก็ฉวยหอกเข้าไปในป่าโดยมีนางกระอั้วตามไปด้วย พอพบควาย ตาโสก็ตรงเข้าไล่แทง แต่ก็เพลี่ยงพล้ำพลาดท่าจะถูกควายขวิด นางกระอั้วจึงคว้าหอกของสามีมาจ้วงแทงควายถึงแก่ความตาย บางท่านว่ากระอั้วแทงควายเป็นการเล่นของทวาย หรือของมอญ พม่า กระอั้วเป็นสามีของนางกระแอ แต่เท่าที่ท่านผู้รู้ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้แล้ว มีความเห็นว่าผู้ที่ฆ่าควายตาย คือนางกระอั้วนั่นเอง ด้วยเหตุผลที่ว่าโคลงดั้น ๒ บาทสุดท้าย ที่ยกมาเป็นตัวอย่างก็บรรยายไว้อย่างนั้น และภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดบวรสถานสุทธาวาส *(วัดพระแก้ว วังหน้า)* ด้านข้างประตูทิศเหนือ *(อยู่ในบริเวณวิทยาลัยนาฏศิลป)* ก็มีภาพการเล่นกระอั้วแทงควาย ในภาพเป็นรูปนางกระอั้วกำลังใช้หอกจ่อแทงควาย

การเล่นกระอั้วแทงควายมีผู้เล่นเป็นชายคนหนึ่งและหญิงคนหนึ่ง ฝ่ายชายสวมเสื้อกระเหรี่ยงชายกรอมถึงน่อง ถือหอกใหญ่ทำด้วยกระดาษมีด้ามยาว ฝ่ายหญิงประแป้งเต็มหน้า แต้มไฝเม็ดใหญ่ อมหมาก นุ่งผ้าถุง สวมเสื้อและมีผ้าแถบสีแดงห่มทับ กระเดียดกระทายมือหนึ่ง อีกมือหนึ่งถือร่ม มีผู้เล่นประกอบ ๒ คน เล่นเป็นควาย โดยเข้าไปอยู่ข้างในรูปควายด้านหัวคนหนึ่ง ด้านหางอีกคนหนึ่ง *(ปัจจุบันนี้ใช้ผู้เล่นคนเดียวเป็นควาย)* วิธีเล่นฝ่ายชายที่สมมุติเป็นตัวสามีจะเดินถือหอกใหญ่ มีนางกระอั้วเดินตามด้วยท่าทางกระตุ้งกระติ้ง พอพบควายก็ร้องหวีดว้ายตะกุยตะกายสามี ควายก็ทำท่าไล่ขวิด ตาสามีก็เงื้อหอกแทง ผลัดกันหนีผลัดกันไล่ไปเรื่อย ๆ คนดูก็จะสนุกสนานเฮฮาและแตกตื่นตกใจบ้าง ในตอนที่ควายวิ่งหนีมาทางคนดู การเล่นกระอั้วแทงควายซึ่งเป็นการเล่นของหลวงในงานโสกันต์งานพระราชพิธีต่าง ๆ และงานสมโภชพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกดังกล่าวนี้ เข้าใจว่าต่อมาจะกลายมาเป็นการเล่นของชาวบ้านในชุดบ้องตันแทงเสือ หรือบางท่านเรียกกระตั้วแทงเสือ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในการเล่นประกอบขบวนแห่ทั่วไป.

โวหารรักของกวีไทยและกวีฝรั่ง เมื่อ ๒๐๐ ปี มาแล้ว

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

ข้าพเจ้ามิได้เขียนบทความ *"ภาษาไทยของเรา"* มา ๒-๓ ครั้ง เพราะในระยะนี้ ออกจะเบื่อหน่ายต่อการที่จะแสดงตนเป็นคนอวดรู้ในเชิงภาษาของชาติ เพราะมักจะอดมิได้ที่ต้องกล่าวอะไร ๆ เป็นเชิงแนะนำคำในภาษาไทย ว่าคำนั้นเดิมใช้อย่างนี้ ปัจจุบันมาใช้แปรผันผิดไปทั้งการใช้ และความหมายตลอดจนการเขียนสะกดตัว การออกเสียงอ่านคำนั้น ๆ ผิดแปลกไปกว่าเดิม จึงคิดว่า ลองเปลี่ยนวิธีใช้คำในภาษาไทยในการแปล *(เทียบความหมายเท่า)* คำในภาษาอื่นออกเป็นภาษาไทยอ่านเล่น ๆ กันเสียบ้าง การแปลคำเดี่ยว ๆ ของภาษาหนึ่งออกเป็นคำอีกภาษาหนึ่งนั้นก็คือหาคำมาเทียบความหมายให้ตรงกัน หรืออย่างน้อยก็คล้ายกัน ก็เป็นการลำบากอยู่แล้วในบางคำ บางครั้งยิ่งแปลสำนวนโวหารของภาษาหนึ่งเทียบกับของอีกภาษาหนึ่ง ก็ยิ่งยุ่งยากขึ้น ตรงบ้างไม่ตรงบ้าง เพราะความคิดนึกความนิยม อารยธรรมและวัฒนธรรมของแต่ละชาติ อาจตรงกันอาจแตกต่างกันในเรื่องเดียวกัน เนื่องแต่สังคม สิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ ตลอดจนธรรมชาติ รูปลักษณ์ ผิวพรรณ ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ซึ่งมีทั้งคล้ายกัน และแตกต่างกัน

ข้าพเจ้าจึงหยิบเอาเรื่องและความคิดจิตใจที่ร่วมกันของมนุษย์ คือเรื่องของความรักระหว่างเพศมาเขียน และบังเอิญเป็นเวลาใกล้เดือนมิถุนายน อันเป็นเดือนเกิดของกวีเอกสุนทรภู่ ผู้มีโวหารรักอันหอมหวานสนิท มีพรรณนาอันเป็นอุปมาโวหาร ที่คนทุกเพศ ทุกระดับความรู้ ย่อมนิยมชมชื่นในความง่ายของถ้อยคำสำนวน แต่ลึกซึ้งกินใจ ทั้งก่อให้เกิดภาพนิมิตในใจผู้อ่าน จนบางคนต้องหลงใหล เชื่อตามถ้อยคำของกวีเอกผู้นี้ เพราะท่านเป็นตัวละครเอกที่แสดงบทบาทเข้าถึงหัวใจประชาชน ยากที่จะหากวีใดมาเปรียบ ในเชิงใช้ถ้อยคำง่าย ๆ แต่กินใจคนอ่านได้ดียิ่ง

ความรักและกวีมีอยู่ประจำโลก มีอยู่ในมนุษย์ทุกสมัย ทุก

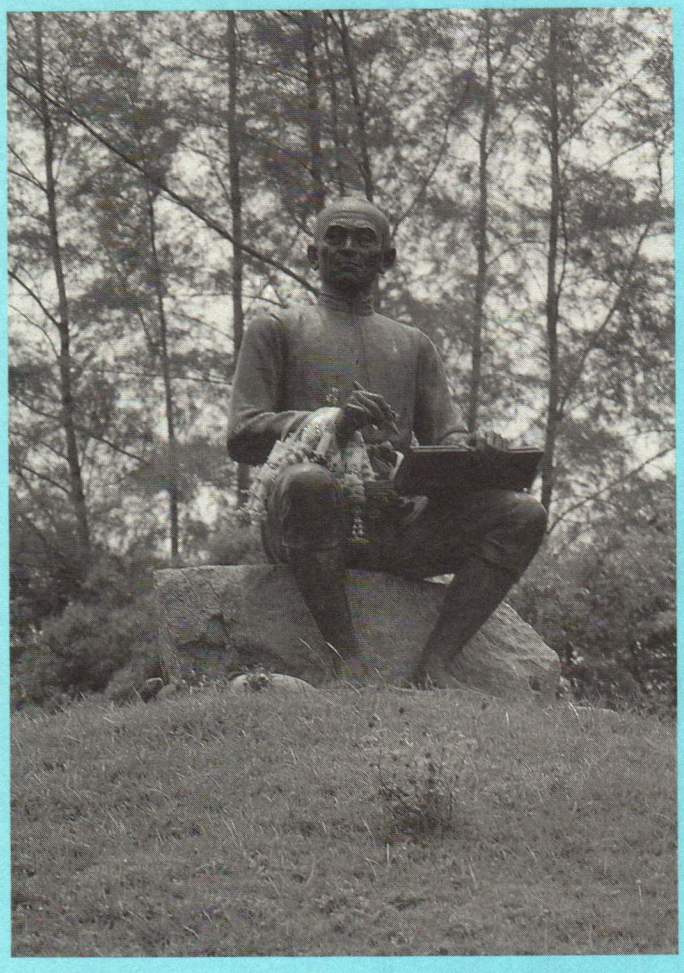

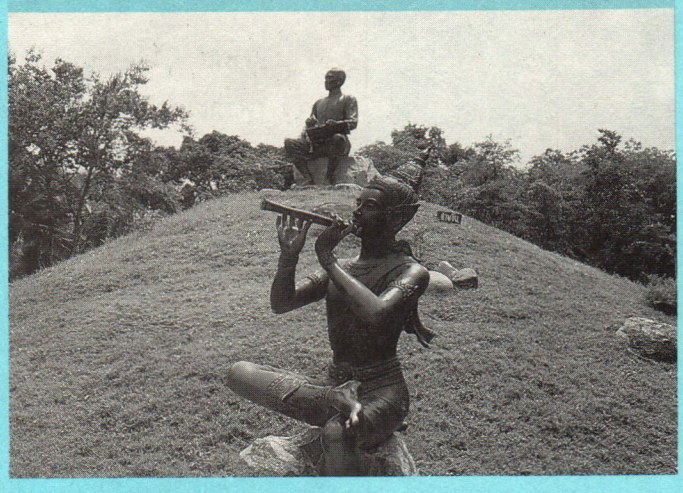

เพศ ทุกชาติ ทุกภาษา เมื่อรักเกิดขึ้นในดวงจิต มนุษย์ก็ระบายอารมณ์รักด้วยวิธีต่าง ๆ กันตามสมัยนิยม ตามอารยวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับด้านของความรัก และวิธีการโน้มน้าวใจผู้ที่ตนรักให้สนใจตน แต่สรุปรวมแล้วก็เหมือนกันทั้งโลก ความรักนี้ท่านว่าเป็นรากฐานส่วนหนึ่งของศิลปะ และกวีก็คือศิลปินจำพวกหนึ่ง มนุษย์ประเภทกวีมักระบายรักออกเป็นถ้อยคำอันวิจิตร นับเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง คือ วรรณศิลป์ *(เมื่อจดลงเป็นอักษร)* และศิลป์แห่งการแสดงรักด้วยถ้อยคำวิจิตรพิสดารนั้น กวีทุกชาติย่อมบรรยายความในใจออกมาเป็นโวหารทำนองเดียวกัน โดยมิได้นัดหมายทั้ง ๆ ที่อยู่คนละมุมโลก คนละยุค คนละสมัย ดังจะยกโวหารรักของกวีไทย และกวีฝรั่งมาเทียบกันให้เห็น กวีไทยคือ สุนทรภู่ *(พ.ศ. ๒๓๒๙-๒๓๙๘)* ซึ่งเป็นกวีเอกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยแห่งกรุงสยาม กวีฝรั่งคือ โยชุอา ซิลเวสเตอร์ *(Joshua Sylvester พ.ศ. ๒๑๐๖-๒๑๑๖)* กวีในรัชสมัยของพระนางเจ้าเอลิซาเบธที่หนึ่ง แห่งกรุงอังกฤษ ระยะเวลากำเนิดของกวีทั้งสองนี้ ห่างกันถึง ๒๒๓ ปี และระยะ

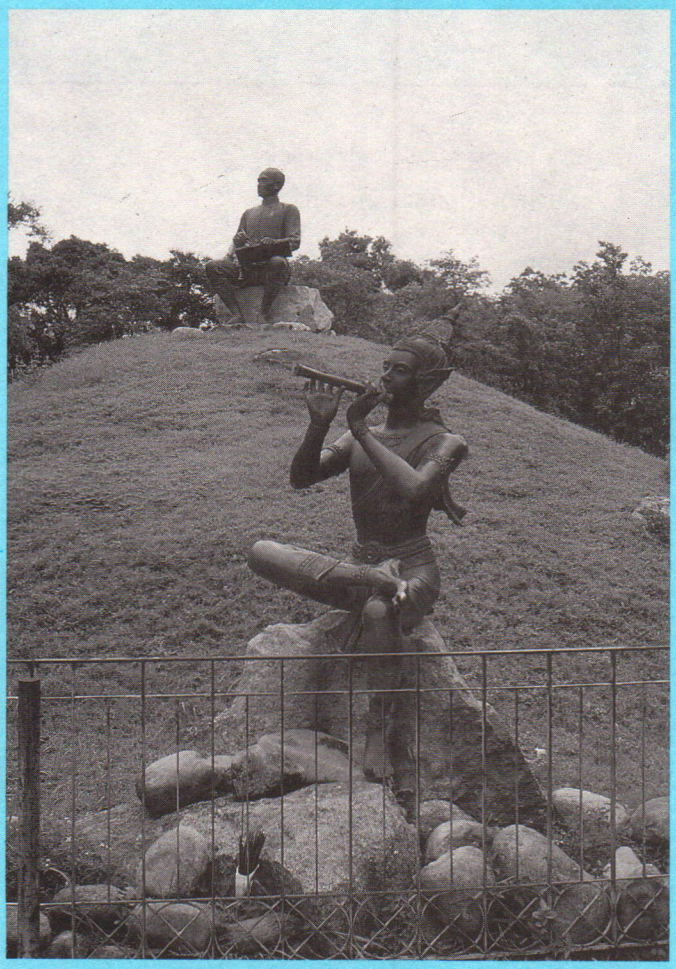

ทางของบ้านเกิดเมืองนอนก็ไกลกันคนละทวีป สุดหล้าฟ้าเขียว สำหรับคนในยุคโน้น *(เมื่อประมาณ ๑๕๐ ปีมาแล้ว)* แม้กระนั้น แนวคิดในเรื่องการระบายความรักออกเป็นถ้อยคำก็ยังเป็นแบบเดียวกันได้ นี่แหละธรรมชาติของความรักระหว่างหนุ่มสาว และธรรมดาของมนุษย์โลก ขอยกโวหารรักของกวีทั้งสองมาเปรียบกัน

กลอนจาก "นิราศพระปฐม" ของกวีสุนทรภู่ ขอคัดมาตอนหนึ่ง

"แม้นเป็นไม้ขอให้พี่นี้เป็นนก *ให้ได้กกกิ่งไม้อยู่ไพรสัณฑ์*
แม้นเป็นนารีผลวิมลจันทร์ *ขอให้ฉันเป็นพระยาวิชาธร*
แม้นเป็นบัวตัวพี่เป็นแมงภู่ *ได้ชื่นชูสู่สมชมเกสร*
เป็นวารีพี่หวังเป็นมังกร *ได้เชยช้อนชมทะเลทุกเวลา*
แม้นเป็นถ้ำน้ำใจใคร่เป็นหงส์ *จะได้ลงสิงสู่อยู่คูหา*
แม้นเนื้อเย็นเป็นเทพธิดา *พี่ขออาศัยเสน่ห์เป็นเทวัน..."*

Sonnet เรื่อง *"Love's Omnipresence"* ของ โจชุอา ซิลเวสเตอร์ J. Sylvester ซึ่งข้าพเจ้าลองถอดความออกเป็นกลอนไทย ดังนี้

Were I as base as the lowly plain,
แม้นพี่ต่ำเหมือนดังพื้นที่ราบต่ำ

And you, my Love, as high as heaven above,
และยอดรักสูงล้ำลอยสวรรค์

Yet the thoughts of me, your humble swain,
ความคนึงของพี่ผู้ต่ำครัน

Ascend to heaven, in honour of my Love.
ยังดั้นดั้นถึงฟ้าเพื่อเอื้อนงคราญ

Were I as high as heaven above the plain,
แม้นพี่สูงเพียงนภาเหนือหล้าต่ำ

And you, my Love, as humble and as low.
และงามขำต่ำเสงี่ยมเจียมสังขาร

As are the deepest bottoms of the main,
เพียงท้องสมุทรลึกล้นพ้นประมาณ

Where'er you were, with you my love should go.
เจ้าอยู่ไหนรักพี่หาญติดตามไป

Were you the earth, dear Love, and I the skies
แม้นน้องเป็นปฐพีพี่เป็นฟ้า

My love should shine on you like the sun,
รักของพี่จะส่องหล้าเหมือนสุริย์ใส

And look upon you with ten thousand eyes
เฝ้าแลโลมโฉมชื่นด้วยหมื่นนัยน์

Till heaven wax'd blind, and till the world were done.
ตราบฟ้าไซร้มืดสิ้นดินทะลาย

Whereso'er I am, below, or else above you
ถึงพี่อยู่แดนดินถิ่นไหนไหน
จักต่ำใต้หรือสูงล้นพ้นโฉมฉาย

Whereso'er you are, my heart shall truly love you.
ถึงน้องอยู่แห่งใดพี่ไม่วาย
ใจจอดสายสุดสวาทไม่ขาดเอย

(โคลงอังกฤษจากหนังสือ Golden Treasury)

ท่านผู้หญิง สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

วัดสุทัศน์เทพวราราม

ประพัฒน์ ตรีณรงค์

ภาพ : ชมภูกา หงษ์สุวรรณ
จีรบุณย์ ทัศนบรรจง

วัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิด ราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ระหว่างถนนตีทอง ถนนอุณากรรณ ถนนบำรุงเมือง และคลองวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามที่ตัดแยกจากคลองคูเมืองใต้วัดราชบพิธ ฯ ไปออกคลองรอบกรุง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ทางด้านทิศเหนือของวัดมีเสาชิงช้าเป็นเครื่องหมาย

วัดนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช องค์ปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ทรงสถาปนาขึ้น โดยตั้งพระราชหฤทัยให้เป็นวัดมีพระวิหารใหญ่เท่ากับพระวิหารวัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเพื่อให้เป็นศรีสง่าแก่พระมหานคร เพราะสถานที่สร้างวัดนี้ขณะนั้น นับว่าอยู่กลางพระนครพอดี จึงได้มีพระราชศรัทธาก่อสร้างวางแผนผังอย่างประณีต

น. ณ ปากน้ำ อ้างศาส-

ตราจารย์ศิลป พีระศรี กล่าวสรรเสริญความงดงามของวัดสุทัศน์ไว้ว่า

"...วัดสุทัศน์นั้น แม้ว่าเดิมจะเป็นพระราชดำริของพระพุทธยอดฟ้า ฯ ให้สร้างขึ้นการค้าง จึงมาจับทำอย่างจริงจังในสมัยรัชกาลที่ ๒ และต่อมารัชกาลที่ ๓ ก็ได้สร้างเพิ่มเติมจนสำเร็จตามโครงการ **ท่านศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี** *คณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้กล่าวยกย่องชมเชยว่าแปลนของเขตพุทธาวาสวัดสุทัศน์นี้* **งามสง่าที่สุดในเมืองไทย** *ทั้งนี้เพราะว่าพระศรีศากยมุนี หันพระพักตร์สู่ทิศเหนือ พระวิหารตั้งบนฐานประหักษิณสูง โอบล้อมด้วยกำแพงแก้ว และพระระเบียงอันวิจิตรรจนา นอกพระระเบียงยังมีลานอันกว้าง มีกำแพงวัดอีกชั้นหนึ่ง ตามแนวกำแพงมีศาลารายโดยตลอดสลับคั่นด้วยภูเขาซึ่งก่อเป็นเถื่อนถ้ำ และรูปสลักศิลาเรียงรายไปมีจังหวะงามนัก หลังพระวิหาร ทำพระอุโบสถใหญ่มหึมา กล่าวได้ว่าพระอุโบสถวัดสุทัศน์นี้ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย พระอุโบสถตั้งอยู่บนฐานประหักษิณสูง โดยรอบมีขุ้มเสมาคล่อม กำแพงแก้ว ทำด้วยศิลาจำหลักลาย งามวิจิตรพิสดารเหลือพรรณนา*

กำแพงวัดคงโอบมาทางพระอุโบสถ และวางศาลารายไปตลอด เปิดพื้นลานให้กว้าง มีต้นตะโกดัดอันงดงามเรียงราย

๑.

๒.

๓.

๑. *พระวิหาร ตั้งอยู่บนฐานประหักษิณสูง โอบล้อมด้วยกำแพงแก้ว*

๒. *บริเวณรอบกำแพงพระวิหาร มี ถะ (เจดีย์จีน) และขุ้มหิน ศิลปแบบจีน อยู่ทางด้านหลังของพระวิหาร*

๓. *ภาพประติมากรรมลงรักปิดทอง เรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติ สมัยทวาราวดี อยู่ด้านหลังของฐานพระศรีศากยมุนี*

๔. *พระศรีศากยมุนี*

๕. ๗. *พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ประดิษฐานอยู่ด้านหลังของพระศรีศากยมุนี*

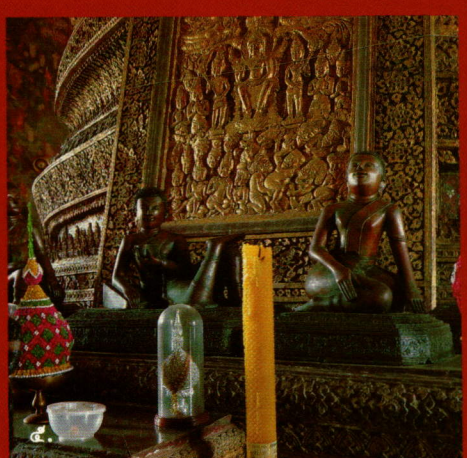
๕.

๖.

๗.

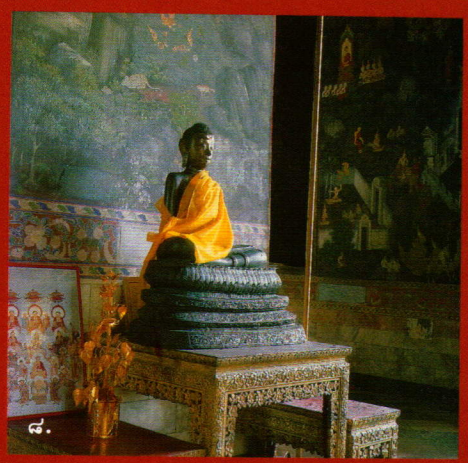

๘.

รอบพระอุโบสถ ถัดจากเขตพุทธาวาสไปทางทิศใต้เป็นเขตของสังฆาวาส มีกุฎีสงฆ์ก่อเป็นตึกวางจังหวะสวยงามเหลือพรรณนา หอระฆัง หอสวดมนต์ และศาลาการเปรียญก็อยู่ในเขตสังฆาวาสนี้เอง ข้าพเจ้ายอมรับว่าวัดสุทัศน์มีแปลนวัดงามสง่าที่สุด ดังที่ท่านศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี กล่าวยกย่องชมเชยไว้แล้วนั้น"

และก่อนที่กล่าวถึงความงดงามของสิ่งต่าง ๆ ภายในเขตพุทธาวาสโดยเฉพาะ ขอสรุปเรื่องการก่อสร้างในรัชกาลทั้งสามนั้น ดังนี้

รัชกาลที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระ-พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงวางแผนผังอันประณีตแล้ว ได้โปรดให้เกณฑ์คนถมพื้นที่ เพราะพื้นที่ของวัดเป็นที่ลุ่ม จากนั้นก็ทรงเริ่มงานสร้างพระวิหาร โดยทำพิธีขุดรากพระวิหาร ในปี พ.ศ. ๒๓๕๐ และวางรากพระวิหารใน พ.ศ. ๒๓๕๑ ระหว่างนั้นโปรดเกล้า ฯ ให้พระพิเรนทรเทพขึ้นไปอัญเชิญพระพุทธรูปในพระวิหาร วัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัยลงมา พระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปหล่อที่ใหญ่ที่สุดในประเทศในสมัยนั้น ซึ่งหล่อขึ้นในสมัยราชวงศ์พระร่วง

เมื่อแพอัญเชิญพระพุทธรูปลงถึงพระนคร ได้จอดทอดทุ่นจอดอยู่กลางน้ำหน้าตำหนักแพ โปรดเกล้า ฯ ให้จัดงานสมโภชขึ้นในวัน

บานประตูพระวิหาร มีลวดลายแกะสลักเป็นรูปสัตว์ปะปนอยู่ในหมู่ต้นไม้และดอกพุดตาน ซับซ้อนหลายชั้น แลดูวิจิตรงดงามมาก บานประตูที่เห็นอยู่นี้เป็นบานประตูหลังซึ่งนำมาแทนบานประตูเดิมที่ถูกไฟไหม้

(ล่างซ้าย) แนวกำแพงรอบนอกพระวิหาร ด้านในมีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ประดิษฐานอยู่โดยรอบ

อังคาร แรม ๙ ค่ำ เดือน ๕ พ.ศ. ๒๓๕๑ ครั้นถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีเดียวกัน ก็เคลื่อนแพมาเทียบที่ท่าช้างวังหลวง ชักชลอขึ้นมาประดิษฐานบนเลื่อนรื้อกำแพงขยายช่องประตูเพื่อให้องค์พระซึ่งใหญ่กว่าผ่านได้ และชักเลื่อนมายังวัดสุทัศน์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชอุตสาหะทรงพระดำเนินตามกระบวนด้วยพระบาทเปล่าอย่างช้า ๆ ทั้ง ๆ ยังทรงพระประชวรอยู่ เมื่อถึงวัดแล้วได้โปรดเกล้าฯ ให้ช่างเททองปฏิสังขรณ์แก้ไขพระพุทธลักษณะที่มีตำหนิบางอย่างให้บริสุทธิ์งดงามยิ่งขึ้น การก่อสร้างพระวิหารก็คงดำเนินการควบคู่กัน จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๓๕๒ จึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญองค์นี้ขึ้นประดิษฐานบนพุทธรัตนบัลลังก์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแม้จะทรงพระประชวรมากแล้ว ได้ทอดพระเนตรเห็นทรงโสมนัสเป็นอย่างยิ่งถึงกับเปล่งพระอุทานวาจาว่า **สิ้นธุระแล้ว** ครั้นถึงวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๙ พ.ศ. ๒๓๕๒ ก็เสด็จสวรรคต

รัชกาลที่ ๒

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างต่อ เพื่อให้เสร็จ แต่ก็ไม่เสร็จ โดยเฉพาะพระวิหารที่ประดิษฐานหลวงพ่อโตนั้น สำเร็จเพียงยกเครื่องบนขึ้นพอคุ้มแดดคุ้มฝน ยังมิทันได้ยกช่อฟ้าใบระกาและหางหงส์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จสวรรคต สิ่งที่ปรากฏเป็นมรดกของชาติอันยอดเยี่ยมที่พระวิหารนี้ก็คือ บานประตูด้านหน้า ๖ ประตู ซึ่งเป็นฝีพระหัตถ์ ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นจิตรภักดี โดยเฉพาะบานกลางนั้นเป็นฝีพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครในขณะนี้ เป็นประตูหลังที่นำมาติดแทนไว้ เพราะได้เกิดไฟไหม้ไหม้บานประตูหน้าไปคู่หนึ่ง กรมศิลปากรจึงถอดบานประตูหน้านำไปเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์ฯ บานประตูดังกล่าวนี้ เป็นศิลปชั้นยอดเยี่ยมของการสลักในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะเจาะสลักเนื้อไม้ และเจิมรูปสัตว์ปะปนอยู่ในหมู่ต้นไม้ดอกไม้ซับซ้อนหลายชั้น แต่ทำให้โปร่งเป็นตัวเป็นตนปรากฏออกมาอย่างมีชีวิตนอกจากนี้ ภาพจิตรกรรมในพระวิหารก็วิจิตรงดงามมาก แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ตามฝาผนังและตามเสา ตามผนังทั้ง ๔ ด้านเขียนเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์ พระองค์ในอดีตและเสาสี่เหลี่ยม ๘ ต้น แต่ละเหลี่ยมเป็นโลกสัณฐานแบบไตรภูมิ มีทั้งภาพนรก สวรรค์ ป่าเขา ทะเล และสัตว์หิมพานต์ ภาพที่กล่าวกันว่างามที่สุดก็คือ ภาพกินรีพาลูก

ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระวิหารรูปกินรี

ซุ้มหิน ศิลปแบบจีน และหินสลักตุ๊กตาจีน อยู่ด้านหลังพระวิหาร และบริเวณรอบพระวิหาร และพระอุโบสถ ตามประตูต่าง ๆ

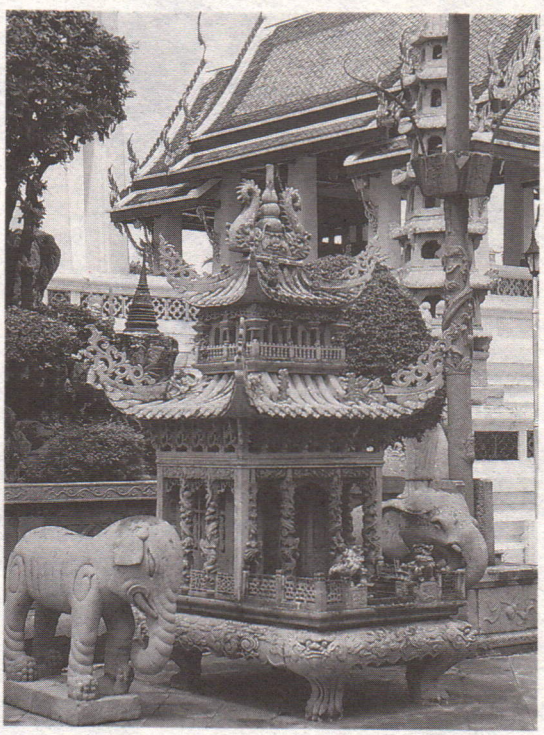

ชมความงามรอบ ๆ สระอโนดาษในป่าหิมพานต์

รัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างต่อและตั้งพระราชหฤทัยที่จะให้เสร็จทั้งวัด จึงโปรดเกล้า ฯ พระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษาเป็นแม่กองดูแลทั่วไป ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ทำพระอุโบสถและพระระเบียงล้อมพระวิหาร การได้สำเร็จลงทุกอย่าง รวมทั้งกุฏีสงฆ์ด้วย จึงโปรดให้อาราธนาพระธรรมไตรโลกวัดเกาะ *(วัดสัมพันธวงศ์)* ตั้งเป็นพระพิมลธรรมเป็นเจ้า

(ซ้าย) พระอุโบสถ วัดสุทัศน์ฯ นี้กล่าวได้ว่าใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณสูง มีซุ้มเสมาคล่อมกำแพงแก้ว (ล่าง) ประตูกำแพง บริเวณพระอุโบสถ

อาวาส และนิมนต์พระภิกษุวัดพระเชตุพน วัดมหาธาตุ และวัดราชบุรณะ รวม ๓๐๐ รูป มาอยู่จำพรรษา

อนึ่ง, ในรัชกาลนี้ ได้โปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นฉรังค์หริรักษ์หล่อพระประธานในพระอุโบสถ หน้าตักกว้าง ๓ วา ๑๔ นิ้ว สูง ๔ วา ๑๘ นิ้ว ซึ่งเป็นพระ-

ตุ๊กตาจีนสลักหิน วางอยู่เรียงรายรอบพระอุโบสถ

ภาพเสี้ยวกาง บนบานประตู พระอุโบสถ

พุทธรูปหล่อที่ใหญ่กว่าพระพุทธรูปองค์ใดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามว่า **"พระพุทธตรีโลกเชษฐ** ส่วนจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ เป็นภาพฝีมือของช่างสมัยรัชกาลที่ ๓ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นชั้นเอกทั้งสิ้น และเต็มทั้ง ๔ ด้าน กล่าวคือ ผนังตอนล่างระหว่างช่องหน้าต่างเป็นภาพประวัติของพระปัจเจกพุทธเจ้า ภาพสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พรรณนาเรื่องพระอินทร์ เวชยันต์มหาปราสาท พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เทพบุตร ๓๓ ตนนั่งในบัลลังก์แก้วภาพเทวดาผู้มเหศักดิ์ มีพระอิศวร พระคเณศ เป็นต้น โดยเฉพาะผนังด้านหน้าชั้นบนเป็นภาพผจญมารขนาดมหึมา ชั้นล่างเป็นภาพภูเขามีภูเขาคันธมาตน์เป็นต้น นอกจากนี้ที่บานแผละหรือผนังซอกหน้าต่างยังมีภาพสำคัญ ๆ เกี่ยวกับวรรณคดีของไทยมากเรื่อง เช่น อิเหนา อุณรุท สมุทโฆษ คาวี สุธน สุธนู สังข์ทอง สังข์ศิลป์ไชย ไชยเชษฐ์ พระรถเมรี โสวัต สุวแพหงษ์ มณีพิชัย รามเกียรติ์ เป็นต้น

(บน) "พระพุทธตรีโลกเชษฐ" พระประธานในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปหล่อที่ใหญ่กว่าพระพุทธรูปองค์ใดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

(ล่าง) ภาพจิตรกรรมในพระอุโบสถ

๑

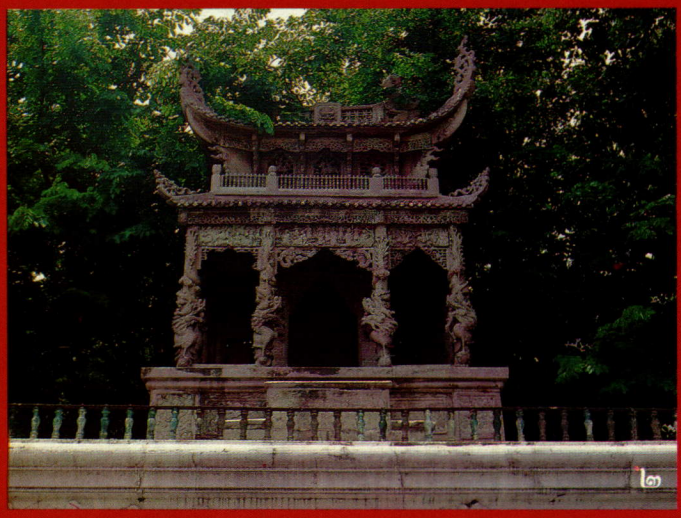
๒

๓

๔

๕

๖

๑. ต้นโพธิ์
๒. อนิมิสเจดีย์
๓. รัตนจงกรมเจดีย์
๔. อชปาลนิโครธ
๕. ราชายตนะ
๖. มุจจลินท์

ปูชนียสถานที่สำคัญยิ่งในเขตศุทธาวาสที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างไว้ คือ

สัตตมหาสถาน

สัตตมหาสถาน แปลว่า **สถานที่ใหญ่ ๗ แห่ง** โปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้นแทนพระธาตุเจดีย์ เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๘๗ อยู่ริมกำแพงวัดด้านในทางทิศตะวันออกสร้างเรียงกันเป็นแถวเดียวกัน เป็นมหาสถานที่เกี่ยวกับพระพุทธประวัติดังนี้

๑. **ต้นโพธิ์** สมมติเป็นต้นโพธิ์ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และเรียกกันว่า ต้นมหาโพธิ์ มีรัตนบัลลังก์ หน้ารัตนบัลลังก์โดยมีพระแม่ธรณี และหมู่มาร ทำด้วยหิน บัดนี้ชำรุดไปแต่เป็นส่วนใหญ่ตามพระพุทธประวัติกล่าวว่า พระพุทธเจ้าเมื่อตรัสรู้แล้ว ประทับเสวยวิมุติสุขอยู่ ภายใต้ต้นมหาโพธิ์ ๗ วัน นับเป็นสัปดาห์ที่ ๑

๒. **อนิมิสเจดีย์** สมมติให้เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จออกจากใต้ต้นมหาโพธิ์ ภายหลังประทับเสวยวิมุติสุขครบ ๗ วันแล้ว โดยเสด็จไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือแล้วหันกลับมาประทับยืนจ้องต้นมหาโพธิ์โดยมิได้กระพริบพระเนตรเป็นเวลา ๗ วัน นับเป็นสัปดาห์ที่ ๒

๓. **รัตนจงกรมเจดีย์** สมมติให้เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จดำเนินกลับมาประทับอยู่ระหว่างต้นมหาโพธิและอนิมิสเจดีย์ แล้วทรงนิมิตที่สำหรับจงกรมขึ้น แล้วเสด็จจงกรมคือเดินไปมาในที่ที่กำหนดและเจริญกรรมฐาน *(เก๋งจีน)* เป็นเวลา ๗ วัน นับเป็นสัปดาห์ที่ ๓

๔. **รัตนฆรเจดีย์** สมมติให้เป็นสถานที่เทวดาเนรมิตเรือนแก้ว ขึ้นในทิศตะวันออกเฉียงเหนือของต้นมหาโพธิ พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับนั่งขัดสมาธิ ทรงพิจารณาพระอภิธรรมอยู่เป็นเวลา ๗ วัน นับเป็นสัปดาห์ที่ ๔

๕. **อชปาลนิโครธ** สมมติให้เป็นต้นไทรที่เป็นที่พักของคนเลี้ยงแพะชื่อ อชปาละ อยู่ทางทิศตะวันออกของต้นมหาโพธิ มีรูปโคอยู่ พระพุทธเจ้าประทับเสวยวิมุติสุขอยู่ ณ ที่นี้เป็นเวลา ๗ วัน นับเป็นสัปดาห์ที่ ๕

๖. **มุจจลินท์** เป็นชื่อของต้นจิก สมมติให้สถานที่นี้เป็นสถานที่พระพุทธเจ้าเสด็จออกจากใต้ร่มไทรมาประทับอยู่ที่นี่ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของต้นมหาโพธิ ประทับนั่งเสวยวิมุติสุขอยู่ที่นี่เป็นเวลาเจ็ดวัน มีพระยานาคชื่อมุจจลินท์มาวงขนดรอบและแผ่พังพานปกป้องพระพุทธเจ้า *(พระนาคปรก)* เพราะมีฝนและลมแรงอยู่ตลอดเวลา นับเป็นสัปดาห์ที่ ๖ ปัจจุบันยังมีซากอ่างและแท่น อ่างนั้นสำหรับใส่ปูปลาและเต่า ส่วนแท่นนั้นเคยมีพระพุทธรูปนาคปรกประดิษฐานอยู่

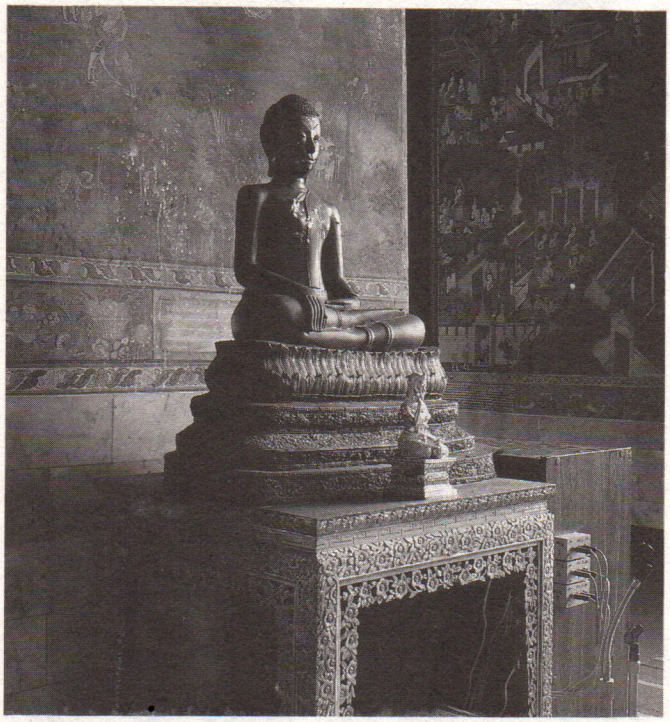

พระพุทธรูปปางนาคปรก และพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ซึ่งเคยประดิษฐานอยู่ ณ สัตตมหาสถาน ปัจจุบันถูกอัญเชิญมาอยู่ในพระวิหาร ด้านหลังของพระศรีศากยมุนี

พระราชานุสาวรีย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อนันทมหิดล ซึ่งประดิษฐานอยู่ภายในบริเวณวัดสุทัศน์ฯ

"ถะ" (เจดีย์จีน) ตั้งเรียงรายอยู่รอบพระวิหาร

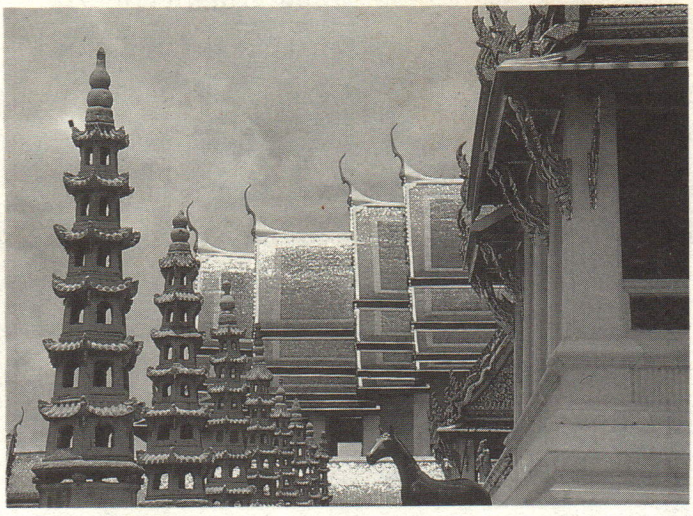

ซุ้มหิน ศิลปแบบจีน

๗. ราชายตนะ เป็นชื่อต้นเกด สมมติให้สถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับเป็นเวลาเจ็ดวันภายหลังจากเสด็จออกจากมุจจลินท์ ต้นเกดอยู่ทางทิศใต้ของต้นมหาโพธิ เมื่อพระพุทธเจ้าประทับเสวยวิมุติสุขอยู่ ณ ที่นี้ มีพ่อค้า ๒ คน ชื่อ ตะปุสสะ กับ ภัลลิกะ มาเฝ้าถวายข้าวสัตตุผง ข้าวสัตตุก้อน แสดงตนเป็นอุบาสก แล้วจากไป ยังมีรูปเกวียนทำด้วยหินปรากฏอยู่ นับเป็นสัปดาห์ที่ ๗

นี่คือสัตตมหาสถานในวัดสุทัศน์เทพวราราม เดิมให้เป็นสถานที่สำหรับเวียนเทียนในวันวิสาขบูชา โดยอัญเชิญพระพุทธรูปางต่าง ๆ มาตั้ง ณ สถานที่ทั้ง ๗ และมีรูปอื่น ๆ เกี่ยวกับพระพุทธประวัติ และตลอดมาทั้งสมัยรัชกาลที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๕ จนกระทั่งกำแพงวัดด้านนั้นถูกตัดเป็นถนนอุณากรรณ ต้องรื้อเข้ามาจนติดสัตตมหาสถาน พิธีวิสาขบูชาที่เคยทำอย่างมโหฬารของวัดต้องยุติลง พระพุทธรูปที่เคยเชิญมาปัจจุบันอยู่ในพระวิหาร

สิ่งที่สวยงามในวัดสุทัศน์เทพวรารามยังมีสิ่งอื่นอีก เช่น ถะ *(เจดีย์จีน)* รอบกำแพงพระวิหาร **ซุ้มหินศิลปแบบจีน** หลังวิหาร **หน้าบัน**ลายปูนปั้นศาลารายและการเปรียญ เป็นต้น น่าชมเป็นอย่างยิ่ง

ขอเชิญท่านไปชมวัดที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชตั้งพระราชหฤทัยสถาปนาให้เป็นวัดกลางพระนคร โดยทั่วกัน

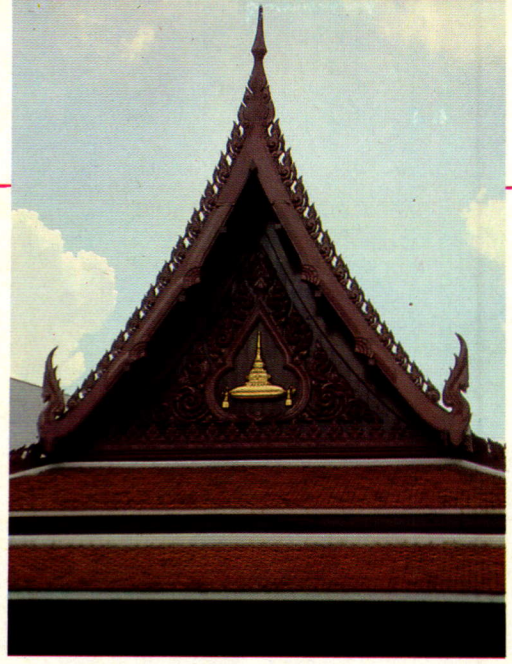

พบกับ ผศ.ภิญโญ สุวรรณคีรี

ผู้ออกแบบเรือนไทย ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"ภิชา"

คนไทยมีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งเรียกว่าเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งแสดงออกทางการกระทำ การพูด ความรู้สึกนึกคิด วัตถุ และศิลปกรรมต่าง ๆ ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรม เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้เมื่อรวมกันเข้า ก็คือ เอกลักษณ์ของชาติไทย หรือความเป็นไทยนั่นเอง

ทุกชาติ ทุกภาษา ก็จะรัก หวงแหน ภาคภูมิใจ และบำรุงรักษาพัฒนาเอกลักษณ์ของชาติไว้ ชาติไทยก็เช่นกัน เอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติไทยอย่างหนึ่งซึ่งแสดงออกถึงความเป็นไทย ทางวัตถุ และศิลปกรรม สถาปัตยกรรม เช่น เครื่องใช้ไม้สอย เครื่องมือ เครื่องเขียน เครื่องเรือน อาคารสถานที่ วัดวาอาราม บ้านเรือน เครื่องแกะสลัก ภาพเขียน รูปหล่อ รูปปั้น ลายต่าง ๆ รวมทั้งงานเขียนวรรณกรรม เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันนี้วัตถุโบราณ หรือลักษณะเฉพาะของไทยเช่นนี้กำลังจะสูญหายไปเพราะกาลเวลาบ้าง เพราะมนุษย์ทำลายบ้าง เพราะอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติบ้าง จึงสมควรอย่างยิ่งที่เราจะช่วยกันทำนุบำรุงรักษามรดกเหล่านี้ให้ตกทอดไปถึงลูกหลานไทย ดังที่บรรพบุรุษท่านได้สู้อุตส่าห์สร้างสมไว้ให้เราจนถึงทุกวันนี้

ด้วยเหตุนี้ สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงตระหนักในคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาติมากขึ้น โดยได้บรรจุวิชาสถาปัตยกรรมไทยไว้เป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา แม้การศึกษาวิชานี้ยังไม่ก้าวหน้าทัดเทียมวิชาอื่นได้ เนื่องจากอุปสรรคจากการขาดตำราและผู้สอน การเรียนการสอนในปัจจุบันจึงมีแนวแต่เพียงให้ผู้ศึกษาเขียนแบบสถาปัตยกรรมไทยให้มีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เหมือนแบบดั้งเดิมได้เท่านั้น

"เรือนเครื่องสับ" ซึ่งเป็นเรือนไทยประเภทหนึ่ง เป็นสิ่งปลูกสร้างที่แสดงถึงสถาปัตยกรรมไทยที่น่าจะอนุรักษ์ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสเห็นและศึกษาอย่างยิ่ง *"เรือนไทย"* เป็นสิ่งปลูกสร้างเพื่อเป็นที่พักอาศัยของคนไทยมาแต่โบราณ เป็นเรือนที่ปลูกขึ้นด้วยวัสดุที่ถาวร เช่น ไม้แก่น เพราะเมืองไทยของเรามีต้นไม้นานาชนิดอุดมสมบูรณ์ จึงนิยมใช้ไม้ นอกจากนั้นไม้ก็มีความแข็งแรง คงทนถาวร คนไทยนิยมปลูกสร้างโดยวิธีการเข้าปากไม้ ซึ่งบากเป็นร่องในตัวไม้แต่ละตัว แล้วนำมาประกบตรึงเข้าด้วยกันตลอดตัวเรือน จึงสามารถถอดออกมาเป็นชิ้น ๆ ได้ *"เรือนไทย"* สมัยเก่ามักปลูกเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ประกอบกับในสมัยโบราณประชาชนชาวไทยมีอาชีพส่วนใหญ่อยู่กับการเพาะปลูก จำเป็นต้องใช้น้ำทำประโยชน์ จึงชอบสร้างบ้านใกล้แม่น้ำลำคลอง แต่มีปัญหาว่าใกล้น้ำนั้นเมื่อถึงหน้าน้ำนองล้นตลิ่งก็ท่วมบ้านได้ หรืออยู่ใกล้ป่าเขาก็เกรงสัตว์ร้าย จึงมักนิยมยกพื้นบ้านให้สูงเพื่อหนีน้ำ หรือหนีสัตว์ร้าย และเมื่อยามไม่มีน้ำท่วมก็สามารถใช้ใต้ถุนบ้านสูงนั้นทำประโยชน์ได้อีก

"งานสถาปัตยกรรมศาสตร์ เป็นศาสตร์ด้านวัตถุถาวรที่ยืนยาวมาก เมื่องานเสร็จแล้วก็จะยังอยู่ไปนานแสนนาน ไม่มีการรื้อถอน แม้เจ้าของผลงานจะตายไปจากโลกนี้แล้ว ผลงานเหล่านั้นก็เปรียบเหมือนอนุสาวรีย์ของเขาให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็น ได้ศึกษากันต่อไปนานเท่านาน และได้รับรู้ว่านั่นคือฝีมือหรือผลงานของผู้นั้นผู้นี้ จึงเป็นความสุข ความสบายใจ และความภาคภูมิใจที่ลึกซึ้งเกินกว่าที่จะอธิบายออกมาเป็นคำพูดได้"

เช่น เก็บของจุกจิก ปั่นฝ้าย เย็บผ้า กวนขนม จักสาน เป็นต้น

อย่างไรก็ดี *"เรือนไทย"* ได้มีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ โดยได้รับอิทธิพลจากวิถีการดำรงชีวิตของผู้อยู่อาศัย อิทธิพลจากสภาพภูมิประเทศ สภาพดินฟ้าอากาศ ความสะดวกสบายต่าง ๆ ในปัจจุบันชาวเมืองก็หันมานิยมปลูกบ้านแบบเรือนไทยเพื่ออยู่อาศัยกันไม่น้อย ทั้งนี้ มักเกิดกับผู้มีฐานะดีจึงจะสามารถปลูกสร้างได้ เพราะเรือนไทยต้องใช้เนื้อที่กว้างอย่างน้อย ๒ ไร่ ขึ้นไป ใช้วัสดุซึ่งหายาก มีราคาแพง ช่างฝีมือดี อย่างไรก็ดี ก็ได้มีการพัฒนารูปแบบ วัสดุ และวิธีการก่อสร้างไปบ้าง เพื่อให้เหมาะแก่การอยู่อาศัย เหมาะแก่สภาพแวดล้อมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในด้านของประโยชน์ใช้สอยให้สะดวกสบายขึ้น

ผู้ที่มีความรู้จริงในเรื่องสถาปัตยกรรมไทยนั้น มีไม่มาก ท่านผู้หนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับในหมู่สถาปนิกว่า เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ สันทัดจัดเจนในงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นแบบไทย และท่านก็คลุกคลีอยู่กับงานด้านนี้มาตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ และที่สำคัญคือ ท่านเป็นสถาปนิกผู้ออกแบบ และเป็นหัวแรงสำคัญที่ทำให้การปลูกสร้างเรือนไทยหมู่ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสำเร็จ เป็นสถานที่ที่มุ่งใช้ประโยชน์ทางการศึกษา และการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งแก่มหาวิทยาลัยโดยตรง และแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยด้วย ท่านผู้นี้คือ **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภิญโญ สุวรรณคีรี** รองคณบดีฝ่ายกิจการนิสิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ที่มีผลงานด้านสถาปัตยกรรมไทยปรากฏอยู่เกือบทั่วประเทศไทย

ตอนสายของวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๑ ผู้เขียนและคณะได้เดินทางไปที่จุฬาซอย ๑๒ ก่อนจะถึงมาบุญครองเซ็นเตอร์ ทางขวามือจะมีซอยแยกเข้าไป จะมองเห็นเรือนไทยหมู่ตั้งตระหง่านอยู่ทางซ้ายมือ ภายในเนื้อที่ประมาณ ๓ ไร่ อันสงบ ร่มรื่น

ในขณะที่คณะของเราไปถึงนั้น อากาศเริ่มครึ้ม ๆ ฝนตกปรอย ๆ เมื่อเดินเข้าไปใกล้เรือนไทยได้ยินเสียงระนาดดังแผ่ว ๆ เข้ากับบรรยากาศโดยรอบซึ่งมีสวนไม้ไทย ๆ นานาชนิด เช่น จำปี จำปา พุด แก้ว ตะโกดัด มณฑา สารภี หมากไทย เป็นต้น ก็ทำให้นึกย้อนไปถึงบรรยากาศบ้านเรือนไทยในอดีตในชนบทสมัยที่ผู้เขียนยังเป็นเด็กเล็ก ๆ อยู่ ทำให้รู้สึกสงบ เยือกเย็น ลืมความวุ่นวายสับสนของชีวิตสมัยใหม่ ลืมสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายจากความล่าช้าของการจราจรติดขัดในสมัยปัจจุบันไปได้ชั่วขณะหนึ่งได้เหมือนกัน

คณะของเราเดินชมรอบ ๆ บ้านเรือนไทยสักพักหนึ่ง ท่านอาจารย์ภิญโญ ฯ ก็มาถึง

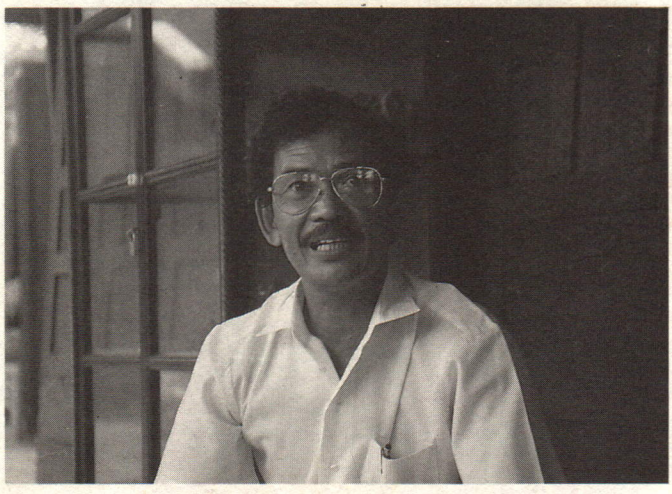

"เดิมที่ตรงนี้เป็นที่พักของเจ้าหน้าที่ของจุฬาฯ เดิมอยู่ในสภาพที่ไม่ค่อยเรียบร้อย เป็นกองขยะอยู่" สถาปนิกเจ้าของแบบเรือนไทยหมู่หลังดังกล่าวเริ่มขึ้นอย่างอารมณ์ดีและเป็นกันเอง

"อาจารย์คะ ในฐานะที่อาจารย์เป็นผู้ที่คลุกคลีกับงานสถาปัตยกรรมมาเป็นเวลานาน และเป็นสถาปนิกผู้ออกแบบ รวมทั้งควบคุมงานก่อสร้างเรือนไทยหลังนี้จนแล้วเสร็จ ท่านผู้อ่านวารสารไทยคงอยากได้มีโอกาสรู้จักอาจารย์บ้างนะคะ"

"ครับ ผมเกิดเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๘๐ ที่บ้านอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เรียนหนังสือชั้นประถมที่โรงเรียนวัดสามบ่อ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เรียนชั้นมัธยมที่โรงเรียนประจำอำเภอสทิงพระ ซึ่งมีชั้นสูงสุดถึงชั้นมัธยม ๔ เท่านั้น ผมจึงไปเรียนต่อมัธยม ๕, ๖ ที่โรงเรียนมหาวชิราวุธ สงขลา มัธยม ๗ ที่โรงเรียนอำนวยศิลป์ ธนบุรี และมัธยม ๘ ที่โรงเรียนสันติราษฎร์บำรุง พอ พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็เข้าเรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จบปริญญาตรี เมื่อจบแล้ว ก็เป็นอาจารย์สอนที่คณะฯ ระยะหนึ่ง หลังจากนั้นไปเรียนต่อที่ University of Pennsylvania Philadelphia สหรัฐอเมริกา จบปริญญาโททางสถาปัตยกรรม และเมื่อกลับมาเมืองไทย พ.ศ. ๒๕๐๘ ทางจุฬาฯ ขอให้ผมสอนที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ในวิชาสถาปัตยกรรมไทยอีก จนปัจจุบันมีตำแหน่งทางวิชาการคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และตำแหน่งทางบริหาร คือ รองคณบดีฝ่ายกิจการนิสิตของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ทางด้านครอบครัว สมรสแล้วกับ คุณลาวัณย์ฯ มีธิดารวม ๓ คน"

"อาจารย์เริ่มงานด้านสถาปัตยกรรมมาตั้งแต่เมื่อไหร่คะ?"

"เมื่อ ๔๐ กว่าปีที่แล้ว สมัยนั้นคุณพ่อเป็นกำนัน ส่วนคุณแม่เป็นช่างฝีมือพื้นบ้านทางด้านทอผ้า ทอเสื่อที่เคยชนะเลิศการประกวดฝีมือมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน ซึ่งผมเองก็คงจะได้รับการถ่ายทอดจากคุณแม่จนซึมซาบ และมีใจรักความงดงามทางศิลปะ ทางด้านวาดเขียนมาตั้งแต่เด็ก และเผอิญผมได้ไปอยู่ที่วัดสามบ่อเมื่ออายุ ๘ ขวบ พระครูปทุมธรรมธารีย์ ท่านขอผมไปเลี้ยง ท่านเป็นช่างลาย ท่านก็สอนผมพร้อมกับสอนหนังสือ ผมได้รับถ่ายทอดการเขียนลายเป็นตั้งแต่ตอนนั้น และก็รับจ้างเขียนลาย ตัดรูปหนังตะลุงขายตามงานวัด สามารถหาเงินได้แต่เด็ก จนตอนโตเรียนหนังสือไปด้วย รับออกแบบ ตกแต่ง เขียนป้ายติดอาคาร เขียนโปสเตอร์โรงหนัง สามารถช่วยคุณพ่อคุณแม่ส่งน้อง ๆ เรียนหนังสือได้จนจบทุกคน ซึ่งก็รวมไปถึงน้องนักการเมือง ๒ คน คือ รัฐมนตรีอำนวยฯ และอดีตโฆษกรัฐบาลไตรรงค์ฯ ด้วย"

ผศ.ภิญโญฯ เล่าว่า ในสมัยที่เรียนที่จุฬาฯ นอกจากจะรับเหมาก่อสร้างเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้ว ยังไปสอบเทียบนักวาดเขียนโทและเอกของกระทรวงศึกษาธิการได้ แล้วก็ไปสอนพิเศษวิชาวาดเขียนที่วัดสุทัศน์ โรงเรียนนันทนศึกษา และโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา จนเรียนจบในปี ๒๕๐๗

"งานด้านสถาปัตยกรรมไทยนี้ ผมชอบมากจริง ๆ สมัยที่ผมยังเป็นนิสิตอยู่ ถ้าว่างเมื่อไหร่ ไม่มีโอกาสไปเที่ยวเฮฮาที่ไหนหรอก เพราะชอบไปดูเขาสร้างวัดสร้างโบสถ์ ไปนั่งดูช่างเขาทำงาน เขาขึ้นโครงอย่างไร เราก็สนใจเรียนรู้ ถามเขา เขาขึ้นนั่งร้านไปทำ เราก็ปีนตามขึ้นไปดู เราก็ได้สัมผัสกับของจริง นับเป็นการศึกษานอกหลักสูตรที่คุ้มค่าจริง ๆ เมื่อเราได้เป็นครูบาอาจารย์แล้ว มาสอนลูกศิษย์ได้แม่นยำขึ้น เพราะเราเห็นการทำงานจริง ๆ ของช่างมาตลอด การศึกษาด้วยตัวเอง ด้วยใจรัก จะได้ผลมากกว่าการศึกษาเพื่อเอาปริญญา

ช่างกำลังแกะสลัก และประกอบส่วนต่าง ๆ ของเรือนไทย

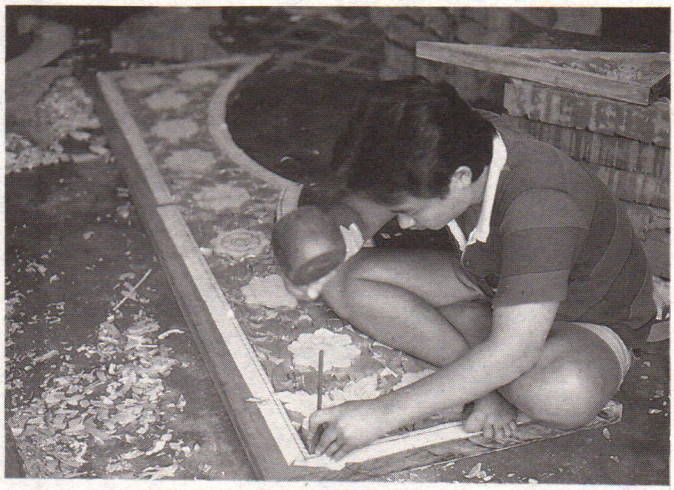

เด็กสมัยนี้ที่จะสนใจงานนี้จริงจังนั้นหายาก นอกจากจะไม่มีคนรับช่วงต่อแล้ว แม้แต่เดี๋ยวนี้ คนช่วยเขียนแบบก็ยังหาไม่ได้ เพราะเป็นงานที่ต้องใช้เวลา ใช้ความละเอียดลออพิถีพิถันกว่าจะได้แต่ละชิ้นใช้เวลานาน งานสถาปัตยกรรมนี้เรียกได้ว่าเป็นวิญญาณทีเดียว ไม่ใช่เฉพาะความสวย แต่มีความอ่อนหวาน สวยด้วยบุคลิกภาพหลายอย่าง ฉะนั้น คนที่จะทำได้ดีต้องมีวิญญาณ มีอุดมคติของความรักความผูกพัน เรียกว่าอยู่ในสายเลือดทีเดียว และถ้าจะว่าไปงานแขนงนี้ไม่ได้เก่าหรือโบราณ แต่เป็นพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปของสถาปัตยกรรมไทยตามสมัย ตามวัสดุ ตามความเหมาะสม"

"อาจารย์จะกรุณาอธิบายลักษณะของเรือนไทยอย่างคร่าว ๆ ได้ไหมคะ?"

"เรือนไทยเป็นวิวัฒนาการของการก่อสร้างที่มีลักษณะแสดงออกถึงชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ตลอดจนสภาพดินฟ้าอากาศ เรือนไทยจะมีลักษณะหลังคาสูงชัน ผนังบ้านเป็นไม้ชิ้นเล็ก ๆ ที่เรียกว่าฝาปะกน พื้นใต้ถุนจะยกสูง ถ้าเป็นบ้านใหญ่ก็จะมีลักษณะเป็นเรือนหมู่ เรือนไทยที่เป็นบ้านชาวบ้าน คือ ไม่ใช่วัดหรือวัง ก็พอจะแบ่งได้ตามกรรมวิธีก่อสร้าง เป็นเรือนเครื่องผูก และเรือนเครื่องสับ เรือนเครื่องผูกเป็นบ้านราคาถูกหน่อย ยังคงมีอยู่มากตามชนบท เป็นบ้านหลังคามุงจาก ปลูกกันอย่างง่าย ๆ ใช้วัสดุท้องถิ่น ไม่ต้องใช้เครื่องจักรกล พื้นส่วนใหญ่ทำจากไม้ไผ่ เป็นพวกขัดแตะ พื้นกลวง แล้วใช้หวายเป็นตัวเชื่อม ผูกรัดกันให้แน่น โครงตัวสำคัญก็มีการเจาะ บาก เข้าไม้กันบ้าง ระยะหลัง ๆ ก็จะสร้างกันโดยมีตะปู ลวด เข้าช่วยด้วย

อีกประเภทหนึ่ง คือเรือนเครื่องสับ ที่เราพบบ้านไทยในกรุงสำหรับผู้มีฐานะดีหน่อย โครงสร้างใช้ไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงกระเบื้องไม้กระดานแปรรูป วัสดุถาวรกว่าเรือนเครื่องผูก การก่อสร้างก็ใช้เข้าปากไม้ บากไม้ เข้าเดือย ส่วนใหญ่จะเห็นเป็นเรือนหมู่ ซึ่งเดิมเขาสร้างกันขึ้นหลังแรกก่อนตามความจำเป็น เริ่มจากหอกลาง ต่อมามีลูกหลานก็ขยายโดยสร้างเป็นหอรี อยู่ตรงข้ามกันตรงกลางเป็นชานเรือน แล้วก็อาจเพิ่มหอนั่ง ถ้าเป็นบ้านเศรษฐีที่ต้องรับรองแขกเลี้ยงอาหาร ฟ้อนรำ เล่นดนตรี ก็ต้องต่อหอขวางออกไปอีก บางคนชอบเลี้ยงนกไว้ดูเล่น ก็จะมีหอนกไว้ที่มุมชานเรือน นอกนั้นก็มีเรือนครัวและเรือนบริวาร รวมเป็นเรือนไทยหมู่ใหญ่เลย"

"เช่นเดียวกับเรือนไทย ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เรานั่งอยู่นี่ใช่ไหมคะ?"

"ครับ แบบนี้เรียกเรือนเครื่องสับ แต่ก็มีดัดแปลงบ้างตามความเหมาะสม โดยให้รับกับชีวิตความเป็นอยู่ปัจจุบัน แต่ก็ยังคงรักษารูปแบบ สัดส่วน ทรวดทรงที่งดงาม ตลอดจนรายละเอียดส่วนประกอบของอาคารไว้อย่างครบถ้วน ผมเองเรียกได้ว่าเป็นช่างไทยสมัยโบราณคนหนึ่งซึ่งเป็นสถาปนิกด้วย เขียนลายรดน้ำ

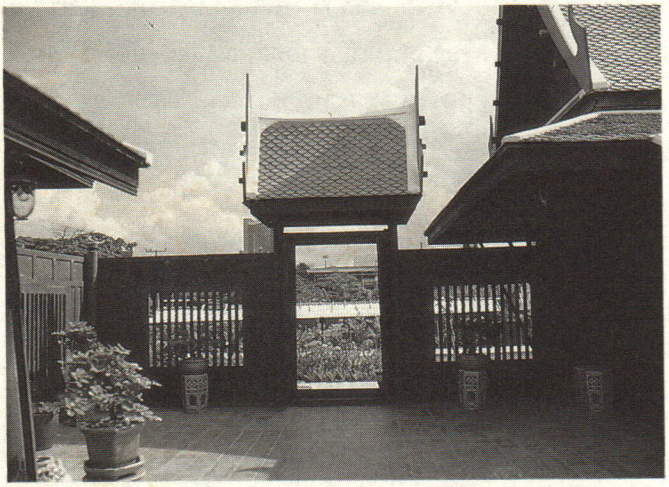

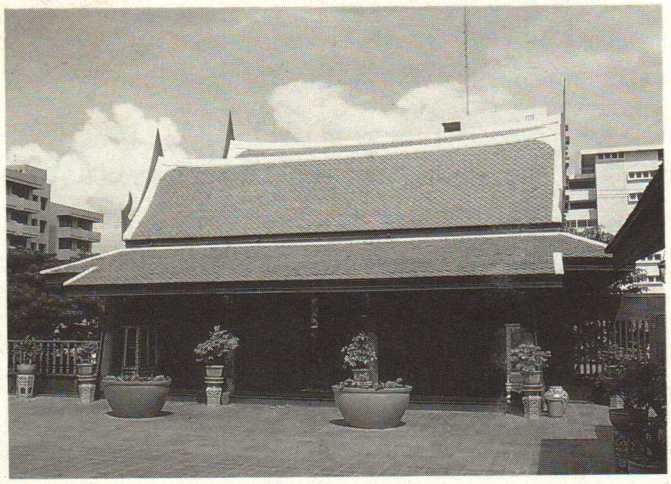

ด้านหน้าของเรือนไทย เมื่อขึ้นบันได ผ่านชุ้มประตูเข้าไปก็จะพบ "หอกลาง" เรือนเอกอยู่ทางด้านขวามือ

หรือแกะสลักก็ได้ ผมไม่ถึงกับประยุกต์ดัดแปลงสถาปัตยกรรมไทยอะไรมากนัก เพียงแต่พยายามทำระเบียบแบบแผนของครูโบราณให้ดียิ่งขึ้นทางด้าน planning รูปโฉม ลักษณะความงดงามของสัดส่วน ผมสนใจและศึกษามานานแล้ว และศึกษามาตลอด จึงเพียงแต่ประยุกต์วัสดุบางอย่าง วิธีการผูกลาย ไม่ใช่ใช้วิธีลอกเลียนของเก่า แม้แต่ช่างโบราณก็ตาม จะเลียนแบบกันไม่ได้ เขียนออกมาแล้ว ก็เป็นเฉพาะแนวของตัว แตกต่างกันไป"

"โดยปกติขนาดของเรือนไทยจะมีกำหนดหรือไม่คะว่าต้องขนาดเท่านั้นเท่านี้?"

"เรือนไทยขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่ทำกันมา คือขนาดที่เรียกกันว่า ๖ แปลาน ขนาด ๖ แปลาน ก็คือเรือนที่มีช่วงกว้าง ๕ เมตรกว่า ถึง ๖ เมตร เรือนไทยของจุฬาฯ เป็นเรือนขนาด ๕ แปลาน นับได้ว่าเป็นเรือนใหญ่ขนาดกลาง"

"ความเป็นมาของโครงการเรือนไทยของจุฬาฯ นี้มีอย่างไรบ้างคะ?"

"เรื่องนี้ก็สืบเนื่องมาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดแผนดำเนินงานหลักประการหนึ่งที่จะเร่งรัดการส่งเสริมและพัฒนาวิชาการในด้านศิลปะ และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาติ ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมของจุฬาฯ จึงริเริ่มจัดให้มีการฟื้นฟูดนตรีไทย โดยการจัดสร้างปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในงานเฉลิมฉลอง ๖๐ พรรษา ซึ่งเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่กำลังจะสูญหายให้กลับคืนเป็นสมบัติทางวัฒน-

(บน) ตรงข้ามหอกลาง เป็นเรือน ๓ ห้อง ลักษณะจั่วลูกฟักหน้าพรหม ในเรือนแสดงศิลปหัตถกรรมไทยพื้นบ้าน

(ขวา) "หอนั่ง" เล็ก ๆ อยู่ตรงมุมชานเรือน สำหรับนั่งเล่น บางครั้งก็เรียกหอนก เพราะเจ้าของบ้านมักจะแขวนกรงนกที่เลี้ยงไว้ด้วย

ศาลาโถง สร้างอยู่กลางสระน้ำ ทางด้านทิศใต้เป็นศาลาไทยทรงเครื่องลำยอง และแกะสลักอย่างวิจิตรงดงาม มีคันทวยเทพนมโดยรอบ

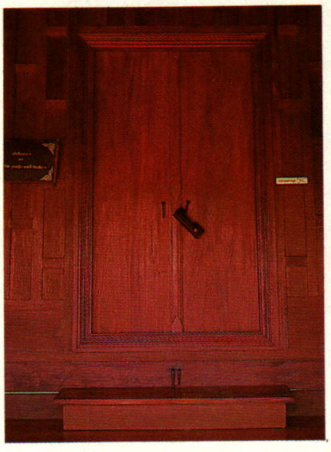

โครงสร้างและส่วนประกอบต่าง ๆ ของเรือนไทยฯ การออกแบบและการสร้าง ยึดถือหลักการปลูกสร้างบ้านเรือนไทยในสมัยโบราณ ในภาพเป็นโครงสร้าง ประตู และหน้าต่าง ของเรือนหลังที่ ๒

ธรรมของชาติสืบไป โดยได้ดำเนินการรวบรวมทั้งเอกสาร ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ หลักการร้องและบรรเลง และจัดให้มีการสอนในหลักสูตร และเพื่อให้เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศทางวัฒนธรรมไทยร่วมกับชุมชนโดยรอบ จึงกำหนดให้มีกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมในแง่ที่มีส่วนซึมซาบเข้าไปในวิถีการดำรงชีวิตของสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนของชาติที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ประกอบกับความคิดที่จะสร้างถาววัตถุ เพื่อเป็นที่ระลึกและเป็นการเฉลิมฉลองเนื่องในมหามงคลวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก รวมทั้งในโอกาสครบ ๗๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย การประชุมสภาจุฬาฯ ครั้งที่ ๔๔๕ จึงมีมติอนุมัติให้จัดสร้างเรือนไทยของจุฬาฯ ขึ้น เพื่อสนองวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก ผศ.ลดา รัตกสิกร จำนวน ๒ ล้านบาท เป็นทุนส่วนหนึ่งในการสร้างเรือนไทย เพื่อเป็นที่ระลึกให้แก่สามี คือ รศ. แสงอรุณ รัตกสิกร ในฐานะที่ได้เคยสืบทอดวิชาการอยู่ในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ นอกจากนั้น มหาวิทยาลัยได้ออกทุนสมทบเพิ่มเติมเพื่อการก่อสร้างอีก ๔ ล้าน ๑ แสนบาท และเพื่อการจัดสวนอีก ๑ ล้าน ๒ แสนบาท"

"สรุปแล้วใช้งบประมาณทั้งสิ้นเท่าไหร่คะ?"

"๗ ล้าน ๓ แสนบาท ครับ"

"คณะผู้ร่วมงานก่อสร้างมีใครบ้างคะ?"

"เจ้าของก็แน่นอนครับ คือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาปนิกก็คือผม ผศ.ภิญโญ สุวรรณคีรี และอาจารย์เผ่า สุวรรณศักดิ์ศรี วิศวกรคือ อาจารย์ทักษิณ เทพชาตรี ภูมิสถาปนิกคือ อาจารย์กีกนิษฐานันท์ และ อาจารย์ดนัย ทายตะคุ วิศวกรไฟฟ้า คือ อาจารย์ประสิทธิ์ พิทยพัฒน์ และดำเนินการก่อสร้างโดย ห้างหุ้นส่วนจำกัด ล. เจริญศิลป์ก่อสร้าง และเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๓๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธียกเสาเอก การก่อสร้างได้เริ่มดำเนินการจนแล้วเสร็จในเดือนมีนาคม ๒๕๓๑ และในวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๓๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีสวดมนต์เย็นขึ้นเรือนเพื่อความเป็นสิริมงคลอีกครั้งหนึ่ง หลังจากสวดมนต์เย็นแล้ว มีรายการแสดงหน้าพระที่นั่ง และทรงดนตรีเพื่อเฉลิมฉลอง เช่น การบรรเลงดนตรีไทย ปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ การแสดงเสภาเล่านิทาน การบรรเลงปี่พาทย์ไม้แข็งโดยศิลปินผู้ทรงคุณวุฒิ การบรรเลงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ โดยนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากนั้นมีพิธีทำบุญเลี้ยงพระในเช้าวันรุ่งขึ้น คือ ๒๖ มีนาคม อันเป็นวันคล้ายวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย"

"โครงการเรือนไทยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญอะไรคะ?"

"จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เจ้าของโครงการมีวัตถุประสงค์หลักก็เพื่อเป็นศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางการค้นคว้ารวบรวม และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับมรดกของไทย เป็นแหล่งจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะวัฒนธรรมไทย ตลอดจนเป็นศูนย์ชุมนุมแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของบรรดาอาจารย์นิสิต และประชาชน และแน่นอนถือเป็นอุปกรณ์การสอนสถาปัตยกรรมไทยประเภทหนึ่งที่อาจารย์ไม่ต้องอธิบายกันยืดยาว พามาดูของจริง อธิบายกันเลย นิสิตก็เข้าใจง่ายขึ้น ซึ่งจะได้ประโยชน์มาก

นอกจากวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยส่วนตัวของผม ผมมีเป้าหมายของผมเองอีก ๕ ประการ คือ

๑. สร้างถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ และพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก สนองเบื้องพระยุคลบาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่ทรงโปรดการอนุรักษ์มรดกไทย และรำลึกในใจอุทิศเป็นถาววัตถุที่ระลึก

๒. ทำด้วยความอยากที่จะทำ คือเป็นกิเลสอย่างหนึ่ง ผมเคยเขียนแบบเรือนไทยให้นิสิตดูในกระดานดำมา ๒๐ ปี ของจริงให้ดูยังไม่มี

๓. จุฬาฯ ยังไม่มีอะไรที่เป็นเอกลักษณ์ไทย ๆ เลย เรือนไทยนี้จะเป็นสมบัติที่น่าภาคภูมิใจ และสมควรอนุรักษ์ไว้

๔. การสร้างเรือนไทยไม่จำเป็นต้องลอกสัดส่วนโบราณมาทั้งหมด อาจมาเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมโดยออกแบบเองใหม่ได้

๕. ผมอยากเห็นความเปลี่ยนแปลงของวัสดุ เช่น สามารถใช้ไม้อื่นแทนการใช้ไม้สักได้ สามารถใช้กรรมวิธีสมัยใหม่ได้"

"เรือนไทยหมู่นี้ มีกี่หลังคะ?"

"ภายในหมู่เรือนไทยประกอบไปด้วยตัวเรือน ๕ หลัง ศาลากลางสระ ๑ หลัง หอนั่ง ๑ หลัง"

"มีประโยชน์ใช้สอยอย่างไรบ้างคะ?"

"ใช้ประโยชน์ในกิจกรรมที่แตกต่างกัน"

เรือนหลังที่ ๑ เป็นลักษณะเรือน ๒ ห้อง หน้าจั่ว แบบใบปรือ อยู่ทางทิศเหนือ ใช้เป็นสำนักงานประสานงานต่าง ๆ ทางด้านศิลปะวัฒนธรรมของจุฬาฯ ส่วนหนึ่งเป็นห้องปรับอากาศเพื่อเป็นที่พักแต่งตัวของพวกนาฏศิลป์เมื่อมีการแสดง

เรือนหลังที่ ๒ เป็นลักษณะเรือน ๓ ห้อง ลักษณะหน้าจั่วลูกฟักหน้าพรหม ใช้แสดงเครื่องใช้สอยและโบราณวัตถุ เช่น

เครื่องเงิน เครื่องทองในสมัยรัตนโกสินทร์ที่งดงาม ซึ่ง ดร.วินิจ วินิจนัยภาค รองเลขาธิการพระราชวัง บริจาคให้จุฬาฯ

เรือนหลังที่ ๓ เป็นลักษณะเรือนไทยเล็ก ๆ ลักษณะหน้าจั่วลูกฟักหน้าพรหม ข้างบนสร้างเป็นห้องสรงสำหรับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ โดยเฉพาะเวลาที่ท่านเสด็จฯ มาเรือนไทย ซึ่งปกติจะปิดไว้ ชั้นล่างเป็นห้องน้ำสำหรับเจ้าหน้าที่และนาฏศิลป์

เรือนหลังที่ ๔ เป็นลักษณะเรือน ๓ ห้อง อยู่ทางทิศตะวันออก ลักษณะจั่วลูกฟักหน้าพรหมเช่นเดียวกับหลังที่ ๒ และที่ ๓ ในเรือนแสดงศิลปหัตถกรรมไทยพื้นบ้านบางส่วน เช่น เครื่องโปงลาง เครื่องจักสาน ซอ ซึง เป็นต้น ซึ่งรองศาสตราจารย์แสงอรุณ รัตกสิกร ได้สะสมไว้ในระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วยความสนใจทางด้านนี้เป็นพิเศษ

เรือนหลังที่ ๕ เป็นลักษณะเรือนแฝด ๓ ห้อง อยู่ทางทิศตะวันตก หน้าจั่วลักษณะจั่วรัศมีอาทิตย์ เรือนหลังนี้ต้องการเนื้อที่ใช้สอยกว้างขวาง จัดเป็นเรือนเอก หรือเรียกว่าหอกลาง ตรงกลางเรือนประดิษฐานบุษบกพระพุทธรูปปางมารวิชัย ซึ่งได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯ โดยได้ทรงนำมาเมื่อวันทำพิธีขึ้นเรือน เมื่อ ๒๕ มีนาคม นอกนั้นก็ประดิษฐานศีรษะครูทางนาฏศิลป์และดนตรีไทย ปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ ๒ ชุด ซึ่งจุฬาฯ ทำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสเฉลิมฉลองพระชนมพรรษา ๕ รอบ แล้วอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่นี่

ศาลาโถง อยู่ด้านทิศใต้ สร้างอยู่กลางสระ เป็นศาลาไทยทรงเครื่องลำยอง และแกะสลักอย่างวิจิตรงดงามยิ่ง มีองค์ประกอบหน้าบัน ช่อฟ้า ใบระกา กระจังฐานพระตรงกลางหน้าบันเป็นพระเกี้ยว มีคันทวยเทพนมโดยรอบ มีพนักรูปกลมเป็นซุ้มเทพพิมานโดยรอบ การตกแต่งอาคารมีลวดลายงดงาม ใช้ไม้ตะเคียนทองแกะสลัก

ศาลานี้ใช้ประโยชน์สำหรับการทำพิธีไหว้ครูดนตรีไทย นาฏศิลป์ไทยของจุฬาฯ และเป็นที่รับแขกผู้มีเกียรติ หรือพิธีการทางศาสนาของจุฬาฯ

หอนั่ง ซึ่งเรือนไทยทั่วไปจะมีหอนั่งเล็ก ๆ ตรงมุมชานเรือนสำหรับนั่งเล่น หรือเป็นศาลาสำหรับแขกหรือบุคคลสำคัญมานั่งชมนาฏศิลป์ก็ได้

ชานเรือน เดิมโบราณใช้ไม้กระดาน ซึ่งน้ำฝนไหลผ่านไปได้ ก็ประยุกต์ขึ้นใหม่ โดยใช้เทคนิคการก่อสร้างใหม่เพื่อใช้ประโยชน์ตามความจำเป็น จึงทำเป็นลานคอนกรีต ปูด้วยกระเบื้องดินเผาไทย ใช้แสดงกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม ชั้นล่างเป็นใต้ถุนโล่ง ก็จะใช้ประโยชน์อื่นได้อีก

สระน้ำ ซึ่งมีศาลาโถงสร้างตระหง่านอยู่นั้น มีความงดงามร่มเย็น ที่สร้างสระนี้ขึ้นเพราะผมอยากให้มีการระลึกถึงว่าเรือนโบราณของไทย หรือวัด เราใช้น้ำเป็นทางสัญจร บ้านคนภาคกลางส่วนใหญ่จะอยู่ริมน้ำ การเข้า-ออกของบ้าน หรือวัด จะอยู่ทางน้ำ โดยมีศาลาท่าน้ำ และที่บริเวณนี้เดิมเป็นคลองพญาไทขนาบ ๒ ข้าง ทำให้ระลึกได้ว่าเดิมเราก็มีคลองมีน้ำอยู่ นอกจากนั้นยังเป็น reflecting pool คือน้ำในสระสะท้อนเงาภาพได้สวย และยังเย็นโดยไม่ต้องใช้เครื่องปรับอากาศ

ภายในเรือนหลังที่ ๒ ใช้แสดงเครื่องใช้สอยและโบราณวัตถุ เช่น เครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องแก้ว เครื่องราช-อิสริยาภรณ์ เป็นต้น ซึ่ง ดร.วินิจ วินิจนัยภาค บริจาคให้จุฬาฯ

ภายในเรือนหลังที่ ๕ จัดเป็นเรือนเอก หรือเรียกว่า "หอกลาง" ตรงกลางเรือนประดิษฐานบุษบกพระพุทธรูปปางมารวิชัย ซึ่งได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ นอกนั้นก็ประดิษฐานศีรษะครูทางนาฏศิลป์และดนตรีไทย ปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ ๒ ชุด

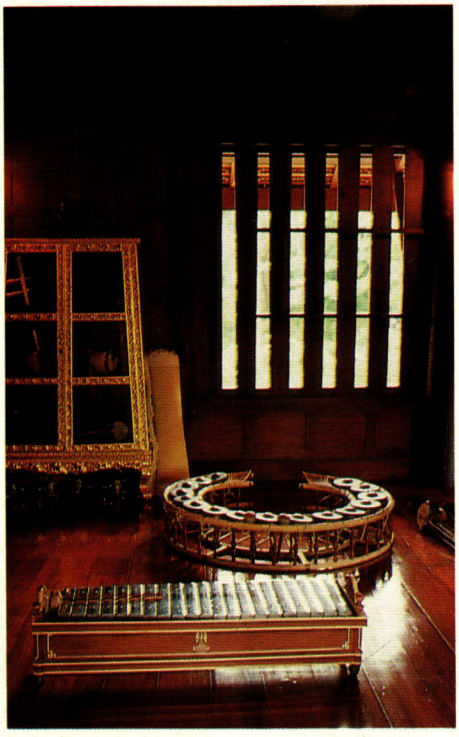

ซุ้มประตูชัยมงคล ก่อนที่จะเดินผ่านไปทางศาลากลางสระ จะเห็นมีซุ้มประตูไม้แกะสลักลวดลายพุดตานประกอบอย่างงดงาม ซึ่งเดิมคติโบราณไทยเชื่อกันว่าถ้าเป็นหมู่บ้านไทยเดิมอยู่รวมกันเป็นหมู่ ก็ให้มีรั้วล้อมรอบ มีทางเข้า-ออกทำเป็นซุ้ม ลงคาถาอาคมกันภูติผีปีศาจ เสนียดจัญไร ซึ่งเรียกว่าซุ้มประตูชัย-มงคล ผมจึงทำไว้ที่นี่ด้วย แต่ไม่ได้ลงคาถาอาคมอะไร ทำเพียงเพื่อสวยงามและไว้ศึกษา

สวนไม้ประดับ ส่วนประกอบที่มีลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งของเรือนไทยหลังนี้ ก็คือ รอบ ๆ บริเวณจะจัดสวน ปลูกไม้ดอกไม้ประดับไทย ๆ ไว้ เช่น ตะโกดัด จำปา จำปี มณฑา สารภี แล้ว พุด หมากไทย เป็นต้น โดย อาจารย์ กี กนิษฐานันท์ หัวหน้าภาคภูมิสถาปัตยกรรมของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาฯ เป็นผู้ออกแบบ ซึ่งสวยงามและเพิ่มบรรยากาศความเป็นไทยให้เรือนไทยหมู่นี้มากยิ่งขึ้น”

“เท่าที่ฟังอาจารย์อธิบายมา แปลกใจว่าทำไมจั่วของเรือนแต่ละห้องมีเหมือนกันบ้าง ต่างกันบ้าง เพราะอะไรคะ?”

“รูปแบบจั่วของเรือนไทยหรือเรือนเครื่องสับที่ใช้กันมาแต่โบราณมีมากมาย เช่น แบบสายบัว แบบลูกฟักหน้าพรหม เป็นต้น เรือนไทยของจุฬาฯ เลือกเฉพาะแบบที่ใช้กันเป็นหลัก ๆ มา ๓ แบบ ใช้กับเรือนแต่ละหลังเพื่อเป็นตัวอย่างของการศึกษา ให้นิสิตได้เห็นแบบกันจริง ๆ คือ มีแบบลูกฟักหน้าพรหม แบบรัศมีพระอาทิตย์ แบบใบปรือ (ที่มีซ้อนเกล็ดตามนอน)”

“หลังคาล่ะคะ?”

“หลังคามีลักษณะเหมือนกันทุกหลัง คือเป็นหลังคาทรงสูงที่เรียกว่าทรงกลอน หรือทรงกรวด มุงด้วยกระเบื้องดินเผาชนิดไม่เคลือบมัน ซึ่งเป็นลักษณะปกติของเรือนไทยภาคกลาง

“เรือนไทยหมู่นี้มีลักษณะเฉพาะอะไรที่อาจารย์ต้องการจะเน้นบ้างไหมคะ?”

“เรือนไทยของจุฬาฯ ที่ผมออกแบบนี้ ผมวางแผนผังกึ่งอยู่อาศัย กึ่งสำนักงาน ซึ่งจะเป็นพิพิธภัณฑ์ในตัวเอง มิใช่เรือนไทยล้อมรอบนอกชานอย่างโบราณ แต่สร้างขึ้นเพื่อเจตนาการศึกษา และใช้เป็นที่จัดแสดงเครื่องดนตรีบ้าง จัดนิทรรศการศิลปวัตถุบ้าง เป็นสำนักงานบ้าง โดยเน้นกรรมวิธีการสร้างเรือนไทยอย่างถูกต้อง เป็นที่ยอมรับกันในหมู่สถาปนิกว่า สัดส่วนของเรือนไทยหมู่นี้เป็นสัดส่วนที่งดงามที่สุดในประวัติศาสตร์การสร้างเรือนไทย ถือเป็นสัดส่วนเฉพาะตัวของผม เป็นการออกแบบเองโดยไม่ลอกเลียนแบบ แต่ก็ยึดหลักไทยโบราณไว้ด้วย ตัวอย่างเช่น

- ไม้ส่วนใหญ่ของเรือนไทยจุฬาฯ ผมใช้ไม้เต็งรัง แทนที่จะใช้ไม้สักอย่างโบราณ เพราะงบประมาณจำกัดอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งไม้สักที่มีคุณภาพดีมีอายุหายากมากในปัจจุบัน แต่ไม้เต็งรังซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งมาก มีความทนทานระยะยาว สามารถทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศได้เป็นพิเศษ ในสมัยโบราณเมื่อจะปลูกเรือนมักเตรียมไม้สำหรับปลูกกันด้วยผึ่งมือช่าง ทำให้ไม่สามารถเจาะหรือถากไม้เต็งรังได้ เพราะเป็นไม้เนื้อแข็ง แต่ปัจจุบันเรามีเครื่องมือเครื่องทุ่นแรงที่พัฒนาแล้ว จึงสามารถใช้ไม้เต็งรังได้
- เสานั้น โบราณก็มักใช้เสาไม้เต็งรัง แต่นานไปไม้ก็อาจผุกร่อนได้ และนานไปเสามีขนาดใหญ่ขึ้นไม่ได้สัดส่วนงดงามเหมือนแต่แรก ผมจึงทำเสาเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กช่วงเดี่ยวล่าง เพื่อให้เห็นแนวเสาที่งดงามตลอดไป และไม่ต้องกังวลในการซ่อมบำรุงต่อไปอีกนาน เสาเอกเป็นเสาไม้ทั้งต้นปักลงไปในดิน แต่ก็ได้ปรับสภาพโดยเฉพาะส่วนโคนเสาเพื่อให้ผุน้อยที่สุด ทั้งนี้เพื่อเป็นที่ระลึกว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธียกเสาเอกเรือนไทยจุฬาฯ
- เดิมในส่วนหลังคาระเบียงและกันสาดจะมุงด้วยจากหรือแฝก เพราะเป็นส่วนที่มีความชันไม่มาก เมื่อถูกฝนไปสักพักก็จะผุพังได้ง่าย จึงมักต้องซ่อมแซมกันอยู่เสมอ แต่เรือนไทยจุฬาฯ ทำถาวรมุงด้วยกระเบื้องดินเผาทั้งหมด
- พื้นเรือนที่ทำนี้มี ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ ลักษณะหนึ่งคือลักษณะธรรมดา คือจะปูไม้พื้นให้ความยาววิ่งไปตามตัวเรือน อาจดูได้จากโครงสร้างข้างล่าง คือจะวางตงบนคานให้เสมอหลังรอด และทำพุกหนุนแปสี่เหลี่ยมแบบไทยขึ้นไปให้แปมีระดับหลังเท่ากับรอด เพื่อจะได้สามารถ

ใช้ไม้พื้นหนาเพียง ๑ นิ้วปูได้ ไม่ต้องหนากว่านี้ เป็นการประหยัดงบประมาณลงมาก

อีกลักษณะหนึ่งคือลักษณะที่ตั้งใจจะรักษารูปแบบของเก่ามาแสดงไว้พอเป็นตัวอย่าง พื้นแบบนี้จะมีรอดและมีราอยู่ตรงกลาง แล้ววางไม้พื้นบนราและรอดเพื่อให้ไม้พื้นวางตามแนวยาวของเรือน ปกติถ้าใช้โครงสร้างแบบนี้จะต้องใช้ไม้พื้นหนา ส่วนการเข้าไม้พื้นนั้นทำเป็นลิ้นกระบือเพื่อให้ยึดตัวกันแน่น ๆ เนื่องจากไม่ได้ใช้ตะปูตรึงเลย

– เรือนโบราณ หรือวัดโบราณบางแห่ง ถมดินไว้กลางชานเรือน หรือปูกระเบื้องดินเผาบ้างเหมือนกัน เรือนไทยของจุฬาฯ คำนึงถึงว่าต้องการที่จะให้สามารถใช้สอยพื้นที่ภายใต้ชานเรือนให้ได้ประโยชน์สูงสุด จึงกำหนดให้ใช้พื้นชานเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก เพื่อให้พื้นชานทำหน้าที่เป็นหลังคาของพื้นที่ข้างล่าง และด้วยเหตุที่ว่าเราต้องการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ใต้ชานได้อย่างสะดวกสบาย ไม่อึดอัด ไม่ต้องก้มมากนัก จึงต้องทำให้ใต้ถุนส่วนนี้มีช่วงสูงพอสมควร ในขณะเดียวกันก็ต้องการรักษาสัดส่วนของช่วงเดี่ยวบนกับเดี่ยวล่างให้เหมาะกับตัวเรือน เพื่อให้แลดูงดงามด้วย จึงได้แก้ปัญหาจุดนี้โดยการถมพื้นที่โดยรอบตัวเรือนให้สูงขึ้นไป ส่วนพื้นที่ใต้ชานนั้นจะอยู่ในระดับดินเดิม หรือจะสูงกว่าเล็กน้อย เพียงแต่เมื่อเทียบกับเนินดินที่ถมขึ้นมาแล้วดูเหมือนขุดให้ต่ำลงไป โดยวิธีนี้เมื่อมองจากด้านนอกตัวเรือนเข้าไป จะเห็นสัดส่วนของเรือนที่งดงาม

– ศาลากลางน้ำนั้นต้องการให้เห็นตัวอย่างของการออกแบบสถาปัตยกรรมไทยที่เรียกว่าอาคารทรงเครื่องลำยอง คือใช้เครื่องลำยองเป็นองค์ประกอบของหน้าบัน ให้เห็น

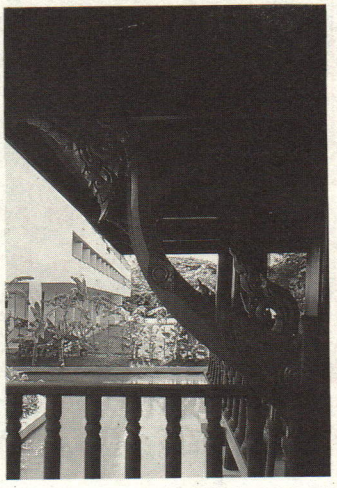

ว่าสถาปัตยกรรมลักษณะนี้เป็นสิ่งที่ออกแบบขึ้นมาใหม่ได้ภายในขอบเขตของรูปแบบสถาปัตยกรรมไทย ไม่ว่าจะเป็นสัดส่วนหรือลวดลาย ไม่จำเป็นต้องลอกเลียนของเดิม คือหลังคาส่วนที่เป็นหน้าบันจะมีช่อฟ้ามอญรวยระกาเข้ามาประกอบ ช่อฟ้าต่าง ๆ นั้นเดิมก็มาจากปั้นลมที่มีเหงาของเรือนไทยนั่นเอง แล้วค่อย ๆ คิดพัฒนาให้มีระดับ

สูงขึ้นมาโดยบากเหงาเป็นระยะให้ดูอ่อนช้อย มีการแกะสลัก ปลายเริ่มทำเป็นหางหงส์ ส่วนขอบก็ทำเป็นรวยระกาขึ้นไป ตัวรวยระกานั้นก็มีหลายแบบ ถ้าอย่างที่ใช้ตามวัดเรียกว่า งวงไอยรา หรืออีกแบบเรียกว่า นาคสะดุ้ง แต่ที่ศาลาน้ำนี้ใช้รวยระกาแบบหอยจับหลัก แบบน่องสิงห์ เพื่อให้ใกล้เคียงกับปั้นลมของเรือนหลังอื่น ๆ ทำให้ดูกลมกลืนไม่ขัดกัน อีกประการหนึ่ง คือต้องการให้เป็นศาลาโถง เพื่อใช้สอยในอีกลักษณะหนึ่ง แตกต่างไปจากเรือนอื่น ๆ ลักษณะโครงสร้างหลังคาของศาลากลางน้ำนี้เป็นโครงสร้างของศาลาที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ซึ่งเรือนทางลานนาจะเรียกว่า "ม้าตั่งไหม" จะแตกต่างก็ตรงที่ลานนาจะไม่มีจันทันมาช่วยเหมือนภาคกลาง ของเรือนไทยภาคกลางเรียกว่าขื่อเอก ขื่อโท ขื่อคัด ขื่อตั้งตั้ง

"ใครเป็นผู้บริหารเรือนไทยนี้คะ?"

"ก็อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมของจุฬาฯ โดยมี อาจารย์ จรรมนง แสงวิเชียร เป็นผู้อำนวยการ มีบุคลากรประกอบด้วยอาจารย์จากคณะศิลปกรรมศาสตร์และอักษรศาสตร์ ทางมหาวิทยาลัยจะจัดตั้งงบประมาณไว้ส่วนหนึ่งสำหรับการบำรุงรักษา"

"อาจารย์คะ ทราบว่าผลงานของอาจารย์ด้านสถาปัตยกรรมไทยนั้นมีมากมายจนเกือบจะพูดได้ว่าทั่วทุกภาคของประเทศไทย กรุณายกตัวอย่างให้ท่านผู้อ่านได้ทราบบ้างค่ะ"

"มีมากครับ ผลงานชิ้นแรกก็คือจิตตภาวันวิทยาลัย อ.บางละมุง จ.ชลบุรี นอกนั้นก็เช่น

- พระมหาเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ วัดธรรมมงคลสุขุมวิท ๑๐๑ พระโขนง ซึ่งสูงที่สุด
- เจดีย์พระธาตุผาเงา จ.เชียงราย
- โบสถ์วัดเขาช่องพราน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- โบสถ์วัดอรัญญิกาวาส จ.ชลบุรี
- พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ขาว จ.อุดรธานี
- พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ฝั้น อาจารโร จ.สกลนคร
- พิพิธภัณฑ์อัฐบริขารหลวงปู่ขาว อนาลโย จ.อุดรธานี
- พระบรมราชานุสรณ์รัชกาลที่ ๕ – รัชกาลที่ ๖ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เมรุพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่แหวน สุจิณโณ จ.เชียงใหม่
- เมรุพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ดุลย์ อตุโล จ.สุรินทร์
- เมรุพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ขาว จ.อุดรธานี
- ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง จ.พะเยา
- ศูนย์วัฒนธรรมสถาบันทักษิณคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ศาลากลางน้ำ โรงแรมแอมบาสเดอร์ หาดจอมเทียน พัทยา
- ศาลาไทยในโรงแรมโซฟิเทล เซ็นทรัล หัวหิน
- อาคาร "พุ่มข้าวบิณฑ์" มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- หอพระในมหาวิทยาลัยกรุงเทพ รังสิต

ฯลฯ

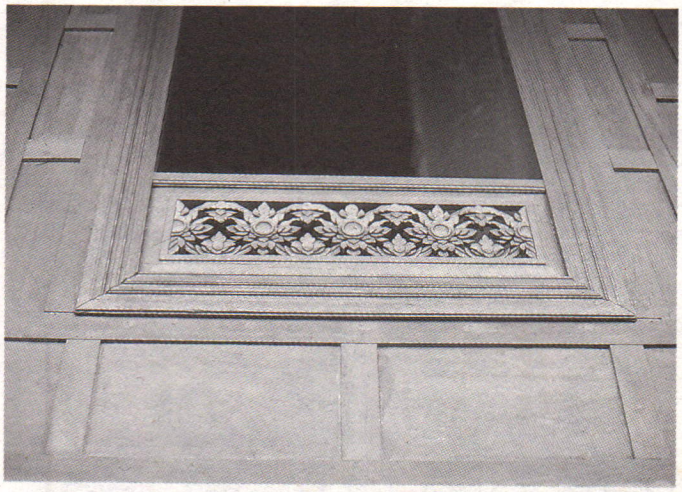

"ผลงานชิ้นไหนที่รักมากที่สุด?"

"รักผลงานทุกชิ้น เพราะทำด้วยความรักความผูกพัน การสร้างงานสร้างด้วยความบริสุทธิ์ใจ เวลาทำงานพยายามตั้งเจตนารมณ์ที่ดีที่สุด ความเป็นสถาปนิก ศิลปิน ถ้าไม่เพ่งเล็งเรื่องลาภยศ ทำด้วยความรักงานจริง ๆ จะเป็นผลงานเหมือนในสมัยโบราณทำ ทำจากศรัทธา จากใจบริสุทธิ์ แต่ปัจจุบันคนมักจะเน้นทาง

การค้ามาก การมีวิญญาณบริสุทธิ์กับงานศิลปะน้อยลง”

“อาจารย์คงจะภูมิใจในเรือนไทยจุฬาฯ มากใช่ไหมคะ?”

“ภูมิใจมากเพราะเป็นข้าราชการจุฬาฯ สอนวิชานี้ ภูมิใจที่ได้มีอุปกรณ์การสอนที่เห็นได้ชัด ทำให้ความเชื่อมั่นของลูกศิษย์สูงขึ้น

จุฬาฯ มีโครงการให้บริเวณนี้เป็นเขตศิลปวัฒนธรรม *“เรือนไทย”* อาจเป็นจุดเริ่มต้นของพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัย ศิษย์เก่าที่มีศิลปวัตถุจะได้นำมาเก็บไว้ที่เรือนไทยนี้ ซึ่งถ้าขยายไปในรูปพิพิธภัณฑ์ผมจะภูมิใจมากกว่านี้ เพราะเป็นผู้เริ่มต้นสร้างพิพิธภัณฑ์ให้มหาวิทยาลัย เมื่อเกิดพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะแล้วจะเกิดพิพิธภัณฑ์อื่นต่อไป เช่น พิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ถ้าวางโครงการที่ถูกต้องก็จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไปในอนาคต

สำหรับ *“เรือนไทย”* นี้ เคยคิดอยากจะทำมานานแล้ว มีความสนใจและผูกพันมาก ดีใจที่ได้ทำ คิดว่าทำดีที่สุดเท่าที่ความสามารถจะเอื้ออำนวยให้”

“ท้ายที่สุดนี้ อาจารย์มีอะไรจะฝากให้ท่านผู้อ่านบ้างไหมคะ?”

“ครับ งานทางด้านสถาปัตยกรรมไทยนี้ ในปัจจุบันจะหาคนที่เชี่ยวชาญแท้จริงยาก หรือน้อยลงทุกที เพราะงานด้านนี้ต้องใช้คนฝึกฝนนานมาก ตาต้องแม่น มือต้องแม่น ความคิดต้องถูกต้อง งานออกแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นอย่างไทย จะต้องเป็นสถาปนิกที่มีความสามารถ มีความรอบรู้และสันทัดจัดเจนในงานออกแบบ เพราะสถาปัตยกรรมไทยไม่ได้สิ้นสุดอยู่เพียงแค่รูปทรงของอาคาร แต่รวมไปถึงรายละเอียดของลวดลายประดับต่าง ๆ ด้วย ผมก็ไปมารอบโลกแล้ว เห็นมาหมด ของชาติไหนชาติไหน สถาปัตยกรรมไทยนี่สวยที่สุดครับ

งานสถาปัตยกรรมศาสตร์ เป็นศาสตร์ด้านวัตถุถาวรที่ยืนยาวมาก เมื่องานเสร็จแล้วก็จะยังอยู่ไปนานแสนนาน ไม่มีการรื้อถอน แม้เจ้าของผลงานจะตายไปจากโลกนี้แล้ว ผลงานเหล่านั้นก็เปรียบเหมือนอนุสาวรีย์ของเขาให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็น ได้ศึกษากันต่อไปนานเท่านาน และได้รับรู้ว่านั่นคือฝีมือหรือผลงานของผู้นั้นผู้นี้ จึงเป็นความสุข ความสบายใจ และความภาคภูมิใจที่ลึกซึ้งเกินกว่าที่จะอธิบายออกมาเป็นคำพูดได้

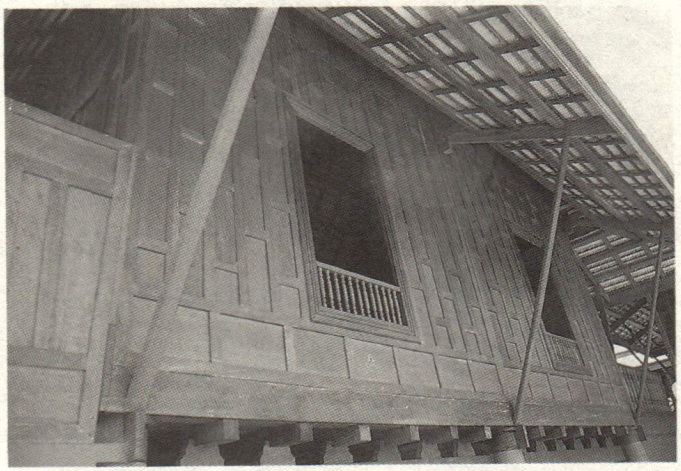

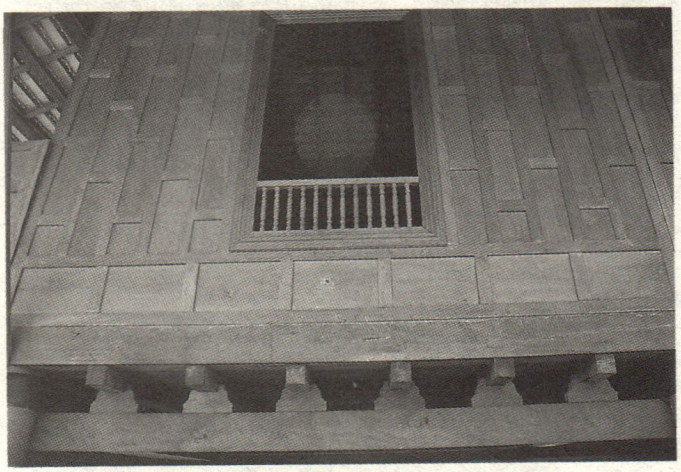

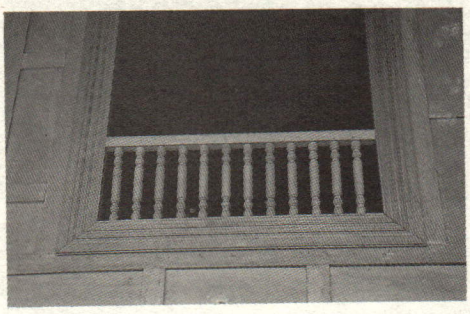

อย่างไรก็ดี ที่สำคัญ งานด้านสถาปัตยกรรมไทยนี้ ต้องมีผู้เอาใจใส่ดูแล ผมเองไม่รู้ว่าจะตายเมื่อไหร่ ลูกหลานไทยน่าจะหันมาสนใจ เอาใจใส่กันมากขึ้น เพราะเป็นมุมหนึ่งของความอยู่รอดของชาติ ถ้าเราขาดเสียซึ่งศิลปวัฒนธรรม ก็เหมือนเราขาดแขนไปข้างหนึ่งทีเดียว”

เทคโนโลยี กับผลิตภัณฑ์ไทย

ดร.เย็นใจ เลาหวณิช

ในปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายชัดเจนที่จะส่งเสริมการนิยมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ส่งเสริมให้ประชาชนนิยมใช้สินค้าไทยหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นของไทย แทนการใช้สินค้าต่างประเทศหรือผลิตภัณฑ์ต่างประเทศ ควบคู่กับนโยบายนิยมไทย ยังมีนโยบายสำคัญอีก ๒ ประการ คือ การประหยัดและการส่งสินค้าไทยออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ เนื่องจากนโยบายสำคัญถึง ๒ ข้อเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ไทย ทั้งเพื่อการจำหน่ายในตลาดภายในประเทศและในตลาดต่างประเทศ จึงควรที่เรื่องนี้จักได้รับการพิจารณาและศึกษาโดยละเอียดรอบคอบ เพื่อช่วยให้สามารถดำเนินการส่งเสริมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

ความหมายของ "ผลิตภัณฑ์ไทย"

ก่อนที่จะพิจารณาแนวทางการส่งเสริม *"ผลิตภัณฑ์ไทย"* จำเป็นที่จะต้องศึกษาความหมายของคำว่า *"ผลิตภัณฑ์ไทย"* ให้ทราบชัดเสียเพื่อจะช่วยให้สามารถส่งเสริมได้ตรงเป้า มิฉะนั้นอาจเกิดการหลงเป้าไปส่งเสริมสิ่งที่มิใช่ผลิตภัณฑ์ไทยเข้าก็จะเสียการ

เนื่องจากยังไม่เคยมีนิยามที่เป็นทางการหรือที่อาจยึดถือได้ว่าเป็นนิยามมาตรฐานหรือน่าเชื่อถือว่า *"ผลิตภัณฑ์ไทย"* คืออะไรกันแน่ จึงอาจเริ่มต้นจากสิ่งที่เราส่วนมากมีความเคยชินเสียก่อน สิ่งนั้นคือนิยามของคำว่า *"คนไทย"*

จะเห็นว่าความเป็น *"คนไทย"* นั้นมีได้หลายลักษณะหรือเงื่อนไขเช่น เป็นคนไทยโดยสายเลือดหรือเชื้อชาติ เป็นคนไทยเพราะบริเวณที่เกิด คือถือกำเนิดในประเทศไทย ปัจจุบันหรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นคนไทยโดยสัญชาติ หรืออาจเป็นคนไทยด้วยเทคนิคทางกฎหมาย เช่น การแปลงสัญชาติ หรืออาจเป็น คนไทยโดยวัฒน-

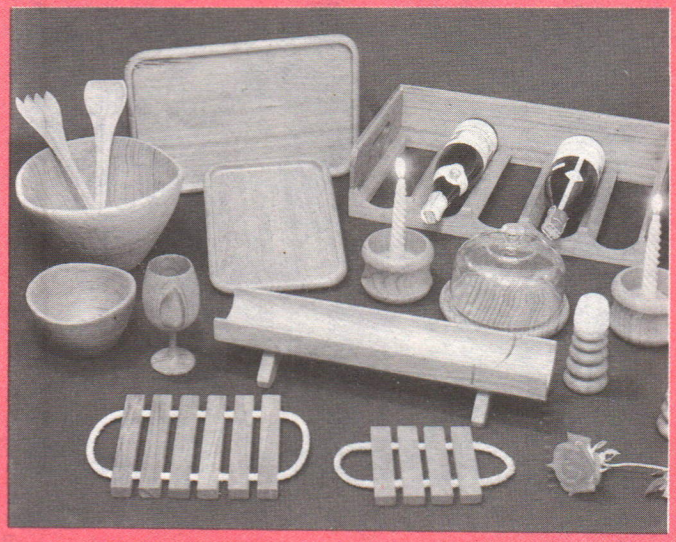

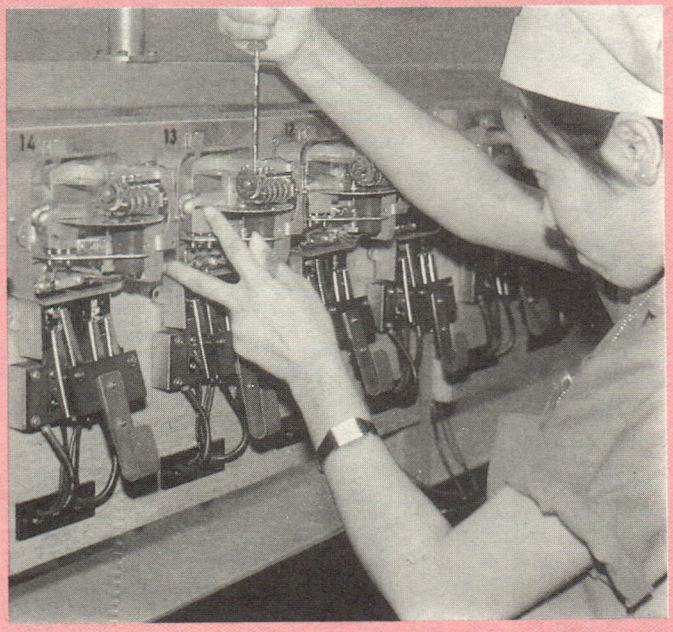

ธรรมอันได้แก่ คนไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศ อื่นแต่มีวัฒน - ธรรมเดียวกันกับ คนไทยใน - ประเทศไทยเป็นต้น

ฉันใดก็ฉันนั้น ผลิตภัณฑ์ไทยก็ย่อมมีได้หลายลักษณะ คือ

๑. ผู้ผลิตเป็นคนไทย

๒. โรงงานตั้งอยู่ในประเทศไทย

๓. แรงงานที่ผลิตเป็นของคนไทย

๔. วัตถุดิบและพลังงานที่ใช้ในการผลิตหาได้ในประเทศไทย

๕. เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตเป็นของไทย

ความเข้มข้นของ *"ความเป็นไทย"* ในผลิตภัณฑ์ไทยก็ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้ง ๕ ประการนี้ คือถ้าผลิตภัณฑ์ใดมีองค์ประกอบของความเป็นไทยครบหมดทั้ง ๕ ประการ ผลิตภัณฑ์นั้นก็เป็นผลิตภัณฑ์ไทยโดยสมบูรณ์หรือมีความเข้มข้น ๑๐๐ % ถ้าขาดไปบางองค์ประกอบความเป็นสินค้าไทยก็ไม่สมบูรณ์ แต่ทว่าในบรรดาองค์ประกอบทั้ง ๕ ประการนี้นั้น องค์ประกอบข้อที่ ๕ อันได้แก่เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตย่อมมีความสำคัญเหนือกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เหลือ ทำนองเดียวกับ *"เชื้อชาติ"* ที่ถือกันว่ามีความสำคัญมากกว่า *"สัญชาติ"* ฉะนั้น

สิ่งที่สำคัญที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจกันต่อไปคือคำว่า *"เทคโนโลยี"*

ความหมายของ "เทคโนโลยี"

มีผู้เคยพยายามใช้คำว่า *"เทคนิควิทยา"* แทนคำว่าเทคโนโลยีแต่ไม่ได้รับความนิยม คนกลับมานิยมใช้ทับศัพท์ว่า *"เทคโนโลยี"* ถึงกับมีนิยามในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ว่า *"เทคโนโลยี น. วิทยาการที่เกี่ยวกับศิลปะในการนำเอาวิทยาศาสตร์ประยุกต์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติและอุตสาหกรรม"* และให้นิยามของคำว่า *"เทคนิค"* ไว้ว่า *"เทคนิค น. ศิลปะหรือกลวิธีเฉพาะวิชานั้น ๆ (อ. technique)"* จากการพิจารณานิยามของคำว่า *"เทคโนโลยี"* และ *"เทคนิค"* จะเห็นว่า เทคนิคเป็นเพียงส่วนย่อยของเทคโนโลยี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เทคโนโลยีเป็นศาสตร์ที่กว้าง ส่วนเทคนิค เป็นกลวิธีเฉพาะซึ่งแคบกว่าทำนองเดียวกับคำว่า *"ยุทธศาสตร์" (strategy)* ซึ่งมีความหมายกว้างกว่า *"ยุทธวิธี" (tactics)*

อย่างไรก็ดี นิยามของเทคโนโลยีตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้นยังแคบมาก และไม่ครอบคลุมความจริงบางประการที่เกิดขึ้นแล้ว ทั้งนี้เพราะนิยามนี้ขึ้นอยู่กับการนำ *"วิทยาศาสตร์ประยุกต์"* มาใช้ประ-

โยชน์ ประเด็นก็คือ เทคโนโลยีจำนวนไม่น้อยเกิดขึ้นก่อนที่มนุษย์จะประดิษฐ์คำว่า *"วิทยาศาสตร์"* ขึ้นมาใช้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มนุษย์รู้จักนำเอาสิ่งต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์โดยที่ไม่จำเป็นหรือยังไม่มีความรู้ความเข้าใจว่าสิ่งนั้นคืออะไรกันแน่ หรือสิ่งนั้น ๆ มี *"ธรรมชาติ"* อย่างไร เช่น คนเรารู้จักใช้ไฟในการทำอาหารให้สุกนานแสนนานก่อนจะเกิดความเข้าใจว่าไฟเป็นผลของปฏิกริยาทางเคมีชนิดหนึ่ง

ยิ่งไปกว่านั้นคำว่า *"เทคโนโลยี"* ไม่น่าจะมีความหมายจำกัดอยู่เฉพาะในวงการอุตสาหกรรมเท่านั้น สิ่งที่อยู่นอกวงนี้คืออยู่ในวงสังคมศาสตร์ก็เป็นเทคโนโลยีได้ เช่น เทคโนโลยีการจัดการหรือเทคโนโลยีการบริหาร กฎหมาย ระบอบการเมืองการปกครอง การศึกษาหรือแม้แต่ภาษาที่เราใช้ก็ล้วนเป็นเทคโนโลยีทั้งสิ้น ซึ่งอาจเรียกรวม ๆ กันว่า *"เทคโนโลยีสังคม" (Social Technology)*

ดังนั้นจึงอาจกำหนดนิยามของ *"เทคโนโลยี"* เสียใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริงและมีความหมายครอบคลุมที่สมบูรณ์คือเทคโนโลยี หมายถึง *"ความรู้ความสามารถที่ทำให้ผู้ใช้สำเร็จประโยชน์ตามจุดมุ่งหมาย"* นิยามนี้มีองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ

๑. องค์แห่งความรู้

๒. องค์แห่งความสามารถในการนำความรู้นั้นมาแปรเปลี่ยนเป็นประโยชน์ ผู้ใช้มีความสามารถในการดำเนินการกำกับ ควบคุมดูแลเทคโนโลยีให้การเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

๓. องค์ประกอบแห่งจุดมุ่งหมาย คือ การใช้เทคโนโลยีต้องมีจุดหมาย

๔. องค์ประกอบแห่งประโยชน์ คือ เป็นความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้โดยเพ่งเล็งผู้ใช้เป็นหลัก *(อาจเป็นโทษต่อผู้อื่นได้แต่ต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ)*

๕. องค์แห่งผู้ใช้เทคโนโลยี

ตัวอย่าง เช่น การว่ายน้ำเป็นเทคโนโลยีชนิดหนึ่ง เพราะผู้ที่มีเทคโนโลยีหรือว่ายน้ำเป็นย่อมมีความรู้และความสามารถในการบังคับแขนขาให้เคลื่อนไหวสัมพันธ์กัน ช่วยให้ไม่จมน้ำตาย และสามารถเคลื่อนไหวไปในน้ำได้ตามความต้องการ

อย่างไรก็ดีถ้าเพ่งเล็งเฉพาะจุดประสงค์การไม่จมน้ำตายเป็นหลัก ก็มีวิธีอื่นที่อาจทำได้โดยไม่ต้องว่ายน้ำ เช่น สร้างชูชีพขึ้นมาใช้ ชูชีพก็เป็นเทคโนโลยีเพราะเป็นผลจากการเปลี่ยนความรู้ในเรื่องการลอยตัวของวัตถุมาใช้ประโยชน์ เทคโนโลยีแบบนี้เป็นเทคโนโลยีในรูปของ *"เครื่องมือ หรืออุปกรณ์" (tools)* ล้วน ๆ *(รูปธรรม)* ส่วนเทคโนโลยีการว่ายน้ำเป็นเทคโนโลยีการว่ายน้ำ เป็นเทคโนโลยีในรูปของ *"กระบวนการ" (Process)* ล้วน ๆ *(นามธรรม)*

เทคโนโลยีส่วนมากจะมีลักษณะผสมระหว่าง กระบวนการและเครื่องมือ/อุปกรณ์หรือรูปธรรมและนามธรรม เช่น เทคโนโลยีการก่อสร้าง เทคโนโลยีการวิจัย เทคโนโลยีการจัดการ เทคโนโลยีการถนอมอาหาร ฯลฯ

อนึ่ง เทคโนโลยีที่เป็นเรื่องเฉพาะแคบ ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น การว่ายน้ำอาจเรียกได้ว่าเป็น *"เทคนิค"* ตามนิยามที่ได้กล่าวมาแล้ว

ความสามารถในการ

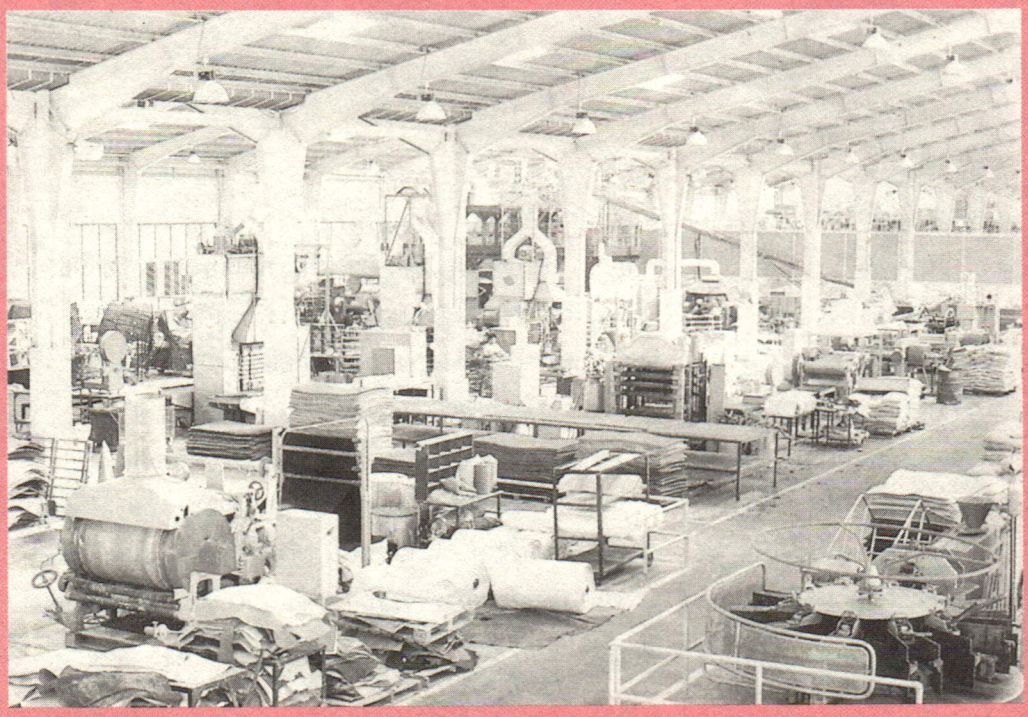

กำกับควบคุมเมื่อใช้เทคโนโลยี เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง เพราะถ้าผู้ใช้ยังไม่สามารถในเรื่องนี้ก็ยังไม่อาจถือได้ว่ามีเทคโนโลยี หรือเป็น *"เจ้าของ"* เทคโนโลยี เช่น ผู้ใช้มีจุดหมายที่จะปรุงแกงเขียวหวาน แต่ปรุงไปแล้วกลับกลายเป็นแกงเผ็ดเช่นนี้ ไม่ถือว่าผู้นั้นมีเทคโนโลยีในการทำแกงเขียวหวานหรือทำแกงเผ็ดแต่อย่างใด ต่อเมื่อใดสามารถกระทำได้ดังประสงค์ เมื่อนั้นจึงถือว่ามีเทคโนโลยีแล้ว ด้วยเหตุนี้คนไทยก็อาจเป็นเจ้าของเทคโนโลยีการปรุงสุกี้ยากี้ได้เช่นเดียวกับคนญี่ปุ่น และเมื่อทำได้สำเร็จก็ถือว่าเราได้ถ่ายถอดเทคโนโลยีนั้น ๆ มาเป็นของเราได้แล้ว

การเชิดชูเกียรติผู้ผลิตสินค้าไทย และสินค้าไทย

ในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี คือ ปัจจัยหลักที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยีจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีการทุ่มเทการลงทุนไปในการวิจัยและพัฒนา และการสร้างความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นระหว่างการวิจัยและพัฒนา กับ การผลิตของชาติทั้งทางด้านอุตสาหกรรม การเกษตร พลังงาน และอื่น ๆ จะก่อให้เกิดการผลิตสินค้าไทยที่แท้จริง ซึ่งจะมีความแตกต่างไปจากสินค้าอื่น ๆ ที่ผลิตในประเทศไทยเนื่องจากสินค้าไทยควรหมายถึง สินค้าที่ผลิตโดยทางเทคโนโลยีที่ไทยกำกับเองได้

โดยที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน มีหน้าที่ความรับผิดชอบในเรื่องการส่งเสริมและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สามารถนำไปแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และเพื่อพัฒนาประเทศได้อย่างจริงจัง ดังนั้นสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย *(วท.)* จึงได้หามาตรการเพื่อสนับสนุนผู้ผลิตสินค้าไทย เพื่อเป็นการยกย่องโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าไทยที่มีคุณภาพมาตรฐาน และสามารถเป็นตัวอย่างอันดีให้แก่ผู้ผลิตสินค้าไทยให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาสินค้าไทย การเชิดชูเกียรติสินค้าไทยนี้ จะเป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. ก่อให้เกิดการเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี

๒. ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

๓. ก่อให้เกิดการประหยัดค่า *royalty* ที่จะต้องจ่ายเพื่อซื้อเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

๔. กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นในหมู่คนไทยและในประเทศไทย

การดำเนินการเชิดชูเกียรติครั้งนี้ นับเป็นการดำเนินการในครั้งแรก ซึ่งจะเป็นตัวอย่างให้คนไทยเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งตนเองต่อไปการดำเนินงานในเรื่องนี้ วท. ได้ออกข้อบังคับว่าด้วยหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงงานผู้ผลิตสินค้าไทยและสินค้าไทยไว้ดังนี้คือ ผู้ผลิตสินค้าจะต้องเป็นผู้ผลิตสินค้าทันสมัยมีคุณภาพและผลิตโดยเทคโนโลยีที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนาภายในประเทศ หรือได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศอย่างเป็นระบบ และเป็นสินค้าที่ผลิตโดยเทคโนโลยีที่คนไทยสามารถควบคุม และกำกับได้

ส่วนสินค้าไทยซึ่งจะได้รับประกาศนียบัตรรับรองคุณภาพว่าเป็น *"สินค้าคุณภาพไทยทำ"* ต้องเป็นสินค้าทันสมัยมีคุณภาพที่ผลิตโดยได้รับการวิจัยและพัฒนาภายในประเทศไทย หรือเป็นสินค้าที่ผลิตโดยได้รับการถ่ายทอด

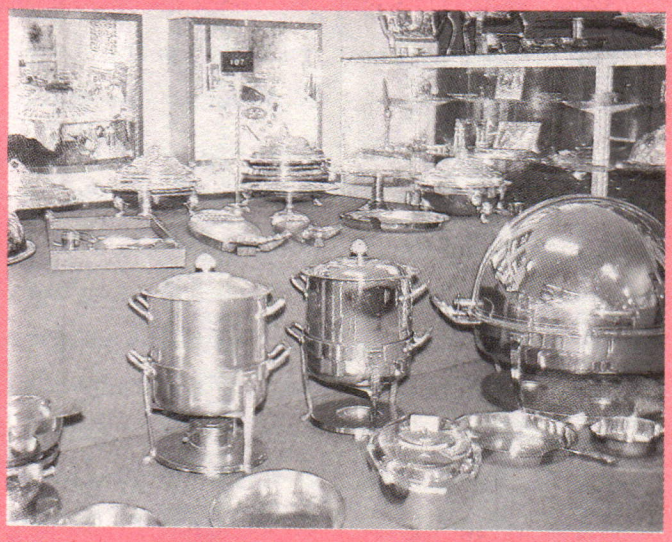

เทคโนโลยีจากต่างประเทศอย่างเป็นระบบ และสินค้าที่ผลิตโดยเทคโนโลยีที่คนไทยกำกับเองได้

การเลือกสรรผู้ผลิตสินค้าไทยที่มีคุณภาพและมาตรฐานในครั้งแรกในปี ๒๕๓๐ มีผู้ผลิตจำนวน ๔ ราย ที่ได้รับการเชิดชูเกียรติ โดยมีพิธีมอบโล่เชิดชูเกียรติผู้ผลิตสินค้าไทยและประกาศนียบัตรรับรองคุณภาพ *"สินค้าคุณภาพไทยทำ" (THAI-MADE QUALITY PRODUCT)* ผู้ผลิตที่ได้รับการเชิดชูเกียรติสามารถใช้ตราประทับบนสินค้าเพื่อส่งเสริมการจำหน่ายได้ พิธีดังกล่าวได้จัดให้มีขึ้นในวันพุธที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๓๐ ซึ่งเป็นช่วงเวลาระหว่างสัปดาห์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ ประจำปี ๒๕๓๐ ณ อาคารสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม โดย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน เป็น

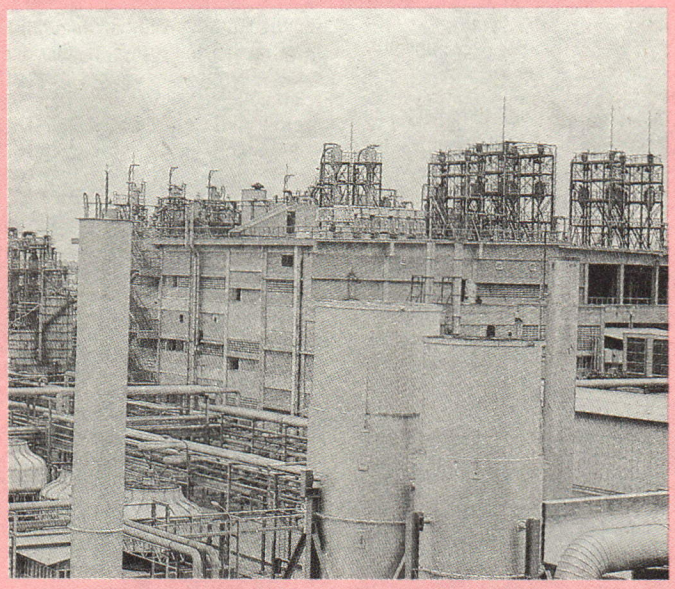

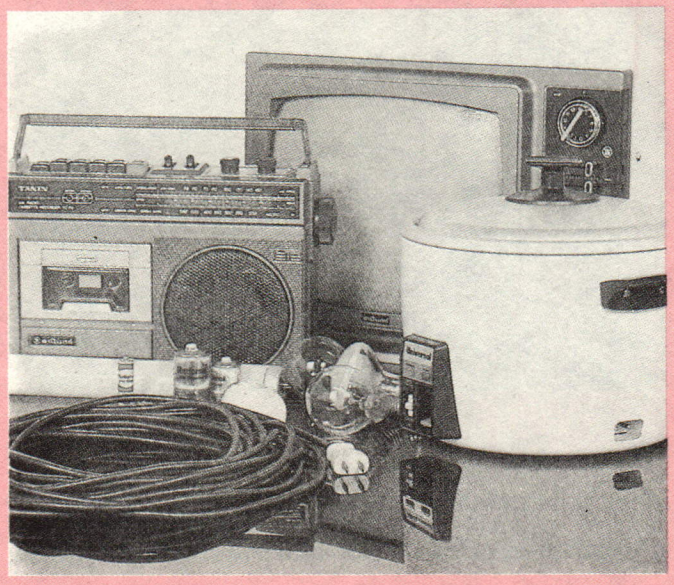

ประธานในพิธี

โรงงานที่ได้รับการเชิดชูเกียรติในครั้งแรกนี้ ประกอบด้วยโรงงานต่อไปนี้คือ

๑. บริษัทไวน์มันด์ แอนด์ชไนเดอร์ จำกัด

ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ ผู้ผลิตเครื่องมือ เครื่องจักรสำหรับใช้ในการผลิตหลอดอะลูมิเนียม กระป๋องสเปรย์ และภาชนะบรรจุที่ทำด้วยโลหะและไม่มีตะเข็บ เช่น กระป๋องสเปรย์ กระป๋องเครื่องดื่ม

บริษัท ฯ ได้เริ่มต้นพัฒนาเครื่องจักรด้วยการผลิตชิ้นส่วนของเครื่องมือที่ไม่ยากขึ้นมาก่อน สำหรับส่วนที่ยากได้สั่งเข้ามาเพื่อนำมาใช้เป็นตัวอย่างในการพัฒนาต้นแบบ เมื่อได้ทดลองใช้งานดูปรากฏว่าใช้งานได้ดี จึงทำการผลิตเพื่อการใช้งานจริงต่อไป

การผลิตเครื่องจักรของบริษัท ฯ ได้ทำทุกส่วนของเครื่อง ยกเว้นประเภท มอเตอร์ ลูกปืน อุปกรณ์ไฟฟ้า นอกนั้นเป็นการผลิตในประเทศไทยทั้งหมด

เครื่องมือเครื่องจักรที่ผลิตได้นี้ ผลิตขึ้นมาเพื่อส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ การจำหน่ายภายในประเทศมีเพียง ๑๐ % เท่านั้น ประเทศต่าง ๆ ที่ส่งไปจำหน่ายมี ๑๕ ประเทศ เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ปากีสถาน ฮ่องกง เกาหลี ไต้หวัน อังกฤษ สวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรเลีย มาเลเซีย เวเนซูเอลา เม็กซิโก บราซิล อาร์เจนตินา เป็นต้น

คณะทำงานของบริษัท ฯ ซึ่งเป็นคนไทยมีความสามารถในการกำกับ ควบคุมเทคโนโลยีตลอดจนการซ่อมแซมเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ดังกล่าว การผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องจักรของบริษัทฯ นั้น วิศวกรชาวไทยสามารถคำนวณและออกแบบชิ้นส่วนต่าง ๆ ได้ทั้งหมดและมีการควบคุมคุณภาพโดยช่างคนไทย

บริษัท ฯ นี้ได้รับรางวัลผู้ผลิตสินค้าไทยดีเด่น ประจำปี ๒๕๓๐ ของกระทรวงอุตสาหกรรม

๒. บริษัท ที.เอ็ม.ซี. อุตสาหกรรม จำกัด

ก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๑๖ เป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทไฮดรอลิก ทุกประเภท โดยใช้แผ่นเหล็กจากต่างประเทศ

ในการผลิตเครื่องไฮดรอลิก บริษัท ฯ ออกแบบโดยวิศวกรชาวไทย แล้วจึงตรวจสอบความถูกต้องของการออกแบบ โดยขอความร่วมมือจาก สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี หลังจากออกแบบและตรวจสอบแล้ว

(ต่อหน้า ๙๐)

"เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น"

กุ้งกุลาดำ - สัตว์น้ำที่ต่างประเทศต้องการมาก

ชาคริต จุลกะเสวี

ทำไมกุ้งกุลาดำจึงฮิตมาก ?

ท่านผู้อ่าน *"วารสารไทย"* บางท่านคงจะไม่เชื่อ ถ้าได้ยินคำกล่าวที่ว่า การเลี้ยง *"กุ้งกุลาดำ"* นั้น สามารถสร้างความร่ำรวยได้เป็นอันดับ ๒ รองลงมาจากการค้าของเถื่อน !

แหละคงจะร้องว้าย ! ว่าเป็นไปได้อย่างไรกัน ?

แต่เป็นไปได้ครับ เพราะมิฉะนั้นแล้ว ทั้งคนไทยและเทศ คงจะไม่ทุ่มทุนเข้ามากว้านซื้อ หรือเช่าที่ดินชายทะเลที่เหมาะสม เพื่อขุดบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำขายเป็นการใหญ่อยู่ในขณะนี้หรอกน่า !

เท่าที่จำได้ นักลงทุนต่างประเทศที่เข้ามานั้น ก็มีญี่ปุ่นและไต้หวันมากที่สุด เพราะ ๒ ประเทศนี้ มีความชำนาญทางการเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้มาก่อน ซึ่งเป็นกุ้งที่เลี้ยงได้ในน้ำกร่อย เป็นกุ้งชนิดใหม่ที่คนไทยเราเพิ่งรู้จักเลี้ยงกันอย่างจริงจังมาปี ๒ ปีนี้เอง !

การเลี้ยงกุ้งชนิดนี้ จำเป็นต้องใช้กรรมวิธีพิเศษ ผู้เลี้ยงจำเป็นต้องมีความรู้อย่างถูกต้อง จึงจะเลี้ยงแบบหนาแน่นหรือแบบอินเทนซีฟนี้ได้เป็นผลสำเร็จ ซึ่งเมื่อสำเร็จแล้วก็จะให้ผลตอบแทนได้สูงลิ่วอย่างน่าพอใจยิ่ง !

เพราะกุ้งกุลาดำนี้ เป็นกุ้งที่มีราคาดีมาก ผมว่าในขณะนี้เกือบจะไม่มีอะไรดีเท่า โดยเฉพาะสินค้าทางด้านสัตว์น้ำการเกษตรด้วยกันแล้ว ตลาดมีความต้องการกุ้งกุลาดำนี้อย่างกว้างขวางมากมายทั่วโลก ! ชนิดมีเท่าไหร่ก็ขายได้หมดแน่ ๆ

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ตลาดต้องการมากในระยะหลัง ๆ นี้ ก็เพราะผู้บริโภคในประเทศ ซึ่งพัฒนาแล้วต่างพากันกลัวโรคความอ้วนกันมากขึ้น จึงได้หันมาบริโภคอาหารทะเลกัน เรื่องเนื้อหมูเรื่องเนื้ออะไรต่ออะไรจึงมีการบริโภคลดน้อยลงไปมาก

ทีนี้ เราลองมาดูตัวเลขกันสักนิดหน่อยว่า ทำไมผมถึงว่ามันน่าจะรวยได้รวดเร็วนั้นก็คือ ผลผลิตกุ้งทะเลของโลกเรานี้ ตามสถิติบอกว่ามีประมาณ ๒,๐๐๐,๐๐๐ ตันต่อปี ในจำนวนนี้ ประเทศไทยเรามีผลผลิตกุ้งอยู่ด้วยปีหนึ่งประมาณ ๑๓๐,๐๐๐-๑๕๐,๐๐๐ ตัน ในจำนวน ๑๕๐,๐๐๐ ตันนี้ ๙๐% เป็นกุ้งซึ่งจับจากทะเลที่มีคุณภาพไม่ค่อยจะดีนัก ใช้บริโภคกันในประเทศบ้าง ส่งออกต่างประเทศบ้าง แต่ไม่ค่อยจะได้มากนักหรอก การเลี้ยงกุ้งในน้ำกร่อยจึงได้พัฒนาขึ้นมาอย่างรวดเร็ว

เพราะฉะนั้น กุ้งที่ส่งออกส่วนใหญ่ในระยะหลัง ๆ นี้ จึงเป็นกุ้งที่เลี้ยงกันขึ้นมา โดยเมื่อปี ๒๕๒๕ ไทยเราส่งกุ้งทะเลแช่แข็งออกขายต่างประเทศประมาณ ๒๕,๐๐๐ ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ ๔,๓๕๑ ล้านบาท และเมื่อปี ๒๕๓๐ ก็ผลิตส่งไปขายได้เงินตราเข้าประเทศประมาณ ๕,๐๐๐ ล้านบาท

จะเห็นได้ว่า ที่เราผลิตได้เพียง ๒๕,๐๐๐ ตันนั้น ยังต่ำกว่าความต้องการของตลาดโลกคือ ๑๕๐,๐๐๐ ตันนั้น อีกตั้งมากมายประเทศอื่น ๆ ที่เคยผลิตได้ก็มีอันต้องลดการผลิตลง ดังนั้น โอกาสทองเรื่องกุ้งกุลาดำนี้ จึงทำให้เมืองไทยเราเสมือนมีบุญหล่นทับเพราะยังจะผลิตขายได้เพิ่มขึ้นอีกมากมายหลายเท่าตัว

กุ้งที่โตได้ที่แล้วขนาด ๓๐ ตัวต่อกิโลกรัม ก็ขายกันสด ๆ ได้ถึง ๑๘๐-๒๐๐ บาท หรือกุ้งขนาด ๒๕ ตัวต่อกิโลกรัม ก็จะทำราคาได้มากกว่านั้นอย่างสบาย ๆ !

ราคาดีออกอย่างนี้แล้ว ใครไม่สนใจ ก็เห็นจะใจเย็นเต็มทีละครับ !

ก็จะเห็นได้ชัดว่าเมื่อต่างประเทศซึ่งเคยเป็นผู้ผลิตรายใหญ่มาก่อน ทั้งญี่ปุ่น ไต้หวัน และเกาหลี ต่างก็มีอันเป็นต้องลดการผลิตลงไปทุกทีด้วยแล้วนี้ จึงนับเป็นโอกาสทองของนักเลี้ยงกุ้งกุลาดำไทยเรา มีทางที่จะเพิ่มผลผลิตนี้ขึ้นอีกได้หลายเท่าตัวแน่ ๆ เมื่อปีที่แล้วทำเงินได้ ๕,๐๐๐ ล้านบาท

มาในปีมังกรทองนี้ ทางการประมงคาดว่า เราอาจทำรายได้จากการขายกุ้งกุลาดำเพิ่มอีกเท่าตัวได้แน่ ๆ อาจจะได้ถึง ๑๐,๐๐๐ ล้านบาทก็ได้ ถ้าช่วยกันทำให้ครบวงจรอย่างถูกต้องดี ๆ หน่อย

ตาม*แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่* ๖ ซึ่งได้เริ่มมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๐ และจะไปจบลงในปี ๒๕๓๔ นั้น ก็ได้เน้นไว้แน่นอนด้วยว่า รัฐบาลมีนโยบายที่จะเร่งผลิตสินค้าส่งไปขายในต่างประเทศ คือ พูดง่าย ๆ เราต้องการจะ *"รุก"* ทางด้านเศรษฐกิจให้มากขึ้นบ้าง เพื่อนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในบ้านเราให้มากที่สุด ซึ่งได้มีการบรรจุเรื่องกุ้งกุลาดำอยู่ในแผนนั้นด้วย นับว่ากุ้งกุลาดำเป็นดาราดวงเด่นจริง ๆ !

สาเหตุที่เรากล้าที่จะเอากุ้งกุลาดำเข้าไปเสี่ยงด้วยนี้ ก็เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล ซึ่งผมเองก็มีความมั่นใจอย่างยิ่งว่า มันน่าจะเป็นไปได้ คือ สามารถจะทำเงินเข้าประเทศให้ได้มากมายขึ้นเป็นแน่ ถ้าเราช่วยกันให้ดี ๆ

ขอให้เราลองมาพิจารณาดูความพร้อมนะครับว่า เราสามารถจะทำกันได้อย่างไรบ้าง ?

ผมอยากจะขอเชิญชวนให้ดูสัก ๓-๔ ตัวอย่างก่อน *ประการแรกนั้น คนไทยเรานะเอะอะอะไรก็มักจะยกย่องให้ดินฟ้าอากาศว่าต้องเหมาะสมก่อนเสมอ ซึ่งดินฟ้าอากาศของเราก็ดีจริง ๆ เสียด้วย เราสามารถจะเลี้ยงกุ้งขนิดนี้ได้เกือบตลอดทั้งปี*

เมื่อลองเปรียบเทียบกับประเทศที่เคยเลี้ยงดูแล้ว ไม่ว่าจะเป็นไต้หวันก็ดี หรือเกาหลีก็ดี หน้าหนาวเขาเลี้ยงกุ้งไม่ได้ แต่ของเรายังพอเลี้ยงได้สบายมาก ของเขาถ้าจะเลี้ยงได้ก็ต้องลงทุนมากมาย คือจะต้องมีการสร้างอาคารมีการควบคุมอุณหภูมิ เขาจึงต้องรอให้ผ่านหน้าหนาวไปก่อนจึงจะเลี้ยงได้

ส่วนของไทยเรานี่ ปกติแม้จะอยู่ในไร่นาที่เหมาะสม เราก็เลี้ยงได้ ไม่ค่อยลงทุนเพิ่มมากมายอะไรนัก อันนี้คือข้อได้เปรียบต่างประเทศเขาอยู่มาก !

พื้นที่ว่างและเหมาะสมของเราก็ยังมีอยู่อีกกว้างขวาง ที่จะใช้ในการเพาะเลี้ยงกุ้งได้ดี ไม่ว่าจะเป็นที่ท้องนา ซึ่งเป็นที่น้ำทะเลสามารถขึ้นถึง หรือว่าจะเป็นพื้นที่ใกล้ป่าชายเลน เราก็สามารถจะใช้เลี้ยงกุ้งได้

เห็นไหมครับ ดินฟ้าอากาศและพื้นที่เป็นใจให้เราถึงขนาดนี้ ดังนั้นต่อ ๆ ไปนี้ใครมีที่ที่เหมาะสม เราหันมาเลี้ยง *"กุ้งกุลาดำ"* กันดีมั้ย ?

การเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบเก่าไม่ได้ผลเต็มที่

การเลี้ยงกุ้งทะเลหรือกุ้งน้ำกร่อย ในแบบธรรมชาติอย่างแต่ก่อนนั้นทำกันอย่างง่าย ๆ คือ ยกดันบ่อขึ้นมาโดยรอบ โดยการขุดดินเป็นคูรอบบริเวณภายในบ่อนั้น ทำให้เป็นร่องกว้างประมาณ ๒-๓ วา ตามแต่จะเห็นเหมาะสม

ดินที่เอามาพูนขึ้นเป็นคันดินรอบบ่อ ร่องน้ำที่ขุดนี้ก็เรียกกันว่า *"ขาวัง"* ส่วนตรงกลางบ่อก็เพียงแต่แผ้วถางพื้นดินบริเวณกลางบ่อนั้นให้ราบเรียบไว้เท่านั้น บางแห่งปล่อยตอไม้ชายเลนที่ตัดต้นออกหมด แล้วทิ้งตอคาแช่น้ำอยู่อย่างนั้นก็มี

เมื่อทำคันบ่อและประตูระบายน้ำให้เรียบร้อยแล้ว ก็สูบน้ำหรือเปิดประตูน้ำทะเลให้ไหลเข้าเต็มบ่อในระดับที่ต้องการ ทำการเลี้ยงได้

สมัยก่อน ๆ นี้ในน้ำที่เข้ามาจะยังพอมีไข่กุ้งไข่ปลา อะไรต่ออะไรที่อยู่ในน้ำทะเลนั้น ติดตามน้ำเข้ามาในบ่อด้วยมากมาย ปล่อยเลี้ยงตามธรรมชาติสัก ๓-๔ เดือนแล้วจึงปล่อยน้ำออก ก็จับกุ้งจับปลาในบ่อหรือขาวังรอบบ่อน้ำเอาขึ้นมาขายได้ ซึ่งเมื่อก่อนทำง่าย ๆ อย่างนี้ก็มีทางรวยได้แล้ว

แต่ในสมัยนี้ ป่าชายเลนด้านชิดทะเลถูกทำลายลงไปมาก ทั้งช่องทางน้ำเค็มผ่านมาจากทะเล ก็ต้องผ่านตามเส้นทางบ่อเลี้ยงหลายต่อหลายบ่อด้วยกัน โอกาสที่จะมีลูกกุ้งลูกปลาทะเล รวมทั้งพวกแพลงตอนพืชและสัตว์ บางทีเป็นอาหารของกุ้งได้นั้นมันก็เริ่มมีลดน้อยลงไปทุกที นี่เป็นวิธีการเลี้ยงแบบธรรมชาติ

แต่ในขณะนี้จะเลี้ยงแบบวิธีธรรมชาติ อย่างว่านั้นคงจะไม่ไหวเสียแล้วละครับ เพราะเมื่อมีทั้งไข่กุ้งไข่ปลาเข้ามาน้อย และมีอาหารให้มันน้อยลงไปด้วยแล้วละก็ ลูกกุ้งในบ่อเลี้ยงที่มีอยู่น้อยแล้วนั้น ก็จะถูกปลาซึ่งโตเร็วกว่าจับกินเป็นอาหารทำลายไปเสียเป็นส่วนใหญ่ !

การเลี้ยงแบบเก่านี้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาขึ้นมาเป็นการเลี้ยงแบบหนาแน่น หรือ *อินเทนซีฟ (INTENSIVE)* จะได้ผลดีกว่ามากเชียวละครับ !

คือ เป็นการเลี้ยงเฉพาะลูกกุ้งที่เพาะฟักขึ้นมาแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ยอมให้มีไข่กุ้งหรือไข่ปลาในธรรมชาติปนเข้ามาในบ่อเลี้ยงได้โดยไม่จำเป็น และเปลี่ยนมาใช้ระบบเลี้ยงด้วยอาหารพิเศษโดยตรงเลย

การเลี้ยงแบบบ่อขาวัง และแบบธรรมชาติอย่างแต่ก่อนนั้น ให้ผลผลิตได้ต่ำลงทุกที ไร่หนึ่ง ๆ ผลิตกุ้งได้ไม่ถึงร้อยกิโลกรัม ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนเคยสามารถทำได้ถึง ๒๐๐ กิโลกรัมอย่างสบาย แต่เดี๋ยวนี้วิธีเลี้ยงแบบเก่าทำไม่ได้เสียแล้ว

ดังนั้น การนำเอาวิธีเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบใหม่เข้ามาช่วย คือ เลี้ยงแบบหนาแน่นหรืออินเทนซีฟนี้ จึงจำเป็นจะต้องดัดแปลงทำบ่อเลี้ยงให้ถูกวิธีและสะอาด ปราศจากกุ้งปลาอื่น ๆ ให้ดี และจะต้องปรับระดับสูงต่ำ และระดับความเค็มของน้ำในบ่อให้เหมาะสมดีเสียก่อนด้วย

ต่อจากนั้น จึงปล่อยลูกกุ้งที่เพาะฟักไว้ขนาด พี.๑๕ แล้วปล่อยในบ่ออนุบาลก่อน หรือถ้าจะให้ปลอดภัยเลี้ยงง่ายดีกว่านั้น ก็ใช้วิธีซื้อลูกกุ้งขนาด ๑ นิ้ว ที่ซื้อจากบ่ออนุบาลของผู้เพาะฟักผลิตออกมาขายนั้น เอาลงเลี้ยงได้เลยก็ยิ่งสะดวกดี

แค่เลี้ยงดูแลรักษาให้ดีเพียง ๔-๔ เดือนครึ่ง ก็จับกุ้งที่เลี้ยงออกมาขาย ได้มีโอกาสจับเงินแสนโดยไม่ยากเลย

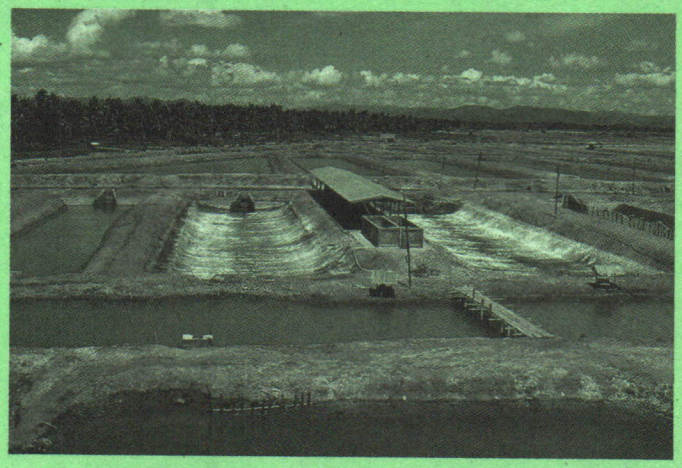

ควรเลี้ยงกุ้งชายฝั่งทะเล

เรื่องกุ้งกุลาดำที่กำลังฮิตขณะนี้ เป็นกุ้งที่เลี้ยงในน้ำกร่อยใกล้ ๆ ทะเลที่ได้ผลดีแน่นอนแล้ว แต่ผมอยากจะขอร้องว่า ไม่ควรจะใช้ที่ป่าชายเลนตรง ๆ เลยนะครับ ควรสงวนป่าชายเลนเอาไว้บ้างจะดีกว่า แล้วใช้ที่ดินด้านหลังป่าชายเลนขึ้นมาอีกหน่อย หรือที่ซึ่งมันหมดสภาพป่าแล้วนั่นแหละจะเหมาะดีกว่ามาก คือ ดินจะมีลักษณะเหนียวและค่อนข้างแข็ง ดีกว่าดินป่าชายเลนโดยตรง

แต่ปัจจุบัน คนไทยเราก็ใช้ดินป่าชายเลนนี้กันมากเกินไป จนอาจจะโดนกล่าวหาว่าบุกรุกป่าชายเลนนั้นเข้าด้วยซ้ำไป จึงควรจะคำนึงและช่วยกันระวังในเรื่องนี้ให้ดีด้วย

อีกประการหนึ่งนั้น ทางด้านเทคโนโลยีของเราก็มีทันสมัยใช้การได้ดี คือความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการก็ดี ด้านอาหารกุ้ง หรือการดูแลอะไรก็ดี วิชาการของประเทศเรานี่ก็มีมากพอนะครับ

ผมว่าค่อนข้างพร้อมอยู่มากพอสมควร รู้สึกว่าทางภาคเอกชนก็ดี และภาครัฐบาลก็ดี ก็ได้เร่งพยายามฝึกปรือวิทยากรเตรียมไว้ช่วยกันได้ดีมากแล้ว

จึงเชื่อว่าเรื่องกุ้งนี้ เราคงจะสามารถดำเนินการไปได้ดี พร้อมที่จะเดินหน้าเรื่องกุ้งกุลาดำได้ดีแน่ ๆ แม้แต่ทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก็ยังต้องเร่งเข้าช่วยกรมประมง ในการผลิตนักเลี้ยงกุ้งกุลาดำแผนใหม่ให้ด้วยหลายร้อยคนแล้ว

ประการสำคัญก็คือว่า นายทุนที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนด้านการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ คงไม่ค่อยมีคนจนเข้าดำเนินการเองเท่าไหร่ เพราะว่าต้องใช้ทุนการดำเนินการค่อนข้างมาก แต่ก็กะจะรวยกันได้ดีทั้งนั้น

เพียงในช่วง ๕ ปีแรก เขามองแล้วเห็นว่ามันจะส่งผลกำไรให้แน่ ๆ เกษตรกรรายใหญ่จึงพร้อมจะทุ่มลงทุนกันเต็มที่ได้ไม่ยากเลย ตั้งแต่การเพาะและฟักไข่กุ้งกุลาดำ เลี้ยงอนุบาลเป็นลูกกุ้งขายให้เกษตรกรรายย่อยนำไปเลี้ยงต่อ หรือผลิตลูกกุ้งเพื่อเลี้ยงเองเป็นจำนวนมาก ๆ ต้นทุนการผลิตของเขา จะลดลงได้มากกว่าของเกษตรกรรายย่อย สำหรับเอกชนรายย่อยก็ยังพอทำการเพาะเลี้ยงลูกกุ้งกุลาดำนี้ได้เหมือนกัน ถ้ามีบ่อเลี้ยงกุ้งใหญ่เอง หรือมีลูกค้าช่วยรับซื้อประจำอยู่มากเพียงพอนะครับ

ตอนนี้จะติดอยู่อย่างเดียวก็คือ ไม่ค่อยจะมีที่เหมาะสมมากนัก ซึ่งตอนนี้ทางราชการก็กำลังเร่งจัดการช่วยกันหาอยู่ สถาบันการเงินและธนาคารต่าง ๆ ก็ยินดีให้การสนับสนุน ถ้าใครเสนอโครงการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลนี่เข้าไป รู้สึกว่าจะได้รับความสนับสนุนให้สำเร็จแทบทุกราย ต่างกว่าการเสนอโครงการผลิตพืชผลอื่น ๆ ทั่วไปนั้นมาก

นี่ก็เพราะเขาเชื่อมั่นแล้วว่า การเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้มันจะทำเงินให้ได้ดีจริง ๆ เพราะฉะนั้น จึงยังพอได้เปรียบประเทศคู่แข่งทั้งหลายอยู่มาก

โดยเฉพาะในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ ไม่ว่าจะเป็นอินโดนีเซีย ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ หรือญี่ปุ่น ผมว่าของเราจะได้เปรียบดีกว่าเขามาก คือสรุปแล้วมองดูความสำเร็จมันน่าจะเป็นไปได้ ยังไม่เห็นว่ามีอะไรที่ว่าเป็นอุปสรรคสำคัญ ที่จะทำให้ไม่สำเร็จเลยนะครับ

ทีนี้ในเรื่องการใช้ป่าชายเลนปัจจุบันนี้ ถ้าภาคเอกชนเองหรือทางเกษตรกรเองได้ดำเนินการกันไปแล้ว อย่างที่เราทราบ ๆ กันอยู่ ก็อาจจะมีการปฏิบัติถูกต้องบ้าง ไม่ถูกต้องบ้าง

จึงควรที่ทุกฝ่ายจะได้เร่งสำรวจตรวจสอบแก้ไขกันให้ดี

เพราะทราบจากกรมป่าไม้ว่า มีเรื่องเกี่ยวกับการที่มีนักเลี้ยงกุ้งไปบุกรุกป่าชายเลนอยู่เรื่อย ๆ ในปัจจุบันนี้คิดว่าคงจะมีมากกว่า ๒๕๐,๐๐๐ ไร่แน่ ๆ จึงควรจะร่วมมือกันแก้ไขให้ถูกต้องด้วย เพราะหากไม่เร่งรักษาป่าไม้ชายเลนไว้ให้ดี ก็จะมีความเสียหายเกิดขึ้นได้หลายประการอย่างแน่นอน และแก่การเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำเองนั้นด้วย

จะเพาะฟักกุ้งอย่างไรดี ?

เรื่องการเพาะฟักลูกกุ้งกุลาดำนี้ ทางด้านเอกชนและทางด้านเกษตรกรรายย่อยเองประมาณ ๓,๐๐๐ ราย ผู้ทำกันไปเรื่อย ๆ อะไรที่จะได้เงินก็ทำไปเถอะ มันก็จะต่อเนื่องกับธุรกิจการเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี่พอดี

อย่างเช่นการเพาะฟักลูกกุ้ง และการเลี้ยงลูกกุ้งวัยอ่อนในระยะ พี ๑ ถึง พี ๑๕ รับเลี้ยงอนุบาลลูกกุ้งที่เพาะฟักขึ้นมาโดยตรง เลี้ยงให้โตเป็นลูกกุ้งขนาด พี ๑๕ ขายกันได้ราคาตัวละ ๒๕ สตางค์บ้าง ๓๐ สตางค์บ้าง หรือถ้าเป็นกุ้งหนึ่งนิ้ว ก็ประมาณราคาตัวละ ๗๐-๙๐ สตางค์ก็ว่ากันไป รู้สึกว่าเป็นธุรกิจที่ทำเงินได้ดี ขายกันได้ดีวันต่อวันเลย

ทั้งลูกกุ้งที่เลี้ยงแบบให้ตัวโตสักหน่อยก่อน แล้วจึงปล่อยลงบ่อเลี้ยง จะช่วยให้ผู้เลี้ยงมีโอกาสทำกำไรได้ดีกว่า การเลี้ยงกุ้งตามวิธีธรรมชาติแบบเก่านั้นอย่างเห็นได้ชัด

ผู้เพาะฟักและเลี้ยงเก่ง ๆ ก็สามารถจะเพาะฟักไข่กุ้งเป็นตัวลูกกุ้งในบ่ออนุบาล เลี้ยงให้มีอัตรารอดได้เพียงในราว ๕๐-๖๐% ก็สบายแล้ว

เพราะลูกกุ้งที่เพาะฟักมานี่ สมมุติว่ามี ๑,๐๐๐,๐๐๐ ตัว ถ้าเลี้ยงให้รอดเหลือเพียง ๕๐๐,๐๐๐ ตัว หรือ ๕๐% เท่านั้น ขายตัวละ ๒๕ สตางค์ก็ได้สบาย เป็นรายได้เท่าไหร่ก็ลองคูณดูเอาเองเถอะครับ

นอกจากนี้ ก็ยังมีอาชีพการขายน้ำทะเลกันได้อีกด้วย ซึ่งฟังดูแล้วก็แปลกดี แต่นี่ก็เป็นเรื่องจริง เพราะบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำที่อยู่ไกลน้ำเค็ม จำเป็นต้องซื้อน้ำทะเลไปใช้กันก็มีให้เห็น เพราะเลือกที่ทำบ่อเลี้ยงไม่เหมาะสม ใครไม่เชื่อก็ลองไปถามพี่น้องเกษตรกรชาวนาเกลือสมุทรสาครดูได้ !

ทีนี้ เรามาดูทางภาครัฐบาลบ้างว่า ท่านได้ทำอะไรไปแล้วบ้าง และกำลังจะทำอะไรอีกบ้างเกี่ยวกับกุ้งกุลาดำนี้ เพื่อที่จะสนองนโยบายตามแผนการ*พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่* ๖ ของประเทศเราขณะนี้

โครงการแรกที่กำลังทำอยู่ ก็คือโครงการต่อเนื่อง ที่เขาเรียกว่าโครงการพัฒนาการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล เป็นโครงการที่ใช้เงินสนับสนุนเรื่องกุ้งจากองค์การเอดีบี. จริง ๆ แล้วโครงการนี้เขาแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ผมจำได้ว่ามียอดเงินประมาณ ๒๐ ล้านเหรียญสหรัฐเท่านั้นเอง

ส่วนหนึ่งของเงินประมาณ ๒๕% นี้ ทางกรมประมงได้เอามาใช้ในการจัดสร้างสถานีเพาะพันธุ์กุ้งทะเลขึ้นอีก ๔ แห่ง แล้วก็ปรับปรุงสถานีเดิมซึ่งมีอยู่แล้วประมาณ ๘ แห่งด้วย

ปัจจุบันนี้ ทั้ง ๘ สถานีที่เรามีอยู่นี้ เราผลิตลูกกุ้งได้เพียงประมาณเดือนละ ๑๐๐ ล้านตัวเท่านั้น ดังนั้น ถ้าเรามีสถานีใหม่เพิ่มอีก ๔ แห่ง และปรับปรุงสถานีเดิม ๘ แห่งนี่ด้วยแล้ว เราก็ตั้งเป้าไว้ได้ว่า เราจะผลิตลูกกุ้งกุลาดำนี้เพิ่มขึ้นให้ได้อย่างน้อยปีละประมาณ ๔๐๐ ล้านตัว เพราะว่าเรื่องความต้องการของเกษตรกรที่จะเพาะเลี้ยงกุ้งนี้มีเพิ่มขึ้นมากจริง ๆ

ปัจจุบันนี้ก็พบว่า ความต้องการใช้ลูกกุ้งกุลาดำนี้ ได้เพิ่มเป็นปีละประมาณ ๑,๐๐๐ ล้านตัวเข้าไปแล้ว แต่ว่าหน่วยงานภาครัฐ ฯ ของเราสามารถผลิตลูกกุ้งกุลาดำให้ชาวประมงของเราเองได้ยังไม่ถึง ๑๐๐ ล้านตัว ภาคเอกชนก็มีผลิตช่วยได้อีกในราว ๔๐๐-๕๐๐ ล้านตัว มันก็ยังขาดอยู่อีกมากนะครับ ดังนั้นขนาดเอกชนซึ่งกล้าทุ่มทุนหลายพันล้านบาท เข้ามาเพื่อดำเนินธุรกิจด้านนี้ด้วย

นอกจากนั้น ก็นำเงินจำนวนนี้ไปสร้างสถานีสำหรับให้บริการทางด้านการตรวจคุณภาพและสมบัติของน้ำตามปากแม่น้ำสำคัญต่าง ๆ เช่น ปากแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำบางปะกง และแม่น้ำแม่กลอง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเตรียมไว้เตือนเกษตรกรได้ทราบล่วงหน้าได้ว่าช่วงไหนจะใช้น้ำได้ และช่วงไหนใช้ไม่ได้ อย่างนี้เป็นต้น

ที่สำคัญก็เพื่อช่วยแก้ไขลดความเสียหาย ในกรณีที่เกิดน้ำเสียได้อีกด้วย ซึ่งก็นับเป็นเรื่องดีไม่น้อยเลยนะครับ !

วิธีสร้างบ่อเลี้ยงกุ้ง

ผมได้เคยไปดูการสร้างบ่อสำหรับเลี้ยงกุ้งกุลาดำมาก็หลายพื้นที่แล้ว แต่ก็ยังไม่เห็นแบบของบ่อไหนจะสมบูรณ์แจ๋วถูกใจ อย่างแบบบ่อของผู้เชี่ยวชาญขององค์การเอฟ.เอ.โอ. คือ *คุณหัสนัย กองแก้ว* หนุ่มไทยไฟแรง ซึ่งได้ไปตระเวนดูฟาร์มกุ้งทะเลเกือบทั่วโลกมาแล้ว ขณะนี้ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญประมงประจำภูมิภาคเอเชีย เป็นผู้คิดแบบแปลนการสร้างบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำแผนใหม่ขึ้นมา

บ่อชุดตามแบบของ*คุณหัสนัย* ที่คิดขึ้นมานี้ประยุกต์ได้ทันสมัย และเป็นที่ถูกใจของนักเลี้ยงกุ้งทะเลมืออาชีพทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้จะใช้หลักวิชาการที่ทันสมัยช่วยอีกนิดหน่อย แต่ก็ทำได้ไม่ยากจนเกินไปนัก

ขนาดขอบบ่อเลี้ยงย่อยก็กระทัดรัด เพียง ๕-๖ ไร่ต่อหนึ่งบ่อเท่า

นั้นก็กำลังพอดี เรียกว่าจิ๋วแต่แจ๋วดีจริง ๆ และมีบ่อน้ำสำรองไว้พร้อมด้วย

อย่างเช่น มีที่ดิน ๘๐ ไร่ ก็อาจแบ่งเป็นบ่อเก็บน้ำสำรองไว้สัก ๓๐ ไร่ อีก ๕๐ ไร่เอามาแบ่งทำบ่อย่อยขนาด ๕ ไร่ได้อีกราว ๑๐ บ่อ หรือบ่อ ๖ ไร่ได้ ๘ บ่อ โดยประมาณนะครับ

แถมมีระบบประตูระบายน้ำที่ทันสมัย เหมาะสำหรับบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำที่มันชอบอยู่ในน้ำเค็ม และอยู่ในระดับน้ำเค็มก้นบ่อ มากกว่าที่จะลอยตัวขึ้นมาตามขอบบ่ออย่างกุ้งอื่น ๆ เป็นแบบประตูน้ำที่มีประสิทธิผลดีเยี่ยมจริง ๆ ซึ่งผมจะนำมากล่าวถึงในตอนหลัง

เรื่องการรักษาระดับความเค็มของน้ำในบ่อเลี้ยง ให้คงที่ได้ตามที่กุ้งกุลาดำมันต้องการก็เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ผู้เลี้ยงจะต้องเอาใจใส่ปฏิบัติให้ถูกต้องอย่างดีด้วย

วิธีของคุณหัสนัย กองแก้ว มีวิธีรักษาความเค็มของน้ำระดับพื้นล่าง ซึ่งเป็นระดับที่อาศัยของกุ้งกุลาดำ ไว้ได้ระดับมาตรฐานได้ดีมาก

คือ ในฤดูฝนแม้จะมีน้ำจืดลงมาปนในบ่อมากมาย ก็มีวิธีระบายน้ำจืดเหล่านี้ออกไปได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่กระทบน้ำเค็มในระดับล่างบริเวณก้นบ่อ ที่กุ้งกุลาดำชอบอาศัยอยู่นั้นเลย

เป็นวิธีใหม่ที่ดีจริง ๆ จึงอยากนำมาเล่าปูพื้นให้เกิดความเข้าใจไว้ในโอกาสนี้ด้วย

ตามปกตินั้น การเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้ส่วนมากจะทำบ่อเลี้ยงกันตามพื้นที่ใกล้ชายฝั่งทะเล ที่บริเวณป่าชายเลนหรืออยู่ใกล้เคียง มีคลองหรือทางน้ำทะเลเข้าถึงที่บ่อเลี้ยงได้สะดวก

แต่ก่อนจะก่อสร้างอาคารและบ่อเลี้ยงนั้น เราจำเป็นจะต้องคัดเลือกสถานที่ให้เหมาะสมก่อน มิฉะนั้นถ้าก่อสร้างไปแล้วจะมีปัญหาตามมาได้ ซึ่งจะเป็นการยากต่อการแก้ไขภายหลัง และคงจะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากด้วย วิธีการคัดเลือกสถานที่ทำบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้ จึงควรคำนึงถึงหลักสำคัญดังต่อไปนี้ด้วย

หลักข้อแรกคือเรื่องของดิน คุณสมบัติที่เหมาะสมกับการก่อสร้างคันบ่อ เพื่อให้เก็บกักน้ำได้ดีควรเป็นดินเหนียว ดังนั้น จึงไม่ควรเลือกบริเวณที่เป็นทรายจัด ดินปนทรายหรือทรายขี้เป็ดหรือที่มีเปลือกหอยปน ซึ่งจะทำให้บ่อรั่วได้ง่าย

นอกจากนั้น ดินเหนียวยังช่วยทำให้คันบ่อคงทนถาวร จะไม่มีการเลื่อนตัว และไม่มีการกัดเซาะของน้ำ วิธีการที่ดีที่สุดก่อนจะขุดบ่อเลี้ยงนั้น ควรนำดินตัวอย่างที่ขุดในระดับลึก ๑ เมตร ทุก ๆ ๑,๐๐๐ ตารางเมตร ไปวิเคราะห์ในห้องทดลองเพื่อให้ทราบผลที่แน่นอนเสียก่อนว่า ส่วนผสมของดินบริเวณนั้นมีดินเหนียวหรือมีทราย กรวด และเปลือกหอยกี่เปอร์เซ็นต์ ?

ตามปกตินั้นเราควรจะเลือกที่ดิน ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์ของดินไม่ต่ำกว่า ๙๐% จึงจะเหมาะสมในการก่อสร้างบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำได้ เพราะนอกจากมีส่วนดีตามที่กล่าวข้างต้นมาแล้ว ยังช่วยให้ก้นบ่อมีสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ หรือพวก *เบนโธส (BENTHOS)* เจริญเติบโตได้ดี เป็นอาหารเสริมของกุ้งได้อย่างดีเยี่ยมอีกด้วย

นี่แหละคือแนวทางวิธีการสร้างบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ที่ผมขอแนะนำให้รับทราบกันเป็นเบื้องต้นเอาไว้ ถ้าหากว่าอยากจะรวย!!

วิธีวิเคราะห์ดินง่าย ๆ

ผมอยากขอเสนอแนะให้เลือกใช้ที่ดินบริเวณด้านบนถัดจากป่าชายเลนขึ้นมา ซึ่งนอกจากจะเป็นดินที่เหนียวและแข็ง สามารถปฏิบัติงานได้สะดวกกว่าในดินป่าชายเลนโดยตรงนั้นมากแล้ว การเลือกที่ซึ่งมีดินไม่ต่ำกว่า ๙๐% นี้ ยังจะช่วยให้ก้นบ่อเกิดมีสิ่งมีชีวิตตัวจิ๋ว ๆ ซึ่งเราเรียกกันว่า *เบนโธส (BENTHOS)* เจริญเติบโตได้ดี เป็นอาหารเสริมของกุ้งกุลาดำได้อย่างดีเยี่ยมอีกด้วย

เรื่องนี้เราอาจจะสังเกตเห็นได้โดยง่ายว่า การเลี้ยงในบ่อดินกุ้งจะเจริญเติบโตได้ดีกว่าบ่อซีเมนต์หรือบ่อทราย คันบ่อที่เป็นดินจะทำให้ต้นหญ้าขึ้นได้ง่ายกว่าคันที่เป็นทรายหรือดินทรายขี้เป็ด หญ้าเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยปกคลุมคันบ่อมิให้ถูกน้ำฝนกัดกร่อนได้ดีด้วย

*การวิเคราะห์ดิน*อีกวิธีหนึ่ง เป็นวิธีแบบง่าย ๆ ที่ชาวบ้านทั่วไปอย่างเรา ๆ ท่าน ๆ ก็สามารถจะทำได้เองไม่ยาก คือ ใช้สว่านเจาะขุดตัวอย่างดินขึ้นมา แล้วนำมาปั้นเป็นแท่งกลม ๆ ขนาดใหญ่และให้มีความยาวประมาณเท่าดินสอดำ

เสร็จแล้วม้วนขดเป็นวงกลมให้หัวชนท้าย ทิ้งไว้ให้แห้งสัก ๑๐ นาที ถ้าดินนั้นมันไม่มีการแตกหรือหัก ก็แสดงว่าดินนี้เป็น *ดินเหนียว (CLAY)* ซึ่งเหมาะสมสำหรับการก่อสร้างบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้เป็นอย่างยิ่ง

แต่ถ้าดินนั้นมีรอยแตก หรือร้าวทันทีที่ม้วนและขดเป็นวงกลมอีกทั้งรู้สึกระคายมือเวลาปั้น ดินแบบนั้นจะเป็น ดินปนทราย หรือดินร่วน ซึ่งไม่เหมาะในการก่อสร้างบ่อเลี้ยงกุ้ง เพราะจะเก็บน้ำไม่อยู่ คือมีการรั่วซึมได้มาก ไม่เหมาะเลย

ดินอีกชนิดหนึ่ง เวลาปั้นจะรู้สึกเหนียวมือเหมือนมีแป้งผสมอยู่ เวลาขดเป็นวงกลมตอนแรกจะไม่มีรอยแตก แต่ถ้าทิ้งไว้สัก ๑๐ นาที พอแห้งหมาด ๆ จะเห็นรอยแตกเป็นริ้ว ๆ มากมาย ดินประเภทนี้เรียกว่า *ดินเลน (SILT)* ซึ่งก็ไม่เหมาะสมในการใช้ก่อสร้างบ่อกุ้งกุลาดำนี้เช่นกัน

เพราะจะทำให้คันบ่อแตกระแหง ต่อไปน้ำจะรั่วซึมได้ง่าย อีกทั้งดินแบบนี้จะมีปริมาณน้ำในดินสูง เมื่อทิ้งไว้นาน ๆ คันบ่อจะทรุดตัวได้ง่ายเวลาดินแห้งแล้ว ทำให้บ่อไม่สามารถจะเก็บน้ำได้เต็มที่

ในระดับที่เราต้องการ

แต่ถึงแม้เราจะเลือกสถานที่ได้ลักษณะดินที่เหมาะสม คือเป็นดินเหนียวแล้วก็ตาม ถ้าเผอิญอยู่ในบริเวณที่เป็นป่าชายเลนซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ มีพวกต้นแสม-โกงกางใหญ่ ๆ อยู่ด้วย ก็จะทำให้ประสบปัญหาดังนี้ด้วยคือ

๑. จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการตัดไม้พวกแสม-โกงกาง เป็นจำนวนที่สูงมาก เพราะถ้าเป็นบ่อที่ดีควรจะต้องขุดรากถอนโคนออกให้หมด เพื่อความสะดวกในการก่อสร้างบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้

๒. รากของต้นไม้ในป่าชายเลนบางชนิด เราไม่สามารถจะขุดมันออกได้หมด เช่น ต้นปรง เป็นต้น เพราะมันมีรากเล็กแต่แผ่กระจายไปมากมาย เวลาขุดดินมาทำคันบ่อทิ้งไว้สักพัก รากเหล่านี้จะเริ่มสลายตัวเน่าเปื่อย ทำให้เกิดกรดพวกแทนนิก (TANNIC ACID) ขึ้นได้ง่าย

ดังนั้น เวลาฝนตกน้ำฝนก็จะชะล้างกรดเหล่านี้ไหลซึมลงไปในบ่อ เป็นอันตรายต่อกุ้งในบ่อได้ง่าย และข้อเสียอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า เมื่อรากเหล่านี้สลายตัวเน่าเปื่อยหมดแล้ว ก็จะทำให้คันบ่อทรุดตัวลงได้ง่ายด้วย

๓. ดินในบริเวณป่าชายเลนบางส่วน ที่น้ำแช่ขังนาน ๆ ก็มักจะเป็นดินหล่มหรือดินพรุ อันเกิดจากการตกตะกอนของเลนและอินทรียวัตถุ ทำให้การก่อสร้างบ่อไม่สามารถใช้เครื่องจักรกลเข้าช่วยได้สะดวก จะต้องอาศัยแรงคนอย่างเดียว จึงทำให้ค่าใช้จ่ายสูงกว่าที่ควรมาก และล่าช้าเกินสมควรไปด้วย ดินแบบนี้จึงไม่เหมาะสมเลยสำหรับการทำบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ

ไหน ๆ จะลงทุนขุดบ่อเลี้ยงกุ้งเงินกุ้งทองกันสักที ก็ควรจะทำให้มันถูกวิธีเข้าท่าหน่อยอย่างที่ผมว่าก็จะดีกว่านะครับ !

อุปสรรคของการเลี้ยงกุ้ง

เรื่องความยุ่งยากที่เกี่ยวกับการสร้างบ่อเลี้ยงกุ้ง บนที่ดินป่าชายเลนโดยตรงนั้น ก็มีปัญหาอยู่หลายประการเหมือนกัน หลายท่านคงอยากจะรู้ต่อไปว่า ยังมีปัญหาอะไรอยู่อีกบ้าง จึงขอเล่าต่อถึงปัญหาสำคัญอีก ๒ ประเด็นด้วย คือ

การทำลายป่าชายเลนเป็นสิ่งไม่ดี เพราะเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะมีผลกระทบอย่างมากต่อการเลี้ยงกุ้งในภายหน้า ด้วยบริเวณป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์จะมีสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ จำพวกแพลงตอนอาศัยอยู่มากมาย โดยมันจะใช้อินทรียวัตถุในน้ำนั้นเองทำให้มันเจริญเติบโตขึ้นได้ เป็นอาหารที่ดีของลูกกุ้ง

สังเกตได้จากสีของน้ำในบริเวณนั้นจะมีสีน้ำตาล หรือสีชาอ่อน พวกแพลงตอนเหล่านี้จะมีส่วนช่วยในการเจริญเติบโตของลูกกุ้งได้ดีมาก ถ้าทำลายป่าชายเลนให้หมดไป อินทรียวัตถุที่เกิดจากการทับถมของใบไม้รากไม้เหล่านี้ก็จะหมดไปด้วย แพลงตอนก็จะมีลดจำนวนน้อยลงไปทุกที ในที่สุดก็จะทำให้น้ำใสเหมือนบริเวณชายหาดทราย อย่างนี้กุ้งกุลาดำก็จะเติบโตช้ามาก ก็ไม่เหมาะสมที่จะเลี้ยงในที่นั้นอีกต่อไปแล้ว

ลักษณะของดินป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคตะวันออก เช่น ทางจังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด และภาคใต้ฝั่งตะวันตกและตะวันออก ตั้งแต่ระนองลงไปถึงสตูล หรือจากประจวบ ฯ ลงไปถึงสงขลา เหล่านี้มักจะเป็นดินกรดแบบถาวรเป็นส่วนใหญ่ สาเหตุเพราะดินแบบนี้เป็นดินไพไรท์ (IRON SULFIDE)

ถ้ายังไม่ขุดดินขึ้นมามันก็จะยังไม่แสดงอาการเป็นกรด แต่ถ้าขุดมาแล้วแร่ไพไรท์นี้เมื่อถูกกับอากาศ มันก็จะกลายสภาพเป็นกรดได้ทันที เรียกว่ากรดซัลเฟต (ACID SULFATE) ซึ่งสามารถอยู่ในคันบ่อได้นานถึง ๓-๔ ปี บางแห่งอาจอยู่ได้นานถึง ๑๐ ปี ตัวอย่างเช่นในมาเลเซียก็มีเป็นอยู่ทั่วไป

ดังนั้น เวลาเก็บน้ำไว้เต็มบ่อกรดในคันดินจะละลายน้ำออกมา หรือเวลาฝนตกน้ำฝนก็จะซึมผ่านคันบ่อพาเอากรดลงไปในบ่อด้วย ดังนั้น จึงต้องพิจารณาให้ดีด้วยในเรื่องความเป็นกรดนี่

ปกติความเป็นกรดเป็นด่างของดิน หรือค่าพีเอช. ของดินในบ่อที่เหมาะสมกับการเลี้ยงกุ้ง ควรจะมีอยู่ในราว พีเอช. ๖.๐-๗.๕ ถ้าดินเป็นกรดแบบถาวรน้ำในบ่อก็อาจจะลงไปถึงพีเอช. ๓ คือเป็นกรดมาก ซึ่งไม่เหมาะกับการเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้เลย

การแก้ปัญหากรดที่ว่านี้ ก็มีด้วยกันหลายวิธี เช่น การโรยปูนขาวเป็นชั้น ๆ เวลาก่อสร้างทำนบดินคันบ่อ ปริมาณการใช้ปูนขาวก็ขึ้นอยู่กับฤทธิ์ของความเป็นกรดในดินนั้นว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใด

ตัวอย่างเช่น ถ้าดินมีค่าความเป็นกรดพีเอช. ๔ คือ เป็นกรดมากหน่อยก็ควรใช้ปูนขาวในอัตราส่วน ๑ กิโลกรัมต่อพื้นที่ ๑๐ ตารางเมตร โดยใส่ให้ทุก ๆ ระดับ ๓๐ เซนติเมตรของคันบ่อ

นอกจากนี้เวลาหน้าฝน ควรโรยปูนขาวหรือปูนมาร์ลที่บริเวณคันบ่อในอัตราส่วน ๑ กิโลกรัมต่อ ๓๐ ตารางเมตร โรยช่วยให้ทุก ๆ เดือนจนกว่าดินจะหายเป็นกรด ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาประมาณ ๒-๓ ปี แต่ไม่สุดวิสัยพอแก้ไขกันได้ ถ้ารู้จักปฏิบัติให้ถูกวิธีดังที่ว่ามานี้

เรื่องการกักน้ำในบ่อให้สูงเกือบท่วมคันบ่อ ก็สามารถจะช่วยป้องกันกรดได้ คือ การทำให้ปริมาตรของน้ำสูงขึ้น จะมีส่วนทำให้กรดเจือจางลงได้บ้าง

วิธีนี้ใช้ได้ผลดีมากในกรณีของบ่อที่ก่อสร้างเสร็จใหม่ ๆ ซึ่งการอัดแน่นของคันดินยังไม่แน่นพอ จะมีการซึมของน้ำผ่านคันบ่อได้บ้าง ดังนั้น ถ้าระดับน้ำในบ่อสูงกว่าข้างนอกมาก น้ำก็จะซึมผ่านคันบ่อนำกรดไหลออกไปข้างนอกได้เร็วขึ้นมาก ก็จะปลอดภัยได้ดีขึ้นเหมือนกันถ้าจะเลือกใช้วิธีนี้ดูบ้าง

การออกแบบบ่อก็มีส่วนช่วยมากเช่นกัน คือควรออกแบบบ่อให้มีการขุดดินน้อยที่สุด ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่สมควรจะใช้รถแทรกเตอร์ปาดหน้าดินทั้งหมดเพื่อนำไปทำคันบ่อ เพราะจะทำให้ดินล่างถูกกับอากาศ แล้วจะเปลี่ยนสภาพเป็นกรดได้อย่างที่ว่าไว้แล้วนั้น

โดยเหตุนี้เอง ที่การขุดบ่อเลี้ยงกุ้งทั่วไปจึงมักจะขุดร่องรอบ ๆ หรือที่เรียกว่า "ขาวัง" โดยนำดินนั้นขึ้นมาทำคันบ่อโดยเหลือฐานตรงกลางเอาไว้ในสภาพเดิมอย่างนั้น

แต่การขุดบ่อระบบมี *"ขาวัง"* นี่ก็มีทั้งส่วนดีและไม่ดีสำหรับกุ้งกุลาดำนี้อยู่เหมือนกัน ก็ขอให้ติดตามเรื่องนี้ต่อไปนะครับ

การแก้ไขกรดในบ่อเลี้ยง

ท่านผู้อ่านบางท่านคงชักจะเสียกำลังใจ ที่กำลังจะทำบ่อกุ้งกุลาดำก็อาจจะชะงักไป เพราะถูกผมเล่าขู่ขวัญให้ระวังเรื่องความเป็นกรด ของทั้งในดินและในน้ำบ่อที่จะเลี้ยงกุ้งนี้ ดูมันช่างมีปัญหามากมายหลายประการจริงนะครับ

แต่ขอท่านทั้งหลายอย่าได้วิตกไปจนเกินกว่าเหตุเลย เพราะที่ผมกล่าวมาให้ฟังนั้น มันเป็นความจริงที่นักเลี้ยงกุ้งกุลาดำจำเป็นจะต้องรู้เอาไว้ แต่ถ้าท่านผู้อ่านสังเกตให้ดี ๆ ก็จะเห็นได้ว่า เรายังมีวิธีแก้ไขความเป็นกรดนี้ได้ดีอยู่ยังไม่ถึงกับอับจนแน่ ๆ

นอกเหนือจากวิธีการแก้ไขดังที่กล่าวมาแล้วนั้น แม้ในบางประเทศที่มีปัญหากรดมาก ๆ เช่น ประเทศมาเลเซีย เขาก็ใช้วิธีแก้ไขโดยยอมไปขนดินเหนียว หรือดินลูกรังที่ไม่เป็นกรด จากบริเวณที่อื่น เช่น นำมาจากนาข้าวหรือภูเขาในทำเลใกล้เคียง เอามาทำคันบ่อ โดยไม่มีการขุดดินในพื้นที่ก่อสร้างเลย ซึ่งวิธีนี้ค่าใช้จ่ายอาจจะมีสูงมาก แต่ก็คุ้มค่าดีในที่มีดินทั่วไป ซึ่งมีความเป็นกรดสูงนะครับ

ส่วนวิธีการแก้ไขปัญหาเรื่องกรดแบบชั่วคราวก็คือว่า เมื่อน้ำในบ่อเป็นกรดมาก เวลาฝนตกหนัก ๆ ก็จะต้องรีบระบายน้ำฝนออกทิ้งทันที แล้วสูบน้ำทะเลที่ขึ้นใหม่เข้าไปใหม่แทนที่ รักษาระดับความเค็มและลดความเป็นกรดด้วย

แต่ถ้าเผอิญเหตุการณ์นี้ในช่วงเวลาตอนน้ำตาย ก็จะไม่มีน้ำเค็มในคลองส่งน้ำเข้าพอที่จะสูบเข้าบ่อของเราได้ ก็จะต้องแก้ไขด้วยการมีบ่อสต๊อกน้ำไว้ในกรณีฉุกเฉินนี้ด้วยจึงจะปลอดภัยกว่าวิธีอื่น

รวมทั้งจะต้องมีการจัดระบบท่อระบายน้ำจากระดับผิวบนออกนอกบ่อให้ได้สะดวกรวดเร็วด้วย โดยการใช้วิธีวางท่อระบายน้ำออกไว้เป็นพิเศษ ซึ่งจะกล่าวให้ฟังกันในตอนต่อ ๆ ไป

ในช่วงต่อไปนี้ ผมอยากจะเล่าให้ฟังถึงเรื่องระดับของดินบ่อกุ้งที่จะทำกันนั่นเสียสักหน่อยก่อน

คือ เรื่องระดับดินก้นบ่อนั้นก็เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ก่อนการก่อสร้างบ่อกุ้ง จำเป็นจะต้องวัดระดับของน้ำทะเล ทั้งระดับน้ำทะเลสูงสุดและต่ำสุดในบริเวณนั้นให้ดี เพื่อนำมาวิเคราะห์ดูให้ดีเสียก่อน เวลาขุดบ่อแล้วจะได้ไม่มีปัญหาเรื่องการระบายน้ำไม่ออก ถ้าก้นบ่อเลี้ยงนั้นต่ำกว่าระดับน้ำทะเลต่ำสุด หรือถ้าก้นบ่อสูงมากเกินไป การปั๊มน้ำหรือดันน้ำเข้าบ่อเลี้ยงก็จะทำได้ยาก

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือว่า การก่อสร้างคันบ่อยังจำเป็นจะต้องระวัง ต้องสร้างให้สูงกว่าระดับน้ำทะเลสูงสุดด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันน้ำท่วมนั่นเอง เรื่องนี้ต้องศึกษาภูมิประเทศแวดล้อมให้ดี อย่าให้พลาดท่าเสียทีถูกน้ำท่วมบ่อกุ้งของเราได้ จะวอดวายเสียหายไปเปล่า ๆ จึงควรระวังให้ดีด้วยในเรื่องนี้

การวัดค่าระดับผิวดินก็ทำง่าย ๆ โดยวัดว่าสูงจากระดับน้ำทะเลต่ำสุดเท่าใด แล้วนำไปเปรียบเทียบกับตารางน้ำของกรมอุทกศาสตร์ ว่าเวลานั้นระดับน้ำทะเลขึ้นหรือลงเป็นระดับเท่าใด ก็จะทราบว่าระดับดินก้นบ่อของเรายังสูงกว่าระดับน้ำทะเลต่ำสุดมาตรฐานเท่าใดได้ไม่ยากเลย

จะขุดบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ควรยึดหลักการให้ก้นบ่อที่ขุดอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลต่ำสุดเข้าไว้ให้เหมาะสมด้วย *ระดับผิวดินที่เหมาะสมสำหรับที่จะขุดทำฟาร์มกุ้งกุลาดำนี้ ควรจะอยู่ในระหว่าง ๒-๔ เมตรเหนือระดับน้ำทะเลต่ำสุดมาตรฐาน เพราะถ้าระดับผิวดินต่ำกว่า ๒ เมตรแล้วละก็ เวลาขุดบ่อก้นบ่อจะอยู่ที่ระดับต่ำกว่า ๑ เมตรเหนือระดับน้ำทะเลต่ำสุด*

การระบายน้ำออกจากบ่อตามปกติประจำวันจะมีเวลาอยู่จำกัดมาก แม้เมื่อถึงเวลาการจับกุ้งก็อาจจะมีปัญหา เพราะไม่สามารถลดระดับน้ำลงได้เต็มที่ จึงควรระวังเรื่องระดับนี้ให้ดีเป็นพิเศษด้วย อีกทั้งการตากบ่อให้แห้งหลังจากจับกุ้งแล้ว เพื่อฆ่าเชื้อหรือปรับสภาพก้นบ่อ ก็ยังไม่อาจทำได้สะดวกนัก เพราะจะมีน้ำใต้ดิน และน้ำซึมจากดินข้างบ่อก็อาจจะมีเข้ามารบกวนได้ง่าย

นอกจากนั้นในที่ที่ระดับดินต่ำมาก ๆ การก่อสร้างก็ยังจะมีปัญหา เพราะถูกน้ำทะเลรบกวนมาก ทั้งในช่วงการขุดดิน และการทำประตูน้ำ ซึ่งต้องใช้ซีเมนต์ช่วยด้วยก็จะทำให้ล่าช้า ไม่สะดวก

จึงควรขุดให้ก้นบ่อมีระดับสูงกว่าระดับน้ำทะเลต่ำสุดไว้พอสมควร เพื่อให้สะดวกในการระบายน้ำออกในเวลาจับกุ้ง และการตากก้นบ่อได้สะดวกขึ้นด้วย

แต่ถ้าระดับผิวดินสูงเกินกว่า ๔ เมตรเหนือระดับน้ำทะเลต่ำสุด การปั๊มน้ำหรือดันน้ำเข้าก็ย่อมจะต้องใช้เครื่องยนต์ที่มีกำลังมากขึ้น เพื่อให้ได้น้ำตามจำนวนต้องการ ค่าใช้จ่ายก็จะมีสูงขึ้นด้วยโดยไม่จำเป็น ดังนั้น จึงต้องพิจารณาเรื่องเหล่านี้ให้ดี คือ ปรับระดับก้น

บ่อเลี้ยงอย่าให้สูงกว่าระดับน้ำทะเลต่ำสุดมากนัก ก็จะใช้ประโยชน์ได้สะดวกและปลอดภัยดีกว่ามาก

เรื่องน้ำเลี้ยงกุ้งก็สำคัญ

สำหรับเรื่องแหล่งน้ำนี่ก็สำคัญมาก โดยปกติแล้วฟาร์มกุ้งกุลาดำที่ดีส่วนใหญ่มักจะไม่ได้อยู่ติดทะเลโดยตรงนัก เพราะบริเวณชายหาดมักจะไม่ค่อยเหมาะสมกับการก่อสร้าง เนื่องจากที่ดินบริเวณนั้นมักจะถูกคลื่นและมรสุมรบกวนโดยตรงมากเกินไป

อีกทั้งการขุดคลองเพื่อส่งน้ำในบริเวณทะเลเปิด ก็มีโอกาสตันได้ง่ายเวลาที่มีคลื่นลมจัด น้ำทะเลบริเวณทะเลเปิดก็มักจะมีความเค็มสูงเกินไป และน้ำใสจนเกินไป ไม่ค่อยมีอาหารสำหรับลูกกุ้ง จึงไม่ค่อยจะเหมาะสมนักสำหรับการเจริญเติบโตของกุ้งกุลาดำนี่

การเลือกที่ดินสำหรับทำฟาร์มกุ้งกุลาดำ ควรหาบริเวณที่อยู่ใกล้ ๆ ปากแม่น้ำ หรือปากลำคลองที่ติดต่อกับทะเล หลังแนวป่าชายเลนเพื่อขจัดปัญหาดังกล่าวข้างต้นให้ได้มากที่สุดด้วยจึงจะดี

นอกจากนี้แล้ว คุณภาพของน้ำบริเวณปากแม่น้ำหรือลำคลองนั้น มักจะมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยอาหารธรรมชาติ ผิดกับน้ำจากทะเลเปิดที่ใสแจ๋ว อันเนื่องมาจากน้ำในแม่น้ำและปากคลองมีความเค็มที่ต่ำกว่า และมีอินทรียวัตถุซึ่งไหลมาจากต้นแหล่งน้ำจืด ช่วยเป็นปุ๋ยเพิ่มให้แก่น้ำนั้นด้วยนั่นเอง

แต่เราก็ควรจะต้องคำนึงถึงต้นกำเนิดของแหล่งน้ำนั้นด้วย เพราะถ้าเป็นแม่น้ำหรือลำคลองที่ยาวมาก ๆ ก็อาจจะรับปริมาณน้ำฝนมามาก ก็มักจะทำให้ในฤดูฝนน้ำในคลองนั้นก็จะจืดสนิท ก็จะมีผลเสียต่อการเลี้ยงกุ้งนี้ด้วย

บางครั้งถึงแม้เวลาน้ำทะเลขึ้น น้ำทะเลก็ยังไม่สามารถจะดันเข้าไปถึงบริเวณที่เลี้ยงกุ้งของท่านได้ อย่างนี้ก็อาจจะไม่มีน้ำที่มีความเค็มเหมาะสมพอจะเลี้ยงกุ้งนี้ได้ ก็อาจจำเป็นต้องหยุดการเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้ในช่วงหน้าฝนบ้างก็ได้ สำหรับบางพื้นที่ถ้าจำเป็น และถ้าเราแก้ไขปัญหาเหล่านี้ไม่ได้จริง ๆ นะครับ

แต่ปกติในแผนบ่อแบบใหม่ เราจะมีน้ำในบ่อสำรองเตรียมเอาไว้ ปัญหาเรื่องนี้จึงเบาลงไปได้ ไม่น่าวิตกอย่างแต่ก่อนอีกแล้ว

นอกจากอิทธิพลของน้ำจืดแล้ว ยังมีอิทธิพลของน้ำเสียจากโรงงานหรือจากแหล่งชุมชน ที่อาจจะมีผลเสียต่อการเลี้ยงกุ้งกุลาดำได้ด้วยเหมือนกัน

ดังนั้น การเลือกสถานที่ทำบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้ จึงควรตรวจสอบให้แน่ใจเสียก่อนว่าปราศจากปัญหาเหล่านี้แน่นอนดีแล้วหรือเปล่า ?

แต่บางครั้งในแหล่งการเลี้ยงกุ้งที่แออัด และมีการใช้คลองร่วมกัน ก็มีการปล่อยน้ำเสียออกจากบ่อกุ้งที่เป็นโรค หรือน้ำจากบ่อที่เบื่อปลา ปล่อยลงมาในคลองนั้นพร้อมกันหลาย ๆ แห่ง อย่างนี้ก็อาจจะทำให้น้ำในคลองนั้นเสีย และระบายลงทะเลไม่ทันเวลาน้ำขึ้น

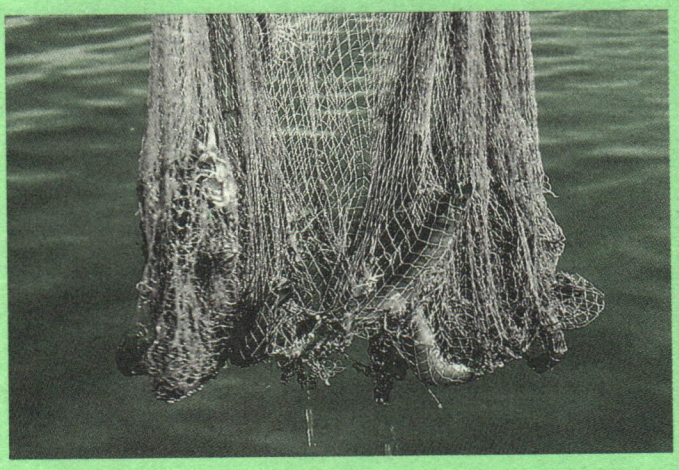

ทุกฟาร์มก็อาจจำเป็นจะต้องสูบเอาน้ำเสียนั้นติดเข้าไปในบ่อด้วย ก็จะทำให้มีการแพร่กระจายของเชื้อโรคและสารพิษได้ง่ายขึ้นได้ง่าย จึงต้องพิจารณาแก้ไขในเรื่องนี้ให้ดี ก่อนที่จะพิจารณาลงมือขุดบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำกัน

ไหน ๆ จะลงมือเลี้ยงกันทั้งที ก็ต้องให้ได้ผลดีโดยสมบูรณ์ซิน่า !

ควรระวังการเลือกพื้นที่ให้ดี

ดังนั้น จากเหตุที่กล่าวมาแล้วนั้น จึงไม่ควรเลือกทำฟาร์มกุ้งกุลาดำในบริเวณที่มีการเลี้ยงกันมาก ๆ อยู่แล้ว ควรหาทางขยายออกไปหาบ่อเลี้ยงในบริเวณใหม่ หรือหลีกเลี่ยงโดยการขุดคลองส่งน้ำจากแหล่งอื่น การวางแบบบ่อที่ดี ควรมีคลองส่งน้ำเข้าและคลองระบายน้ำทิ้งแยกออกจากกัน ถ้าทำได้ก็จะช่วยเพิ่มความปลอดภัยให้ได้มากยิ่งขึ้นเป็นอันมาก

ขนาดของคลองส่งน้ำนี้ ก็มีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับขนาดของบ่อเลี้ยงในฟาร์ม ในแง่ของปริมาณน้ำที่จะนำมาใช้ว่าจะพอเพียงหรือไม่ ความลึกของคลองก็เช่นกัน ถ้าคลองตื้นมากเกินไปเวลาน้ำตายก็อาจจะไม่มีน้ำให้ใช้เลย และถ้าเป็นคลองตื้น ๆ น้ำก็อาจจะร้อนจัดมากในเวลากลางวัน เมื่อสูบน้ำเข้าบ่อก็อาจทำให้กุ้งของเราที่เลี้ยงไว้เกิดอาการช็อคได้ เพราะอุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงกะทันหันของน้ำอาจเป็นอันตรายต่อกุ้งได้ เหล่านี้ก็เป็นเรื่องที่ต้องคิดกันให้ดีด้วย ซึ่งการมีบ่อเก็บน้ำสำรองจะช่วยแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ดีมาก

สิ่งที่นักเลี้ยงกุ้งกุลาดำหน้าใหม่ ควรจะระวังเป็นพิเศษในเรื่องการเลือกซื้อพื้นที่บ่อเลี้ยงให้ดีด้วย เพราะมีนักค้าที่ดินหัวไวในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่มากในขณะนี้ คิดขุดที่ทำบ่อกุ้งล่อตาล่อใจ

เอาไว้ขายนักเลี้ยงกุ้งทะเลมือใหม่โดยตรง กล่าวคือเจ้าของที่มักจะขุดดินบริเวณที่จะขายนั้น โดยการยกคันบ่อขึ้นมารอบที่และปาดหน้าดินในบริเวณที่นั้นนั่นเอง ทำอย่างลวก ๆ ขังน้ำไว้ก็ขายได้แล้ว

ที่ไม่เหมาะก็คือว่า มักจะเปิดเป็นลักษณะของบ่อขนาดใหญ่เต็มพื้นที่เอาไว้เลย คันดินขอบบ่อใหญ่นั้นก็ไม่ค่อยจะกว้าง ทั้งยังไม่ได้รับการตรวจสอบและแก้ไขเรื่องความเป็นกรดของดินไว้ให้ด้วยเลย การบดอัดก็ทำไว้ไม่แน่นหนาเท่าไหร่นัก

เพียงแต่เปิดน้ำหรือสูบอัดน้ำเข้ามาให้เต็มที่ พอล่อตาล่อใจนักเลี้ยงกุ้งหน้าใหม่เห็นว่ามีอาณาบริเวณกว้างขวางรื่นนัยน์ตาดีเหลือเกินเท่านั้นก็พอขายทำราคากันได้แล้ว !

ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้มีการตรวจดินก่อนเลยว่า มีความเป็นกรดที่จะต้องแก้ไขมากน้อยเพียงใด และแบบแปลนของบ่อเลี้ยงย่อยแต่ละบ่อนั้น เราควรจะวางแผนผังจัดขึ้นในลักษณะใด กว้างยาวเท่าไหร่ ลึกเท่าไหร่ ทิศทางการส่งน้ำเข้า และคลองระบายน้ำภายในบริเวณควรทำอย่างไร น้ำเสียควรจะระบายออกไปทางไหนจึงจะเหมาะสม ถูกหลักวิชาการเลี้ยงกุ้งทะเลนี้

ดังนั้น จึงทำให้ผู้ซื้อที่เหล่านั้นต้องเสียเวลา และเสียเงินในการจัดขุดบ่อเลี้ยงนั้นใหม่ เพื่อให้ถูกต้องตามแผนการทำบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำแผนใหม่ ที่ควรจะเป็นไปได้ในพื้นที่นั้น ๆ ให้เหมาะสมที่สุด จึงควรหาวิธีให้ผู้ขายจัดทำคันบ่อเลี้ยงย่อย และจัดทำคันถนนรอบบ่อใหญ่ ให้ถูกต้องตามแผนการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเราด้วยจึงจะดี

ถึงจะเพิ่มเงินขึ้นอีกนิดหน่อย ก็ยังดีกว่าที่จะต้องลงมือดัดแปลงเองใหม่ทั้งหมด เพราะจะต้องลงทุนสูงกว่าผู้ค้าที่ ซึ่งเขามักจะมีการจัดหาเครื่องมือการขุดแต่งบ่อเหล่านั้นเตรียมไว้บริการได้สะดวกดีกว่าเราอยู่แล้ว จึงควรหาทางตกลงกันให้ดี สำหรับผู้ที่จะซื้อที่บ่อเลี้ยงกุ้งใหม่ ๆ ควรหาทางให้ประหยัดที่สุดด้วย

ก็ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นไว้แล้วว่า ดินในบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำที่เหมาะสมนั้น ความเป็นกรด-ด่าง ควรจะมีอยู่ในราว pH ๖.๐-๗.๕ ซึ่ง *รศ.ประจวบ หลำอุบล* แห่งภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รายงานไว้ว่า ดินบ่อเลี้ยงกุ้งควรจะให้มีเปอร์เซ็นต์ดินเหนียวมาก ๆ เข้าไว้ก็จะดีมาก รองลงมาก็เป็นดินเหนียวปนทราย หรือดินเหนียวปนเลน ซึ่งจะอุ้มน้ำได้ดีและมีความเป็นกรดไม่สูงเกินไปนัก

ถ้าหากเป็นดินป่าชายเลนโดยตรงมักจะเกิดปัญหาจากกรดซัลเฟต ซึ่งพอเลี้ยงไปได้ ๒-๓ ปีก็ชักจะมีปัญหา มีการสะสมของพวกธาตุเหล็กซัลไฟท์เกิดมากขึ้น และดินตามคันบ่อก็มักจะมีสารไพไรท์ในดินอยู่ด้วย เมื่อถูกฝนชะก็ทำให้เกิดความเป็นกรดขึ้นในน้ำบ่อเลี้ยงได้สูง เป็นอันตรายต่อกุ้งที่เลี้ยงมาก ต้องแก้ไขด้วยการใช้ปูนขาวอย่างถูกวิธีเข้าช่วยด้วย

คุณภาพที่เหมาะสมของน้ำในบ่อเลี้ยงกุลาดำที่ดี ควรจะรักษาให้มีความเป็นกรด-ด่าง หรือ pH ในระหว่าง ๗.๕-๘.๕ อย่าให้สูงหรือต่ำกว่านี้ได้จึงจะดี เพราะจะมีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของกุ้งกุลาดำได้ง่าย

สำหรับออกซิเจนในน้ำบ่อเลี้ยง ก็ควรจะมีไม่ต่ำกว่า ๔ ppm. หรือ ๔ ส่วนในล้านส่วนจึงจะดี การวัดปริมาณออกซิเจนในน้ำนี้ควรทำการวัดในช่วงเวลาประมาณ ๖.๐๐ น. หรือในช่วง ๑๖-๑๘.๐๐ น.ก็จะเหมาะสมดี ได้ค่าที่ถูกต้องใกล้เคียงความจริงดีมากกว่าวัดในช่วงเวลากลางวัน

คุณภาพของน้ำในคลองส่งน้ำเข้าบ่อนั้น ก็ไม่ควรจะขุ่นมากนักและไม่มีตะกอนแขวนลอยอยู่ในน้ำ หรือมีอยู่บ้างก็ไม่มากนัก เพราะถ้ามีตะกอนมาก ๆ จะทำให้ตะแกรงกรองน้ำที่ปลายท่อดูดตันได้ง่าย เวลาเลี้ยงกุ้งแล้วนั้น ขนาดเราใช้คนงานดำน้ำลงไปทำความสะอาด หรือถอดเปลี่ยนปลายท่อปล่อยน้ำออกจากบ่อให้ทุกวัน ก็ยังไม่วายที่จะมีตะกอนและสาหร่ายบางชนิดเกิดอยู่มาก ซึ่งถ้าดูดตันก็จะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำได้ง่าย

หรือถ้าเป็นประตูระบายน้ำ ระบบใช้ตะแกรงกรองน้ำออกจากบ่อโดยตรง ถ้ามีตะกอนเกิดขึ้นมาก ตะแกรงนี้ก็จะเสื่อมคุณภาพลงไปเร็วกว่าที่ควร ก็จะเป็นการไม่ประหยัด ต้องระวังด้วย

ดังนั้น น้ำทะเลที่สูบเข้าในบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้ จึงควรเป็นน้ำใสพอเหมาะ และเป็นน้ำที่มีสิ่งมีชีวิตขนาดเล็ก ๆ อาศัยอยู่จำนวนมากด้วยจึงจะดี เพราะจะช่วยเป็นอาหารเสริมอย่างดี ของกุ้งในบ่อเลี้ยงของเราได้ดีด้วย

คลองส่งน้ำทะเลที่ผ่านป่าไม้ชายเลน เข้ามาสู่บ่อเลี้ยงกุ้งได้โดยตรงโดยไม่ผ่านบ่อเลี้ยงอื่น ๆ มากนัก และไม่มีน้ำเสียจากแหล่งอื่นไหลมาปะปน จึงจะเหมาะสมสำหรับการเลี้ยงกุ้งกุลาดำได้ดี

ความเค็มของน้ำในบ่อเลี้ยง

ทีนี้ก็อยากกล่าวถึงเรื่อง *"ความเค็ม" (Salinity)* ของน้ำในบ่อเลี้ยงไว้ด้วยสักนิดหนึ่งก่อนด้วย นักวิชาการที่ชำนาญการเลี้ยงกุ้งกุลาดำหลายท่าน ได้ให้ความเห็นไว้ตรงกันว่า น้ำในบ่อเลี้ยงนั้นควรจะมีความเค็มระหว่าง ๑๕-๓๐ ppT. หรือ ๑๕-๓๐ ส่วนในพันส่วน จึงจะเป็นอัตราความเค็มที่เหมาะสมต่อความเจริญเติบโตของกุ้งกุลาดำได้ดีที่สุด

บางท่านอาจจะเลี้ยงในน้ำเค็มที่เค็มมากกว่า ๓๐-๓๕ ppT. หรือเค็มเจือจางกว่า ๑๕ ppT. ก็มีเหมือนกัน แต่เชื่อเถอะว่าจะไม่ได้ผลดีอย่างราคาคุยกันไว้นั้นหรอกครับ

ดังนั้น จึงควรคำนึงถึงเรื่องการจัดความเป็นกรดเป็นด่างและความเค็มของน้ำในบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำของท่านให้เหมาะสมด้วย จึงจะปลอดภัยได้ดีขึ้น

ไม่ใช่เพียงแต่คุณภาพของน้ำมีความเค็มเหมาะสมแล้วเท่านั้น ยังควรเป็นน้ำที่ใสสะอาดพอจะใช้เลี้ยงกุ้งได้ คือต้องไม่ขุ่นเพราะสิ่งเจือปนของน้ำเสีย ซึ่งอาจารย์ *สุนันท์ ภัทรจินดา* ก็ได้ให้ความเห็นแนะนำไว้ด้วยว่า บ่อเลี้ยงกุ้งทะเลนี้ ควรจะอยู่ในบริเวณที่ไม่มีทางน้ำจืดไหลผ่านลงสู่ทะเลโดยตรง เพราะถ้ามีน้ำจืดผ่านบ่อเลี้ยงโดยตรงได้ อาจจะทำให้ความเค็มของน้ำทะเลเปลี่ยนแปลงไปได้ง่าย ไม่เหมาะเลยด้วยจะเป็นอันตรายต่อกุ้งได้

แต่ถ้าน้ำในบ่อเลี้ยงมีความเค็มสูงมากเกินไป คือถ้าเค็มเกิน ๓๕ ppT. ไปก็ไม่ไหวเหมือนกัน เพราะจะทำให้กุ้งเกิดเป็นโรคได้ง่าย คือ จะทำให้เป็นโรคเปลือกล่อนไม่ติดกับเนื้อ ทำให้การเติบโตชะงักงันได้ เป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงกุ้งนี้มาก จึงต้องระวังเป็นพิเศษ

ในช่วงฤดูแล้ง บ่อเลี้ยงกุ้งก็มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับการระเหยของน้ำในบ่อเลี้ยงสูง ซึ่งเป็นการระเหยเพราะถูกความร้อนจากแสงแดดธรรมดานั่นแหละ จากเหตุนี้จะทำให้น้ำในบ่อมีความเค็มสูงขึ้นได้ ซึ่งในน้ำที่มีความเค็มสูงมากเกินไป จะทำลายอาหารธรรมชาติในน้ำของกุ้ง ซึ่งเป็นพวกแพลงตอนน้ำกร่อยโปรตีนชั้นดีอาหารของกุ้ง

พวกแพลงตอนน้ำกร่อย เป็นอาหารที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเจริญเติบโตของกุ้ง จะเห็นว่าน้ำที่ความเค็มระดับ ๓๐-๓๕ ppt. นี้ จะมีความใสผิดกับน้ำที่มีอาหารอุดมสมบูรณ์มาก ๆ ซึ่งมักจะมีสีน้ำตาลขุ่น ๆ นิดหน่อย สำหรับในน้ำที่มีความเค็มประมาณ ๑๕-๓๐ ส่วนต่อพันส่วน ซึ่งมีความเหมาะสมดี

เมื่อน้ำระเหยไปก็จะมีความเค็มเพิ่มมากขึ้น เราก็ต้องหาน้ำจืดมาผสมเติมลงไปให้ได้อัตราที่เหมาะสมคงที่อยู่เสมอได้จึงจะดี และการเปลี่ยนระดับความเค็มของน้ำในบ่อเลี้ยงนี้ ก็ควรค่อย ๆ เปลี่ยนอย่าผสมเปลี่ยนฮวบฮาบทันที เพราะอาจมีผลกระทบทำให้กุ้งเสียหายได้มากเหมือนกัน

ดังนั้น เวลาน้ำเค็มจัดในไต้หวัน เขาจึงต้องทำการผสมน้ำจืดลงไป โดยใช้น้ำบาดาลสูบขึ้นมาใช้ผสมในบ่อกุ้ง เพื่อควบคุมความเค็มให้ได้ในระดับที่เหมาะสม อีกทั้งเป็นการประหยัดการเปลี่ยนน้ำได้ดีด้วย เพราะถ้าเขาเลี้ยงด้วยน้ำทะเลโดยตรงนั้น ความเค็มของน้ำทะเลในบ่อเลี้ยงของเขาก็จะมีประมาณ ๓๐-๓๕ ส่วนต่อพันส่วน ซึ่งไม่ควรให้เค็มมากกว่านี้อย่างเด็ดขาด

ทางไต้หวันเขาใช้น้ำบาดาลสูบเอาขึ้นมาใช้ช่วยผสมในการนี้ของไทยเราอาจใช้น้ำฝนหรือน้ำคลองก็พอได้ เมื่อเราสูบน้ำบ่อเปลี่ยนน้ำควรเปลี่ยนให้ครั้งละน้อย ๆ และแทนน้ำซึ่งเกิดการระเหยในระดับเพียงประมาณ ๑-๒ เซนติเมตรต่อวัน ถ้าเราเปลี่ยนน้ำครั้งละ ๒๐-๓๐% ได้ก็จะดี จะทำให้ความเค็มคงที่ประมาณ ๑๕-๓๐ ppT. ได้ โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการเติบโตของกุ้งในบ่อเลย

มีนักลงทุนจากไต้หวันมาดูนาที่ทำบ่อเลี้ยงกุ้งในเมืองไทยหลายราย ถามดูก็ได้ความว่า นอกจากค่าแรงงานในประเทศเขาจะแพงมากแล้ว อีกเหตุหนึ่งเป็นเพราะว่า ชั้นดินที่เขาสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้นั้นเกิดทะลุ น้ำทะเลแทรกชั้นดินนั้นเข้าไปได้ ทำให้น้ำจืดกลายเป็นน้ำกร่อยไปเสียแล้ว จึงใช้การไม่ได้ เขาจึงต้องยอมยุติการเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้เสีย เพื่อรักษาอุตสาหกรรมหลักของเขาไว้

แต่ในความเค็มระดับต่ำ ๆ เกินกว่า ๑๕ ppT. นี้ ก็อาจสร้างปัญหาขึ้นได้เช่นกัน คือ อาจจะมีโอกาสให้เชื้อโรคทั้งจำพวกแบคทีเรียและโปรโตซัวบางชนิด สามารถจะเจริญเติบโตได้ง่ายขึ้น และสภาพดินก้นบ่อก็มักจะเสียเร็วขึ้นด้วย

นอกจากนั้น ถ้าหากน้ำจืดต่ำกว่า ๑๐ ส่วนต่อพันส่วน ก็อาจจะมีพวกแพลงตอนและพืชบางชนิด เช่น พวก*สาหร่ายคลอเรลล่า (CHLORELLA)* เจริญเติบโตเกิดขึ้นได้มาก ซึ่งถ้ามีสาหร่ายพวกนี้เกิดมากขึ้น ก็จะมีผลทำให้ถ่ายของเสียที่เป็นด่างออกมามาก ก็จะทำให้น้ำในบ่อเลี้ยงกุ้งของเรานั้นมีค่า pH สูงเกินกว่า ๑๐ ซึ่งก็ไม่เหมาะกับการเลี้ยงกุ้งกุลาดำได้นะครับ จึงต้องระวังเรื่องนี้ด้วย

ทำไมจึงต้องมีบ่อสำรองน้ำ

ก็อย่างที่ว่ามาแล้วนั่นละครับ ในประเทศไทยเรานี้ตามปกติแล้ว การจะหาแหล่งน้ำจืดมาผสมน้ำทะเลในบ่อเลี้ยงได้สม่ำเสมอตลอดทั้งปีคงทำได้ยาก เพราะระบบการชลประทานในแหล่งใกล้ทะเลของเรายังไม่ค่อยมี

หรือถึงแม้จะมีบ้างก็มีแต่น้ำซึ่งเกิดจากฝน เป็นน้ำฝนที่ตกชะผ่านเรือกสวนไร่นาลงมาสู่คลองก็อาจจะนำเอาพิษภัยจากสารฆ่าแมลง และสารฆ่าวัชพืชที่ตกค้างบนดินติดลงมาด้วย นับว่าเป็นอันตรายต่อกุ้งที่เลี้ยงนั้นเป็นอย่างยิ่ง จึงไม่ค่อยเหมาะที่จะเสี่ยงใช้น้ำอย่างนี้โดยตรง

ส่วนน้ำที่เจาะจากบาดาลในแถบใกล้ป่าชายเลน ก็มีคุณสมบัติไม่ค่อยจะเหมาะสม คือมักจะมีแร่ธาตุจำพวกธาตุเหล็กสูง หรือมีความกระด้างผิดปกติ อีกทั้งในการเจาะบ่อน้ำบาดาลในเมืองไทยเรา ส่วนมากก็จะต้องเจาะอยู่ที่ระดับต่ำกว่า ๑๐๐ เมตรลงไป ค่าใช้จ่ายทั้งค่าเจาะและในการปั๊มน้ำก็จะสูงตามไปด้วย เพราะต้องใช้ปั๊มน้ำขนาดใหญ่พอสมควรเชียวละ

อนึ่ง การใช้น้ำบาดาลในประเทศไทยเรานั้นก็ยังมีปัญหาในอนาคตด้วย เพราะรัฐบาลจำเป็นต้องควบคุมการใช้ในหลายพื้นที่ เพื่อป้องกันมิให้แผ่นดินทรุดต่ำลงมากเกินไป

อย่างในกรณีของไต้หวัน ถึงแม้สมัยก่อนคุณสมบัติของน้ำบาดาลเขาจะดีกว่าบ้านเรา แต่ขณะนี้เขาก็ได้เริ่มมีปัญหาเกิดขึ้นอย่างรุนแรง เนื่องจากมีการใช้น้ำบาดาลกันมากขึ้นกว่าเดิม เป็นเหตุให้พื้นดินชั้นล่างเกิดทะลุ ทำให้น้ำทะเลซึมเข้ามาแทนที่ได้

ผลปรากฏว่าน้ำบาดาลของไต้หวันเขาจึงมีความกร่อยเพิ่มมากขึ้นทุกปี จนเป็นเหตุให้โรงงานอุตสาหกรรมซึ่งใช้น้ำบาดาลจากแหล่งเดียวกัน ต้องร้องเรียนต่อทางรัฐบาลให้ห้ามการเลี้ยงกุ้ง เพราะน้ำกร่อยได้ทำความเสียหายให้แก่ทั้งเครื่องจักร และการใช้ประโยชน์ทางภาคอุตสาหกรรมของเขาอย่างร้ายแรง

เหตุการณ์ตัวอย่างนี้ เมืองไทยเราจึงต้องระวังให้ดีด้วยเช่นกัน เมื่อได้เห็นว่าการเลี้ยงกุ้งของไต้หวันมีอันเป็นต้องเอวังลงด้วยประการฉะนี้ จึงควรระวังอย่าให้เกิดซ้ำรอยขึ้นในเมืองไทยเราได้ก็จะดี

สำหรับประสบการณ์การเลี้ยงกุ้งกุลาดำที่ผ่านมาแล้วนี้ และวิธีแก้ปัญหาเรื่องน้ำเค็มของชาวนากุ้งไทยเรา ตามแผนใหม่ก็ออกจะเหมาะสมดีมาก คือเราไม่จำเป็นต้องใช้น้ำจืดจากแม่น้ำลำคลองหรือจากน้ำบาดาลมาผสมโดยตรงอย่างไต้หวัน เพียงแต่เราใช้วิธีถ่ายน้ำเก็บเข้าบ่อสำรองไว้ให้ได้ปริมาณมากพอ และอาหารธรรมชาติที่ติดน้ำเข้ามาก็จะมีเพิ่มขึ้นได้ด้วย เวลาฝนตกก็จะมีน้ำจืดมาผสมในอัตราสูงมากจนต้องระบายออกอยู่แล้ว

วิธีที่ดีที่สุดขณะนี้ก็คือ เวลาก่อสร้างบ่อเลี้ยงกุ้ง *แบบหนาแน่น (INTENSIVE)* นี้ ควรจะทำกันในเนื้อที่ประมาณ ๓๐-๔๐% เอาไว้เป็นบ่อเก็บน้ำสำรองด้วยจึงจะดี

ขณะเดียวกันบ่อเก็บน้ำสำรองนี้ ก็เป็นบ่อเลี้ยง*กุ้งธรรมชาติ*และ*กึ่งพัฒนา (EXTENSIVE)* ไปในตัวด้วย จะได้ประโยชน์ทั้ง ๒ ทาง ซึ่งดีกว่าไต้หวันเยอะเลย !

การขุดบ่อสต๊อกหรือสำรองน้ำนี้ ก็ควรจะขุดแบบมีร่องหรือ "ขาวัง" รอบ ๆ บ่อไว้ด้วย เหลือพื้นที่ตรงกลางเป็นชานเอาไว้ให้ตื้นขึ้นมาหน่อย เพื่อให้แสงแดดส่องถึงก้นบ่อส่วนใหญ่ได้สะดวกขึ้น จะเป็นแหล่งช่วยสร้างอาหารธรรมชาติ จำพวกแพลงตอนให้เติบโตได้เร็วขึ้น

ดังนั้น บ่อสำรองน้ำนี้จึงจะมีประโยชน์มาก เป็นทั้งบ่อเพาะอาหารธรรมชาติไปในตัวด้วย เพื่อใช้ป้อนเข้าสู่ในบ่อเลี้ยงได้ทันทีตามที่ต้องการ การถ่ายเทของน้ำในบ่อเลี้ยงกุ้งแบบหนาแน่น ก็ควรจะทำอย่างที่ว่าไว้ตอนก่อนแล้ว คือ ควรจะถ่ายเทให้อยู่ในระดับ ๒๐-๓๐% ต่อวันก็พอ ซึ่งก็ทำได้ไม่ยากเลย บ่อน้ำสำรองนี้จึงควรจัดให้มีขึ้นอย่างเหมาะสมด้วย

จะเลี้ยงกุ้งกุลาดำกันทั้งที ก็ควรจะเลี้ยงให้มีกำไรมาก ๆ จึงจะดี

สำหรับในที่มีฝนตกมาก ๆ หน่อย เรื่องความเค็มของน้ำในบ่อเลี้ยงจะเค็มเกินระดับ ๑๕-๓๐ ส่วนในพันส่วนก็ไม่ค่อยจะเกิดขึ้น กลับจะมีแต่เรื่องทำให้น้ำมีความเค็มลดลงไปเสียอีก เมื่อน้ำจืดลงไปมากนักก็ไม่ดี ก็ต้องมีวิธีแก้ไขกันให้ดีด้วยเช่นกัน

เช่นขณะฝนตกชุก ควรหาทางระบายน้ำผิวบนในบ่อเลี้ยงออกทิ้งนอกบ่อทันที ซึ่งเรื่องนี้ระบบการทำประตูระบายน้ำแบบใหม่ที่ *คุณหัสนัย กองแก้ว* เสนอแนะไว้นั้น ผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำทั้งหลายก็สามารถจะทำตามได้ไม่ยาก จะเปิดท่อระดับบนระบายน้ำฝนออกได้ทันที ไม่ทำให้น้ำเค็มที่อยู่ก้นบ่อถูกเจือจางลงไปเท่าใดเลย ซึ่งเป็นเรื่องดีจริง ๆ สำหรับประตูน้ำแบบใหม่นี้ ซึ่งเรายังสามารถจะดัดแปลงให้ดีกว่าต้นแบบนี้ได้อีกด้วย

กลับมาพูดถึงเรื่องน้ำเค็มในบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำทั่วไปต่อไปอีกหน่อยนะครับ *รศ.ประจวบ หลำอุบล* ได้อธิบายให้ฟังว่า ถ้าเป็นช่วงเวลาที่แดดร้อนจัดมาก การระเหยของน้ำทะเลในบ่อเลี้ยงกุ้งก็จะมีได้มากหน่อย ซึ่งเราก็จำเป็นต้องเอาน้ำจากบ่อสำรองเข้าไปแทนที่ เพื่อรักษาระดับความเค็มให้คงที่ในระดับ ๑๕-๓๐ ppt. ไว้เสมอ

เรื่องการเปลี่ยนน้ำในการรักษาระดับความเค็มของบ่อเลี้ยงกุ้ง ให้มีได้ในระดับพอเหมาะสมอย่างว่านี้ อาจต้องเปลี่ยนน้ำจากบ่อสำรองเข้าสู่บ่อเลี้ยง ในระดับประมาณ ๒๐-๓๐% ต่อวัน เรื่องนี้ในเมืองไทยเราทำได้ง่าย มิใช่เป็นปัญหาใหญ่อย่างของไต้หวันและเกาหลี ซึ่งส่วนมากเขาต้องใช้น้ำบาดาล สูบขึ้นมาผสมให้ความเค็มของน้ำในบ่อเลี้ยงเจือจางลงได้พอเหมาะ พอเกิดปัญหาน้ำบาดาลเป็นน้ำกร่อยขึ้นมา การเลี้ยงกุ้งของประเทศเหล่านั้นจึงเกิดมีปัญหารุนแรงขึ้นในทุกวันนี้

ผิดกับของไทยเรา ถ้าน้ำจืดเกินไปก็มีทางใช้น้ำทะเลมาเป็นตัวถ่ายเทปรับระดับความเค็มได้ดีมาก หรือถ้าน้ำเค็มไปก็ใช้น้ำฝนช่วย การใช้น้ำบาดาลในเมืองไทยเรา ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ แล้วก็ไม่สนับสนุนให้ใช้สำหรับการเลี้ยงกุ้งนี้เหมือนกัน

นอกจากจะเป็นเพราะเกรงปัญหาว่าจะทำให้เกิดแผ่นดินทรุดตามมา อย่างที่เห็นได้ชัดในแถบจังหวัดสมุทรปราการ ที่มีการใช้น้ำบาดาลกันมากนั้นแล้ว เรายังเกรงกันว่าในน้ำบาดาลนั้นอาจมีแร่ธาตุที่ไม่พึงประสงค์หรือไม่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงกุ้ง เช่นมีธาตุเหล็กปนอยู่มากเกินไป หรืออาจมีสารกำมะถันปนอยู่ด้วย

เพราะแร่ธาตุเหล่านี้ ไม่เหมาะสมกับน้ำที่จะใช้เลี้ยงกุ้งกุลาดำให้เติบโตได้เลย อาจมีผลร้ายทำให้กุ้งชะงักการเติบโต หรือเปลือกล่อน ตัวแคระแกร็นและตายไปในที่สุดได้ง่าย ดังนั้น เราจึงสนับสนุนให้ใช้แต่น้ำฝนหรือน้ำคลองที่ไม่มีสารพิษเจือปน และผสมกับน้ำทะเล

ในบ่อน้ำให้มีความเค็มที่ได้ระดับเหมาะสมดังกล่าวแล้วจึงจะดี

สำหรับอุณหภูมิที่เหมาะสมของน้ำในบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำนั้น *คุณหัสนัย กองแก้ว* ผู้เชี่ยวชาญของเอฟเอโอ. มีความเห็นว่า ควรจะอยู่ในระหว่าง ๒๖-๓๐ องศาเซลเซียส ถ้าผู้เลี้ยงกุ้งจัดเรื่องระดับความเค็มให้มีในระดับ ๑๕-๓๐ ppT.และให้ความเป็นกรดเป็นด่างหรือ pH อยู่ในช่วง ๗.๕-๘.๕ มีอ๊อกซิเจนไม่ต่ำกว่า ๔ ppm. และมีน้ำจากบ่อน้ำสำรองไว้ใช้ได้เหมาะสมดีแล้ว ความสำเร็จในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของท่าน ก็ใกล้ความหวังเข้ามาหลายสิบเปอร์เซ็นต์แล้วละครับ !

สำหรับท่านที่เพิ่งเลือกที่หรือไปซื้อที่ใหม่ ๆ ทำบ่อเลี้ยงกุ้งนี้ ก็ควรจะตรวจสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในบริเวณพื้นดินที่จะขุดบ่อเลี้ยงนั้นให้ดีเสียก่อนด้วย และอย่าลืมดูว่าในคลองหรือคูน้ำที่จะเข้ามาสู่บ่อเลี้ยงนี้ เคยมีปรากฏการณ์ที่มีกุ้งมีปลาตายลอยเป็นแพ หรือมีน้ำเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอมแดง หรือมีกลิ่นเหม็นบ้างหรือไม่ ?

ถ้ามีอาการอย่างว่านี้ ก็แสดงว่าจะต้องระวังเรื่องน้ำเสียนั้นให้ดี !

อีกประการหนึ่ง ก็คือเรื่องความขุ่นใสของน้ำทะเลที่จะใช้ก็อย่างว่านั่นแหละ ถ้าหากแหล่งน้ำนั้นมีสีขุ่นมาก อาจเกิดจากตะกอนเลนทางปากคลองคูน้ำนั้นมีมาก ซึ่งอาจจะทำให้เกิดตะกอนในบ่อเลี้ยงกุ้งของเราได้มากด้วย และจะทำให้ดินก้นบ่อเกิดหมักหมมเสียเร็ว เนื่องจากความขุ่นของน้ำจะทำให้แสงแดดส่องลงไม่ถึงก้นบ่อ ถึงแม้จะมีน้ำอยู่ในบ่อเลี้ยงเพียง ๑ เมตรเท่านั้นก็ตาม อย่างนี้ก็ไม่เหมาะสม เพราะในน้ำขุ่นจะทำให้การเจริญของแพลงตอนอาหารลูกกุ้งเติบโตไม่ได้ดี และกุ้งกุลาดำมันชอบอยู่ก้นบ่อเสียด้วย ถ้าสกปรกเสียแล้วก็อาจเป็นอันตรายต่อกุ้งได้ง่ายนะครับ

เพราะฉะนั้น จึงควรแก้ไขโดยการขุดลอกปากคลองคูน้ำนั้นเสียบ้าง ให้น้ำทะเลเข้าสู่บ่อเลี้ยงได้สะดวกขึ้น ก็จะดีกว่าปล่อยทิ้งไว้อย่างนั้น

การคมนาคม-ไฟฟ้าก็สำคัญ

หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งของการเลือกพื้นที่ทำบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำนั้น ก็คือ *เรื่องการคมนาคม* และ*เรื่องการใช้ไฟฟ้า*

เรื่องการคมนาคมนั้น เป็นเรื่องจำเป็นจะต้องมีถนนสายหลักเข้าสู่แหล่งชุมชนหรือตัวเมืองได้สะดวก โดยอยู่ไม่ห่างไกลมากนัก และถนนแยกที่จัดเข้าสู่บ่อเลี้ยงกุ้งของเรานั้น ก็ควรทำให้เรียบร้อย ให้ใช้การได้สะดวกทุกฤดูกาล

เพราะเราจำเป็นจะต้องมีการลำเลียงสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องมีสำหรับกิจการบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้ ตั้งแต่เครื่องสูบน้ำ เครื่องดันน้ำขนาดใหญ่ที่จะต้องมี

ประจำบ่อเลี้ยง ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น

รวมทั้งเรื่องการขนส่งลูกกุ้ง อาหารกุ้ง จะต้องขนส่งได้สะดวกรวดเร็ว และเรียบร้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อจับกุ้งขาย จะต้องจัดระบบการลำเลียงจากบ่อใส่ภาชนะนำมาสู่จุดที่ทำการแช่น้ำเย็นจัด ซึ่งใส่น้ำสะอาดมีน้ำแข็งทุบใส่ลงไว้เย็นเจี๊ยบ เอากุ้งที่จับมานั้นลงแช่ทันทีไม่รีรอ

โดยวิธีนี้จะทำให้กุ้งช็อคทันที เช่นนี้จะคงรักษาสภาพความสดไว้ได้ดีมาก ต่อจากนั้นก็นำขึ้นยานพาหนะนำส่งผู้รับซื้อ ซึ่งถ้าเป็นแหล่งรับซื้อกุ้งสดที่มีกำลังการซื้อดีมาก ถ้านัดหมายกันให้ดี เขาอาจจัดส่งรถตู้ห้องเย็นมารับซื้อถึงฟาร์มกุ้งเลยก็ได้

หรือถ้าทางฟาร์มกุ้งจะต้องจัดยานพาหนะขนไปส่งขายที่จุดรับซื้อเอง ก็ต้องคำนึงถึงเรื่องการรักษาความสดของกุ้งไว้ให้ดีด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ทั้งเรื่องถนนทางคมนาคมที่เรียบร้อย และยานพาหนะที่ดี จึงมีความจำเป็นอยู่มากสำหรับเรื่องการเลี้ยง และการขายกุ้งกุลาดำนี้ส่งโรงงาน ทุกขั้นตอนต้องทำงานแข่งกับเวลา จัดการให้สะอาดและเรียบร้อยด้วยจึงจะดี

ทีนี้ก็มาพูดถึงเรื่องของไฟฟ้า ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการเลี้ยงกุ้งแบบหนาแน่น เพราะไฟฟ้าจำเป็นต้องใช้สำหรับการให้แสงสว่าง ทั้งบริเวณฟาร์มกุ้งได้ทั่วถึง ในเวลาการปฏิบัติงานภาคกลางคืนได้ตามที่ต้องการ

ประการที่สำคัญก็คือ ต้องใช้ไฟฟ้าเพื่อการเดินเครื่องสูบน้ำทะเลข้าสู่บ่อพักน้ำในฟาร์มกุ้ง ซึ่งเป็นเครื่องสูบน้ำที่ต้องใช้ท่อใหญ่ขนาด ๘ นิ้ว หมุนด้วยมอเตอร์ไฟฟ้าขนาด ๔-๖ แรงม้า สูบน้ำจากคลองข้ามคันบ่อเข้าสู่บ่อพักน้ำ กับเครื่องตีน้ำเพื่อเพิ่มออกซิเจนในบ่อนั้นด้วย

ดังนั้น ทั้งเรื่องการคมนาคมขนส่ง และเรื่องพลังงานไฟฟ้าจึงเป็นเรื่องที่ผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำ ต้องรู้จักจัดการให้เหมาะสมด้วยจึงจะสำเร็จลงได้ด้วยดี

ไม่อย่างนั้นทำไปแล้วจะได้อะไรล่ะครับ

(ต่อฉบับหน้า)

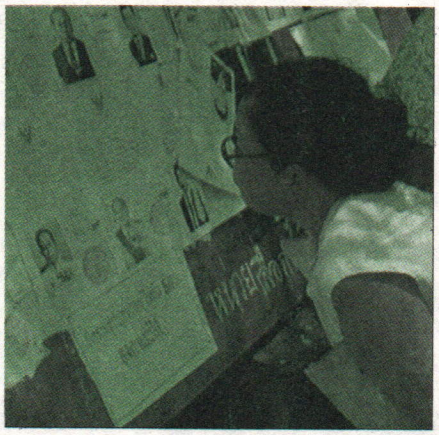

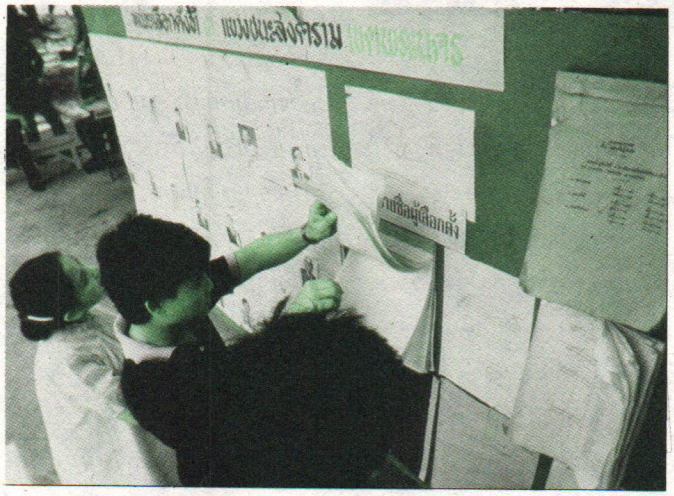

การซื้อเสียงเลือกตั้ง

สถิตย์ เล็งไธสง

เมื่อไม่นานมานี้ผมได้มีโอกาสไปเยี่ยมบ้านที่มหาสารคามอีก นำต้นไม้ไปปลูกหลังฝนลง

ท่านผู้อ่านคงจำได้ว่าบ้านผมเป็นหมู่บ้านในชนบทที่ห่างไกล ห่างจากตัวอำเภอวาปีปทุมถึง ๒๐ กิโลเมตร กว่าจะเข้าถึงก็ผ่านหลายหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านที่ผ่านก็รู้จักผมแทบทั้งสิ้น ต้องจอดรถคุยกันตามรายทางที่มีคนทัก มีหลายคนบอกให้ผมไปสมัครผู้แทนคราวหน้า ผมก็ได้แต่บอกเขาว่าไม่มีเงินแจก คำพูดที่ทำให้ผมชื่นใจจากปากตาเท่ง - ชาวบ้านแคนก็คือ *"สมัยนี้ไม่ต้องใช้เงินทุ่มหรอกขอรับ เห็นไหมที่ร้อยเอ็ด คนต่างถิ่นมาใช้เงินทุ่มไม่รู้กี่ล้านคราวที่แล้ว บางคนก็ไม่ได้เลย บางคนก็ได้ที่สุดท้าย ประชาชนเขาตื่นตัวกันพอสมควรแล้วเวลานี้"*

คำพูดนี้ประทับใจผมไปตลอดทาง นึกในใจว่าเย็นนี้จะต้องพูดกับชาวบ้านในเรื่องนี้ให้ได้ ไปถึงบ้านน้องสาวจวนเที่ยง ผมจอดรถไว้แล้วหลบไปนอนที่ข้างแม่น้ำเสียว เพราะเกรงราษฎรจะมาพบเข้าทำให้ไม่ได้พักผ่อน ระหว่างทางได้ยินเสียงกบเขียดร้อง ทางโน้นตัว ทางนี้ตัว แสดงว่าอีกไม่ช้าฝนจะตก หญ้าขึ้นเป็นสีเขียวประปรายสลับด้วยพุ่มเสียว ป่าสะแก และต้นสะแบงในทุ่งกว้าง ภายใต้ท้องฟ้าสีครามมีเมฆบางกระจายสุดขอบฟ้า ใจก็คิดว่า เมื่อไหร่หนออิสานจะเป็นสีเขียว มีป่าไม้ในท้องนาเหมือนยุโรปเขาบ้าง จะได้มีใบไม้ทับถมกลายเป็นปุ๋ยไหลลงสู่นา ทำให้ข้าวงามเหมือนในอดีตเมื่อครั้งผมเป็นเด็ก ครั้งโน้นมีป่าอยู่เป็นจำนวนมาก เวลาน้ำหลาก ปลาต้องตายทุกปี เนื่องจากมันเมาน้ำป่า

ผิดสังเกตอยู่อย่างหนึ่งคือ เมื่อก่อนเห็นรอยไฟไหม้ตอข้าว แต่คราวนี้ไม่ค่อยมี ได้ทราบจากหลานเขยว่าคนเขาตื่นตัวกันตั้งแต่วันที่ผมแจกหนังสือ ซึ่งมีเรื่องภัยของไฟป่า *"เวลานี้เขาไม่เผาแล้วพ่อใหญ่ เขาเก็บเอาไปทำปุ๋ยหมักกันหมด"*

ตอนเย็นเมื่อรับประทานอาหารแล้ว ผมได้ไปที่วัด ให้คนตีกลองเรียกราษฎรมาร่วมกันสวดมนต์ก่อนที่จะคุยกัน จะได้ไม่ต้องไปเยี่ยมบ้านโน้นบ้านนี้ ไปไม่ทั่วคนเขาก็น้อยใจ

เสร็จจากไหว้พระและถามสารทุกข์สุกดิบ สิ่งที่หลีกไม่พ้นก็คือเรื่องกฎหมาย และการเมือง

"คราวนี้เรามาคุยกันเรื่องซื้อเสียงกันเถอะนะ" ผมรีบตัดบทขึ้นก่อนที่ราษฎรจะถามปัญหากฎหมายซึ่งกินเวลามาก

"พ่อใหญ่จะมาสมัครผู้แทนหรือไง ถ้าพ่อใหญ่สมัรนะ โอ้ย พวกผมจะทิ้งบัตรเดี่ยวให้เลย โดยไม่ต้องแจกเงิน" เสียงเด็กหนุ่มคนหนึ่งพูดมาจากด้านหลัง แล้วคนก็หัวเราะกันทั้งวง พอเสียงหัวเราะสงบลง ผมขออนุญาตไปนั่งที่เก้าอี้ใกล้ ๆ กับสมภาร เพื่อให้ทุกคนมองหน้าเห็น แล้วพูดเรื่องซื้อเสียงตามที่ผมตั้งใจไว้

"ดูก่อนพี่น้องทั้งหลาย อย่าเห็นการซื้อเสียงเป็นเรื่องสนุกนะ มันเป็นการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง มีโทษฉกรรจ์ จำคุกตั้งแต่ ๑ ปี ถึง ๑๐ ปีเลยเชียว นอกจากนั้นยังให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งด้วย"

"ที่ประชุมเงียบคล้ายกับงง สักครู่หนึ่งตาเคนซึ่งนั่งอยู่ใกล้ผมจึงถามขึ้นว่า ถ้าไม่แจกเงินแต่แจกปลาทู ไม้ขีดไฟ หมากพลูบุหรี่ล่ะ ผิดหรือเปล่า"

"ผิดทั้งนั้น" ผมตอบขึ้นทันที แล้วผมหยิบกฎหมายเลือกตั้งขึ้นมาเปิดอ่าน มาตรา ๓๕ เป็นเชิงอธิบายให้ที่ประชุมฟัง

"มาตรา ๓๕ ห้ามไว้ดังนี้นะพี่น้องนะ คือ ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้อื่นใด เช่น ญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงของผู้สมัร เป็นต้น กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจูงใจให้ราษฎรผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่น" ผมพูดยังไม่จบก็มีคนสอดขึ้น

"ก็ไอ้ซื้อเสียงนั่นแหละใช่ไหม"

"ไม่เท่านั้นนะครับ ผมพูดยังไม่ทันจบคุณมาพูดขัดจังหวะก่อน" ผมพูดด้วยเสียงที่ค่อนข้างแสดงความรำคาญ แล้วคนนั้นก็บอกให้ผมอ่านต่อไป โดยเขาสัญญาจะไม่ขัดคออีก ผมจึงอ่านต่อว่า

"...คือ ไม่เฉพาะจ้างให้เขาลงคะแนนให้ตนหรือผู้สมัครอื่นเท่านั้นนะครับ ตรงกันข้าม ถ้าแจกเงินเพื่อไม่ให้ลงคะแนนให้ผู้สมัครคนหนึ่งคนใดเช่นคนที่ตนไม่ชอบ อย่างนี้ก็ผิดเหมือนกัน เช่น คุณไม่ชอบนายแดงผู้สมัครคนหนึ่ง จึงจัดการแจกเงินแจกของให้ราษฎรเพื่อไม่ให้ลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครคนนั้นก็ผิดเท่ากัน พูดง่าย ๆ ก็คือกฎหมายนี้มุ่งที่จะให้ผู้เลือกตั้งไปลงคะแนนเสียงด้วยใจบริสุทธิ์ โดยปราศจากการจูงใจด้วยเงินทองหรือสิ่งของนั่นเอง"

"ถ้าไม่แจกเงิน แจกสิ่งของแต่ให้ประโยชน์อย่างอื่น จะผิดหรือเปล่า" เสียงคนเดิมพูดสวนขึ้น

"ครับ เอาละ" ผมดำเนินเรื่อง *"ฟังนะ กฎหมายห้ามไว้หลายอย่างด้วยกัน ไม่ใช่เฉพาะแจกเงินหรือสิ่งของจึงจะผิด คือ*

ข้อ (๑) (ห้าม) จัดทำให้เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้ทรัพย์สิน หรือ **ประโยชน์** *อื่นใด* **อันอาจคำนวณเป็นเงินได้** *เช่น ขุดบ่อปลาให้ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นหัวคะแนนชักชวนลูกบ้านให้ลงคะแนนเสียงให้แก่ตนเอง หรือญาติพี่น้องของตนที่สมัครผู้แทนก็ผิดแล้ว สัญญาว่าจะขุดบ่อปลาให้ก็ผิด หรือรับว่าจะส่งลูกชายไปทำงานเมืองนอกก็ผิดทั้งนั้น แจกปลาทู บุหรี่ ผิดไม่มีปัญหา กรุงเทพฯ เขาไม่ทำกันแล้วนะครับ ก็เห็นทำกันอยู่แถวบ้านเราและภาคเหนือ เห็นจะเป็นเพราะว่าประชาชนยากจนมังครับ ภาคใต้ก็น้อยเต็มที ที่ปักษ์ใต้นี่สบายมาก แจกเงินเขาเอา แต่เวลาไปลงคะแนนเสียงเขาลงให้คนอื่น สมน้ำหน้าไปเลย"*

"ข้อ (๒) ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน หรือทรัพย์สินอื่น ไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อมแก่สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษาหรือสถานสงเคราะห์อื่นใด อย่างขุดสระให้วัด หรือวางเสาไฟฟ้าให้เข้าหมู่บ้าน สร้างโรงเรียน สร้างสะพานให้ชุมชน เป็นต้น ผิดทั้งนั้น"

"ข้อ (๓) (ห้าม) ทำการหาเสียงด้วยการจัดให้มีมหรสพและการรื่นเริงต่าง ๆ เช่น เถ้าแก่แป๊ะจัดหมอลำไปเล่นให้คนดูเพื่อหาเสียงให้หลานชาย ซึ่งสมัครรับเลือกตั้งอย่างนี้ติดคุกหัวโต อาจจะถูกเนรเทศด้วย"

"มิน่าหมู่นี้ถึงไม่ค่อยมีใครจ้างหมอลำให้ดู เอาแต่แจกเงิน มันทำง่ายดี ไม่มีใครทันเห็น" เสียงสมภารพูดขึ้น และราษฎรหลายคนพูดตาม พอเสียงสงบลงผมจึงพูดต่อ

"ข้อ (๔) (ห้าม) ทำสิ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์ หรือสิ่งอื่นใด เพื่อประโยชน์ของ

บุคคล ชุมชน มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา หรือสถาบันอื่นใด ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือไม่ก็ตาม"

"อย่างพ่อใหญ่ทวัชวางเสาไฟฟ้าเข้าตำบลหวายเพื่อหาคะแนนเสียงก็ผิดสินะ" เสียงหลายคนถามขึ้น

"ผิดแน่" ผมตอบ

"ก็เห็นแกไปนั่งเป็นผู้แทนสบายเฉิบในสภา ไม่เห็นมีใครทำอะไรแก" ราษฎรพูดขัดคอผม ๒-๓ คน

"เอาล่ะ ผมขอพูดข้อสุดท้ายก่อนแล้วจะตอบข้อนี้

"ข้อ (๕) (ห้าม) เลี้ยงหรือรับจะจัดงานเลี้ยงผู้ใด เพื่อให้คนเขาลงคะแนนให้ฝ่ายตนหรือไม่ให้ลงให้ฝ่ายตรงข้ามก็ผิด" พูดจบผมมองไปรอบ ๆ วงเพื่อขอคำถาม ทันใดนั้นก็มีเสียงตาสมถามขึ้นแกมหัวเราะว่า

"ที่เขาเลี้ยงที่จังหวัดใกล้ ๆ ร้อยเอ็ดเมื่อไม่นานมานี้ ไม่เห็นมีใครทำอะไรเขา"

"อันนี้ก็อยู่ที่ว่ามีผู้ฟองร้องเอาความหรือไม่นะครับ เช่น ผมไปลักกระบือของใครสักคนหนึ่ง ไม่มีคนไปแจ้งความ ผมก็ลอยนวล ฉันใดก็ฉันนั้น"

"แล้วใครมีสิทธิ์ฟ้องเขาล่ะ เจ้านาย" เสียงตานูถามขึ้น

"อันนี้สิสำคัญ ตามหลักผู้ที่มีสิทธิ์ฟ้องร้องคดีอาญาได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดนั้น ๆ แต่การแจกเงิน แจกปลาทูเพื่อการหาคะแนนนิยมแก่ตนจะว่าผู้สมัครคนอื่นเสียหายเพราะราษฎรไม่ลงคะแนนให้เขาก็ไม่เชิง เพราะลงหรือไม่ลงมันอยู่ที่ราษฎร"

"ถ้าแดงแจกปลาทู แล้วกำชับราษฎรที่รับปลาทูไม่ให้ลงคะแนนให้นายดำผู้สมัครอีกคนหนึ่งล่ะ ดำจะเสียหายไหม" ราษฎรคนหนึ่งถามขึ้น

"แม้กระนั้นผมก็ยังสงสัยอยู่ เพราะลงหรือไม่มันอยู่ที่ราษฎร เขารับปลาทูแล้วอาจจะไปลงคะแนนให้ดำก็ได้"

"แล้วจะทำยังไงดี มันทำผิดกันทั้งบ้านทั้งเมือง" ราษฎรหลายคนถามพึมพำขึ้นพร้อมกัน

"คืออย่างนี้นะครับ ผู้เสียหายมีอำนาจร้องทุกข์ พูดง่าย ๆ ก็คือมีอำนาจไปแจ้งความต่อตำรวจให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด หรือถ้าตำรวจไม่ดำเนินคดีให้เขาก็มีอำนาจฟ้องคดีเอง"

"ถ้าไม่ใช่ผู้เสียหายอย่างพวกผมนี่นะ เห็นพวกเขาแจกเงินกัน จะไปแจ้งตำรวจให้จับกุมได้ไหม"

"เออ ถามดีนะ ก็ตอบว่าแจ้งได้ แต่เขาเรียกว่า **กล่าวโทษ ไม่เรียกว่าร้องทุกข์** และถ้าตำรวจไม่เอาเรื่องให้ก็สุดแค่นั้น ไม่มีสิทธิ์ฟ้องคดีเองเหมือนกรณีเป็นผู้เสียหาย เพราะเหตุนั้นพวกสมาชิกพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามจึงมักจะให้คนไปสอดแนมดูว่าอีกฝ่ายหนึ่งแจกเงินซื้อเสียงหรือเปล่า ถ้ามีเขาจะได้เอาเรื่อง"

"แล้วโทษเท่าไหร่โยม" ท่านสมภารถามขึ้น

"ผมพูดให้ฟังแล้วตั้งแต่ต้นว่าโทษจำคุกตั้งแต่ ๑ ปี ถึง ๑๐ ปี คือ ถ้าพิจารณาได้ความว่าบุคคลนั้นทำผิดศาลจะลงโทษต่ำกว่า ๑ ปีไม่ได้ แต่ไม่เกิน ๑๐ ปี และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด ๑๐ ปีด้วย และถ้าเป็นคนต่างด้าวกระทำผิด เช่น กั๋งซึ่งเป็นคนจีนถือใบต่างด้าวแจกเงินช่วยเหลือหลานชายซึ่งสมัครรับเลือกตั้ง อย่างนี้นอกจากจะติดคุกแล้วยังจะถูกเนรเทศออกนอกประเทศไทยด้วย"

"คนต่างด้าวยุ่งกับการเมืองไม่ได้หรือไงครับ"

"มาตรา ๑๔ ห้ามไว้ว่าห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งไม่มีสัญชาติไทยกระทำการใด ๆ เพื่อประโยชน์แก่การเลือกตั้ง เช่น จัดการรับส่งหรือแจกเงิน เป็นต้น โดยประการที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง และห้ามมิให้เข้าช่วยเหลือในการเลือกตั้งด้วยประการใด ๆ ทั้งนี้เว้นแต่การกระทำนั้นเป็นการช่วยราชการ เช่น ช่วยราชการติดป้ายประกาศต่าง ๆ ไม่เป็นไร หรือเป็นการประกอบอาชีพโดยสุจริต เช่น ขายป้าย โฆษณา หรือรับเขียนป้ายโฆษณา ซึ่งเป็นอาชีพของเขาก็ไม่เป็นไร"

"เออ พวกแจกเงินอะไรนี่จะถูกฟ้องว่าการเลือกตั้งเป็นโมฆะได้ไหม เจ้านาย" เสียงตานูถามขึ้นจากข้างหลังสุด

"ไม่ได้หรอกพี่หิด ได้แต่ฟ้องให้ติดคุกอย่างเดียว"

"แล้วพวกที่ใช้รถขนคนไปลงคะแนนเสียงนี่ผิดไหม มัน

ทำกันจังเลย" ทิดนูถาม

"ผิดไม่มีปัญหาเลยพี่ทิด มาตรา ๓๗ ห้ามมิให้ผู้ใดจัดยานพาหนะนำผู้เลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้งเพื่อการเลือกตั้ง หรือนำกลับไปจากที่เลือกตั้ง หรือจัดให้ขึ้นยานพาหนะอื่นโดยไม่เสียค่าโดยสารตามปกติ เช่น เคยเก็บสิบบาทก็เก็บห้า อย่างนี้ก็ผิดแล้ว ถ้ายิ่งทำเพื่อประโยชน์ของผู้สมัครแล้ว ยิ่งผิดอย่างไม่ต้องสงสัย"

"แล้วโทษเท่าไหร่"

"อันนี้โทษไม่มาก จำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ผู้นั้นมีกำหนด ๕ ปีด้วย"

"เมื่อกี้นี้เห็นพูดว่า การซื้อเสียงนี้ไม่เป็นเหตุให้ฟ้องเพิกถอนการเลือกตั้ง แล้วกระทำผิดฐานใดที่เขาฟ้องเพิกถอนการเลือกตั้งน่ะ ได้ยินข่าวเขาฟ้องกันอยู่บ่อย ๆ

"เขาเรียกว่า ร้องคัดค้านการเลือกตั้งครับ คือกฎหมายมาตรา ๓๘ ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือราษฎร และพรรคการเมืองที่สมาชิกของเขาลงสมัครมีอำนาจยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาล ในกรณีที่เห็นว่าการเลือกตั้งของบุคคลใดเป็นไปโดยมิชอบ ฝ่าฝืนมาตรา ๒๖ คือไม่มีสิทธิสมัครก็ไปสมัครกับเขาอย่างกรณีผู้แทนซื้อใบสุทธิที่โคราชนั่น ฝ่าฝืนมาตรา ๓๒ คือกรณีใช้เงินในการเลือกตั้งเกินกว่า ๓๕๐,๐๐๐ บาท ฝ่าฝืนมาตรา ๓๔ คือกรณีไม่รายงานการใช้จ่ายต่อผู้ว่าฯ ภายในกำหนดหรือรายงานเท็จ อย่างกรณีคุณแคล้ว นรปฏิ ที่ขอนแก่น ฝ่าฝืนมาตรา ๕๒ คือกรณีเจ้าพนักงานดำเนินการเลือกตั้งกระทำการมิชอบ และมาตรา ๕๑ คือกรณีนับบัตรเลือกตั้งผิด ได้ ๕๐,๐๐๐ นับเป็น ๘๐,๐๐๐ เหล่านี้เท่านั้นที่กรณีซื้อเสียงซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญกฎหมายไม่กล่าวถึง"

"ประหลาดนะ" เสียงราษฎรคนหนึ่งพึมพำจากด้านซ้ายมือของผม

"ไม่ใช่ว่าศาลจะเพิกถอนการเลือกตั้งเสมอไปนะ" ผมพูดต่อ *"ถึงพิจารณาได้ความว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยมิชอบ ศาลอาจจะไม่สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก็ได้ เช่น หน่วยเลือกตั้งแห่งหนึ่งมีการโกงคะแนนเสียงให้นายแดงผู้สมัคร และนายแดงก็ได้รับเลือกตั้งเข้ามา ถ้าศาลพิจารณาเห็นว่า ถึงอย่างไร แม้ไม่นับคะแนนจากหน่วยเลือกตั้งนั้นเลย นายแดงก็ยังได้รับคะแนนมากกว่าผู้สมัครคนอื่น อย่างนี้ศาลอาจไม่สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก็ได้"*

"แล้วยื่นที่ศาลไหนล่ะขอรับ" เสียงตาสร้อยถาม

"ถ้าในกรุงเทพฯ ก็ยื่นที่ศาลแพ่ง ยื่นศาลแขวงหรือศาลอาญาไม่ได้นะ และถ้าในต่างจังหวัดก็ยื่นที่ศาลจังหวัด ยื่นที่ศาลแขวงไม่ได้อีกเหมือนกัน"

"แล้วศาลนั้น ๆ พิจารณาสั่งเองเหมือนคดีทั่ว ๆ ไปหรือไง" ตาพันถาม

"ไม่หรอก ลุงพัน" ผมตอบ *"ศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งได้แต่ไต่สวนสืบพยาน แล้วทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลฎีกา ซึ่งเป็นศาลสูงสุดสั่ง ศาลอุทธรณ์ไม่มีโอกาสตัดสินกับเขาหรอก แต่ถ้าเป็นกรณีฟ้องผู้ซื้อเสียงให้ติดคุกนั่น ศาลชั้นต้นตัดสินและมีการอุทธรณ์ฎีกาตามปกติ"*

"ทำไมเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านจึงไม่ให้ฟ้องติดคุกหรือฟ้องเพิกถอนกันบ้างนะ ล้มวัวล้มหมูกันครั้งละนับสิบตัว ไม่มีเงินแสนก็เป็นผู้ใหญ่บ้านไม่ได้ กำนันก็ต้องเงินล้านไปแล้วเวลานี้" ตาบุดดีพูดขึ้นแล้วมีราษฎรอีกหลายคนเห็นด้วย

"นั่นซี ผมก็อยากให้เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน และควรจะห้ามการซื้อเสียงด้วย ใครดีไม่ดีคนในหมู่บ้านนั้นเขารู้กันดี" ผมตอบ

หลังจากนั้น ผู้ใหญ่สามได้ยืนขึ้นกล่าวขอบคุณผม และพูดตลกว่า *"ถ้ามีกฎหมายเอาโทษคนฆ่าวัวหาเสียงเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ผมเห็นจะติดคุกก่อนคนอื่น"* ราษฎรหัวเราะกันทั้งวง

แล้วผมตอบว่า *"กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังไปลงโทษคนที่ทำผิดมาก่อนกฎหมายบัญญัติไม่ต้องกลัวหรอกผู้ใหญ่"* หลังจากนั้นผมได้พาราษฎรรับพรพระ และปฏิญาณตนต่อหน้าสมภารว่าจะไม่ขายเสียง หรือรับเงินรับทองจากใคร ไม่ว่าการเลือกตั้งใด รวมทั้งปฏิญาณว่าจะไม่ดื่มเหล้าและสูบบุหรี่ด้วย แล้วจึงแยกย้ายกันกลับ ขณะนั้นเวลาประมาณเที่ยงคืน บรรยากาศสงบสงัด เสียงจิ้งหรีดร้องอยู่ทั่วไป อากาศเย็นชื่นใจเมื่อมีลมโชยเบา ๆ ต้องผิวกาย ดวงดาวใหญ่น้อยดารดาษอยู่ทั่วท้องนภาที่ปราศจากแสงจันทร์ ผมรู้สึกเป็นสุขทั้งกายและใจ ไร้สรรพสิ่งที่กังวล จะมีอยู่นิดก็คือความห่วงใยราษฎร ซึ่งยังขาดความสำนึกกันอยู่มากในเรื่องระเบียบวินัย ยังมีการตัดไม้ทำลายป่ากันอยู่ และอีกหลาย ๆ อย่าง ผมก็ได้แต่หวังว่า เขาจะดีขึ้นและสมบูรณ์ในช่วงชีวิตของผมที่พยายามทำทุกอย่าง ภายในเวลาอันไม่นานนักนี้

ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ในชีวิตประจำวัน ของคนไทย และคนเยอรมัน

อำภา โอตระกูล

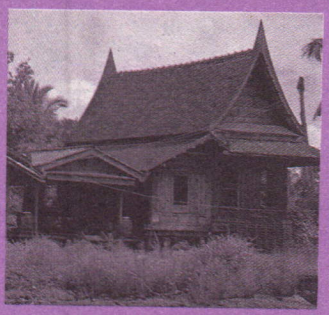

การเรียนรู้จักวัฒนธรรมของประเทศอื่น โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ห่างไกลกัน นอกจากจะเพิ่มพูนความรู้ ทำให้ได้เป็นข้อแตกต่างระหว่างกันและกันแล้ว บ่อยครั้งยังจะช่วยทำให้เราเข้าใจถึงวัฒนธรรมของตัวเองดียิ่งขึ้นอีกด้วย

เนื่องจากวัฒนธรรมมีความหมายกว้าง การศึกษาวัฒนธรรมจึงไม่จำเป็นจะต้องจำกัดอยู่เพียงเรื่องศิลปวัตถุ แต่อาจจะศึกษาได้จากวิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ และจากพฤติกรรมของคนในสังคมนั้น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

หากจะลองเปรียบเทียบวัฒนธรรมทางด้านการกิน การอยู่ และการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทย และคนเยอรมัน ก็จะเห็นว่ามีข้อแตกต่างที่น่าสนใจ น่าศึกษาหลายประการ

การศึกษาข้อแตกต่างในที่นี้จะไม่มีการประเมินคุณค่าในเรื่องใดทั้งสิ้น แต่จะเป็นเพียงการเปรียบเทียบหาคำอธิบายให้กับข้อแตกต่างตามที่เห็นเท่านั้น ข้อคิดเห็นที่แสดงออกก็ต้องถือว่าเป็นความคิดเห็นของผู้เขียนในฐานะเป็นคนไทย เพราะคนเยอรมันอาจจะมองเรื่องเดียวกันเป็นอื่นก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันนั่นเอง

หัวข้อใหญ่ ๓ หัวข้อที่มีอิทธิพลหล่อหลอมพฤติกรรมการแสดงออกในชีวิตประจำวันของคนไทยและคนเยอรมันให้แตกต่างกันไปที่จะกล่าวถึงในบทความนี้ คือ เรื่องการกิน การอยู่ เรื่องเพศ และเรื่องศาสนา และเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

หากพิจารณาเปรียบเทียบการอยู่อาศัยของคนชาติไทยและชาติเยอรมันแล้วอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมการอยู่อาศัยของเยอรมันมีลักษณะแยกคนจากกัน เน้นความเป็นเอกเทศของบุคคลแต่ละบุคคล ในขณะที่วัฒนธรรมไทยมีลักษณะเปิด คือ คนอยู่รวม ๆ กัน ไม่เน้นปัจเจกบุคคล บ้านเรือนไทยแต่โบราณมีลักษณะโล่ง ประตู

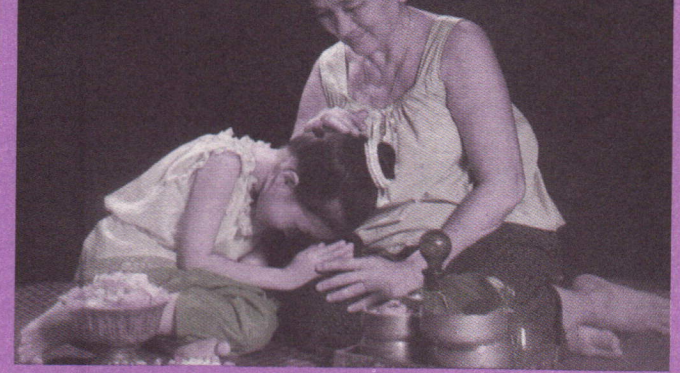

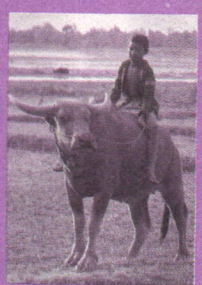

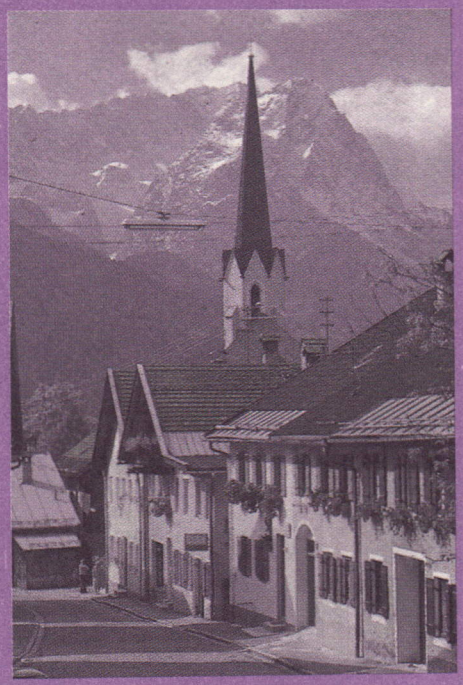

หน้าต่างเปิดหมด มีห้องนอนเป็นหลักหนึ่งหรือ ๒ ห้องเท่านั้น ข้างหน้าห้องมีชานหรือระเบียงเรือนกว้างใหญ่ ใช้เป็นที่นั่ง รับแขก รับประทานอาหาร สรุปว่าเป็นที่รวมของสมาชิกในครอบครัวตลอดทั้งวัน ธรรมเนียมไทยไม่กำหนดว่าแต่ละคนจะต้องมีห้องเป็นของตัวเองคนเดียว การนอนในห้องเดียวกันหลาย ๆ คน เป็นเรื่องปกติธรรมดาสำหรับคนไทย

แต่ในทางตรงกันข้าม ประเพณีเยอรมันกำหนดว่าทุกคนจะต้องมีห้องเป็นของตัวเองเป็นเอกเทศ แยกกัน ไม่ปะปนกัน เด็ก ๆ ก็ถูกแยกให้ไปอยู่คนเดียวในห้องของตัวมาตั้งแต่แบเบาะ ประตูห้องในบ้านทุกห้องปิดอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดสภาพต่างคนต่างอยู่ และเกิดประเพณีต้องเคาะประตูก่อนเข้าห้อง กล่าวได้ว่าให้ความสำคัญแก่ปัจเจกบุคคล ทำให้ทุกคนมีความเป็นตัวของตัวเองมาก

ครอบครัวเยอรมันนั้น หากคน ๒ รุ่นอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน เขาก็จะแยกครัวจากกันอย่างเด็ดขาด เช่น คุณตาคุณยายจะอยู่ชั้นล่าง ถือเป็นหนึ่งครอบครัว ลูกชายอยู่ชั้นบนกับครอบครัวของตน หรืออยู่คนเดียวแยกกันคนละส่วนไปเลย ไม่เกี่ยวข้องกัน การอยู่รวม ๆ กันหลายครอบครัว แต่ทานข้าวจากครัวเดียวกันแบบคนไทยไม่มีในสังคมประเทศเยอรมัน และแม้ว่าจะเป็นคุณยายแก่อยู่คนเดียว คุณยายเยอรมันก็จะยืนกรานที่จะอยู่คนเดียวในบ้านของตนหรือในแฟลตของตน หุงหาอาหารรับประทานเอง จะไม่ยอมให้ลูกหลานมาอยู่และลูกหลานก็จะไม่ยอมให้ไปอยู่ด้วยเช่นกัน อย่างดีก็จะเพียงเชิญให้ไปร่วมรับประทานข้าวด้วยในวันอาทิตย์ ซึ่งในกรณีนั้นทั้งคุณยายและลูกผู้เชิญ ก็จะปฏิบัติต่อกันเช่นแขกรับเชิญจริง ๆ ลักษณะเช่นนี้ย่อมแตกต่างจากวิถีชีวิตของคนไทย คนไทยโดยทั่วไปชอบที่จะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่มากกว่าที่จะอยู่คนเดียว เพราะอบอุ่นดี กล่าวได้ว่าความสำคัญของครอบครัวในสังคมไทยยังมีมาก ซึ่งก็แสดงออกทางภาษาด้วยอย่างชัดเจน เช่นการที่คนไทยนิยมเรียกผู้อื่นว่าพี่บ้าง น้องบ้าง ป้าบ้าง ยายบ้าง แทนที่จะเรียกชื่อหรือใช้สรรพนาม

การแยกกันอยู่ของสังคมเยอรมันทำให้เกิดประเพณีต้องทักทายกันตามเวลาและโอกาส ดังปรากฏอยู่ในภาษา เช่น คำอรุณสวัสดิ์ สายัณห์สวัสดิ์ ทิวาสวัสดิ์ ราตรีสวัสดิ์หรือคำอวยพรก่อนแยกกันไปนอนว่าขอให้คุณหลับสบาย หรือตอนเช้าตื่นขึ้นเจอกันก็ทักกันว่าอรุณสวัสดิ์ คุณนอนหลับสบายดีหรือ? ลักษณะคำทักทายเช่นนี้ ไม่มีในประเพณีไทย เพราะไม่จำเป็น เนื่องจากคนไทยอยู่รวม ๆ กันเห็นกันอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้แยกห้องต่างคนต่างอยู่มาแต่เดิมเช่นประเพณีชาวตะวันตกนั่นเอง

ทางด้านวัฒนธรรมการรับประทานอาหาร ความแตกต่างระหว่างไทยและเยอรมันก็

เป็นไปในลักษณะเดียวกับการอยู่อาศัยเช่นกัน คือฝ่ายไทยไม่เน้นปัจเจกบุคคล ในขณะที่เยอรมันให้ความสำคัญแก่บุคคลแต่ละคนแยกกัน ประเพณีการรับประทานอาหารของคนไทยนั้น อาหารทุกอย่างจะถูกยกมาตั้งรวมกันพร้อมกันไปเลย ผู้รับประทานเริ่มรับประทานพร้อมกัน ทานทุกอย่างร่วมกัน รวมทั้งแกงด้วย ในสมัยที่ยังใช้มือก็จะใช้ช้อนในชามแกงอันเดียวกันซดน้ำแกงด้วยซ้ำไป ในทางตรงกันข้ามอาหารเยอรมันจะยกมาตั้งทีละอย่างมาในชามใหญ่ แล้วมาแบ่งใส่จานให้ผู้รับประทานแต่ละคนแยกกันไปเลย เนื้อก็จะตัดเป็นชิ้นใหญ่ ๆ แบ่งกันไปแต่ต้นคนละชิ้น เมื่อทุกคนได้อาหารใส่จานของตนแล้วจึงเริ่มรับประทาน ต่างคนต่างรับประทานในจานของตน ไม่ปะปนยุ่งเกี่ยวต่อกันอีกต่อไป ด้วยเหตุนี้กระมังเยอรมันจึงมีประเพณีอวยพรกันก่อนที่จะเริ่มรับประทานอาหารว่า *"ขอให้อร่อย ๆ"* การอวยพรเช่นนี้ฟังดูก็เหมาะสมดี คือขอให้อร่อยกับอาหารในจานของตัว ในขณะที่ประเพณีไทยไม่มีการอวยพรอะไรกันก่อนรับประทานอาหาร หากจะมีก็อาจเพียงพูดว่า *"เอ้า ลงมือหานกันเถิด"* ซึ่งก็แสดงออกถึงลักษณะการร่วมรับประทานด้วยกันอย่างเห็นได้ชัด

การอยู่รวมกันทำให้คนไทยเรียนรู้จักที่จะเกรงใจผู้อื่น เกรงใจคือลักษณะพิเศษของคนไทยที่ยากจะอธิบายให้คนเยอรมันเข้าใจได้อย่างชัดเจน เพราะเป็นคำที่ตีความได้กว้าง เกรงใจอาจหมายถึงการเอาใจคนอื่น การยอมทำในสิ่งที่ตนไม่อยากทำ คือการไม่ปฏิเสธอะไรใคร หรือคือ การไม่พูดตรง ๆ เพื่อไม่ให้อีกฝ่ายผิดหวังหรือเสียใจ อย่างเช่น คนใช้อยากออกก็ไม่พูดตรง ๆ แต่หลอกนายจ้างว่าขอไปเยี่ยมญาติต่างจังหวัด แล้วก็ไม่กลับมาอีกเลยเป็นต้น การที่คนไทยถูกสอนให้เกรงใจคนอื่นอยู่ตลอดเวลา กล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าคนไทยไม่ให้ความสำคัญแก่ตัวเอง ถ่อมตัว ไม่เน้นความเป็นตัวของตัวเอง ผิดไปจากค่านิยมของคนเยอรมันอย่างตรงกันข้าม คนเยอรมันให้ความสำคัญกับความรู้สึกนึกคิดของตนเองมากกว่าของคนอื่น เยาวชนเยอรมันถูกสอนให้แสวงหาความเป็นตัวของตัวเองมาตั้งแต่เด็ก เพราะสังคมเยอรมันยกย่องคนที่มีความคิดเป็นของตนเอง กล้าพูด กล้าแสดงออก ไม่ตามคนอื่น คนเยอรมันจึงพยายามที่จะไม่เหมือนใคร หาความเป็นอิสระเป็นเอกเทศ เพื่อรักษาความเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่

การใช้สรรพนามของคนไทยนั้น ถ้าจะว่าไปก็สะท้อนให้เห็นลักษณะไม่ชอบเน้นตัวเองอยู่ไม่น้อย นั่นคือ คนไทยไม่นิยมใช้สรรพนาม *"ฉัน"* แต่จะเลี่ยงใช้คำอื่นแทน เป็นหนูบ้าง พี่บ้าง น้องบ้าง หรือเรียกชื่อตัวเองแทน โดยเฉพาะผู้หญิง หากใช้สรรพนาม *"ฉัน"* อย่างชัดเจนจะฟังดูแข็ง เชื่อมั่น

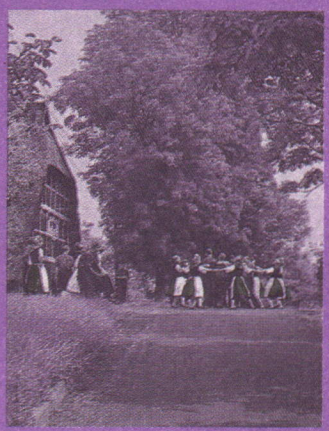

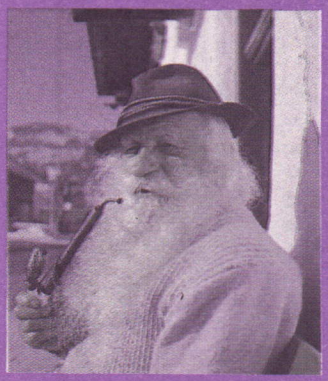

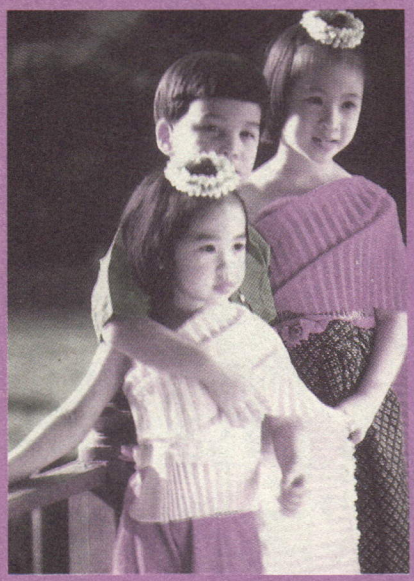

ตนเองเกินไป ขัดกับความนิยมของคนไทย สังคมไทยไม่ชอบให้ผู้หญิงเป็นเช่นนี้ ผู้หญิงจึงต้องเลี่ยงใช้คำอื่นแทนสรรพนาม *"ฉัน"* เพื่อทำให้ดูน่ารักขึ้น อ่อนหวานขึ้น นั่นคือต้องไม่เน้นตนเอง

ถ้าพิจารณาดูให้ละเอียดอาจกล่าวได้ว่าพิธีกรรมทางศาสนาก็มีส่วนส่งเสริมพฤติกรรมของตนอยู่มาก อย่างเช่น พิธีโบสถ์ทางคริสตศาสนานั้น บรรดาศาสนิกชนที่ไปโบสถ์จะต้องร้องเพลงสรรเสริญพระเจ้าด้วย ทุกคนจะร้องเพลงร่วมกัน นั่นคือ ทุกคนจะต้องแสดงออก ในขณะที่พิธีทางพุทธศาสนาไม่ได้กำหนดเช่นนั้น พิธีในวัดของคนไทยเราไม่ว่าจะเป็นการเทศน์ หรือการสวดในพิธีต่าง ๆ ผู้ทำพิธีคือ ฝ่ายสงฆ์ ชาวบ้านที่ไปชุมนุมเป็นเพียงผู้ฟังเงียบ ๆ เท่านั้น ไม่ต้องแสดงออก

การไม่แสดงออกของคนไทยยังรวมไปถึงการสำรวมไม่แสดงความรู้สึกให้ผู้อื่นเห็นอีกด้วย ไม่ว่าจะทางด้านดีใจหรือเสียใจ ประเพณี การรับของขวัญของคนไทยจึงตรงกันข้ามกับของเยอรมัน คือ เมื่อคนเยอรมันได้รับของขวัญตามธรรมเนียม ผู้รับจะต้องเปิดห่อต่อหน้าผู้ให้ ต้องแสดงความตื่นเต้น ดีอกดีใจต่อของขวัญที่ได้รับอย่างเต็มที่ ในขณะที่ตามธรรมเนียมไทย ผู้รับจะเพียงกล่าวคำขอบคุณอย่างสุภาพเท่านั้น จะไม่เปิดห่อดู เพื่อแสดงความสำรวมว่าไม่ใช่เป็นคนมักได้กระหายอยากรู้ เพราะคนไทยนิยมความสำรวมมากกว่าการแสดงความรู้สึกอย่างท่วมท้น

ลักษณะที่ต่างกันดังกล่าวเป็นไปได้หรือไม่ว่ามีสาเหตุมาจากคำสอนทางศาสนา คือ ทางคริสตศาสนาสอนให้คนชื่นชมต่อชีวิต ต่อโลก เพราะชีวิตเป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานมาให้เพียงครั้งเดียว เป็นสิ่งงดงาม คนจึงให้ความสำคัญต่อชีวิตนี้มาก ทัศนคติต่อชีวิตจึงเป็นไปในแนวทาง พยายามใช้ชีวิตอย่างเต็มที่ ต้องแสดงออกถึงความรู้สึก ยึดความสุข ความพอใจของตนเป็นหลัก ในทางตรงข้าม พุทธศาสนาสอนว่าชีวิตเป็นทุกข์ เป็นอนิจจัง มนุษย์จึงไม่ควรยึดมั่นในชีวิตนี้ให้มากนัก ไม่ควรยินดียินร้ายในวัตถุสิ่งของ ประเพณีไทยจึงนิยมความสำรวมสงบเสงี่ยม ไม่แสดงความรู้สึกของคนให้ผู้อื่นเห็นดังกล่าว

คนไทยนั้นแม้จะอยู่รวมกัน ดูสนิทสนมกัน แต่ก็จะไม่กอดจูบกัน แม้แต่บิดามารดากับบุตรก็จะไม่มีการจูบกัน ยกเว้นเฉพาะเมื่อบุตรยังเป็นเด็กเล็ก ๆ เท่านั้น แต่ที่ประเทศเยอรมัน บิดามารดาและบุตรจะคงจูบกันตลอดไปแม้เมื่อบุตรเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ตาม เช่น เวลาจะจากกันหรือเมื่อมาพบกันในกรณีที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน คนเยอรมันถือว่าการกอดจูบระหว่างบิดามารดากับบุตร ระหว่างคนรัก ระหว่างสามีภรรยา เป็นสิ่งปกติ ไม่ใช่สิ่งที่น่าละอาย สามารถทำอย่างเปิดเผยต่อหน้าผู้อื่นได้ และ

แม้แต่การเปลือยกายอาบน้ำร่วมกัน หรืออาบแดดด้วยกันในที่สาธารณะ ก็ไม่ใช่สิ่งผิดปกติแต่อย่างใดสำหรับคนรุ่นใหม่ ในขณะที่สังคมไทยไม่ยอมรับ ค่านิยมของไทยยังแบ่งแยกผู้หญิง ผู้ชายออกจากกัน ร่างกายถือว่าเป็นสื่อแห่งราคะ จึงต้องปกปิดให้มิดชิดตลอดเวลา- แม้แต่การอาบน้ำในหมู่เพศเดียวกัน คนไทยก็จะไม่ยอมเปลือยกายอาบน้ำเป็นอันขาด ถ้าจำเป็นจริง ๆ ก็จะต้องคอยให้มืดเสียก่อน หรือต้องดับไฟก่อนเป็นต้น ด้วยเหตุนี้เองจึงปรากฏว่าเป็นที่แปลกใจแก่ชาวต่างประเทศบ่อย ๆ ว่าทำไมชาวบ้านคนไทยเมื่อไปถึงน้ำตกหรือชายทะเล ทั้งผู้ชาย ผู้หญิงจะวิ่งลงน้ำทั้งเสื้อผ้าครบชุด

การที่คนไทยมีความรู้สึกต่อเรื่องเพศว่าเป็นสิ่งที่ไม่งดงามควรปกปิด ไม่พูดถึงนี้ก็แสดงออกให้เห็นในภาษาเช่นกัน ตัวอย่างเช่น เวลาผู้หญิงมีครรภ์ ในภาษาประจำวันเราจะพูดว่า *"เธอจะมีน้อง"* แทนที่จะพูดตรง ๆ ว่า *"เธอจะมีลูก"* หรือ *"เธอมีท้อง"* หรือเวลาแนะนำกันในหมู่เพื่อน ก็นิยมที่จะพูดว่า *"นี่คือแฟนของผม"* หรือ *"นี่คือแฟนของเรา"* แทนที่จะพูดว่านี่คือภรรยาของผม หรือนี่คือสามีของฉัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในสายตาของคนเยอรมัน สังคมไทยก็มีลักษณะแปลกที่ขัดแย้งในตัวเองอยู่ข้อหนึ่ง คือ ในขณะที่ชายหญิงจะไม่ถูกเนื้อต้องตัวกันในครอบครัวก็ไม่มีการกอดจูบกันให้เห็น แต่คนเพศเดียวกันผู้ชายกับผู้ชาย ผู้หญิงกับผู้หญิงก็อาจจะจับมือถือแขน เดินเกี่ยวก้อยกันไปตามถนนได้โดยไม่เป็นสิ่งผิดปกติ ในขณะที่คนเยอรมันจะไม่ทำเช่นนี้เลย คนเยอรมันถือว่าการจับมือถือแขนเกี่ยวก้อยระหว่างคนเพศเดียวกันเป็นเรื่องผิดปกติ ไม่มีใครกล้าทำ สำหรับคนไทยคือการแสดงออกของความสนิทสนมระหว่างเพื่อน

ความขัดแย้งที่ปรากฏในสังคมไทยอีกประการหนึ่งคือ เรื่องคำสอนทางศีลธรรมและการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกัน สตรีไทยถูกอบรมสั่งสอนอย่างเข้มงวดให้รักนวลสงวนตัว ไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน แต่ในขณะเดียวกันสังคมกลับให้อิสระแก่ผู้ชายมีเสรีภาพทางเพศได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่กุลสตรีไทยถูกสอนให้รักษาพรหมจารีย์ แต่อีกด้านหนึ่งกลับมีผู้หญิงถูกบังคับให้ประกอบอาชีพโสเภณี ข่าวเกี่ยวกับพ่อแม่ต้องขายลูกสาวให้ไปเป็นโสเภณี เพราะความยากจนย่อมแสดงให้เห็นว่ากฎเกณฑ์ประเพณีและการปฏิบัติบ่อยครั้งก็ขัดแย้งกันเองอย่างน่าเศร้าใจ

หากจะพิจารณาถึงเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ก็จะเห็นว่าระหว่างวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมเยอรมันก็มีความแตกต่างกันอีกเช่นกัน กล่าวโดยทั่ว ๆ ไป ในประเทศเยอรมัน เด็กจะถูกฝึกให้มีระเบียบวินัยมาตั้งแต่เล็ก ๆ แต่เด็กไทยจะถูกปล่อยให้มีอิสรภาพมากกว่า เช่น ในเยอรมันเด็กเล็ก ๆ จะถูกจับ

ให้นั่งในเก้าอี้ตัวสูงที่ประดิษฐ์ขึ้นมาสำหรับเด็กโดยเฉพาะ พร้อมมีผ้ากันเปื้อนผูกรอบคอ เพื่อจะกินอาหารด้วยตัวของตัวเอง ในขณะที่เด็กไทยโดยทั่วไปจะไม่ถูกบังคับให้มานั่งโต๊ะร่วมรับประทานอาหารกับผู้ใหญ่ เด็กไทยมีอิสระที่จะวิ่งไปรอบ ๆ ขณะรับประทานอาหารโดยมีคุณแม่ หรือคุณยายหรือพี่เลี้ยงถือชามข้าววิ่งตามป้อนให้ทีละคำ ๆ เวลานอนเด็กไทยก็ไม่จำเป็นจะต้องมีเวลาเข้านอนที่ตายตัว แต่จะไปนอนเมื่อง่วง เด็กเล็ก ๆ มักมีคนคอยอุ้มตลอดเวลา รถเข็นเด็กเป็นสิ่งที่ยังไม่แพร่หลายในเมืองไทย เด็กไทยจะไม่ถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียวเลย จะมีผู้ใหญ่มีพี่เลี้ยงคอยดูตลอดเวลา เพราะคนไทยมีความเห็นว่าเด็กยังเด็กช่วยตัวเองไม่ได้ ผู้ใหญ่ต้องเป็นฝ่ายให้ความช่วยเหลือเด็ก ด้วยเหตุนี้ในรถประจำทาง เมื่อมีเด็กขึ้นมา ผู้ใหญ่จำต้องลุกขึ้นให้เด็กนั่ง ในประเทศเยอรมันกลับมีประเพณีการปฏิบัติอย่างตรงกันข้าม คือ เด็กจะต้องลุกให้ผู้ใหญ่นั่ง เพราะคนเยอรมันมีความคิดในเรื่องนี้ว่า เด็กขาแข็งกว่าผู้ใหญ่เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในครอบครัวไทยที่ยากจน เด็ก ๆ ก็จะถูกละเลย ต้องดูแลตนเอง ในขณะที่ในครอบครัวคนมีเงิน เด็ก ๆ จะได้รับการเอาใจใส่ดูแลมากเกินไปจนเคยตัว ทำอะไรเองไม่ได้ เพราะมีคนรับใช้คอยทำให้ การที่สังคมยังแตกต่างกันมาก ยังมีระบบคนใช้คอยรับใช้อยู่เช่นนี้ จึงทำให้เด็กไทยส่วนหนึ่งเติบโตขึ้นมาในลักษณะที่จะเป็นนายคนแทนที่จะเรียนรู้เพื่อช่วยตนเอง

ความเป็นอิสระดังที่เด็กไทยได้รับจากที่บ้านจะเปลี่ยนแปลงไปทันทีที่เด็กเข้าโรงเรียน ระบบการศึกษาของไทยและเยอรมันแตกต่างกันในข้อนี้ ในขณะที่โรงเรียนของเยอรมันให้เสรีภาพไม่เข้มงวดกับเด็ก ปล่อยให้เด็กมีอิสระ โรงเรียนในประเทศไทยกลับเน้นเรื่องระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด นักเรียนไทยถูกฝึกอบรมอย่างเข้มงวดไม่ผิดนักเรียนทหาร ถ้าเทียบกับเด็กเยอรมัน เด็กไทยต้องเคารพเชื่อฟังครูอาจารย์ เด็กดีตามอุดมคติของคนไทย คือ เด็กที่สุภาพ เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่เถียงผู้ใหญ่ ซึ่งตรงกันข้ามกับอุดมคติของชาวเยอรมัน เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว นักเรียนไทยจึงมีระเบียบและเรียบร้อยกว่านักเรียนเยอรมันมาก คำ *"ขงดื้อแพ่งต่อผู้ใหญ่ ผู้มีอำนาจ"* ซึ่งเป็นค่านิยมในสังคมเยอรมัน ซึ่งแสดงออกในปรัชญาการศึกษาด้วยนั้น ยังไม่เป็นที่รู้จักในจิตสำนึกของคนไทยเลย

อย่างไรก็ตาม ในสมัยที่โลกมีการคมนาคมติดต่อกันได้อย่างสะดวกสบายเช่นในปัจจุบัน การถ่ายทอดรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันจึงเป็นไปได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน พลังของวัฒนธรรมและค่านิยมสมัยใหม่จากโลกตะวันตกที่ร่ำรวยกว่าก็แผ่ขยายไปทั่วโลก เกิดเป็นวัฒนธรรมสากลขึ้น จนกล่าวได้ว่าความแตกต่างระหว่างชนชาติต่าง ๆ กำลังจะพัฒนาไปสู่ความเหมือนกันในอนาคต ตามแนวโน้มของวัฒนธรรมสากลดังกล่าว ไม่มากก็น้อย

นายใหม่

สุชีพ ปุญญานุภาพ

นายของพิทยาเป็นคนเคร่งครัดในเรื่องจดหมายยิ่งนักกระดาษและซองต้องใช้ของดีประณีตเรียบร้อย และถ้าที่ใช้กันอยู่กระดาษยังเลวเกินไปก็จะไปสั่งทำกระดาษและซองพิเศษ

การพิมพ์จะต้องรู้จักย่อหน้า เว้นบรรทัดในที่ที่ควรเว้น ถ้ามีผิดแม้แห่งเดียวจะต้องพิมพ์ใหม่ การใช้ถ้อยคำสำนวนต้องไพเราะรื่นหู รวมความแล้วคนที่ทำงานลวก ๆ สุกเอาเผากินจะอยู่กับนายคนนี้ไม่ได้ พิทยาต้องปรับปรุงตัวเองอยู่นาน กว่าจะทำตนให้เข้ากับนายคนนี้ได้

บางครั้งนายของพิทยายังได้ขอตรวจสมุดรับส่งหนังสือตลอดจนดูวิธีเก็บหนังสือเข้าแฟ้ม และตรวจจนกระทั่งโต๊ะทำงานของทุก ๆ คนในบังคับบัญชา มิให้รกรุงรังเต็มไปด้วยเอกสารทั้งจำเป็นและไม่จำเป็น เมื่อมีเรื่องใหม่มาจะต้องมีเรื่องเก่าประเภทเดียวกันแนบเสนอไปเพื่อให้รู้เรื่องราวเกี่ยวโยงในอดีตทุกครั้ง ใหม่ ๆ พิทยารู้สึกอึดอัดเพราะถูกดุถูกว่าอยู่เสมอ แต่พอคุ้นมากเข้าพิทยาก็พลอยเห็นดีเห็นชอบไปด้วยว่านายของตนทำงานมีระเบียบและทำงานเป็น

แต่ครั้นแล้วจู่ ๆ นายก็ย้ายไป มีคนใหม่มาแทน นายคนใหม่นี้ไม่เคยสนใจเลยกับระเบียบสารบรรณ ร่างหนังสือให้ไปอย่างไรไม่เคยติไม่เคยว่า ลงนามมาให้ทุกครั้ง

นายคนใหม่นี้ไม่ดุใครเลย แต่ก็ดูเหมือนว่ายิ้มไม่เป็นเลยเหมือนกัน เป็นคนง่าย ๆ ไม่จู้จี้ เมื่อเห็นนายใจดี ทุก ๆ คนในที่ทำงานก็สบายใจ ความสนใจในระเบียบเริ่มน้อยลง รู้สึกเป็นอิสระแก่ตนเองมากขึ้น วันไหนนึกอยากจะหยุดก็ลาหยุดง่าย ๆ บางครั้งก็มาทำงานจนสาย บางครั้งก็กลับก่อนเวลา เท่านั้นยังไม่พอ ยังเที่ยวพูดในที่ต่าง ๆ ด้วยซ้ำว่าเจ้านายของฉันใจดี ทำอะไรเกินเลยไปนิดหน่อยไม่เป็นไร

หนักเข้าความเคยชินในการทำอะไรหรือทำอย่างไรก็ได้นี้ก็มีมากขึ้น ถึงขนาดไม่เห็นการงานส่วนรวมเป็นสำคัญที่สำคัญที่สุดก็คือส่วนตัว เรื่องเล็กเรื่องน้อยไม่ว่าเรื่องอะไร ถ้าเป็นเรื่องส่วนตัวแล้ว แม้เพียงการซื้อของใช้ก็ต้องออกไปซื้อในเวลาทำงาน

ครั้นถึงสมัยพิจารณาความดีความชอบ หลายคนอดนึกครั่น ๆ ไม่ได้ว่าเจ้านายใจดีอย่างนี้ เงินเดือนขั้นเดียวนั้นไม่มีปัญหา แต่เงินเดือนสองขั้นนี่แหละไม่ใครก็ใครคงจะได้กันบ้าง

พิทยาตกตะลึงเมื่อปรากฏว่าเจ้านายใหม่ของตนไม่ยอมให้ใครได้เงินเดือนขึ้นแม้แต่ขั้นเดียว

เสียงซุบซิบไม่พอใจเริ่มมีมากขึ้นในระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชา แต่เจ้านายก็คงนิ่งเฉยไม่แสดงอาการว่าชอบหรือไม่ชอบอะไร

คนที่รู้ว่าตัวไม่ได้เงินเดือนขึ้นดูเหมือนจะพากันไถลมากขึ้น ลาหยุดมากขึ้น เพราะถือว่าไหน ๆ เมื่อไม่ได้เงินเดือนขึ้นแล้ว ก็จะขยันเอาดีอะไรกันอีก ทำงานพอเป็นไปวันหนึ่ง ๆ ไม่ดีกว่าหรือ

พ้นปีใหม่ไปไม่ได้กี่วัน มีคำสั่งจากเจ้านายให้รวบรวมสถิติการทำงานของทุกคนว่าใครขาดกี่วัน ลากี่วัน มาสายกี่วัน ทุกคนตกใจที่เห็นว่าเจ้านายใจดี จะกลายเป็นผู้คอยจับผิดไป ผลของการสำรวจปรากฏว่าแทบทุกคนมีสถิติการปฏิบัติงานย่อหย่อน ไม่ก้าวหน้า ละทิ้งหน้าที่การงานบ่อยครั้ง ลาหยุดมากครั้ง

คราวนี้เองความเดือดร้อนใจก็ปรากฏขึ้น ครั้งแรกเป็นเรื่องของความโกรธที่เจ้านายไม่ให้เงินเดือนขึ้นเลย แต่คราวนี้กลายเป็นกลัวเพราะเจ้านายคนนี้ไม่ชอบพูดมาก ไม่ดุใคร แต่ก็ไม่ใช่หุ่นที่ใคร ๆ จะเชิดอย่างไรก็ได้

ใครก็ไม่ทราบกระซิบบอกต่อ ๆ กันมาว่า "ท่าน" กำลังพิจารณาตัดเงินเดือนในฐานะทำงานไม่ได้ผลดี ย่อหย่อนไร้สมรรถภาพ จากข่าวลือนั้นโรคกลัวก็เริ่มระบาด ทุกคนมาถึงที่ทำงานก่อนเวลา ไม่กล้าเลิกงานก่อนเวลา ความย่อหย่อนที่เคยมีอยู่เก่าก่อนหายไปดังปลิดทิ้ง หลายคนเริ่มรู้รสของความกลัว ความวิตกทุกข์ร้อน และรู้ว่าคนไม่พูดไม่ดุนั้นก็มิได้หมายความว่าจะให้ใครตบตาได้ตามชอบใจ

หลายคนบอกงดที่จะลางานไปช่วยธุรกิจของผู้ที่รักใคร่ชอบพอ เพราะยังไม่แน่ว่าตนเองจะเพียงจะถูกตัดเงินเดือนหรือได้รับพิจารณาโทษอย่างอื่นด้วย

ข่าวลือที่เคยพูดกันว่าเจ้านายใจดีที่สุด เริ่มเปลี่ยนแปลงใหม่ ว่าเจ้านายไม่พูดเลย ไม่ดุเลย แต่เป็นคนเอาใจใส่ดูแลความเป็นไปของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดที่สุด และไม่เห็นแก่หน้าใครเลย

วันหนึ่ง เวลาเช้าทุกคนได้รับคำสั่งให้เข้าห้องประชุม แต่เจ้านายก็ยังไม่เข้าไป ปล่อยให้ผู้รับคำสั่งนั่งคอยอยู่ในห้องประชุมนั้นด้วยสีหน้าท่าทางกระวนกระวายและวิตกทุกข์ร้อน

ดูเหมือนว่าแม้เสียงกระแอมหรือไอของใครสักคนหนึ่งก็จะเป็นที่ผิดสังเกต เพราะแต่ละคนก็นั่งนิ่ง ห่วงใยในโชคชะตาของตนอย่างเหลือเกิน บางคนถึงกับนึกเลยไปว่า ได้คนดุ ๆ มาเป็นเจ้านายเสียยังดีกว่า จะได้ระวังตัวไม่ประพฤติหละหลวม

ขณะที่ทุกคนกำลังคิดฟุ้งซ่านกันอยู่นั้น เจ้านายก็ปรากฏตัวในห้องประชุม ทุกคนยืนขึ้นแสดงคารวะ ด้วยใจคอผิดปกติ ไม่รู้ว่าจะมีเรื่องอะไรเกิดขึ้น

แต่ทุกคนก็โล่งอก เมื่อเห็นยิ้มของเจ้านายเป็นครั้งแรก เพราะตั้งแต่ย้ายมาอยู่ก็ดูเหมือน

นายคนใหม่นี้ไม่ดุใครเลย
แต่ดูเหมือนว่า
ยิ้มไม่เป็นเลยเหมือนกัน
เป็นคนง่าย ๆ ไม่จู้จี้

ท่านจะไม่เคยยิ้มเลย

"ท่าน" กล่าวขึ้นต่อที่ประชุมว่า

"การที่เชิญมาประชุมวันนี้ก็ด้วยต้องการจะแสดงความยินดีที่เห็นทุกคนปฏิบัติหน้าที่การงานดีขึ้น ไม่ขาดบ่อย ๆ เหมือนเมื่อก่อน เวลามาและเวลากลับก็ดีขึ้น ความตั้งใจทำงานก็ดีขึ้นโดยไม่ต้องตักเตือนกันเลย"

"ผมไม่ชอบพูดมาก ไม่ชอบดุใคร แต่ขอเสนอให้ทุกคนคิดว่าการจะคอยให้ผู้บังคับบัญชาต้องดูว่าหรือคอยจับตาดูความผิด ความบกพร่องนั้น ควรเป็นเรื่องของเด็ก ๆ แต่พวกเราเป็นผู้ใหญ่ด้วยกันแล้ว ควรตั้งตนเป็นนายของตัวเอง ตรวจตราดูแลตัวเอง แก้ไขตัวเอง พยายามทำตัวเองให้ดีขึ้น โดยวิธีนี้แม้จะเปลี่ยนแปลงผู้บังคับบัญชาสักกี่คน เราก็จะไม่ต้องเดือดร้อน คอยสังเกตความชอบความไม่ชอบของผู้บังคับบัญชา เพราะผู้บังคับบัญชาใหญ่คือตัวเราเอง นั้นจะคอยตักเตือนเราให้ดีเสมอ ต้นเสมอปลายอยู่เสมอ คนที่มีความหมั่นขยันตั้งใจทำงานดี มีความประพฤติดีเสมอต้นเสมอปลายนั้นเป็นผู้ได้เปรียบคนอื่น ๆ ที่เหลิง เมื่อรู้สึกว่าผู้บังคับบัญชาไม่สนใจกวดขัน แต่ความจริงผู้บังคับบัญชาอาจจะมองดูโดยไม่พูดก็ได้"

"เพราะฉะนั้นผมขอมอบผู้บังคับบัญชาใหม่ให้แก่ทุกคน คือขอให้ทุกคนเป็นผู้บังคับบัญชาตัวเอง จะได้คุมกันใกล้ชิดตลอดเวลา ผมขอรับรองว่าถ้าทุกคนตั้งใจปฏิบัติตนให้ดีขึ้นอย่างในระยะหลังนี้ ทุกคนก็จะได้รับการพิจารณาความดีความชอบไม่ต้องถูกงดขึ้นเงินเดือนอย่างที่แล้วอีก ผมขอพูดสั้น ๆ เพียงเท่านี้ หวังว่าทุกคนคงเข้าใจดีแล้ว จึงขอเลิกประชุมและขออวยพรให้มีความสุขความเจริญและก้าวหน้าโดยทั่วกัน"

"ผมไม่ชอบพูดมาก ไม่ชอบดุใคร แต่ขอเสนอให้ทุกคนคิดว่า การจะคอยให้ผู้บังคับบัญชาต้องดูว่า หรือคอยจับตาดูความผิด ความบกพร่องนั้น ควรเป็นเรื่องของเด็ก ๆ แต่พวกเราเป็นผู้ใหญ่ด้วยกันแล้ว ควรตั้งตนเป็นนายของตัวเอง ตรวจตราดูแลตัวเอง แก้ไขตัวเอง พยายามทำตัวเองให้ดีขึ้น"

(ต่อจากหน้า ๖๔)

จึงสร้างต้นแบบของเครื่องไฮดรอลิก แล้วทดสอบโดยการใช้งานยกสินค้าจริง หลังจากนั้นจึงส่งต้นแบบไปให้ลูกค้าทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขจนเป็นที่พอใจ ต่อจากนั้นโรงงานจึงสร้างเครื่องจักรเครื่องใหม่ให้ลูกค้านำไปใช้งานจริง การออกแบบของผลิตภัณฑ์คำนึงถึงมาตรฐาน DIN เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะมีการทดสอบเครื่องจักรที่สร้างเสร็จแล้วว่าได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ จึงจะส่งให้ลูกค้า

เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต วิศวกรชาวไทยสามารถซ่อมแซม และแก้ปัญหากระบวนการผลิตได้โดยตลอด ผลิตภัณฑ์ของโรงงานส่งจำหน่ายในประเทศเป็นส่วนใหญ่ ที่ส่งไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศก็มีอยู่บ้าง

๓. ห้างหุ้นส่วนจำกัด วงเทรดดิ้ง

ก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๒๔ เป็นผู้ผลิตผลไม้เชื่อมอบแห้ง ประกอบด้วยมะม่วง ขนุน ลำไย พุทรา ฝรั่งและมะกอกน้ำโดยใช้ผลไม้ที่ผลิตภายในประเทศเป็นวัตถุดิบ

เครื่องจักรอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตทั้งหมดสร้างขึ้นภายในประเทศไทย ส่วนความรู้ในกระบวนการผลิตโรงงานนี้ได้รับการถ่ายทอดจากผลการวิจัยและพัฒนาจาก วท.ทั้งหมด นอกจากนี้ วท.ยังให้ความช่วยเหลือในด้านเทคนิคเพื่อปรับปรุงเครื่องจักรบางตัวให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นรวมทั้งแก้ปัญหาการผลิตอื่น ๆ ด้วย

ผลิตภัณฑ์ของโรงงานนี้ส่งไปจำหน่ายใน ฮ่องกง มาเลเซีย สิงคโปร์ และหลายประเทศในทวีปยุโรปแล้วผลิตภัณฑ์ของโรงงาน ฯ ได้รับรางวัลผลิตภัณฑ์ดีเด่น *(product award)* ประจำปี ๒๕๒๙ ซึ่งจัดโดยหนังสือพิมพ์เส้นทางเศรษฐกิจ และได้รับ *Health Certificate* จากกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

๔. บริษัท อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ จำกัด

ก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๒๗ เป็นผู้ผลิตกระเทียมแคปซูลสกัดเข้มข้น ชนิดละลายน้ำได้ โดยใช้กระเทียมซึ่งผลิตได้ในประเทศเป็นวัตถุดิบ

เครื่องจักรอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต สามารถสร้างได้ภายในประเทศเกือบทั้งหมด ความรู้ในกระบวนการผลิตทั้งหมดได้รับการถ่ายทอดจากผลการวิจัยและพัฒนาจากวท.และ วท. ได้ออกแบบกระบวนการของการผลิตรวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาในการผลิตให้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนโรงงานสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

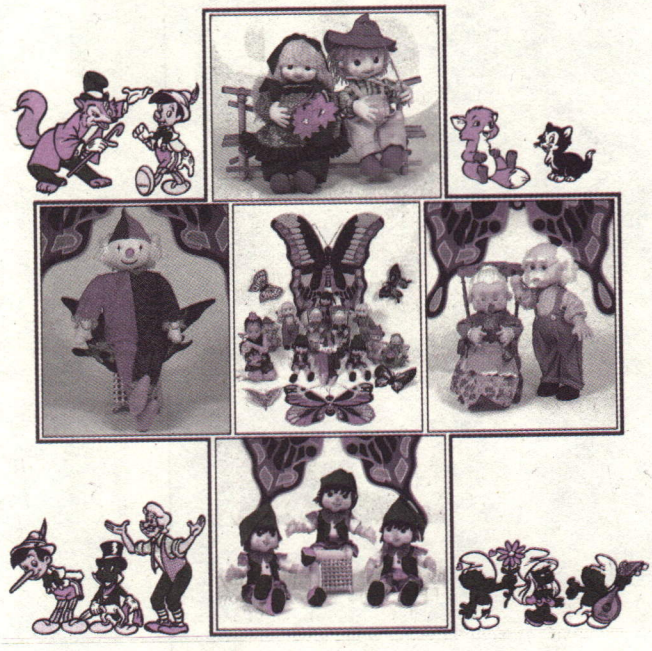

ผลิตภัณฑ์ของโรงงานในขณะนี้ จำหน่ายในประเทศไทย และอยู่ระหว่างการส่งไปจำหน่ายยังประเทศตะวันออกกลาง และแคนาดา ผลิตภัณฑ์นี้ได้รับการทดสอบทางด้านเภสัชวิทยาว่า สามารถลดไขมันในหลอดเลือดของสัตว์ทดลอง และมีผลการทดลองทางคลีนิคในเรื่องสรรพคุณแล้วจึงได้ขึ้นทะเบียนอาหารควบคุมพิเศษไว้กับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

โรงงานที่ได้กล่าวแล้วทั้งหมด มีส่วนได้เสริมสร้างและพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศสมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นโรงงานที่มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ต่อการพัฒนาสินค้าไทย จะเป็นตัวอย่างให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคอื่น ๆ หันมาสนับสนุนและชื่นชมกับความสามารถของคนไทยและจะส่งเสริมให้มีการวิจัยค้นคว้าหาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในประเทศต่อไป การดำเนินงานนี้จะได้มีการปฏิบัติต่อเนื่องเป็นประจำ โดยจะไม่มีการจำกัดจำนวนโรงงานที่จะได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ แต่จะได้มีการพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคณะกรรมการ ซึ่ง วท. ได้แต่งตั้งขึ้น

ผลการตรวจพิสูจน์อาหาร

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จึงขอประกาศผลการตรวจวิเคราะห์อาหารที่กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้ตรวจพิสูจน์แล้ว ดังต่อไปนี้

อาหารพบสีที่ไม่อนุญาตให้ใช้ผสมอาหาร

๑. กุ้งแห้ง เก็บตัวอย่างวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๐ จากนางอุไร สงวนงาม บ้านเลขที่ ๘๑/๔ จากนายสำรอง สุขนิตย์ บ้านเลขที่ ๑๖๕/๔ และจากนางสมเครือ สุวรรณชัย บ้านเลขที่ ๑๖๔/ข. ถนนโกรกกราก ตำบลโกรกกราก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ตรวจพบสีแดงและสีส้มที่ไม่อนุญาตให้ใช้ผสมอาหาร

๒. กุ้งแห้ง เก็บตัวอย่างวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๓๑ เก็บจากบริษัทสยามจัสโก้ จำกัด เลขที่ ๑๒๙ ถนนรัชดาภิเษก ห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร ตรวจพบสีแดงที่ไม่อนุญาตให้ใช้ผสมอาหาร

อาหารพบวัตถุกันเสีย โซเดียม เบนโซเอทในปริมาณสูง

๑. ไส้กรอกไก่ และไส้กรอกไก่รมควัน เก็บตัวอย่างวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๐ เก็บจากบริษัทไก่สดศรีไทย จำกัด เลขที่ ๖๙ หมู่ ๔ ถนนวัดกิ่งแก้ว ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

อาหารพบบักเตรีชนิดโคลิฟอร์มเกินมาตรฐาน และพบจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค

๑. น้ำแข็งก้อน เก็บตัวอย่างวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๓๑ จากห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงน้ำแข็งร่วมเสรีปทุมธานี เลขที่ ๓๘/๑ หมู่ ๕ ถนนติวานนท์ ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบโคลิฟอร์มเกินมาตรฐานและพบเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค *(อี.โค ไล)*

๒. น้ำดื่มโพโรลิส เก็บตัวอย่างวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๓๑ ผลิตโดยห้างหุ้นส่วนจำกัด ศรีวิชัย เลขที่ ๑/๕๐-๕๑ ถนนป่าหวาย ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี พบเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค *(คลอสตริเดียม เพอฟริงเจนส์)*

๓. น้ำดื่มเป-ล่า เก็บตัวอย่างวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๓๑ ผลิตโดยพัฒนาน้ำแข็ง เลขที่ ๗๐/๑ ถนนบางกอง อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต พบโคลิฟอร์มเกินมาตรฐาน

๔. น้ำดื่มตราอัมรินทร์ *(ปริมาตรสุทธิ ๑ ลิตร)* เก็บตัวอย่างวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ ผลิตโดยห้างหุ้นส่วนจำกัดลาภมาร์เก็ตติ้ง เลขที่ ๒๗/๒๕๕ ลาดพร้าว ซอย ๑๐๑ บางกะปิ กรุงเทพมหานคร พบโคลิฟอร์มเกินมาตรฐาน และพบเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค *(อี.โค ไล)* น้ำดื่มบริโภคอัมรินทร์ *(ปริมาตรสุทธิครึ่งลิตร)* พบโคลิฟอร์มเกินมาตรฐาน

๕. น้ำดื่มฟรีซลีค เก็บตัวอย่างวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ ผลิตโดยห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลกวีศิริไชย เลขที่ ๒/๒ หมู่ ๑๐ ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบโคลิฟอร์มเกินมาตรฐาน

๖. น้ำบริโภคบรรจุขวดสยาม เก็บตัวอย่างวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ ผลิตโดยห้างหุ้นส่วนจำกัดสยามชิคิว-เออร์เซอร์วิส เลขที่ ๑๐ หมู่ ๑๑ ถนนสุขาภิบาล ๑ ซอยปัญจมิตร ๒ คันนายาว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร ตรวจพบบักเตรีชนิดโคลิฟอร์มเกินมาตรฐาน และพบจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค *(คลอสตริเดียม เพอฟริงเจนส์)*

๗. ขนมปังกรอบเคลือบรสโกโก้ ตราคิดดี้ เก็บตัวอย่างวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๐ ผลิตโดยบริษัทเมืองทองโปรเซสซิ่ง-ฟูดส์จำกัด พบโคลิฟอร์มเกินมาตรฐาน

๘. นมถั่วเหลืองชนิดผงตราเบนซ์ เก็บตัวอย่างวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๓๑ ผลิตโดยโรงงานไทยแสงชัย เลขที่ ๑๓๘ ถนนเทพกษัตริย์ จังหวัดภูเก็ต พบโคลิฟอร์มเกินมาตรฐาน

๙. นมถั่วเหลืองชนิดผงเจ เก็บตัวอย่างวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๓๑ ผลิตโดยโรงงานธัญญาภัณฑ์ เลขที่ ๓๐/๕-๖ ถนนแม่หลวน อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต พบโคลิฟอร์มเกินมาตรฐาน

อาหารพบเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคคลอสตริเดียม เพอฟริงเจนส์

๑. เต้าเจี้ยวสูตร ๑ ตราช้าง และซีอิ๊วขาวสูตร ๓ *(ซอสถั่วเหลือง)* ตรากระต่าย ผลิตโดยโรงงานซุ่นฮวด เลขที่ ๗๐/๒ หมู่ ๕ ถนนติวานนท์ ตำบลบ้านใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโทษ *(คลอสตริเดียม เพอฟริงเจนส์)*

กองเผยแพร่และควบคุมการโฆษณา

กิจกรรมของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

การผลิตสื่อทางวิชาการ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๓๑

ผลิตหนังสือภาษาไทย

๑. ทำเนียบรัฐบาล

๒. งานประกาศเกียรติคุณบุคคลดีเด่นของชาติ ประจำปี ๒๕๓๐

๓. บทโทรทัศน์ **"อยู่อย่างไทย"** พ.ศ. ๒๕๒๙

ผลิตหนังสือภาษาอังกฤษ

๑. THAI FOLK ARTS AND CRAFTS

ปฏิทินกิจกรรมของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	สถานที่/เวลา
๒ เม.ย. ๓๑	รายการโทรทัศน์ เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตน-สุดา สยามบรมราชกุมารี	สถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจ เวลา ๒๐.๓๐ - ๒๑.๐๐ นาฬิกา
๗ เม.ย. ๓๑	รายการ **"จากฟ้า...สู่ดิน"** เรื่อง *โครงการตามพระราชดำริด้านการศึกษา และการพัฒนาสำหรับเด็กและเยาวชนของสมเด็จพระเทพฯ*	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ นาฬิกา
๑๔ เม.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"อยู่อย่างไทย"** เรื่อง *ไปสังคีตศาลา*	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๑๙.๓๐ - ๑๙.๔๕ นาฬิกา
๑๗ เม.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"สดุดีบุคคลสำคัญ"** เรื่อง *ความสำคัญวันที่ ๖ เมษายน*	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ นาฬิกา
๒๑ เม.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"จากฟ้า...สู่ดิน"** เรื่อง *พระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ในมูลนิธิบรมราชานุสรณ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์*	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ นาฬิกา
๒๒ เม.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"มรดกของชาติ"** เรื่อง *วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม*	สถานีวิทยุ ร.ด. เวลา ๒๐.๓๐ - ๒๐.๕๕ นาฬิกา
๒๔ เม.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"อยู่อย่างไทย"** เรื่อง *วัดญาณสังวราราม*	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๑๙.๓๐ - ๑๙.๔๕ นาฬิกา
๒๖ เม.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"อยู่อย่างไทย"** เรื่อง *อย่าขานรับเสียงกู่*	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๑๙.๓๐ - ๑๙.๔๕ นาฬิกา
๒๗ เม.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"สดุดีบุคคลสำคัญ"** เรื่อง *พระยานิพัทธราชกิจ*	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ นาฬิกา

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	สถานที่/เวลา
๒๗ เม.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"มรดกของชาติ"** เรื่อง *วัดพระเชตุพน-วิมลมังคลาราม*	สถานีวิทยุ ๙๑๙ กรป.กลาง เวลา ๒๐.๓๐ - ๒๐.๔๕ นาฬิกา
๕ พ.ค. ๓๑	รายการวิทยุ **"สดุดีบุคคลสำคัญ"** เรื่อง *เครื่องเบญจราช-กกุธภัณฑ์*	สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ นาฬิกา
๑๐ พ.ค. ๓๑	รายการวิทยุ **"อยู่อย่างไทย"** เรื่อง *ความรักในเพลงยาว*	สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย เวลา ๑๙.๓๐ - ๑๙.๔๕ นาฬิกา
๑๕ พ.ค. ๓๑	รายการวิทยุ **"สดุดีบุคคลสำคัญ"**	สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ นาฬิกา
๑๖ พ.ค. ๓๑	รายการ **"รักแผ่นดินไทย"** เรื่อง *ผลงานของนางบุญเอื้อ สุภาภรณ์เหมินทร์*	สถานีโทรทัศน์ช่อง ๑๐ หาดใหญ่ เวลา ๒๓.๓๐ - ๒๔.๐๐ นาฬิกา
๑๘ พ.ค. ๓๑	รายการ **"รักแผ่นดินไทย"** เรื่อง *ผลงานของนางบุญเอื้อ สุภาภรณ์เหมินทร์*	สถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ ภูเก็ต เวลา ๑๘.๐๐ - ๑๘.๓๐ นาฬิกา
๑๙ พ.ค. ๓๑	รายการวิทยุ **"จากฟ้า...สู่ดิน"** เรื่อง *โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา น้ำผึ้งสวนจิตรลดา*	สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย เวลา ๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ นาฬิกา
๒๐ พ.ค. ๓๑	รายการ **"รักแผ่นดินไทย"** เรื่อง *ผลงานของนางบุญเอื้อ สุภาภรณ์เหมินทร์*	สถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ ขอนแก่น เวลา ๑๒.๓๐ - ๑๓.๐๐ นาฬิกา
๒๔ พ.ค. ๓๑	รายการโทรทัศน์ **"อยู่อย่างไทย"** เรื่อง *สู่วัดญาณสังวราราม*	สถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ อสมท. เวลา ๑๘.๐๐ - ๑๘.๓๐ นาฬิกา
๒๕ พ.ค. ๓๑	รายการวิทยุ **"สดุดีบุคคลสำคัญ"** เรื่อง *นายเจริญ พาทยโกศล*	สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ นาฬิกา
๒๕ พ.ค. ๓๑	รายการวิทยุ **"มรดกของชาติ"** เรื่อง *วัดเบญจมบพิตร-ดุสิตวนาราม*	สถานีวิทยุ ร.ด. เวลา ๒๐.๓๐ - ๒๐.๔๕ นาฬิกา
๒๗ พ.ค. ๓๑	รายการวิทยุ **"มรดกของชาติ"** เรื่อง *วัดเบญจมบพิตร-ดุสิตวนาราม*	สถานีวิทยุ ๙๑๙ กรป.กลาง เวลา ๐๖.๑๕ - ๐๖.๔๕ นาฬิกา
๓๐ พ.ค. ๓๑	รายการวิทยุ **"วันสำคัญทางศาสนา"** เรื่อง *วันวิสาขบูชา*	สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย เวลา ๐๗.๐๐ - ๐๘.๐๐ นาฬิกา
๓๐ พ.ค. ๓๑	รายการโทรทัศน์ **"วันสำคัญทางศาสนา"** เรื่อง *วันวิสาขบูชา*	สถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจ
๒ มิ.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"จากฟ้า...สู่ดิน"** เรื่อง *โครงการค้นคว้าน้ำมันเชื้อเพลิงในโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา*	สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย เวลา ๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ นาฬิกา
๙ มิ.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"สดุดีบุคคลสำคัญ"** เรื่อง *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*	สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ นาฬิกา

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	สถานที่/เวลา
๙-๑๘ มิ.ย. ๓๑	สอช. จัดเอกสารสนับสนุนแก่คณะกรรมการร่วมรัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ *(กรอ.)* ในรายการโทรทัศน์ *"ก้าวมั่นกับ กรอ."*	ทางสถานีโทรทัศน์ทุกช่องทั่วประเทศ
๑๙ มิ.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"อยู่อย่างไทย"** เรื่อง *วันเศร้าของชาวไทย*	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๑๙.๓๐ - ๑๙.๔๕ นาฬิกา
๑๙ มิ.ย. ๓๑	รายการ **"รักแผ่นดินไทย"** เรื่อง *ผลงานของหม่อมหลวงปิ่นมาลากุล*	สถานีโทรทัศน์ช่อง ๘ ลำปาง เวลา ๒๒.๓๐ - ๒๓.๐๐ นาฬิกา
๒๑ มิ.ย. ๓๑	รายการโทรทัศน์ **"อยู่อย่างไทย"** เรื่อง *สนามกลอนสุนทรภู่*	สถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ อสมท. เวลา ๑๘.๐๐ - ๑๘.๓๐ นาฬิกา
๒๒ มิ.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"มรดกของชาติ"** เรื่อง *วัดพระศรีรัตนศาสดาราม*	สถานีวิทยุ ร.ด. เวลา ๒๐.๓๐ - ๒๐.๔๕ นาฬิกา
๒๓ มิ.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"สดุดีบุคคลสำคัญ"** เรื่อง *พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นกวีพจน์สุปรีชา*	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ นาฬิกา
๒๐-๒๔ มิ.ย. ๓๑	สอช.ร่วมกับธนาคารกรุงไทย สำนักงานใหญ่ จัดปฐมนิเทศผู้ที่จะเดินทางไปต่างประเทศ	อาคารธนาคารกรุงไทย สำนักงานใหญ่ เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๖.๓๐ นาฬิกา
๒๕ มิ.ย. ๓๑	รายการ **"รักแผ่นดินไทย"** เรื่อง *ผลงานของหม่อมหลวงปิ่นมาลากุล*	สถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ ขอนแก่น เวลา ๑๐.๐๐ - ๑๐.๓๐ นาฬิกา
๒๕ มิ.ย. ๓๑	คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทยในคณะกรรมการเอกลักษ์ของชาติ จัดอภิปรายเรื่อง *"พระอภัยมณีจากอดีตถึงปัจจุบัน"* โดยมี ดร.สุวรรณา เกรียงไกรเพชร เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย	ณ กรมประชาสัมพันธ์ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา
๒๖ มิ.ย. ๓๑	รายการวิทยุ **"อยู่อย่างไทย"** เรื่อง *วัยรักสุนทรภู่*	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๑๙.๓๐ - ๑๙.๔๕ นาฬิกา
๑-๓ ก.ค. ๓๑	สอช.ร่วมกับกรุงเทพมหานคร จัดนิทรรศการเกี่ยวกับพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	ณ บริเวณหน้าศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร
๑-๑๐ ก.ค. ๓๑	สอช.ร่วมกับคณะกรรมการอำนวยการ จัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ จัดนิทรรศการเกี่ยวกับพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จ-พระเจ้าอยู่หัว	บริเวณพระที่นั่งไชยมังคลาภิเษก ท้องสนามหลวง

หมายเหตุ เอกสารที่ สอช.ผลิตขึ้นนี้ ท่านจะหาอ่านได้ที่หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุด ร.ร.มัธยม ร.ร.เทศบาล วิทยาลัยครู มหาวิทยาลัย ห้องสมุดประชาชน ที่อ่าน น.ส.พ.ประจำหมู่บ้าน วัดพัฒนา ธนาคารบางแห่ง ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์บริการการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ ศาลากลางจังหวัด ตลอดจนหน่วยราชการ และรัฐวิสาหกิจทั่วประเทศ ฯลฯ ที่ใกล้บ้านท่าน

พระบรมราชานุสรณ์ ดอนเจดีย์

พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ เป็นพระบรมราชานุสาวรีย์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระวีรมหาราชของชาติไทย คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา พระผู้มีชัยในการทำยุทธหัตถี ฟันพระมหาอุปราชาด้วยพระแสงของ้าวถูกพระอังสา *(บ่า)* ซ้ายขาดตัดลงมาถึงพระอุระเบื้องขวา พระมหาอุปราชาซบพระองค์ลงกับคอช้างพระที่นั่งทิวงคตลง ณ ที่นี้ คือ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๕ และทางราชการประกาศให้ถือว่า วันที่ ๒๕ มกราคมเป็นวันกองทัพไทย ทุกปี

การก่อสร้าง กรมศิลปากรเริ่มงานก่อสร้างตามมติของคณะกรรมการฟื้นฟูบูรณะอนุสรณ์ดอนเจดีย์ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๘ และสำเร็จลงใน พ.ศ. ๒๕๐๒

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามาธิบดี จักรีนฤบดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จเจ้าฟ้าพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒

ผู้ออกแบบและปั้นหล่อ พระบรมราชานุสรณ์ ดอนเจดีย์ มีสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ ๒ อย่าง คือ

๑. **พระเจดีย์ทรงกลมแบบพระเจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล** จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กว้าง ๓๖ เมตร สูง ๖๖ เมตร สร้างครอบพระเจดีย์องค์เดิม โดยสร้างรั้วกั้นพระเจดีย์องค์เดิม ส่วนผนังด้านในของพระเจดีย์ มีภาพสีน้ำมันพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ผู้ออกแบบพระเจดีย์ตามมติของคณะกรรมการ ฯ คือ ศาสตราจารย์ พระพรหมพิจิตร (พรหม พรหมพิจิตร) ผู้เชี่ยวชาญสถาปัตยกรรมไทย กรมศิลปากร

๒. **พระบรมราชานุสาวรีย์ เป็นพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช** ทรงพระคชาธารออกศึก หล่อด้วยทองสัมริด ประดิษฐานอยู่บนแท่นหน้าองค์พระเจดีย์ ส่วนฐานล่างทั้งสองข้างทำเป็นภาพประวัติศาสตร์ตอนทรงทำยุทธหัตถี และตอนประกาศอิสรภาพ มีฐานกว้าง ๑๕.๓๐ เมตร ยาว ๒๕.๕๕ เมตร สูง ๙.๐๐ เมตร พระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หล่อด้วยสัมริด มีขนาดกว้าง ๒.๙๐ เมตร ยาว ๕.๔๕ เมตร สูง ๗.๐๐ เมตร ผู้ร่างแบบพระบรมราชานุสาวรีย์ และผู้ปั้นหล่อคือ ศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี

ผู้ช่วยคือ นายสนั่น ศิลากรณ์ นายสิทธิเดช แสงหิรัญ และคนอื่นอีก

พระเกียรติยศอันสูงสุดของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา บรรยายการทำยุทธหัตถีครั้งสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ของชาติไทยครั้งนี้ไว้ว่า

"สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ยาตราพระคชาธารเป็นบาทย่างสะเทินมาบ่ายหน้าต่อข้าศึก เจ้าพระยาไชยานุภาพเจ้าพระยาปราบไตรจักร ได้ยินเสียงพลและม้องเสียงม้องกลองอึงคนึง ก็เรียกมันครั่นครื้น กางหูชูหางกิริยาป่วนเป็นบาทย่างใหญ่เร็ว ไปด้วยกำลังน้ำมัน ข้างห้าวพระยามุขมนตรีและโยธาหาญซ้ายขวาหน้าหลังนั้นตกลง ไปมิทันเสด็จ พระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ใกล้ทัพหน้าข้าศึก ตรัสทอดพระเนตรเห็นพลพม่ารามัญนั้นยกมาเต็มท้องทุ่ง เดินดุจคลื่นในมหาสมุทร พลข้าศึกไล่พลชาวพระนครมาครั้งนั้น สลับซับซ้อนกันมิได้เป็นกระบวน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ก็ขับพระคชาธารเข้าโจมแหงข้างม้ารี้พลปรปักษ์ ไล่ส่ายเสยถีบฉัดตะลุมบอน พลพม่ารามัญตายเกลื่อนกลาดข้างข้าศึกได้กลิ่นน้ำมัน พระคชาธารก็หกหันตลบปะกันไปเป็นอลหม่าน พลพม่ารามัญก็โทรมยิงธนูหินไม้ปืนไฟระดมเอาพระคชาธารสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ และธุมาการก็ตลบมืดเป็นหมอกมัวไปมิได้ เห็นกันประจักษ์"

นี่คือพระบรมเดชานุภาพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ ผู้เป็นอนุชาที่หาญกล้าเข้าประจัญกับปรปักษ์เพียงสองพระองค์ พอความสว่างเกิดขึ้นก็เผชิญหน้ากับพระมหาอุปราชา ทรงท้าทายให้ทำยุทธหัตถี และในที่สุดก็ได้ชัยชนะด้วยพระแสงของ้าว อันได้ชื่อว่าพระแสงพลพ่าย ในเวลาต่อมา ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้สรรเสริญไว้อย่างน่าจับใจว่า

"พระนเรศวรเป็นเจ้าทรงปฏิบัติพระองค์ให้แลเห็นได้ชัดเจนทั่วกันว่าพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ร่วมกันของคนไทย และเพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง มิได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนพระองค์เองเลยแม้แต่น้อย จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่แห่งพระชนมชีพนั้นอยู่ให้สนามรบหรือในขนบท ประทับแต่ในพลับพลาหรือในค่าย มิได้เสวยสุขอยู่แต่ในปราสาทราชมณเฑียรหรือในพระนคร ในยามสู้ศึกก็มิได้ทรงปล่อยให้ทหารรบสู้ตามลำพัง แต่ได้ทรงเข้ารบเคียงบ่าเคียงไหล่กับทหารทั้งปวง เมื่อครั้งทรงกระทำยุทธหัตถีนั้น ได้ทรงสละพระองค์เพื่อชาติบ้านเมืองโดยสิ้นเชิง หากแต่ความชำนิชำนาญในการสู้รบและอำนาจเทพยดาที่รักษาพระมหาเศวตฉัตรของไทย ได้คุ้มครองให้พระองค์กลับมีชัยแก่ข้าศึกด้วยพระองค์เองโดยปราศจากลี้พล"

พระบรมราชานุสรณ์ ดอนเจดีย์

เรื่อง : ประพัฒน์ ตรีณรงค์
ภาพ : ชมภูกา หงษ์สุวรรณ

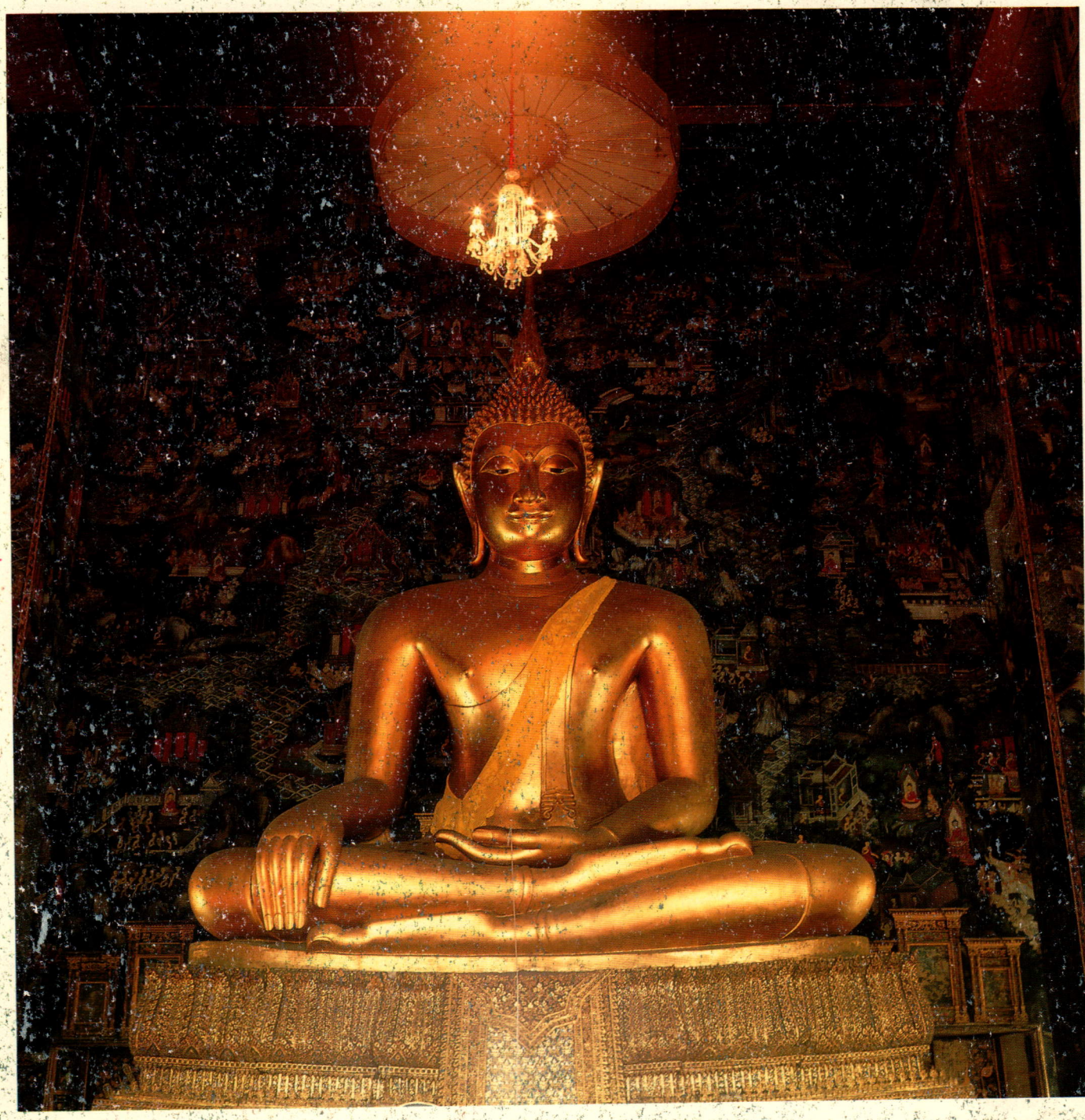

พระศรีศากยมุนี เป็นพระประธานประดิษฐานอยู่วัดสุทัศน์เทพวราราม กรุงเทพมหานคร เป็นพระพุทธรูปหล่อสำริด ประทับนั่ง ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๓ วา ๓ นิ้ว สูง ๔ วา เดิมเรียกกันว่า **หลวงพ่อโต** พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้า ฯ ให้พระพิเรนทรเทพขึ้นไปอัญเชิญจากพระวิหาร วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย ลงแพชลอมาพักสมโภชอยู่ที่ท่าช้างวังหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๑ ด้วยเหตุนี้ ท่าช้างวังหลวงจึงมีชื่อใหม่ว่า **ท่าพระ** ครั้นชักพระขึ้นจากแพอัญเชิญไปยังวัดสุทัศน์ ฯ ต้องพังประตูเมืองตรงท่าช้างเพื่อให้องค์พระซึ่งใหญ่กว่าผ่านได้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมีพระราชศรัทธาทรงพระดำเนินตามโดยมิได้สวมฉลองพระบาทจนถึงวัด เมื่อปฏิสังขรณ์แก้ไขส่วนชำรุดขององค์พระให้บริบูรณ์งดงามต้องตามพระพุทธลักษณะแล้ว ได้ตั้งพระราชพิธีอัญเชิญขึ้นประดิษฐานบนพุทธรัตนบัลลังก์ในพระวิหารหลวง ทรงเปล่งพระวาจาด้วยความโสมนัสว่า "**สิ้นธุระแล้ว**" พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระราชทานนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า **พระศรีศากยมุนี**

เรื่อง : *ประพัฒน์ ตรีณรงค์*
ภาพ : *ขมฤฒา หงษ์สุวรรณ*